Ioan Milică

EXPRESIVITATEA ARGOULUI

Prefață de
Dumitru Irimia

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" Iași

2009

Cuprins

Prefață

Multă vreme, cu rare excepții, lingvistica românească nu a cercetat în mod sistematic *argoul*. Lingvistica sau stilistica nu l-au ignorat dar l-au integrat între alte fenomene, mai ales atunci cînd au avut în centru interpretarea limbajului popular sau a unor creații literare din stilul beletristic cult. După 1990, poate şi în strînsă legătură cu manifestarea unei libertăți care pare să suspende hotarul dintre limba de cultură şi limbajul familiar în varianta bolovănoasă sau buruienoasă sau chiar agresivă, argoul se impune tot mai mult atenției lingviştilor.

Ioan Milică s-a interesat de mai mulți ani de aspecte specifice ale actului de comunicare lingvistică la elevi şi studenți, realizînd în timp înregistrări ale comunicării orale în care argoul ocupa un loc semnificativ. Pentru teza de doctorat, intitulată *Stilistica argoului în limba română contemporană*, el şi-a extins cercetările şi la alte categorii de vorbitori şi căi de comunicare (internetul). În paralel, a cercetat şi modul în care a fost receptat şi interpretat argoul în lingvistica românească şi franceză, mai ales, începînd cu sec. al XIX-lea. Rezultatul este un studiu amplu, în care autorul caută răspuns la întrebări privind esența argoului (cînd recurge şi la sociolingvistică şi psiholingvistică) şi realizează o analiză substanțială a argoului în comunicarea lingvistică şi în comunicarea literară.

Structura lucrării corespunde celor două abordări, teoretică şi descriptivă. În prima perspectivă, teza se impune prin complexitatea şi temeinicia demersului ştiințific din capitolul, mai bogat în conținut decît lasă să se vadă titlul, *Ipostazele metalingvistice ale unui cuvînt marginal* şi din capitolul *Schiță de istorie a cercetării argoului românesc*.

Autorul face într-adevăr o incursiune în istoria interpretării acestei categorii lingvistice pornind de la etimologia termenului *argot*/*argou*, dar urmăreşte totodată, şi mai ales, procesul de conceptualizare în funcție de diferite puncte de vedere exprimate mai cu deosebire în lingvistica franceză (A. Dauzat, P. Guiraud) şi în lingvistica românească (Lazăr Şăineanu). Impunerea termenului *argou*, după sau concomitent cu încercarea altor denumiri, ieşite din uz, în opoziție apoi cu termenul *jargon*, stă în legătură nu numai cu prestigiul studiilor realizate în spațiul francez, ci şi cu procesul conceptualizării într-o perioadă în care realitatea

însăşi, argotică, să spunem, deopotrivă socială, culturală şi lingvistică, impunea termenul. În acest sens, argumentările lui Albert Dauzat şi Lazăr Şăineanu, trecute într-un anumit sens şi în varianta P. Guiraud, pot fi considerate complementare.

Probleme de conceptualizare ridică această categorie în special după extinderea termenului *argot*/*argou* de la vorbirea/limbajul răufăcătorilor la alte tipuri de colectivităţi automarginalizate sau marginalizate de societate (drogaţi, homosexuali etc.) sau care sînt parte din societate (elevi, studenţi, tineri). Această extindere a termenului nu poate ascunde producerea unor mutaţii semnificative în înseşi principiile de constituire şi funcţionare a argoului. Fenomenul, marcat în bibliografia temei prin opoziţia *argou vechi – argou modern*, a constituit problema cea mai importantă şi mai ridicătoare de întrebări cu care a avut a se confrunta autorul. Capitolul *Ipostazele metalingvistice ale unui cuvînt marginal* este remarcabil tocmai prin baza teoretică pe carte şi-o asumă Ioan Milică, în măsură să-l îndreptăţească la integrarea în aceeaşi categorie lingvistică atît a argoului originar, cît şi a vorbirii celorlalte colectivităţi pentru care se foloseşte acelaşi termen.

Printr-o dialectică bine stăpînită autorul îşi desfăşoară demersul ştinţific într-o perspectivă logică structurată în trepte, aşa încît construirea şi argumentarea propriului punct de vedere privind esenţa argoului să depăşească alegerea pe care bibliografia problemei i-o oferea între *limbaj special*, *tip deosebit de vocabular* şi *stil*. La capătul acestui demers, autorul îşi află principalul sprijin în concepţia lui Eugen Coşeriu despre *normă*, înţeleasă ca model particular de actualizare în vorbire a sistemului unei limbi. Privită concepţia lui Coşeriu în integralitatea ei, adică în perspectiva celor trei ipostaze ale limbii: *sistem – normă – vorbire* şi, totodată, în perspectiva celor două ipostaze ale stilisticii: *stilistica normei* şi *stilistica vorbirii*, argoul poate fi interpretat ca *normă-model* în raport cu o normă înglobantă, să spunem, aceasta generatoare a unui stil, în baza tipului de cunoaştere şi comunicare, stilul conversaţiei în varianta conversaţiei familiare, în interiorul culturii citadine.

Două sînt principalele coordonate între care îşi construieşte Ioan Milică propriul punct de vedere şi între care va aşeza interpretarea din componenta analitică a lucrării: a) depăşirea nivelului lexicologic, prin integrarea unităţilor denominative în structuri morfo-sintactice, odată

cu situarea argoului în desfăşurarea actului de comunicare; b) orientarea argumentării, chiar dacă mai mult implicită, în funcție de raportul *genul proxim – diferența specifică*.

În acest sens, în discutarea argoului prin raportul *expresivitate – oralitate – încifrare*, se va putea sublinia că *oralitatea*, chiar dacă este proprie limbajului popular, în general, sau în varianta conversației familiare de tip citadin, rămîne, în orice caz (chiar în varianta trecută în scris prin mijloace electronice), definitorie. Diferența o face *încifrarea* semantică şi se întemeiază pe sursele concrete ale expresivității. La un al doilea nivel, apoi, *expresivitatea* determină distincția dintre argoul originar, autentic, am spune, al hoților, puşcăriaşilor etc. şi argoul elevilor, studenților, tinerilor. Expresivitatea argoului originar este implicită şi preponderent (dacă nu chiar exclusiv) funcțional-lingvistică pentru argotizanți. Numai pentru analiştii argoului sau pentru cel ce priveşte din afară, termenii şi structurile argotice îşi dezvăluie potențele de expresivitate stilistică. Argoul studenților, dimpotrivă, se distinge prin opoziții expresive întemeiate pe un proces de creativitate în desfăşurare neîntreruptă, funcționînd şi fiind perceptibile ca atare în chiar actul de comunicare lingvistică. Se poate adînci, apoi, deosebirea dintre *argou* şi *limbajele speciale* sau *limbajele specializate*, şi din perspectiva tipului de cunoaştere (*empirică* vs *ştiințifică*), şi din perspectiva naturii lexicului (termeni *apelativi* vs termeni *conceptuali*).

Baza teoretică fixată în capitolul *Ipostazele metalingvistice ale unui cuvînt marginal* îşi dezvăluie şi consolidează îndreptățirea prin nuanțările din capitolul *Schiță de istorie a cercetării argoului românesc*, în care autorul pătrunde, cu exactă înțelegere şi cu spirit critic, în concepția despre stilistică în general sau/şi despre argou în special a lui Iorgu Iordan, Lazăr Şăineanu, G. Ivănescu, pînă la cercetări foarte recente realizate de Rodica Zafiu, Adriana Stoichițoiu-Ichim, Miorița Baciu Got. Acest capitol este exemplar pentru contribuția pe care o aduce doctorandul, pe de o parte, la cunoaşterea procesului de conceptualizare, pe de alta, la cunoaşterea dinamicii argoului prin referirea la diferite corpusuri publicate în varii moduri în sec. XX şi la începutul sec. XXI.

Cu întemeierea teoretică din aceste două capitole şi în baza unui material lingvistic bogat, adunat de el în parte şi corelat cu alte corpusuri, Ioan Milică realizează o interpretare complexă, nuanțată a argoului în cîteva stiluri şi variante stilistice funcționale. Modelul de

analiză este în esenţă acelaşi în toate capitolele, cu luarea în atenţie a argoului din diferite unghiuri, interpretarea, în general riguroasă, de multe ori subtilă şi originală, totdeauna orientată spre scopul urmărit, chiar şi atunci cînd „obiectul” în sine ar fi relativ străin temei.

În capitolul *Stilistica argoului în conversaţiile şcolarilor*, autorul rămîne, în esenţă, în continuitatea interpretărilor precedente din lingvistica şi stilistica românească. Noutatea este dată, pe de o parte, de ceea ce este nou în lexicul argotic, în mare parte cules de doctorand, cu interpretarea mai riguroasă a modalităţilor de formare şi a procesului de semantizare, pe de alta, de integrarea unităţilor lexicale în structuri sintactice.

Contribuţia cea mai semnificativă sub aspectul noutăţii în această parte a doua a tezei o reprezintă capitolul *Stilistica argoului în comunicarea prin intermediul internetului*, în care Ioan Milică se opreşte asupra specificului comunicării lingvistice între tinerii pentru care internetul a devenit principalul canal de comunicare lingvistică prin care ei simt că se pot elibera de ceea ce consideră barieră în calea manifestării stării de libertate. Libertatea de exprimare printr-un limbaj frust, violent uneori, licenţios alteori, golit de sens în mod frecvent, pare să ameninţe a lua locul libertăţii autentice de manifestare prin expresie lingvistică a creativităţii profunde. În interpretarea, cel mai adesea, neutră dată acestui limbaj, integrat argoului prin extinderea de care vorbeam mai sus şi datorită absenţei unui termen mai potrivit, autorul lucrării îşi dezvăluie disponbilităţile analitice în descrierea foarte riguroasă a structurilor specifice – cele mai frecvente de tip frazeologic – şi a dinamicii semanticii acestora. Capitolul reprezintă în el însuşi un început semnificativ în studierea influenţei internetului asupra limbajului tinerilor.

Capitolul consacrat stilului beletristic, eterogen prin scrierile avute în vedere, eterogenitate cu aspectele ei pozitive şi negative, deschide o altă perspectivă în funcţionarea argoului prin integrarea lui în procesul de semnificare artistică, avînd specificul său în poezie şi în proză.

Din această perspectivă, în care argoul trebuie considerat ca semn de gradul doi, este cu totul remarcabilă şi la obiect interpretarea dată raportului de intertextualitate Miron Radu Praschivescu (*Cîntice ţigăneşti*) – Federico García Lorca, în care argoul are o poziţie semnificativă. Autorul este deopotrivă de atent la aspectul stilistic al

acestui raport – de pe poziţiile unei bune întemeieri teoretice privind conceptul de normă individuală – şi la aspectul poetic – cu un evident simţ artistic.

Că autorul este mai sigur pe instrumentele stilisticii cînd interpretează proza o dovedeşte analiza limbajului în scrierile lui Dan Lungu şi Mihai Avasilcăi, puşcăriaşul Fanfan care se consideră scriitor. Cît priveşte „opera" lui Avasilcăi-Fanfan, textele lui sînt în mod evident pseudoliteratură, ceea ce însuşi autorul recunoaşte, chiar dacă el supraevaluează la un moment dat arta lui portretistică. Fapt este, însă, că scrisul lui Fanfan i-a putut servi foarte bine doctorandului pentru analiza argoului ca atare, nu în funcţie specifică literaturii. Interpretarea limbajului acestuia relevă extraordinara lui capacitate de creaţie lingvistică, chiar în interiorul a ceea ce am numit argoul originar, pe de o parte, şi capacitatea analitică a autorului tezei, pe de alta.

Prin interpretarea dată, studiul realizat de Ioan Milică reprezintă o contribuţie însemnată la dezbaterile privind înţelegerea argoului ca o categorie cu o identitate specifică în întrebuinţarea limbii şi la cunoaşterea diferitelor aspecte şi funcţii ale argoului în limba română contemporană.

Dumitru Irimia

Notă

Prefaţa semnată de domnul profesor Dumitru Irimia (1939-2009) este, în realitate, referatul prezentat în şedinţa de susţinere publică a tezei de doctorat intitulată *Stilistica argoului în limba română contemporană*. Din nefericire, Domnia Sa nu a mai avut vreme să scrie o introducere asupra căreia îşi dăduse acordul şi pe care intenţia să o redacteze de îndată ce manuscrisul ar fi ajuns într-o variantă definitivă. Micile modificări pe care ne-am permis a le face constau în eliminarea unor observaţii pe seama unui capitol care a existat în teza de doctorat, la momentul susţinerii, dar pe care l-am eliminat din versiunea actuală.

Ioan Milică

Ipostazele metalingvistice ale unui cuvînt marginal

„Argoul este cuvîntul ajuns ocnaş."
Victor Hugo

„Cuvîntul argotic nu este nici convenţional, nici artificial, nici secret" (Esnault, *apud* Stein, 1974: 40). Aceasta este replica memorabilă pe care Gaston Esnault[1] i-a dat-o lui Lazăr Şăineanu[2] în „marea polemică"[3], generată de publicarea uneia dintre cele mai durabile şi mai dezbătute ipoteze privind originea şi evoluţia argoului, fenomen lingvistic cel puţin la fel de interesant ca şi pasiunile pe care le-a generat între oamenii de ştiinţă.

Din 1912 – anul în care *Revista de Filologie Franceză* a lansat polemica dintre Esnault şi Şăineanu – şi pînă în prezent, controversele asupra identităţii argoului au continuat, astfel încît cercetarea contemporană a acestui fenomen lingvistic trebuie să ţină cont nu numai de specificul tipurilor de argou, ci şi de istoria ideilor privind originea şi dezvoltarea acestor fapte de limbă.

Cercetarea argoului a cunoscut o mare dezvoltare în secolul al XX-lea. S-au emis cele mai importante ipoteze asupra acestei varietăţi de limbă, s-au realizat monografii şi dicţionare, s-au publicat studii interdisciplinare privind impactul cognitiv, cultural şi expresiv al utilizării argotismelor în comunicarea verbală. Justificat de diversitatea produselor culturale care valorifică expresivitatea argotică (literatură, presă scrisă şi audiovizuală,

---

[1] Etimologist francez, autorul „singurului dicţionar etimologic semnificativ al argourilor franceze" (Stein, 1974: 40), considerat de lingvistul Albert Dauzat (1929: 25) drept un cercetător care „poseda o intuiţie foarte justă a limbii populare vii".

[2] Filolog român, elev al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, considerat „père des études argotiques modernes" (Guiraud, 1956: 13) sau „le plus grand philologue argotisant" (Stein, 1974: 39).

[3] Stein (1974: 39).

publicitate, film, muzică, comunicare prin intermediul internetului ş.a.), interesul pentru argou este motivat de dinamica accentuată a acestui tip de fenomen lingvistic.

Din cuvînt marginal al limbii franceze, substantivul *argot* s-a răspîndit în mai multe limbi europene ca denumire a unui ansamblu de elemente lingvistice dificil de definit. Nu de puține ori, dorința de a realiza delimitări cît mai exacte sau, dimpotrivă, exprimarea de factură eseistică ori impresionistă au contribuit la apariția unor ambiguități şi confuzii care, în timp, s-au dovedit adevărate piedici în constituirea unui cadru teoretic cuprinzător şi adecvat, care să permită descrierea şi interpretarea rolurilor pe care le îndeplinesc, în comunicare, cuvintele şi expresiile argotice. Fenomenul este remarcat de Albert Dauzat, unul din cei mai cunoscuți şi mai apreciați cercetători ai argoului:

> „De altfel, mistificările şi escrocheriile se prezintă la tot pasul în istoria argourilor. Pentru lingvist, nici un alt domeniu nu este mai fertil în capcane, mai bogat în mărturii mincinoase, în documente falsificate de fantezia scriitorilor sau de reaua-voință a celor interesați, ceea ce complică în mod deosebit studiul ştiințific al acestor modalități de a vorbi” (Dauzat, 1929: 9).

Controverse etimologice

Disputa legată de etimologia cuvîntului fr. *argot* reflectă, în chip simbolic, contradicțiile care au marcat studierea ştiințifică a argourilor. Luînd ca reper denumirile sectoarelor în care era împărțită Curtea Miracolelor (Argot, Bohême, Egypte, Galilée), Marcel Schwob considera că forma *argot* este o deformare a numelui *Arabie* (*cf.* Dauzat, 1929: 12).

Filologul român Lazăr Şăineanu a propus una din cele mai interesante ipoteze etimologice. Pe baza asemănării dintre formele *argot* şi *ergot*, el a considerat că, în limbajul pungaşilor, termenii din familia fr. *argot* sînt, de fapt, metafore care fac referire la unele activități cotidiene: „la origine, *argot* însemna meseria sau breasla hoților, de unde *argotier*, hoț şi *argoter*, a cerşi” (Sainéan,

1907: 34). Prin urmare, fr. *argot*, provenit din *ergot* (‘gheară’), ar denumi obiceiul de *a da o gheară*, adică de *a fura* sau de *a cerşi*. Această etimologie este respinsă de Albert Dauzat, care consideră că fr. *argot* provine dintr-un termen dialectal:

> „*Argot* provine dintr-un vechi cuvînt provensal, *argaut*, existent în regiunea rodaniană şi care, inițial, însemna *haină*, dar care s-a depreciat imediat la sensul de «haină veche», apoi la cel de «țoale, zdrențe». Prin urmare, Regatul Argoului ar însemna Regatul Zdrențelor. Ce poate fi mai natural decît zdreanța ca simbol al caliciului?” (Dauzat, 1929: 13).

Deşi explicația lui Dauzat pare mult mai convingătoare decît presupunerea lui Şăineanu, trebuie observat că cele două argumentări fac referire la aspecte definitorii pentru lumea obscură a răufăcătorilor din Franța secolului al XVII-lea: obiceiurile şi vestimentația.

Ideea lui Şăineanu a fost reluată de Pierre Guiraud, care a exclus asocierea *argot* – *ergot*, dar a insistat asupra identității de nume propriu a cuvîntului *argot*:

> „La origine, cuvîntul, care datează din secolul al XVII-lea, desemnează nu o limbă, ci colectivitatea de calici şi cerşetori care forma, în faimoasele Curți ale Miracolelor, Regatul Argoului; ulterior, termenul s-a folosit pentru limbajul lor; s-a spus mai întîi *jargonul Argoului* şi apoi *argou*” (Guiraud, 1956: 5).

Toate aceste ipoteze etimologice au în comun un element important. Ele insistă asupra faptului că alunecarea de sens – de la ‘activități profesionale’ sau ‘înfățişare’ la ‘limbaj’ – a accentuat competiția dintre un termen mai nou (*argot*), atestat în secolul al XVII-lea, şi unul mai vechi (*jargon*), cunoscut încă din secolul al XII-lea.

De fapt, de-a lungul secolelor, limbajul răufăcătorilor a purtat mai multe denumiri, atît în limba franceză, cît şi în alte limbi

europene[4]. Exemplele oferite de Şăineanu (1907), Dauzat (1929) şi Guiraud (1956) sînt ilustrative în acest sens. În secolul al XII-lea, este atestat, în limba franceză, cuvîntul *jargon*, cu semnificaţia ʻmurmurʼ, ʻvorbărieʼ. În secolul următor, provensalul *gergon* avea sensul specializat de ʻlimbaj al răufăcătorilorʼ, fiind adoptat şi în italiană, cu forma *gergo*. În secolul al XV-lea apare termenul *jobelin*, cuvînt utilizat în concurenţă cu *jargon*, şi care avea sensul de ʻlimbă a nătărăilorʼ, „adică a celor care făceau pe proştii pentru a-i păcăli pe fraieri” (Dauzat, 1929: 10). O sută de ani mai tîrziu apare termenul *blesquin*, cuvînt din aria dialectală normando-picardă, prin care se făcea referire la „limbajul negustorilor de mărunţişuri, numiţi *blesches* în argoul lor” (Dauzat, 1929: 10). Tot în secolul al XVI-lea, este întrebuinţat ocazional şi cuvîntul *baragouin*, cu sensul ʻlimbă străină, indescifrabilăʼ. La începutul secolului al XVII-lea, vorbirea celor aflaţi în afara legii era numită *narquois* (cuvînt care, potrivit lui Şăineanu, este o variantă a substantivului fr. *narquin*, *arquin*, adică ʻsoldat vagabondʼ). Concurenţa dintre aceşti termeni s-a finalizat cu impunerea definitivă a glotonimului *argot*. Prestigiul şi larga circulaţie a studiilor iniţiate de lingviştii francezi asupra vorbirii celor certaţi cu legea au contribuit la preluarea termenului *argot* în unele limbi europene, dar acest proces de răspîndire culturală a avut un impact neaşteptat şi a generat efecte paradoxale asupra terminologiei lingvistice din secolul al XX-lea.

---

[4] O enumerare a denumirilor pe care le-au avut în trecut argourile unor limbi europene este realizată de Francisque Michel (1856: xxiii-xxiv). De asemenea, trebuie menţionat că, pe terenul limbii române, vorbirea răufăcătorilor a primit mai multe denumiri: «*limba cărăitorilor*» (Baronzi, 1872), «*Şmechereasca*» (Scântee, 1906), «*Argotul apaşilor*» sau «*limba şmecherilor*» (V. Cota, 1936) sau, mai recent, «*Miştocăreasca*» (Granser, 1992 *apud* Zafiu, 2001). Pentru detalii privind evoluţia unora dintre aceste denumiri, vezi Zafiu (2001: 203-204).

Argou – argouri

Pînă la izbucnirea celui de-al doilea război mondial, pe fondul creşterii interesului ştiinţific faţă de limba vorbită, cercetarea limbajului răufăcătorilor a atins, în unele ţări europene, anvergura unei mode, fiind elaborate numeroase lucrări care studiau argoul din perspectiva lingvisticii, sociologiei sau psihologiei. Tendinţa de a descrie vorbirea infractorilor pare să fi fost motivată de dorinţa de a lua contact cu ceea ce părea a fi o lume misterioasă, dominată de reguli de funcţionare necunoscute marelui public:

> „Limbajele răufăcătorilor au primit partea leului din atenţia lingviştilor şi sociologilor, mulţumită, probabil, emoţiei simţite de universitarii sedentari prin implicarea empatică într-o lume secretă a sexului, escrocheriei şi violenţei” (Burke, 1995: 6).

Tot în această perioadă, termenul *argot*, întrebuinţat pentru a desemna limbajul răufăcătorilor, a început să fie utilizat pentru a denumi şi particularităţile din vorbirea indivizilor care aparţineau altor categorii socioprofesionale. Prima conflagraţie mondială oferise deja oportunitatea de a studia vorbirea soldaţilor aflaţi în tranşee (Sainéan, 1915; Dauzat, 1918). Apar primele cercetări mai ample despre limbajul aparte al şcolarilor sau cel al sportivilor, dar şi despre argourile diverselor categorii de meseriaşi ambulanţi. Aşadar, sub denumirea ARGOU au fost grupate mai multe varietăţi lingvistice asemănătoare, după cum evidenţiază Dauzat:

> „În sensul restrîns al cuvîntului, pentru lingvist, argoul este limbajul răufăcătorilor. Prin extensie, el desemnează şi un anumit număr de limbaje speciale care au trăsături comune cu precedentul” (Dauzat, 1929: 5).

Deşi justificată de realitatea extralingvistică[5], distincţia *argou – argouri* ridică o problemă fundamentală. Cîte argouri pot fi identificate? Se poate compara argoul deţinuţilor cu vorbirea şcolarilor? Există vreo asemănare între argoul hoţilor şi limbajul militarilor? Ca răspunsuri la aceste întrebări, Albert Dauzat invocă o serie de condiţii de formare şi de caracteristici, pe baza cărora s-ar putea include în aceeaşi sferă conceptuală limbaje neînrudite din perspectiva unor variabile precum vîrsta, sexul, ocupaţia, statutul social, naţionalitatea, religia etc. În accepţia lui Dauzat, una din cele mai importante trăsături este caracterul oral – „argourile sînt esenţialmente orale" (Dauzat, 1929: 8) – însă această particularitate nu este specifică doar argourilor pentru că subsumează toată varietatea vorbirii. O altă caracteristică menită să individualizeze limbajele argotice ar fi reprezentată de folosirea argoului ca mijloc de comunicare secundar, în raport cu limba comună: „argoul nu este decît o limbă secundă" (Dauzat, 1929: 8). Aşadar, vorbirea argotizanţilor valorifică un vocabular paralel folosit numai în anumite situaţii de comunicare: „întrebuinţarea argoului este limitată la împrejurări sau situaţii în care acesta îşi dovedeşte utilitatea: în exercitarea profesiei, înainte de toate, sau atunci cînd vorbitorii [de argou – n.tr.] nu doresc să fie înţeleşi de profani" (*ibidem*). Caracterul „secund" al argoului este, fără îndoială, observabil în vorbirea răufăcătorilor. În comunicarea din cercurile restrînse ale infractorilor sau ale deţinuţilor se fixează, în timp, convenţia de a denumi un fapt de realitate printr-o unitate lingvistică care în limbă are, cel mai adesea, o valoare deja existentă. În consecinţă, argotismele devin sinonime cu termeni din limbă care fac referire la anumite noţiuni, cunoscute de majorita-

[5] Fenomenul lingvistic care, în literatura de specialitate, a fost numit *argoul răufăcătorilor* este, în realitate, un ansamblu divers de uzuri lingvistice specifice mai multor categorii de indivizi aflaţi în conflict cu legea: hoţi, traficanţi, proxeneţi etc. Prin natura ocupaţiei, fiecare dintre aceste categorii de răufăcători posedă un limbaj mai mult sau mai puţin încifrat, la care recurg în anumite situaţii de comunicare.

tea vorbitorilor. Astfel, în limba română, cuvinte precum *biştari*, *lămîi*, *lovele*, *loz*, *material*, *zarzavat* (Volceanov & Volceanov, 1998: 290) etc. sînt sinonime argotice ale cuvîntului *bani*, fapt care ar pune în lumină caracteristica definitorie a argourilor: „orice argou – şi aceasta este, probabil, faptul cel mai evident – transformă sau înlocuieşte cuvintele curente" (Dauzat, 1929: 6). Dat fiind că „orice argou are tendința de a deforma cuvintele limbii generale" (Dauzat, 1929: 7), în viziunea cercetătorului francez, argourile sînt *vocabulare orale, de tip secundar, formate prin deformarea sau înlocuirea cuvintelor curente ale limbii*. Condițiile care favorizează apariția unui argou sînt, în viziunea lui Dauzat, viața în comun a unor indivizilor care formează grupuri izolate, mobilitatea socială şi influența limbilor străine.

Ținînd cont de trăsăturile propuse de Albert Dauzat, orice dezbatere privind caracteristicile varietăților lingvistice subsumate noțiunii de ARGOU trebuie precedată de o analiză critică a ipotezelor dominante prin care s-a încercat sublinierea identității acestui fenomen. Pentru a oferi un răspuns la întrebarea „ce este argoul?", cei mai mulți dintre specialişti consideră argoul fie un limbaj special, fie un tip deosebit de vocabular, fie un stil.

Argoul ca limbaj special

„Argoul este un limbaj special, dar nu orice limbaj special este, în mod necesar, un argou" (Niceforo, 1912: 9). Această afirmație rezumă una din cele mai îndelungate şi mai des invocate ipoteze cu privire la identitatea argoului. Această concepție a fost acceptată fără prea multe rezerve de lingvişti renumiți. De pildă, J. Vendryes (1939: 293) defineşte *limba specială* drept „o limbă care nu este întrebuințată decît de grupuri de indivizi aflați în situații speciale. (...) În concluzie, argourile sînt limbi speciale: şcolarii, meşteşugarii, răufăcătorii folosesc între ei un limbaj convențional".

Aşadar, concepte precum *limbaj special* sau *limbă specială* sînt strîns legate de cercetarea limbii din perspectivă sociologică.

La începutul secolului trecut – cînd co-variația sociolingvistică nu reprezenta încă un obiect de cercetare pentru o disciplină situată la granița dintre sociologie şi lingvistică – conceptul impus în epocă pentru a denumi particularitățile din vorbirea unor anumite categorii sociale a avut în vedere finalitatea „specială” a comunicării argotice: încifrarea convențională a semnificației.

Interesant este că ipoteza că argoul trebuie inclus între *limbile speciale* a fost impusă nu de opera unui lingvist, ci de originalele considerații metodologice ale unui cunoscut antropolog. După cum remarcă Calvet (2003: 60), influentul studiu al lui Arnold Van Gennep, intitulat *Essai d'une théorie des langues spéciales* (1908), are ca element central reducerea relațiilor complexe dintre limbă şi societate la două raporturi binare: *limbă comună* / *limbi speciale*, respectiv *societate generală* / *societăți restrînse*.

În concepția lui Van Gennep, conceptul de *limbă specială* corespunde unei simplificări metodologice. Orice *limbă specială* este rezultatul procesului normal şi universal de diferențiere lingvistică care se petrece în evoluția *limbii comune*. Varietățile de limbă, reprezentate, în concepția lui Van Gennep de sintagma *limbă specială*, reprezintă „un corolar al împărțirii, normale, de altfel, în societăți generale şi societăți restrînse” (Van Gennep, *apud* Calvet, 2003: 60):

> „Aşadar, în interiorul fiecărei limbi comune există atîtea limbi speciale, cîte meserii, profesii, clase, pe scurt, societăți restrînse în interiorul societății generale” (Van Gennep, *apud* Calvet, 2003: 60).

Ipoteza lui Arnold Van Gennep este simplă, fapt care explică, într-o anumită măsură, succesul generalizărilor sale metodologice. Considerînd ca societate restrînsă orice grup profesional sau social, atunci membrii acelui grup vor vorbi o limbă specială care reflectă specificul comunicării din colectivitatea respectivă. Potrivit acestei ipoteze, argourile sînt limbaje speciale numai în raport cu limba comună şi numai în măsura în care toate celelalte socio-

lecte şi tehnolecte sînt considerate tot limbaje speciale. În teoria lui Van Gennep, *limbile speciale* cunosc doar disocierea între *limbi speciale sacre* şi *limbi speciale profane*, însă această clasificare reprezintă doar o schematizare metodologică a complexităţii şi diversităţii manifestărilor sociolingvistice din lumea fenomenală. În termenii lui Van Gennep, limbajul liturgic sau incantaţiile magice sînt *limbi speciale sacre*, în vreme ce argourile, limbajele profesionale, dialectele şi alte ramificaţii ale limbii sînt *limbi speciale profane*. Într-o altă lucrare, conceptul de *limbaj special* este pus în relaţie cu răspîndirea cuvintelor sau cu limitele întrebuinţării unor termeni într-un anumit cadru social:

> „În cursul majorităţii ceremoniilor amintite, şi mai ales în timpul perioadelor de prag, este utilizat *un limbaj special* (subl.n.). El conţine uneori un întreg vocabular necunoscut sau neutilizat în societatea generală, dar alteori doar interzice folosirea unor cuvinte din limba uzuală. (...) Este un fenomen similar cu schimbarea hainelor, cu mutilările, alimentaţia specială (tabuuri alimentare) etc., adică un procedeu de diferenţiere absolut normal" (Van Gennep, 1996: 149).

Ca procedeu „de diferenţiere absolut normal", *limbajul special* este, sub aspect lexico-semantic, caracterizat de selecţia unor cuvinte, în funcţie de situaţia de comunicare în care este întrebuinţat. De exemplu, orice cercetător interesat, într-un fel sau altul, de lumea hoţilor va observa în vorbirea acestora cuvinte, sintagme şi expresii referitoare la tipurile de furt, la instrumentele de intrare prin efracţie, la obiectele furate etc., adică un ansamblu de noţiuni şi sfere conceptuale care reflectă preocupările acestor vorbitori. Din perspectivă semantică, multe dintre cuvintele şi expresiile argotice considerate de Guiraud (1956: 32) „cuvinte tehnice" fac referire la diverse aspecte ale realităţii, aşa cum sînt ele interpretate în viziunea răufăcătorilor.

De exemplu, cînd un deţinut foloseşte cuvîntul dialectal *pîrnaie* ('oală de lut') pentru a denumi închisoarea, în plan semantic se observă actualizarea unei trăsături semice comune celor doi

termeni, [*spațiu întunecos*], asocierea fiind de tip analogic: oala de lut este pentru alimente ceea ce închisoarea este pentru om. Cînd ceasul de damă este numit *căluț* (Scântee, 1906), asocierile semantice se bazează pe analogia dintre tropăitul calului şi ticăitul ceasului, concomitent cu sufixarea diminutivală care face referire la dimensiunile mici ale obiectului bun de furat. Puşca devine *picior de porc* (Orăşanu, 1860; Scântee, 1906) tocmai în virtutea asemănării dintre forma armei şi cea a piciorului din spate al porcului. Aceste exemple sugerează că în procesul de denumire a lumii, asocierile cognitive joacă un rol fundamental în transpunerea lingvistică a realității şi se manifestă în toate limbile naturale.

Fără a fi caracterizate de criptarea formală a codurilor elaborate ale spionilor sau fără a se asemăna cu organizarea limbilor artificiale, limbajele „speciale" ilustrează diversitatea întrebuințării limbii, din perspectiva diferențierilor sociale în funcție de profesie, clasă socială, vîrstă, sex etc.

Acceptînd că *limbaj* înseamnă nu doar „facultatea" (Saussure, 1998: 36) umană de a comunica, ci şi „un sistem lingvistic mai mult ori mai puțin specializat în redarea conținutului de idei specifice" (Coteanu, 1973: 45), pentru delimitarea argoului în raport cu alte limbaje trebuie să facem referire la concepția lui E. Coşeriu cu privire la distincția *dialect – nivel de limbă – stil*.

Distincția realizată de Coşeriu între *limba istorică*[6] şi *limba funcțională*[7] este realizată prin analizarea a trei mari tipuri de

[6] „O limbă istorică este un sistem de tradiții ale vorbirii într-o comunitate, sistem care este recunoscut din punct de vedere istoric de vorbitorii acestui sistem şi, de obicei, de vorbitorii altor sisteme, (...) adică reprezintă o limbă istorică. Însă această limbă istorică nu este un sistem omogen, ci o colecție de sisteme care, în mare parte, sînt identice sau mai mult sau mai puțin identice şi, în parte, sînt, de fiecare dată, şi divergente, adică prezintă tot felul de deosebiri" (Coşeriu, 1992-1993: 38).

[7] „O unitate sintopică, sinstratică şi sinfazică a unei limbi istorice, altfel spus, un sistem lingvistic perfect omogen din toate punctele de vedere (fără diferențe în

variație: variație spațială (diferențe diastratice), variație socială (diferențe diastratice) şi variație stilistică (diferențe diafazice). Fiecărui tip de variație îi corespunde, în organizarea limbii, o unitate, aşa cum reiese din tabelul următor:

Diferențe	***Unități***	***Ştiințe***	***Exemple***
diatopice	dialect	dialectologia	grai muntenesc
diastratice	nivel	sociolingvistica	limbaj cult, limbaj popular
diafazice	stil de limbă	stilistica	limbaj familiar, limbaj solemn

Între unitățile corespunzătoare fiecărui tip de variație se stabilesc relații funcționale[8], descrise de Coşeriu (1994: 104) prin prisma faptului că un dialect este un sistem lingvistic „«complet» din punct de vedere fonic, gramatical şi lexical”, în timp ce „faptele ce caracterizează nivelurile şi stilurile de limbă se referă de obicei numai la aspecte parțiale”. Conform viziunii coşeriene, argoul este un sistem incomplet, dat fiind că nu are organizare fonică, gramaticală şi lexicală distincă de cea a limbii în interiorul căreia se dezvoltă. Ca *limbă specială*, sau, mai precis ca *vorbire caracteristică unor grupuri sociale sau profesionale* (Coşeriu, 1999: 45), argoul ține de stilurile de limbă (Coşeriu, 1994: 101), reflectînd

---

spațiu, între straturile socioculturale şi între tipurile de modalitate expresivă) (...) este o limbă funcțională” (Coşeriu, 1994: 143).

[8] În „interiorul unei limbi istorice (sau a unei comunități idiomatice) relația între dialecte, niveluri şi stiluri de limbă este o relație «orientată» exact în acest sens: dialect → nivel → stil de limbă. Aceasta înseamnă că un dialect, la fel ca şi un idiom, poate funcționa într-o comunitate ca nivel de limbă (de exemplu ca «nivel popular» dacă la celelalte niveluri se vorbeşte limba comună, un dialect sau altă limbă), iar un nivel poate, la rîndul său, să funcționeze ca stil de limbă (aşa de pildă, «nivelul popular» poate fi în acelaşi timp «stil familiar» în alte niveluri); aceasta înseamnă implicit că un dialect poate să funcționeze chiar ca stil de limbă (să constituie, de pildă, acel «stil familiar»). În schimb, contrariul nu este adevărat: un stil de limbă nu poate funcționa ca nivel, iar un nivel nu poate funcționa ca dialect” (Coşeriu, 1994: 142).

variația diafazică a limbii. Ca limbaj, argoul ține de diversitatea expresivă a limbii. Pe de altă parte, savantul român arată, ca şi Albert Dauzat, că sfera de cuprindere a glotonimului *argou* a fost extinsă – în chip nejustificat, am adăuga – pentru a denumi şi alte *limbi speciale*[9]. Specificul argoului în raport cu alte limbaje este discutat în subcapitolul *Argoul ca normă*.

Argoul ca vocabular

Atestarea scrisă a argoului a ridicat o importantă problemă de cercetare. Imposibilitatea tehnică de a reproduce enunțuri din limba vorbită i-a determinat pe culegătorii şi pe cercetătorii din prima jumătate a secolului trecut să pună în lumină specificul funcțional-expresiv al vocabularului argotic, fără a mai dezbate chestiunea existenței unor particularități morfo-sintactice, fapt ce ar fi contribuit la sprijinirea ipotezei că argourile sînt limbaje, nu simple ansambluri lexicale. La începutul secolului al XX-lea, conştiința că limba este formată din două mari compartimente, gramatica şi lexicul, a favorizat răspîndirea ipotezei că argoul este un vocabular grefat pe scheletul gramatical al limbii. Prin urmare, cercetarea argourilor cu instrumentele metodologice şi terminologice ale lexicologiei a fost considerată o modalitate adecvată de descriere a vorbirii unor categorii sociale marginalizate. Autoritatea unor lingvişti interesați de această problemă a contribuit decisiv la impunerea ideii că argourile sînt vocabulare. Unul din primii adepți ai acestei ipoteze a fost Albert Dauzat, care, într-una

[9] „Se numesc *limbi speciale* vorbirile caracteristice unor grupuri sociale sau profesionale, precum şi limbajele tehnice (de pildă, limba marinarilor, limba pescarilor, limba studenților, limba inginerilor, limba muncitorilor metalurgişti etc.) care există, alături de dialecte şi de limbile comune, ca forme speciale ale acestora şi care adeseori se numesc şi *argouri, cu toate că acest termen este rezervat de multe ori pentru limbajul răufăcătorilor şi, în general, pentru sistemele lingvistice folosite în cadrul aceleiaşi limbi comune cu scopul de a nu fi înțelese de către cei care nu aparțin unei anumite comunități sau ca limbi secrete* (subl.n.)" (Coşeriu, 1999:45).

din lucrările fundamentale asupra argoului francez, afirma că individualitatea limbajelor argotice poate fi evidenţiată doar la nivelul vocabularului, întrucît sintaxa este cea a limbii generale: „Se ştie că argourile nu diferă, în principiu, decît prin vocabular de limba pe care sînt grefate. Studiul argourilor este, în esenţă, istoria cuvintelor” (Dauzat, 1929: 53). Aceeaşi idee este reluată şi accentuată de Pierre Guiraud:

> „Să relevăm succint, odată pentru totdeauna, că un limbaj special se reduce în general la un vocabular, vorbitorul păstrînd pronunţia şi gramatica (timpurile verbale, construcţiile frazei etc.) limbii pe care o foloseşte” (Guiraud, 1956: 7).

Deşi par întemeiate, consideraţiile lui Guiraud reflectă perspectiva lexicologică în care se înscrie cercetătorul pentru a analiza identitatea argoului răufăcătorilor francezi. De fapt, unghiul de interpretare pe care ar putea să şi-l asume un cercetător ar trebui să ţină cont nu numai de o anumită fermitate metodologică, ci şi de realitatea limbii. Numai solidaritatea dintre lexic şi gramatică asigură succesul oricărui tip de interacţiune verbală[10]. Fără relaţiile sintagmatice dintre semnele lexicale ale limbii, vorbirea

[10] În acelaşi timp, trebuie precizat că, din perspectiva naturii semnului lingvistic, individualitatea argoului rezultă din schimbări de sens sau se concretizează în modificări ale formei sonore a unităţilor lingvistice. În argou, *creativitatea lingvistică* se concretizează mai ales în plan semantic. Procedeele de creaţie lexicală sau modificările fonetice sînt permise de sistemul limbii şi se manifestă, în uz, prin norme specifice, care determină actualizarea tipurilor de variaţie a limbii (diacronică, diastratică, diatopică, diafazică). Întrucît încifrarea semnificaţiei se fundamentează pe mecanisme de reconfigurare semantică sau pe modificări ale semnificantului (aspect ce formează elementul distinctiv al unor varietăţi de argou cum ar fi *verlan*, *pig latin*, *back slang*), nu se poate problematiza existenţa unei morfosintaxe argotice (în sensul că argoul ar avea morfologie şi sintaxă proprii). În folosirea concretă a semnelor argotice în comunicare, conţinutul semantic şi aspectul formal al acestor fapte de limbă impun, în planul sintagmatic al discursului sau al textului, anumite restricţii sau libertăţi distributive care potenţează expresivitatea.

ar fi doar o simplă enumerare de cuvinte, în timp ce lipsa vocabularului ar face imposibilă actualizarea opozițiilor din interiorul claselor lexico-gramaticale. În consecință, separarea metodologică dintre planul sintactic şi cel semantic – deşi se dovedeşte un instrument folositor în descrierea formală a structurii gramaticale a unei anumite limbi – este favorizată, dar şi limitată de specificul semnului lingvistic, după cum observă un alt cercetător al argoului, Louis-Jean Calvet:

> „De fapt, cel mai adesea, sensul unui semn lingvistic vine atît dintr-o relație internă între semnificant şi semnificat, cît şi din maniera de transpunere a semnului în frază, adică din anumite relații sintactice" (Calvet, 1994: 80).

Aşadar, din perspectiva raportului semnificant – semnificat, semnele din planul paradigmatic al limbii pot fi descrise ca unități lexicale, urmărindu-se trăsăturile unor categorii lexico-semantice, procedeele lexical-formative şi relațiile dintre cuvinte. Acest unghi de interpretare aparține semanticii lexicale.

Din prisma relațiilor gramaticale în care intră semnele limbii, contiguitatea din planul vorbirii permite segmentarea lanțului sintagmatic în unități purtătoare de sens, mai ample decît cuvintele. Acest punct de vedere este asumat de adepții semanticii translexicale (*cf.* Rastier, 1997).

În timp ce prima perspectivă poate eluda importanța relațiilor sintactice în constituirea sensului, cea de-a doua perspectivă se întemeiază tocmai pe solidaritatea sintagmatică a constituenților. Este adevărat că argoul nu are o sintaxă proprie, dar nici nu se poate nega că toate mijloacele şi mecanismele de semnificare argotică sînt, în esență, libertăți permise de un anumit sistem lingvistic, întocmai cum precizează Albert Dauzat, unul dintre iluştrii susținători ai ipotezei că argourile sînt vocabulare: „procedeele de formare ale argoului sînt cele ale limbii generale, cu diferențe condiționate de mediu şi de nevoile grupului" (Dauzat, 1929: 19).

În condițiile în care mijloacele lexical-formative şi mecanismele de semnificare argotică sînt aceleaşi cu ale limbii generale, se poate argumenta – cu acelaşi tip de criteriu folosit în argumentare de Dauzat, Guiraud sau de alți adepți ai ipotezei celor doi mari lingvişti – că individualitatea lingvistică a argourilor nu poate fi demonstrată convingător doar prin prisma mijloacelor şi mecanismelor de semnificare lexicală, întrucît, la nivel lexical, nu există procedee specific argotice de dezvoltare a semnificațiilor.

Analizat din perspectiva solidarității dintre cuvînt şi enunț, dintre formă şi sens, argoul nu apare doar ca vocabular, ci devine expresia unei viziuni asupra lumii şi reprezintă, din punct de vedere funcțional, una din multiplele modalități de valorificare a convergenței dintre cele patru dimensiuni constitutive ale oricărui act de comunicare: fonematică, semantică, sintactică şi stilistică (*cf.* Irimia, 1999: 28). Cercetarea argoului doar ca inventar de cuvinte se dovedeşte o întreprindere ştiințifică incompletă, care nu pune în lumină complexitatea legăturilor pe care omul le stabileşte, prin limbaj, cu lumea.

Argoul ca stil

Termenul *stil* este un concept tutelar în ştiință sau artă şi denumeşte o diversitate uriaşă de manifestări şi produse cultural-umane[11]. La origine, cuvîntul însemna ʽinstrument de scris', ʽfel de a scrie'. Această semnificație cuprinzătoare a fost supusă ulterior procesului de restrîngere sau de extindere semantică iar cuvîntul a primit un conținut polivalent, uneori vag.

În plan lingvistic, acest fapt este ilustrat prin polisemia substantivului *stil* şi prin dezvoltarea unei ample familii de cuvinte şi frazeologisme: *a se stila*, *stilat*, *stilem*, *stilism*, *stilist*,

[11] Pentru interpretarea concisă a conceptului *stil*, pot fi consultate următoarele dicționare: Panaitescu (1994: 188-193), Ducrot şi Schaeffer (1996: 421-429), Bidu-Vrănceanu, Călăraşu, Ionescu-Ruxăndoiu, Mancaş şi Pană-Dindelegan (2001: 496-500), Constantinescu, Lihaciu şi Ştefan (2007: 185-191).

stilistic, *stilistică*, *stilistician*, *a stiliza*, *stilizare*, *stilizat*, *stilizator*; *figură de stil* (DN, 1986: 1023), ~ *cu stil*, *a avea stil*, *în stil mare* etc. Din punctul de vedere semantic, toate aceste cuvinte se referă la aspectul distinctiv, deosebit, particular al unui obiect sau fenomen, al unei acțiuni, persoane sau stări etc.

Nici definirile ştiințifice nu sînt concludente pentru a preciza accepția mai restrînsă, de tip metalingvistic, a conceptului respectiv, deoarece evoluția ideilor privind geneza şi manifestările stilului este marcată de numeroase controverse, astfel încît în multe lucrări se observă tendința spre autarhie conceptuală, concretizată fie prin punerea în circulație a unor sintagme impresioniste[12] precum *stil colorat*, *stil vioi* etc., fie în delimitări specializate, cum ar fi cea propusă de M. Riffaterre (1971: 157): „Atitudinea locutorului față de subiect fiind veritabilul principiu al stilului, trăsăturile fizionomice ale limbajului depind de funcția stilistică”.

Aceste distincții cu grad ridicat de autonomie în raport cu o anumită tradiție culturală – asumată sau respinsă – a studierii faptelor de stil fac dificilă analiza diverselor argumente pe baza cărora unii dintre cercetătorii argourilor au considerat necesară relaționarea celor două concepte, *argou* şi *stil*.

O primă observație care a favorizat lansarea ipotezei privind existența unui *stil argotic* este *caracterul oral*[13] al argourilor. Întemeiată pe realitatea lingvistică de pînă acum două decenii, această delimitare pare să devină relativă dacă se ține cont că dezvoltarea comunicării scrise prin intermediul internetului reprezintă un catalizator important în transpunerea scrisă a fenomenelor lingvistice specifice interacțiunilor verbale pe cale orală. Păstrînd,

---

[12] A se vedea, în acest sens, răspunsul polemic dat de M. Riffaterre lui L. Spitzer, în *Modern Language Notes*, vol. 73, nr. 6 (iunie 1958), p. 474-480.

[13] O sinteză a principalelor direcții în care este interpretată, în lingvistica anglo-americană, relația între oralitate şi literaritate a fost realizată de Chafe şi Tannen (1978). O perspectivă mai bogată asupra dihotomiei este oferită de Matei Călinescu (2007: 317) în eseul „Oralitate în textualitate: cîteva paradoxuri ale lecturii şi relecturii”.

totuşi, ca definitorie, ideea dezvoltării argourilor pe cale orală, se impune precizarea că folosirea argotismelor în conversaţie este, în general, considerată incompatibilă cu situaţiile de comunicare dominate de etichetă. De aceea, unii cercetători au apreciat că argoul ţine de comunicarea orală de tip familiar. Metoda întrebuinţată pentru a realiza această încadrare este frecvent utilizată în cercetarea europeană şi anglo-americană. Dacă normele conversaţionale ar forma un spectru, ai cărui poli sînt formaţi din trăsături opozitive, de tipul *formal – informal*, *oficial – neoficial*, *cult – vulgar* etc., utilizarea argoului în schimburile de replici dintre două sau mai multe persoane ar determina, în funcţie de context, caracterizarea conversaţiei respective drept *informală*, *neoficială*, *vulgară* etc. Această concepţie este foarte răspîndită printre lingviştii englezi şi americani (Andersson & Trudgill, 1990; Lighter, 1994; Eble, 1996 etc.). Ilustrativă, în acest sens, este delimitarea realizată de lexicograful Tony Thorne:

> „În primul rînd, argoul este o categorie de stil în interiorul limbii, care ocupă o poziţie extremă în spectrul formalităţii. Argoul este la capătul liniei; se află dincolo de simpla lipsă de formalism sau de tonul colocvial, mai departe de care limba este considerată prea colorată, prea ordinară, prea neobişnuită sau prea nesărată pentru a fi folosită în conversaţia cu necunoscuţii... Argoul impune familiaritatea” (Thorne, 1997: iii).

Ce anume îi determină pe cercetători să considere că folosirea argoului se situează, din punct de vedere expresiv, dincolo de familiaritate? În limba română, cu excepţia *mărcilor discursive* care marchează egalitatea dintre locutori (precum folosirea pronumelui de persoana a II-a singular) sau prezenţa unor forme deictice ale vorbirii rurale sau de tip urban (*aista*, *ăla*, *cealantă*, *iaca*, *ita* etc.), în plan stilistic, familiaritatea este ilustrată, cel mai adesea, printr-o serie de *mărci ale afectivităţii* (folosirea necenzurată a unor indicaţii mimico-gestuale, varietatea mare a mijloacelor de exprimare a intensităţii superlative, prezenţa unor enunţuri cu auxiliarul postpus etc.). Acesta este cadrul în care se utilizează

argotismele. Lipsa acestor convergențe contextuale transformă folosirea argoului în sursă (intenționată sau involuntară) de umor[14], deoarece lipsa condiționărilor de tip familiar determină apariția contrastului între elementele altor norme conversaționale şi cei ai normei argotice. Este evident că enunțuri ipotetice de tipul *„Maiestate, hai, mai lasă vrăjeala!" sau *„Excelența voastră-i un lache flauşat", rostite, să presupunem, la un dineu, demonstrează că alăturarea sintagmatică dintre elementele adresării reverențioase şi cele specifice limbajului argotic este foarte puțin probabilă, din cauza diferențelor stilistice foarte pronunțate dintre cele două variante de conversație, oficială şi familiară. Această constatare simplă demonstrează clar că două din condițiile esențiale ale folosirii argoului în comunicare sînt *distribuția co-textuală* şi *adecvarea contextuală*[15].

Drept urmare, pentru vorbitor, spectrul expresivității conversaționale se concretizează într-un fascicul de trăsături normative, actualizate la un anumit moment dat, prin adecvare la situația de comunicare. În tramvai, alături de confrați, imediat ce şi-a atenționat complicii, prin enunțuri eliptice precum „*geană la maimuță*" ('Ia seama la geantă') sau „*tira la mort*" ('Ia obiectul furat'), orice hoț se poate adresa în mod politicos victimei, pentru a-i distrage atenția şi pentru a justifica înghesuiala care favorizează furtul. Această trecere spontană de la limbajul argotic la adresarea politicoasă arată că vorbitorul fructifică în mod conştient

---

[14] Un enunț de tipul „Ştefan cel Mare cotiza cu lovele la Înalta Poartă" este cu totul lipsit de adecvare expresivă, ba chiar stîrneşte rîsul, atunci cînd se regăseşte într-un extemporal la istorie, scris de un elev de clasa a opta.

[15] Cele două condiții sînt hotărîtoare pentru manifestarea argoului în conversație. De exemplu, în schimbul de replici dintre doi studenți, ocurența co-textuală a termenilor ştiințifici şi argotici devine, fără îndoială, posibilă în contextul unei discuții amicale: *„Felul în care Riffaterre defineşte funcția stilistică mi se pare foarte mişto. E tare băiatu'!". În acest caz, adecvarea permite suspendarea „distanței" expresive dintre stilul înalt, cult, ştiințific şi exprimarea familiar-argotică.

varietățile lingvistice pe care le cunoaşte şi se adaptează situației de comunicare, prin schimbare de cod (engl. *code-switch*). Cu cît vorbitorul cunoaşte mai multe varietăți lingvistice, cu atît mai complexă devine schimbarea de cod (*cf.* Fishman, 1972: 47-49). De altfel, schimbarea de cod trebuie interpretată ținîndu-se cont de distincția pe care B. Bernstein (1972: 164) o realizează între *coduri elaborate* şi *coduri restrînse*. Potrivit delimitărilor lui Bernstein, argoul s-ar încadra în categoria codurilor restrînse. Caracteristica esențială a unui asemenea cod restrîns este, în concepția lui J. Gumperz, (1972: 226), aceea de a servi „ca mecanism de păstrare a unității grupului" de vorbitori.

Deosebirea între varietățile de limbă „restrînse" şi cele „elaborate" este invocată şi de I. Coteanu (1973: 80), care adaugă şi criteriul competenței vorbitorului, pentru a susține deosebirea între *idiolect* şi *idiostil*[16]:

> „Am ales denumirea de idiostil pentru acest sistem prin analogie cu idiolectul: după cum pentru vorbitorul unui grai există un sistem individual care reflectă toate particularitățile graiului, tot astfel, pentru vorbitorul cultivat al unei limbi, care nu se mai bizuie pe graiul său natal, ci mai ales pe limbajele în funcție la un moment dat, există un sistem individual, o reflectare proprie a datelor de limbă aflate la dispoziția lui. Am putea spune, aşadar, că idiostilul nu este decît un idiolect dezvoltat şi rafinat sau, invers, că idiolectul este un stil neevoluat. Am preferat denumirea de mai sus celei de ʽstil individual' în primul rînd pentru că trimite direct şi sugestiv la idiolect şi subliniază în felul acesta caracterul structural complex al fenomenului, iar în al doilea rînd, pentru că prin ʽstil individual' se înțelege cînd modul constant de exprimare al unei persoane în cele mai variate împrejurări, cînd numai modul său de exprimare în arta literară sau într-o operă literară. Structura generală a idiostilului conține două serii de elemente: unele general-comune, altele extrase din diverse limbaje şi idiostiluri".

---

[16] Termenul *idiostil* pare redundant, dacă se admite că ambii constituenți (gr. *idios* şi lat. *stilus*) cuprind, în sensurile etimologice, trăsătura semică [+ *distinctiv*] şi scot în evidență ideea de specificitate.

Diversitatea de situaţii cotidiene şi constituirea unui „idiostil” (stil individual) care să reflecte adaptarea interlocutorilor la situaţiile de comunicare face posibilă interpretarea ştiinţifică a relaţiei *locutor – uz lingvistic – context* din mai multe perspective: semantică, sociolingvistică, stilistică, pragmatică etc. Unghiul din care este descrisă individualitatea comunicativă a vorbitorului trebuie să ţină întotdeauna cont de gradul de variabilitate şi de adecvare a exprimării, în funcţie de factorii determinanţi ai actului de comunicare lingvistică.

Aşadar, din perspectivă stilistică, sintagma *stil individual* descrie potenţialul expresiv al convergenţelor şi/sau divergenţelor generate de întrebuinţarea individuală a limbii, în diferite grade de variabilitate şi adecvare a uzului lingvistic, pentru a exprima atitudinea vorbitorului, „poziţia spirituală” (Vianu, 1968: 35) a acestuia faţă de obiectul comunicării. Această accepţie face posibilă validarea sintagmei *stil argotic* la nivelul individual al vorbitorului, în aceeaşi măsură în care se poate considera că locutorul adoptă un stil *popular*, *familiar*, *vulgar* etc. Astfel de conceptualizări descriu utilizarea individuală mai frecventă a unor fapte de limbă în raport cu alte registre funcţional-expresive sau varietăţi de limbă întrebuinţate de vorbitori în procesul de comunicare cotidiană.

Pot fi, însă, argourile – ca manifestări lingvistice colective – grupate sub denumirea de stil argotic? În acest caz, ambiguităţile terminologice complică dezbaterile de fond. Legătura strînsă dintre conceptele *stil* şi *limbaj* a determinat, sub influenţa structuralismului, apariţia unor dublete terminologice: limbaj familiar – stil familiar, limbaj vulgar – stil vulgar, limbaj popular – stil popular etc. Acesta pare a fi cadrul în care apropierea dintre *stil* şi *limbaj* este acceptată de unii cercetători români (Miclău, 1971: 369-398; Coteanu, 1973: 46 ş.u.; Baciu Got, 2006: 15) sau invocată ca argument în favoarea ipotezei că argoul este un stil:

> „Ca ansamblu de procedee ce caracterizează vorbirea unui grup de indivizi, stilul devine sinonim cu limbajul, definit prin capacitatea sa de a reda exprimarea proprie unui grup de vorbitori. Ca scheme verbale izomorfe cu limba, stilul şi limbajul se deosebesc prin poziția şi ierarhia elementelor constitutive, condiționate de factorul socio-cultural în primul rînd. În terminologia lingviştilor praghezi, posibilitatea delimitării stilului de limbaj apare ca fiind redusă, ele făcînd parte din aceeaşi serie. Sub denumirea de limbaj, ei grupează stilurile funcționale, ca stiluri ale limbii, utilizînd termenul *stil* pentru a desemna stilul individual” (Baciu Got, 2006: 15).

Considerațiile de mai sus scot în evidență suprapunerea conceptuală dintre stil şi limbaj, pe baza caracterului sistematic („ansamblu de procedee”) şi convențional al întrebuințării semnelor în comunicarea dintre indivizi. Astfel de afirmații subliniază, în esență, că aspectul definitoriu al comunicării umane (indiferent de identitatea semnelor folosite în procesul de comunicare) este tensiunea dintre libertățile şi limitele inerente determinate de întrebuințarea anumitor semne (grafice, gestuale, vizuale, cinetice, sonore etc.).

În realitate, vorbirea unui individ este o concretizare a deprinderilor de comunicare formate prin învățarea treptată a diverselor modalități şi strategii de utilizare a semnelor. Prin semne şi prin relațiile dintre semne, orice vorbitor ajunge să denumească lumea, să categorizeze elementele constitutive ale lumii şi să-şi exprime perspectiva asupra lumii, în conformitate cu o anumită tradiție a folosirii semnelor. Individualitatea comunicativă devine posibilă numai în măsura în care vorbitorul şi-a asumat tehnicile comunicative existente într-o comunitate umană. Chiar şi absolutizarea utilizării individuale a semnelor, evidentă în limbajul artistic, este rezultatul unui proces inițial de înscriere într-o astfel de tradiție. Cu foarte puține excepții, originalitatea limbajului artistic este rezultatul unui amplu proces de rafinare a influențelor şi a tradiției.

Definind *limbajul* drept *capacitate de a comunica prin semne*, se poate observa că *stilul* este reprezentat de *potențialul expresiv al semnelor*, adică de „forța” sau valoarea atribuită semnelor în

momentul exercitării facultății de a comunica. Mai precis, dacă limbajul priveşte organizarea semnificațiilor, stilul desemnează valorizarea spontană sau deliberată a acestor semnificații.

În utilizarea oricărui limbaj pot fi identificate fapte de stil numai dacă variabilitatea şi adecvarea impun valori expresive ale semnelor limbii, prin transformare, ierarhizare şi relaționare. Pe de altă parte, prin absolutizarea potențialului expresiv al semnelor se poate accepta identitatea dintre stil şi limbaj. Ilustrative în acest sens sînt artele şi ştiințele, dar mai pot fi invocate şi alte exemple.

Pe baza acestor considerații se poate afirma că, sub aspectul organizării şi specializării semnelor limbii, argoul este, mai degrabă, un limbaj decît un stil. Constituirea unui stil argotic ar presupune ca, la nivel colectiv, organizarea semnificațiilor să fie caracterizată de absolutizarea potențialului expresiv al semnelor, dar nu există nici un grup de vorbitori care să recurgă în mod constant doar la argou, fără a întrebuința şi alte varietăți ale limbii sau care să folosească numai argoul, din necesități de ordin expresiv. Experimentele, puține la număr, prin care s-a încercat realizarea unei comunicări doar cu mijloacele argoului nu au avut succes.

Argoul ca normă

Manifestarea expresivității argotice poate fi dezbătută din perspectiva trihotomiei sistem – normă – vorbire (Coşeriu, 2004: 11-115), avînd în vedere că, în accepția savantului român, expresivitatea se constituie ca obiect de cercetare al stilisticii, nu numai la nivel colectiv, ci şi la nivel individual:

> „Sînt cunoscute dificultățile pe care le întîmpină, de exemplu, constituirea stilisticii limbii. Ei bine, această ştiință nu poate fi altceva decît studiul variantelor normale cu valoare expresivă-afectivă, studiul utilizării stilistice normale a posibilităților pe care un sistem le oferă acelor elemente care, în limba unei comunități, sînt în mod normal purtătoare ale unei valori expresive particulare, adică o ştiință a normei (...)” (Coşeriu, 2004: 107).

Acest cadru permite formularea ipotezei că argoul este o normă, dat fiind că, în esență, argourile sînt realizări lingvistice concretizate atît la nivel de grup („în realitate, norma este variabilă în funcție de limitele şi natura comunității respective” – Coşeriu, 2004: 98), cît şi la nivel individual („un domeniu care să cuprindă tot ceea ce este repetiție, element constant în vorbitul individului însuşi” – Coşeriu, 2004: 98). Mai precis, tripartiția *sistem – normă – vorbire* presupune înțelegerea conceptului de *normă* ca model de realizare în vorbire a opozițiilor funcționale din sistemul limbii:

a) norma este „primul grad de abstractizare (...) care conține numai ceea ce în vorbitul concret este repetiție de modele anterioare” (Coşeriu, 2004: 97);
b) norma „implică eliminarea a tot ceea ce în vorbit este aspect total inedit, variantă individuală, ocazională sau momentană” (*ibidem*);
c) norma păstrează „numai aspectele comune care apar în actele lingvistice considerate şi în modelele lor” (*ibidem*).

În raport cu sistemul, considerat „al doilea grad de abstractizare sau formalizare”, norma este „simplă obişnuință”, „simplă tradiție constantă” sau „element comun în vorbirea întregii comunități” (Coşeriu, 2004: 98).

În accepția de *model*, *norma*[17] se manifestă în vorbire prin folosirea repetată şi constantă a unor elemente de limbă şi reprezintă asumarea unei tradiții de întrebuințare a semnelor limbii într-o comunitate de vorbitori.

Avînd în vedere că argoul este format din elemente de limbă constituite prin valorificarea repetată a unor modele de semnificare întrebuințate constant în anumite comunități de vorbitori, se poate aprecia că argotismele sînt „variante facultative” sau „variante combinatorii” în raport cu organizarea sistemului limbii

[17] Pentru o evaluare critică a conceptului coşerian de *normă*, v. Lara (1983).

întemeiat numai pe ceea ce este „pertinent din punct de vedere funcțional" (Coşeriu, 2004: 98).

Validarea ipotezei că argoul este o normă ar avea avantaje certe în studierea fenomenului. Considerînd că argoul este o normă care se constituie în plan colectiv şi se manifestă în plan individual, ipotezele anterioare sînt integrate într-o viziune coerentă şi unitară asupra identității lingvistice şi a potențialului expresiv al argourilor. Sub denumirea generică ARGOU, pot fi grupate mai multe variante de realizare a normei, a căror existență, dezvoltare şi funcționare poate fi evidențiată în interacțiunile verbale din cadrul unor comunități sociolingvistice cum ar fi grupurile de răufăcători, deținuți, şcolari (elevi şi studenți), militari, consumatori de droguri, minorități sexuale. Între aceste realizări diferențiate ale normei se dezvoltă raporturi de interdependență, generate de dinamica limbii în relație cu cea socială.

Sub aspectul expresivității, *modelul* numit normă argotică ilustrează „competența expresivă" (Coşeriu, 1996: 18), dat fiind că performanța acestui tip de normă poate fi evidențiată doar în raport cu anumite situații de comunicare. Aşadar, existența normei argotice se concretizează în ansamblul de realizări lingvistice comune specifice grupurilor de argotizanți, iar identitatea sa poate fi dezbătută din unghiul variațiilor care determină apariția unor trăsături (generale şi particulare) şi a unor funcții comunicative care îi relevă individualitatea în raport cu sistemul şi cu vorbirea.

Normă şi variație. Urmînd distincțiile făcute de Eugen Coşeriu (1992-1993: 49-64), se poate considera că norma argotică se manifestă prin elemente lingvistice cu trăsături asemănătoare, care, în arhitectura limbii istorice, apar ca rezultate ale variației de tip diacronic, diatopic, diastratic şi diafazic.

Variația diacronică. Din perspectivă diacronică, constituirea argourilor se realizează ca parte integrantă a procesului de evoluție lingvistică. Sub aspect metodologic, criteriul temporal determină realizarea unei periodizări privind apariția şi dezvoltarea unor fenomene de limbă. În istoria cercetării ştiințifice a argoului, această

periodizare prezintă interes pentru distincţia între *argourile vechi* şi *argourile moderne* şi pune în lumină prezenţa elementelor arhaice în argouri (Vendryes, 1939).

Şăineanu (1907) concepe în termeni opozitivi relaţia dintre vechi şi modern. În concepţia filologului român, diferenţele sînt categorice între vechiul limbaj al răufăcătorilor, vorbit pînă la mijlocul secolului al XIX-lea şi norma argotică modernă, dezvoltată după 1850:

> „Tocmai elementul fantezist şi arbitrar formează veritabila demarcaţie între argoul vechi, conştient şi sistematic, şi argoul modern cu tendinţe aventuroase care nu se pretează bine unei clasificări metodice" (Sainéan, 1907: 59).

În raport cu procesul de evoluţie a limbii, această distincţie are doar relevanţă metodologică şi nu-şi găseşte decît parţial justificarea, întrucît deosebirile pe care le invocă Şăineanu au un grad mare de relativitate. De exemplu, se poate demonstra că orice argou modern are un aspect sistematic în reflectarea lingvistică a unor anumite noţiuni sau în predilecţia pentru utilizarea anumitor procedee lexical-formative de generare a semnificaţiilor argotice. Absolutizarea criteriului temporal pentru a ilustra opoziţia dintre argoul vechi şi cel modern devine greu de acceptat în condiţiile în care argoul este un fenomen lingvistic care reflectă corelaţia dintre limbă şi societate.

Aşa cum observă Albert Dauzat (1929: 53), nu opoziţia, ci continuitatea dintre argoul vechi şi cel modern permite studierea istoriei cuvintelor argotice. Datorită dinamismului accentuat din orice argou, variaţia diacronică devine elementul fundamental pentru realizarea unor comparaţii între argotismele folosite în diferite perioade istorice (*cf.* Beier, 1995: 64-101), cu scopul de a descrie, din unghiul deprinderilor lingvistice, preocupările şi mentalitatea argotizanţilor. Prin urmare, utilizarea analizei comparative permite evidenţierea dominantei obiective sau subiective în constituirea semnificaţiilor argotice. De exemplu, hoţii întrebuinţează

argoul, în primul rînd, ca *tehnolect*. Sub aspect lexical, majoritatea cîmpurilor noționale ale acestui tip de argou fac referire la activități de natură profesională: categorii de hoți, modalități de a fura, instrumente folosite în timpul spargerilor, vestimentația victimelor, obiectele bune de furat etc. Specializarea noțională demonstrează că dezvoltarea caracterului selectiv al limbajului hoților este determinată, în mod obiectiv, de natura ilegală a activităților profesionale. De altfel, Vendryes consideră că, sub aspect semantic, *specializarea* stă la baza oricărui argou şi favorizează păstrarea unor elemente arhaice în argourile moderne:

> „De fapt, odată ce un anumit cuvînt a pătruns în argou prin specializare semantică sau pur şi simplu prin împrumut, tradiția îl menține, adesea, şi după ce el a dispărut din limba curentă” (Vendryes, 1939: 298).

Această considerație confirmă, într-o anumită măsură, existența şi acțiunea unei norme („tradiția”), concretizată în apariția unui fond lexical stabil al argoului, dar poate fi şi un argument în favoarea ipotezei că unele dintre argotismele mai vechi revin periodic în uzul curent, după o perioadă de „dispariție”, aspect reliefat de unii cercetători interesați de evoluția argoului (Guiraud, 1958; Eble, 1996).

Cu toate acestea, nu trebuie neglijată importanța componentei subiective în constituirea unor semnificații argotice, evidențiată prin transpunerea lingvistică a atitudinii vorbitorului față de obiectul comunicării printr-o serie de mărci afectiv-expresive. Spre deosebire de limbajul hoților, vorbirea şcolarilor este dominată de condiționări subiective (dorința de a epata, moda lingvistică, spiritul ludic), însă organizarea ansamblurilor noționale este sistematică şi obiectivă, deoarece limbajul elevilor şi cel al studenților reflectă preocupările acestora. Pe scurt, variația diacronică pune în lumină importanța factorilor lingvistici şi extralingvistici care contribuie la constituirea normei argotice. În cadrul mai larg al

istoriei limbii, orice argou reflectă evoluția inovațiilor lingvistice în cadrul unor grupuri marginalizate sau stigmatizate social.

Variația diatopică. Diferențele spațiale au un rol important în constituirea argourilor. În general, teritoriul pe care este vorbită o anumită limbă evidențiază dinamica influențelor şi schimburilor lingvistice dintre două sau mai multe comunități de argotizanți.

Variația diatopică reflectă condiționările şi influențele care se manifestă asupra vorbirii unei comunități. Cele mai convingătoare ilustrări ale acestui tip de variație sînt reprezentate de pătrunderea unor termeni dialectali în argou, de răspîndirea regională a argourilor – fapt ce determină, uneori, imprimarea unui aspect formal regional asupra unor termeni argotici – şi de formarea de argotisme prin împrumuturi din limbile învecinate cu un anumit idiom. Din punct de vedere lexical, cercetarea variației diatopice are o mare importanță în stabilirea etimologiei unor argotisme. De exemplu, Noll (1991), într-o monografie privind influențele străine asupra argoului limbii franceze, observă că multe argotisme s-au format prin preluarea unor termeni din occitană, italiană, spaniolă, arabă, rromani, germană, engleză.

Lipsa unui dicționar istoric al argoului românesc şi a altor surse documentare nu permite, decît speculativ, discutarea unor influențe anterioare secolului al XIX-lea. Primele liste de cuvinte argotice româneşti, publicate în 1860 şi 1907, sugerează că multe împrumuturi provin din limba țigănească [*gagiu* (‘amant’), *a mardi* (‘a bate’), *lovele* (‘bani’), *şuriu* (‘cuțit’)] şi din idiomurile învecinate: rusa [*denghi* (‘bani’), *caraiman* (‘buzunar’)], germana [*echtling* (‘cuțit’), *locs* (‘cuțit’)] şi turca [*ciolac* (‘valet’), *zapciu* (‘cîine’)]. Alte studii (Vasiliu, 1937) evidențiază pătrunderea în argou a unor termeni dialectali ale căror sensuri au fost modificate: *cancioc* (‘lingură’), *cloață* (‘prostituată’), *cotoarbă* (‘amantă’), *a glojdi* (‘a mînca’), *jarcalete* (‘om de nimic’) etc.

În argourile unor limbi cu o largă răspîndire teritorială, precum engleza sau spaniola, variația diatopică se manifestă prin deosebirile accentuate dintre limba literară şi varianta regională. Acest

fapt a determinat apariția unor varietăți de limbă (cum ar fi engleza americană, britanică, australiană, irlandeză etc.) şi, implicit, a unor argouri cu specific regional. De exemplu, în engleza britanică, exprimarea lingvistică a noțiunii OM BEAT cunoaşte diverse realizări în arii dialectale diferite: *full* (Irlanda de Nord), *plastered* (Lancashire), *mashed*, *steemed* (Cheshire), *tight* (South Wales), *lagged up* (Londra), *wazzed* (South Yorkshire), *scuppered*, *mortal*, *hammered* (Newcastle), *slaughtered*, *howlin'* (Glasgow). În cazul anumitor noțiuni, variația diatopică determină apariția unui număr foarte mare de cuvinte cu acelaşi înțeles. De exemplu, numai în engleza americană, Spears (1982) citează peste 265 de sinonime pentru noțiunea BĂUTURĂ ALCOOLICĂ, în timp ce noțiunea PROSTITUATĂ cuprinde peste 500 de sinonime.

Variația diastratică. Stratificarea socială este criteriul cel mai des invocat pentru a reliefa specificul argoului. Numite şi „dialecte sociale", limbajele profesionale, argoul şi jargonul reprezintă realizări ale co-relației limbă – societate. Din perspectiva sociolingvisticii, variația diastratică se concretizează în *sociolecte* şi/sau *tehnolecte*, denumiri formate prin analogie cu termeni lingvistici tradiționali precum *dialect* sau *idiolect*. De altfel, variația diastratică a impus criteriul sociocultural ca element central al studiilor asupra varietăților sociale ale limbii:

> „Anumite domenii de activitate practică sau de existență cotidiană impun o selecție a mijloacelor limbii, în scopul asigurării unei eficiențe maxime a comunicării. (...) Criteriul socio-cultural permite deci să ne facem o imagine asupra structurii generale a limbii în raport cu structura societății şi a nevoilor ei pe ramuri de activitate" (Graur ş.a., 1971: 373, 376).

Acest criteriu permite descrierea co-variației sociale şi lingvistice şi se întemeiază pe faptul că omul foloseşte limba pe care o vorbeşte cu scopul de a tezauriza şi transmite informații despre istoria, cultura, tradiția şi religia societății din care face parte.

Clasificarea limbajelor argotice din punctul de vedere al criteriului sociocultural reprezintă o modalitate viabilă de identificare a specificului unui anumit argou. Cel mai bine studiat a fost limbajul răufăcătorilor, care furnizează un număr apreciabil de termeni argotici pentru celelalte limbaje argotice. Datorită diferitelor procese care au condus la reorganizarea şi diversificarea categoriilor sociale au apărut noi categorii de argotizanţi al căror limbaj ar putea reprezenta o fertilă arie de cercetare lingvistică. Noile argouri prezintă, din punct de vedere stilistic, o mai amplă şi mai diversă pondere de întrebuinţare a unor procedee lingvistice pentru constituirea semnificaţiilor argotice. Medii socioumane precum armata, lumea liceelor şi universităţilor, universul obscur al traficului şi consumului de droguri, lumea divertismentului (muzică[18], sport) şi cea a minorităţilor sexuale etc. au produs şi continuă să producă o terminologie argotică extinsă, dar efemeră, imposibil de fixat în scris.

Ierarhizarea socială a fost elementul central în stabilirea unor trăsături ale argoului, în calitate de limbaj al răufăcătorilor. Prin diversificarea categoriilor socioprofesionale, diferenţele dintre argou şi jargon au făcut obiectul unor controverse ştiinţifice care sînt departe de a fi încheiate. Pentru unii membri ai Centrului de Argotologie de la Universitatea „René Descartes” din Paris, problema distincţiilor conceptuale dintre argou şi jargon s-a finalizat prin impunerea termenului fr. *jargot* (jargou), hibrid terminologic care descrie diversitatea realizărilor normei argotice, în raport cu jargonul: „să rezumăm: în 1990 coexistă argoul tradiţional, jargourile, moda lingvistică şi argoul comun” (Francois-Geiger, 1991: 8).

De fapt, această inflaţie terminologică nu face decît să mărească confuzia care mai persistă în înţelegerea identităţii varietăţilor de limbă denumite prin termenii *argou* şi *jargon*.

[18] Importanţa argoului în lumea creatorilor şi ascultătorilor de muzică hip-hop este descrisă de Smitherman (1997).

Etimologia celor două cuvinte permite realizarea unei deosebiri categorice. După cum observă Peter Burke (1995: 2), cuvîntul *jargon* este un termen medieval care exista în provensală şi în franceză în secolele al XII-lea şi al XIII-lea. Sensul de bază, (‘murmur’), a fost extins pentru a denumi orice fel de vorbire greu de înțeles. Prin urmare, cuvîntul nu denumeşte fenomenul lingvistic ca atare, ci perspectiva vorbitorilor asupra fenomenului:

> „De altfel, cuvîntul «jargon» a fost pus în circulație pentru a exprima ideea că limbajul celorlalți era neinteligibil ca un gîlgîit, la fel cum vechii greci au născocit termenul *barbaroi*, pentru a se referi la alți oameni care nu puteau vorbi greceşte şi, prin urmare, aflați în imposibilitatea de a articula mai mult decît sunete indescifrabile, precum ba, ba” (Burke, 1995: 10).

Cu sensul de ‘vorbire neinteligibilă’, *jargon* poate fi întrebuințat pentru a denumi orice ansamblu lingvistic format din elemente lexicale sau lexico-gramaticale cu sens specializat: terminologii, limbaje profesionale, vorbirile unor categorii sociale marginale, manierismul lingvistic etc.

Cel de-al doilea sens al termenului *jargon* este mai restrîns şi face referire strict la limbajul răufăcătorilor. Cu acest sens, cuvîntul *jargon* a devenit glotonim şi a intrat în competiție cu sinonimul *argot* (> rom. *argou*), apărut în secolul al XVII-lea, pe terenul limbii franceze. Ulterior, cei doi termeni au avut o evoluție diferită, din punctul de vedere al descrierii sociolingvistice. În vreme ce cuvîntul *jargon* a ajuns să desemneze maniera de a vorbi a unor persoane educate din categoriile socioprofesionale aflate mai aproape de centrul societății (medici, avocați, jurnalişti, sportivi) sau manierismul şi prețiozitatea din unele medii socioculturale, termenul *argou* a continuat să desemneze vorbirea unor categorii de persoane considerate marginale din punctul de vedere al prestigiului social şi al impactului asupra vieții cultural-economice (răufăcători, militari, şcolari, toxicomani, minorități sexuale).

Aceasta este distincţia care ar putea ajuta la diferenţierea argourilor de jargoane.

Sub aspect semantic, deosebirea de esenţă dintre argouri şi jargoane este dată de specializarea noţională[19].

Variaţia diafazică. Pătrunderea argoului în limba scrisă s-a manifestat constant începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, însă, în unele culturi europene, precum cea franceză, valorificarea resurselor expresive ale limbajului argotic apare încă din literatura secolului al XV-lea (baladele lui François Villon). În secolul al XX-lea, odată cu dezvoltarea mijloacelor de comunicare în masă şi cu diversificarea vieţii culturale, răspîndirea argotismelor a depăşit cadrul presei şi al literaturii şi s-a prelungit într-o mare diversitate de produse culturale culte: film, muzică, creaţii publicitare, arta grafitti etc. Această dinamică a determinat transformări semnificative. Din perspectivă stilistică, interferenţa dintre argou(ri) şi limba literară ilustrează, pe de o parte, aspectul diafazic al normei literare, iar, de pe altă parte, ea potenţează diversificarea expresivă a normei argotice, de la realizările predominant monofazice (argoul hoţilor) la cele predominant diafazice (argoul şcolarilor).

---

[19] Majoritatea argourilor cuprind o serie de cîmpuri lexicale reprezentate de serii sinonimice dezvoltate: BANII: *cf.* fr. *artiche*, *balle* (rom. *gloanţe*), *carbure*, *huile*, *rusquin* etc.; rom. *biştari*, *caşcaval*, *lovele*, *loz*, *material* etc.; engl. *banana* ('o mie de lire sterline'), *beans*, *dough* etc.; SEXUALITATEA: *cf.* fr. *biter*, *limer*, *trombonner* etc.; rom. *a se arde*, *a se da în bărci*, *a se coţăi* etc.; engl. *to hammer*, *to bang*, *to shag* etc.; VIOLENŢA: *cf.* fr. *aquiger*, *piler*, *tasser* etc.; rom. *a cafti*, *a mardi*, *a trosni* etc.; engl. *to banjax*, *have a short fuse*, *snake* etc.; ÎNŞELĂTORIA: *cf.* fr. *bidon*, *carroteur*, *trimballeur* etc.; rom. *şmenar*, *trombonist*, *husen*, *lache* etc.; engl. *carve up*, *cross*, *scam* etc.; CONSUMUL DE ALCOOL ŞI DE STUPEFIANTE: DROGURI: *cf.* fr. *dada*, *schnouf*, *trichlo*; rom. *pudră*, *iarbă*, *ciocolată* etc.; engl. *acid* (*funk*), *bad grass*, *weed* etc.; A SE ÎMBĂTA: fr. *se blinder*, *se gazer*, *se saouler* etc.; rom. *a se machi*, *a se matoli*, *a se torpila* etc.; engl. *to get hammered*/ *mortal*/ *wazzed* etc.; RELAŢIA CONFLICTUALĂ CU AUTORITĂŢILE: POLIŢIST: *cf.* fr. *arlequin*, *chien*, *schmitt* etc.; rom. *tablagiu*, *gabor*, *trocar* etc.; engl. *arm*, *bacon*, *cozzpot*.

În general, limbajele specializate au caracter monofazic. Acest aspect definitoriu se manifestă, de regulă, în argourile[20] a căror identitate se apropie de cea a limbajelor profesionale şi este determinat de condiționări predominant obiective (natura ilegală a preocupărilor cotidiene, codul restrîns stăpînit de vorbitori, dorința argotizanților de a comunica despre „obiectul” preocupărilor cotidiene fără a fi înțeleşi de neinițiați etc.).

Caracterul diafazic al normei argotice se manifestă cu precădere în mediul şcolăresc, în care influența factorilor predominant subiectivi (spiritul ludic, refuzul de a accepta restricțiile sociolingvistice, influența limbii culte, dorința de identificare cu un anumit grup etc.) favorizează valorificarea frecventă a unor elemente non-argotice în vorbirea argotică a elevilor şi studenților.

În paralel cu acest proces de diversificare expresivă, dezvoltarea comunicării prin intermediul internetului a favorizat dezvoltarea

---

[20] Valorificînd ideea că argourile reflectă, în plan lingvistic, preocupările argotizanților, David W. Maurer (1981: 260), unul din cei mai importanți cercetători şi culegători ai argoului american, argumenta că „fiecare din multele subgrupuri ale răufăcătorilor profesionişti constituie ceea ce am putea numi o subcultură sau un microsistem, adică o entitate culturală ce diferă, deopotrivă, prin comportament şi prin limbaj de cultura dominantă”. Deşi concepția lui Maurer se apropie foarte mult de viziunea lui Arnold Van Gennep asupra *societăților restrînse* şi a *limbilor speciale*, este important să arătăm că, pentru specialistul american, limba joacă un rol principal în procesul de constituire a unei subculturi şi a habitudinilor comunicative ale acesteia: „subculturile şi fenomenele lingvistice specializate par să ia naştere spontan şi simultan: limba pare să se afle în centrul genezei lor culturale.” (Maurer, 1981: 264). Influența acestui lingvist asupra altor cercetători interesați de diversitatea argoului este de netăgăduit dacă ținem cont că multe articole publicate în *American Speech* – revistă în care Maurer a publicat, timp de aproape cinci decenii, numeroase contribuții – se raportează la studiile sale: Sir St. Vincent Troubridge (1946), R.M. Lumiansky (1948), William C. De Lannoy şi Elizabeth Masterson (1952), Haldeen Braddy (1955), Robert S. Gold (1957), E.R. Hagemann (1982), Thomas L. Clark (1986), Carolyn G. Karhu (1988) etc. În consecință, considerația că Maurer, prin lucrările sale, este unul din creatorii şcolii americane de argotologie, nu este o exagerare.

mai pronunțată a unui argou comun[21], format din elemente lingvistice cunoscute unui număr mare de vorbitori. Fără a greşi, se poate aprecia că, din punctul de vedere al finalității întrebuințării argoului, norma cunoaşte două tipuri de realizări, aflate în relație de interdependență: *argourile specializate* şi *argoul comun*. Identitatea argourilor specializate – utilizate în interacțiunea verbală orală din cadrul unor grupuri socioculturale precum răufăcătorii, şcolarii, militarii, toxicomanii, minoritățile sexuale – este determinată de exprimarea selectivă a unor noțiuni care reflectă îndeletnicirile cotidiene ale argotizanților. Argoul comun „este reprezentativ pentru osmoza dintre argouri şi limba comună" (Francois-Geiger, 1991: 8) şi este întrebuințat nu numai în comunicarea orală, dar şi în cea scrisă.

O distincție asemănătoare este realizată, din perspectiva uzului lingvistic, de lexicograful american Robert L. Chapman, care propune diferențierea între *argou primar* şi *argou secundar*:

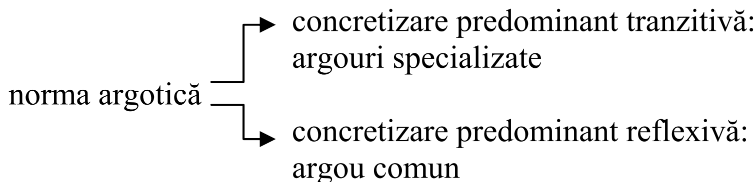
> „Argoul primar este vorbirea propriu-zisă a membrilor unei comunități, atît de naturală pentru argotizanți, încît ar părea muți fără aceasta. Desigur că ei nu sînt astfel, ştiind că argoul este, prin definiție, un limbaj alternativ, mai degrabă ales decît impus. Exemple de argou primar sînt vorbirea tinerilor şi cea a găştilor de stradă. Argoul secundar este ales nu atît pentru identificarea cu grupul, cît pentru exprimarea atitudinilor şi ingeniozității unui individ, care, printr-o poză teatrală, de frondă, pretinde, momentan, a fi membru al unei găşti, răufăcător, toxicoman, jucător profesionist de fotbal şi aşa mai departe – exprimînd, astfel, bravada, superioritatea sau istețimea prin limbajul altcuiva. Argoul secundar este mai degrabă o problemă de alegere stilistică decît de adevărată identificare" (Chapman, 1987: xii).

Acceptînd considerațiile lui Chapman legate de diferența între vorbitorii care recurg în mod natural la argou şi cei care folosesc argoul din snobism, trebuie remarcat că argourile specializate sînt

---

[21] O altă accepție a acestei realități este cea de „argou generalizat", adică de argou „care nu este legat de un grup socioprofesional" şi care „se manifestă în întreaga societate care un registru particular de limbaj" (François, 1968: 624).

varietăți lingvistice care ilustrează modul de viață al unor categorii de argotizanți, în timp ce argoul comun este, într-o oarecare măsură, o marcă a unui mimetism lingvistic, fiind folosit în comunicare, nu pentru a face numaidecît referire la preocupări cotidiene, ci pentru a reflecta tendința spre nonconformism. În acelaşi timp, se impune precizarea că cele două dimensiuni (lingvistică şi stilistică) definitorii ale procesului de comunicare verbală permit desfăşurarea simultană a intențiilor comunicative, de tip tranzitiv şi reflexiv (Vianu, 1968: 48). Prin urmare, concretizarea normei argotice în interacțiunea lingvistică poate fi ilustrată prin schema următoare:

Sistem – normă – vorbire. Norma argotică poate fi descrisă şi din perspectiva relațiilor cu sistemul şi cu vorbirea, printr-un ansamblu de relații ierarhice:

a) raportul *normă – sistem*, ilustrat de trăsăturile generale, prin care ansamblul de libertăți permise de sistem este utilizat de vorbitori;
b) raportul *normă – normă*, reflectat de trăsăturile particulare, prin care o normă se diferențiază de o altă normă;
c) raportul *normă – vorbire*, evidențiat de funcții specifice, prin care o normă este actualizată în actul de comunicare lingvistică.

Norma argotică şi sistemul. În raport cu sistemul, variantele de realizare a normei argotice reprezintă forme de manifestare lingvistică a culturii orale de tip citadin, care derivă din specificul culturii orale rurale. Argoul se înscrie astfel în stilul conversației.

Considerînd că sistemul este ansamblul de opoziții distinctive care determină actualizarea funcțiilor limbii, se observă că orice normă cuprinde „variante facultative” sau „variante combinatorii”, adică ansamblul faptelor de limbă constituite prin realizări care se abat de la sistem sau care ignoră pertinența funcțională a opozițiilor distinctive din sistem (Coşeriu, 2004: 98). Pe baza acestor considerații, se poate aprecia că specificul normei argotice îşi are originea în limbajul familiar, adică în vorbirea de tip citadin. Mai precis, norma argotică preia trăsăturile fonetice, morfologice şi sintactice ale limbii populare vorbite la oraş şi se constituie în „variantă-tip”, în „model” prin deviere de la limbajul familiar. Altfel spus, limbajul familiar poate fi definit ca normă înglobantă, iar argoul poate fi considerat normă înglobată în limbajul orăşenesc[22].

În acest sens, primele studii care au avut în vedere identificarea unor trăsături ale argoului în raport cu limba populară şi cu limbajul familiar au accentuat caracterul dinamic al lexicului argotic, schimbările frecvente ale semnificației termenilor şi expresiilor folosite de vorbitori, specializarea unor procedee lexical-formative (*cf.* Sainéan, 1912; Partridge, 1950; Guiraud, 1956; Calvet, 1994; Eble, 1996). Prin raportare la sistem, realizările normei argotice sînt colective şi se întemeiază pe fructificarea, în anumite condiții, a unei părți din libertățile permise de sistem. Unele realizări ale normei argotice au caracter închis (unele cuvinte şi expresii din limbajul răufăcătorilor se schimbă sau dispar, atunci cînd semnificația lor a devenit cunoscută unor categorii mai mari de vorbitori), dar altele au caracter deschis (un element specific al argoului tinerilor este tendința de a folosi structuri lingvistice umoristic-ironice şi/sau de a utiliza termeni noi).

---

[22] Pe baza distincției *normă înglobantă – normă înglobată* se poate problematiza existența a trei grade de ierarhizare: *limba populară* (normă de gradul I) → *limbajul familiar* (normă de gradul al II-lea) → *argoul* (normă de gradul al III-lea).

Norma argotică în raport cu alte norme. Deşi sînt norme conversaţionale diferite, limbajul familiar, jargonul şi argoul dezvoltă un continuum stilistic. Acest fapt a fost remarcat de lexicologul american Stuart Berg Flexner, care evidenţia dificultatea de a distinge între argou, jargon şi limbajul familiar, întrucît toate aceste varietăţi determină natura particulară a conversaţiilor dintre membrii unor grupuri socioprofesionale determinate (*cf.* Flexner, 1965: XVII).

Controversa legată de definirea şi delimitarea argoului este ilustrată şi în unele studii româneşti (Dobrescu, 1938; Vasiliu, 1937; Volceanov & Volceanov, 1998; Stoichiţoiu-Ichim, 2001; etc.). Diferitele accepţii au fost sesizate şi rezumate de Iorgu Iordan (1962: 366-368), care arăta că termenul *argou* „înseamnă mai multe lucruri”:

1. „limbajul răufăcătorilor, vagabonzilor, cerşetorilor şi al altor categorii similare”;
2. „ceea ce se mai cheamă şi jargon, adică vorbirea specială a unor categorii sociale determinate, cum sînt soldaţii, muncitorii, studenţii, artiştii, şcolarii etc.”;
3. „tot ce intră în limba cultă din vorbirea populară şi se caracterizează prin naturaleţe, spontaneitate şi afectivitate etc.”

Dificultatea lui Iordan de a diferenţia *argoul* (limbajul răufăcătorilor) de ceea ce el numeşte *jargoane* (de fapt, tot argouri) ale militarilor, elevilor şi studenţilor este determinată de dificultatea de a preciza în ce constă specificul argourilor. Acestea pot fi deosebite de alte tipuri de sociolecte prin următoarele caracteristici generale:

a) argoul accentuează coeziunea sociolingvistică a grupurilor de vorbitori (Eble, 1996);
b) argoul este predominant întrebuinţat în comunicarea orală, de tip informal (Andersson & Trudgill, 1990);
c) argoul se aseamănă, în unele privinţe, cu jocurile de cuvinte (Lefkowitz, 1991);

d) argoul are la bază inovații lexicale dezvoltate într-un context cultural specific (Lighter, 1994: xviii);
e) argoul este folosit în mod intenționat de vorbitorii dintr-un anumit grup (Stenstrom, 2000);
f) argoul este întrebuințat cu intenții criptice şi/sau pentru a marca expresiv actul de comunicare (Calvet, 1994).

Norma argotică în raport cu vorbirea. Problema funcțiilor care individualizează unele acte de comunicare în care apar termeni argotici a fost dezbătută doar fragmentar şi de puțini cercetători (Guiraud, 1956; Lefkowitz, 1991; Calvet, 1994; Goudaillier, 1997). În acest sens, modelul propus de lingvistul Roman Jakobson (1964: 83-125) poate fi folosit pentru a preciza natura actualizării normei argotice în comunicarea verbală. Pentru Jakobson, individualizarea mesajului se realizează prin interacțiunea şi ierarhizarea unor funcții ale limbii. Întrebuințarea cuvintelor şi expresiilor argotice într-un act de comunicare determină o orientare specifică a raportului emițător – mesaj – receptor şi a modului în care vorbitorii se raportează, prin limbă, la realitate. În cazul diverselor realizări ale normei argotice, funcția referențială are o desfăşurare contextuală şi uneori criptică, deoarece raportarea vorbitorului la un anumit referent este ilustrată prin utilizarea unor semne lingvistice cu semnificații adesea conotative.

Funcția expresivă este reflectată de atitudinea emițătorului, dar conştiința apartenenței vorbitorului la un anumit grup îl determină pe acesta să adopte un comportament lingvistic asemănător cu cel al colectivității, ceea ce înseamnă că stilul individual al vorbitorului este subsumat unui stilul colectiv. Actualizarea, în vorbire, a expresivității termenilor argotici este determinată, afirmă Guiraud (1958), de o funcție stilistică, în timp ce Calvet (1994) teoretizează acțiunea unei funcții expresiv-emblematice, iar Goudaillier (1997) afirmă existența funcțiilor identitară şi ludică. Pentru a elimina posibilele confuzii terminologice, manifestarea funcției

stilistice ar trebui înțeleasă în accepția lui M. Riffaterre[23], ca funcție supraordonată, de ierarhizare a celorlalte funcții ale actului de comunicare, în timp ce funcțiile expresiv-emblematică, identitară şi ludică au conținutul funcției expresive, definită în modelul lui Jakobson. Sintagme precum *să mor în cambuză cu salamu-n buză*[24], *a se da lovit* ('a se eschiva', în argoul tinerilor) sau *a rupe gura tîrgului* ('a impresiona') marchează atitudinea ironică a vorbitorului. Din perspectiva funcțiilor dominante în actele de comunicare în care se folosesc cuvinte şi expresii argotice, se poate aprecia că:

a) funcția stilistică este dominantă în actul de comunicare;
b) funcția referențială are caracterul unei funcții criptice;
c) funcția expresivă are conținutul unei funcții identitar-ludice;
d) atît funcția criptică, cît şi cea expresivă sînt modalizate, uneori, de funcția poetică.

Trăsăturile normei argotice

Specificul diverselor realizări ale normei argotice poate fi evidențiat prin cîteva trăsături particulare: dinamism accentuat, caracterul criptic al unor termeni şi expresii, selecția şi specializarea unităților lexicale utilizate de vorbitori pentru a exprima un număr finit de noțiuni, preferința pentru anumite modalități de reliefare a expresivității în actul de comunicare. Fiecare dintre

---

[23] Concepția lui M. Riffaterre despre funcția stilistică este interpretată şi nuanțată de D. Irimia (1999: 29-34). Raportîndu-se la afirmația stilisticianului francez, care notează, cu îndreptățire, că funcția stilistică modulează intensitatea expresivă a oricărei comunicări, Irimia (1999: 33) argumentează că funcția stilistică este consubstanțială funcției de comunicare: „în orice tip de comunicare intervine şi o funcție stilistică, prin care comunicarea „este modulată"; este o funcție supraordonată, care orientează întreg procesul de verbalizare a lumii extraverbale prin actualizarea *limbii* (ca sistem abstract) în *text* (ca structură concretă)."

[24] (spune un deținut cînd vrea să atragă atenția că vorbele lui au fost neserioase), în Croitoru-Bobârniche (1996: 46).

aceste caracteristici determină, atît în planul expresiei, cît şi al conţinutului, organizarea procedeelor de semnificare pe care utilizatorii de argou le întrebuinţează în comunicarea verbală. Componenta criptică ilustrează determinarea socială: argoul se dezvoltă în cadrul unui grup şi este aproape de neînţeles de către neiniţiaţi, fiind o marcă a interacţiunii şi coeziunii socio-lingvistice. Caracterul expresiv evidenţiază, în anumite contexte, dimensiunea creativă a actului de comunicare. Dinamismul vocabularului argotic este generat, în primul rînd, de ipostaza orală a comunicării şi este condiţionat de tipul comunicării (încifrarea mesajului sau evidenţierea personalităţii lingvistice a vorbitorilor). Caracterul selectiv este ilustrat de preferinţa vorbitorilor pentru anumiţi termeni şi de specializarea semnificaţiilor cuvintelor şi expresiilor argotice, pentru a exprima numai anumite noţiuni considerate de vorbitori fundamentale în organizarea mesajelor.

Caracterul criptic. În literatura de specialitate, trăsătura criptică a fost considerată cea mai importantă modalitate de evidenţiere a identităţii argoului la nivel lexical. În acest sens, Niceforo (1912: 97) sublinia că „argoul este (…) un limbaj special care rămîne în mod intenţionat secret”, iar Şăineanu (1907: 42) afirma că procedeele de semnificare argotică sînt folosite de anumite categorii de vorbitori cu scopul de a face comunicarea de neînţeles pentru neiniţiaţi. Alexandru Graur (1954: 84) considera că dinamica vocabularului argotic este reglată de acţiunea caracterului criptic: „în momentul în care un cuvînt din argou este cunoscut de multă lume el nu mai corespunde scopului special pentru care a fost creat şi trebuie înlocuit cu altul, secret”. Cercetările actuale apreciază însă că trăsătura criptică a unor cuvinte şi expresii de argou este dominantă în limbajul răufăcătorilor, dar în cazul altor argouri (elevi, studenţi, militari), ea este de ordin secundar (*cf.* Stoichiţoiu-Ichim, 2001: 33).

Caracterul secret al unor termeni de argou ţine, în mare măsură, de răspîndirea şi frecvenţa cuvintelor într-o arie lingvistică

restrînsă. Cuvintele şi expresiile folosite frecvent pe arii largi îşi pierd caracterul criptic al semnificației (evidențiat, la nivelul semnului lingvistic, fie prin procedee de ocultare a semnificatului, fie prin criptarea semnificantului). Anumite categorii de vorbitori de argou (răufăcători, deținuți) folosesc în mod intenționat termeni a căror semnificație nu poate fi descifrată de neinițiați, renunțînd la utilizarea unor cuvinte şi expresii dacă înțelesul lor a devenit cunoscut şi pentru cei din afara grupului.

Caracterul expresiv. În conversație, expresivitatea marchează individualitatea vorbitorului. Uneori, folosirea argoului ilustrează atitudinea vorbitorilor față de obiectul comunicării şi față de interlocutor. Andersson şi Trudgill (1990: 78) motivează că expresivitatea cuvintelor şi expresiilor de argou poate fi interpretată şi ca o marcă a creativității vorbitorilor. Se impune însă precizarea că expresivitatea elementelor argotice este dependentă de context. Acest fapt este subliniat de Elena Slave (1959: 166). În opinia sa, „termenii de argou devin expresivi numai cînd sînt folosiți în limba comună pentru că aici se simte caracterul argotic şi nu pentru că ar avea ei înşişi valoare expresivă". Afirmația trebuie însă interpretată cu atenție. Sintagma „valoare expresivă" ar trebui înlocuită cu „valență expresivă", deoarece ilustrează mai clar dinamica contextuală a expresivității. Un exemplu în acest sens este substantivul *mortăciune*. În argoul răufăcătorilor, cuvîntul este un sinonim al substantivului *crimă*. În argoul tinerilor, *mortăciune* dezvoltă o serie sinonimică cu termeni precum *beton*, *mişto*, *mortal* etc. şi se întrebuințează cu valoare de superlativ absolut sau interjecțională, devenind astfel expresia lingvistică a stării de spirit a vorbitorului. Mai mult decît atît, cuvinte din limba comună şi-au dezvoltat valențe expresive specific argotice. Verbul *a turna* cu sensul ‛a denunța' dezvoltă o serie sinonimică formată din termeni şi expresii înrudite semantic precum *a vărsa*, *a da cu jetul*, *a da sifon*, *a vomita*, *a face stropeală*.

Se poate aprecia că, din punct de vedere stilistic, unele argotisme se constituie în mărci stilistice implicite[25], circumscrise unor atitudini sociocomportamentale mai ample precum dorința de a păstra confidențialitatea conversației sau de a impresiona auditoriul etc.

Din perspectivă diacronică, se observă diversificarea normei argotice prin constituirea şi dezvoltarea unor tipuri de argou diferite de cel al răufăcătorilor (elevi, studenți, militari, consumatori de droguri). Spre deosebire de argoul răufăcătorilor, a cărui evoluție este condiționată de necesitatea obiectivă de protejare a comunicării prin încifrarea mesajului, argoul elevilor/studenților este determinat de factori subiectivi, realizînd trecerea de la necesitatea comunicativă obiectivă la valorificarea stilistică subiectivă. Din perspectivă sincronică, lexicul argotic al unei limbi este, în ansamblul său, o specializare a limbajului popular, dezvoltat în anumite contexte socioculturale din mediul orăşenesc, ca expresie a apartenenței vorbitorilor la un anumit grup.

Expresivitatea unor cuvinte şi sintagme argotice este potențată uneori şi de acțiunea funcției poetice, în ipostaza ei ludică. Într-un studiu dedicat cercetării unui tip de argou al limbii franceze, denumit „verlan”, Natalie Lefkowitz (1991) consideră că varietatea de limbă analizată se apropie de jocurile de cuvinte. Termeni din limba franceză precum *braquer* (‘a fura’), *partir* (‘a pleca’), *taper* (‘a jefui’) devin, în verlan, [kebra], [tirpar], [peta] (*cf.* Lefkowitz, 1991: 117). Prin aceste modificări (metateze) se ocultează terminațiile şi desinențele, alterîndu-se, în planul expresiei, identitatea morfologică a constituenților enunțurilor. În limba engleză, un tip de argou denumit „rhyming slang” instituie o relație aparent arbitrară între formele şi sensurile cuvintelor, pe baza unor rime. Astfel, *home* (‘casă’) capătă forma [Eastern foam], în loc de *money* (‘bani’) se spune [bees an’ ‘oney], iar pentru *park* (‘parc’) se zice [Noah’s ark] (*cf.* Wright, 1981: 104). Modele asemănătoare pot fi întîlnite

[25] Pentru o tipologie a mărcilor stilistice, v. Irimia (1999: 50-58).

sporadic în limba română, în formulări familiare ironic-umoristice de tipul *mare sculă (pe basculă)*, *cel mai tare din parcare* sau *nu contează, Jean boxează* (*şi Maria croşetează*) (Volceanov & Volceanov, 1998: 15). „Jocul" prin care se schimbă semnificația cuvintelor şi expresiilor, evidențiază, în plan semantic, expresivitatea unor elemente lexicale argotice româneşti precum *a i se urca piticu-n freză* ('a se îmbăta'), *a se sparge/a se rupe în figuri* ('a se da mare'), *a o arde cu păru-n ochi* ('a se eschiva') prin care se ilustrează, în chip ironic, un imaginar surprinzător.

Caracterul selectiv. Caracterul selectiv al normei argotice este ilustrat de o dublă desfăşurare a dinamismului lingvistic: pe de o parte, sînt condiționate creativitatea vorbitorilor şi, implicit, potențialul expresiv al termenilor pe care aceştia îi întrebuințează (nu orice inovație lingvistică apărută în grupurile de argotizanți devine, în mod necesar, termen argotic), iar, pe de altă parte, este controlată natura şi frecvența schimbărilor care apar în lexicul argotic, prin polisemie, sinonimie sau antonimie lexicală şi stilistică sau prin mutații semantice. Ca formă de comunicare predominant orală, orientată de relația emițător – text/mesaj – referent, conversația în care apar termeni argotici pare să aibă un caracter parazitar (*cf.* Şăineanu, 1907: 43). Aşa-numitul caracter parazitar al normei argotice a fost şi este interpretat în sensul următor: orice argou este un limbaj secundar în interiorul căruia se realizează dublarea unor cuvinte (sensuri) deja existente în limba comună, ceea ce face ca argoul să apară ca o „excrescență" (*ibidem*) a limbii de care aparține. Cu toate acestea, structurile argotice folosite în conversație nu au valoare parazitară întrucît alegerea şi transpunerea lor în enunțuri corespund unor nevoi comunicative şi/sau expresive ale vorbitorilor. Selecția pe care o operează vorbitorul în planul paradigmatic al limbii este uneori dublată şi de o specializare a termenilor argotici. Pentru un hoț, de exemplu, exprimarea noțiunii *a fura* este guvernată de nevoia de a nu fi înțeles de profani. În virtutea acestei necesități au

apărut cuvinte şi expresii cum ar fi *a blătui*, *a da o bombă* (‘a comite o spargere mare’), *a cardi*, *a căvi*, *a da cu jula/ cu cioara/ cu vastul* (*cf.* Croitoru-Bobârniche, 1996) etc. Specializarea se manifestă atunci cînd în sfera noţiunii HOŢ se fac distincţii precum *alpinist* (‘hoţ de locuinţe’), *baboi* (‘şeful unei bande’), *bijoc* (‘hoţ începător’), *caramangiu* (‘hoţ de buzunare’), *excursionist* (‘hoţ care fură în mai multe localităţi’) (*cf.* Croitoru-Bobârniche, 1996). În limbajul tinerilor, exprimarea noţiunii de *individ necunoscut* se realizează prin termeni argotici cu valoare peiorativă, care devin sinonime stilistice: *bulangiu*, *figurant*, *fraier*, *făţos*, *gherţoi*, *guşter*, *martalog*, *mîrlete*, *ţăran* etc.

Cîţiva cercetători au atribuit argoului un caracter convenţional, artificial, dezvoltat în opoziţie cu spontaneitatea limbajului popular, invocîndu-se, ca argument, numărul mare de sinonime argotic comparativ cu numărul mic de noţiuni ilustrate (*cf.* Schwob & Guieysse, 1889: 49, în Sainéan, 1907: 62). În încercarea de a combate această supoziţie, Albert Dauzat (1929) observa că tipologia procedeelor de semnificare argotică este similară celei care se manifestă în planul întregii limbi, nefiind vorba de forme lingvistice artificiale, ci de „hipertrofieri” ale mijloacelor de expresie. Opinia sa pare întemeiată, impunîndu-se însă o precizare: se poate discuta despre caracterul convenţional al normelor argotice numai în măsura în care termenul *convenţie* este înţeles în sensul unor selecţii lingvistice sau opţiuni stilistice acceptate şi folosite în interiorul unor anumite grupuri.

Caracterul dinamic. Transformările de semnificaţie sînt, în esenţa lor, de natură „culturală şi funcţională”, după cum explică Coşeriu (1997: 103). Din punct de vedere structural, argourile sînt organizate pe două straturi, unul stabil, comun mai multor generaţii de vorbitori, şi unul mobil, cu termeni care sînt schimbaţi permanent (*cf.* Irimia, 1999: 123). Operînd cu distincţia făcută de Coşeriu, se poate aprecia că schimbarea în interiorul fondului stabil de cuvinte şi expresii argotice are în principal

cauze de natură funcțională, în vreme ce modificarea stratului mobil de termeni poate fi determinată, în ansamblu, de factori culturali (influențele, moda lingvistică).

Din perspectivă diacronică, stratul stabil de argotisme din limbajul răufăcătorilor este reprezentat de termeni vechi, cu atestare centenară: *sticlete* (cu sensul de ‛dorobanț’[26], ‛soldat’[27], ‛gardian’[28], ‛sergent de stradă’[29] și ‛polițist’[30]), *lovele* (‛bani’) sau *a vrăji* (‛a spune’). În stratul lexical mobil sînt incluse cuvinte folosite în anumite perioade, cum este cazul termenilor *deilăhal* (‛cheie’), *haloimă*[31] (‛fereastră’), *nod*[32] (‛portmoneu’), *a şindi*[33] (‛a înjunghia’) sau *matrafox*[34] (‛băutură alcoolică spirtoasă’).

Un alt aspect important în ceea ce priveşte dinamica argoului este trecerea cuvintelor şi expresiilor argotice în limbajul popular şi familiar, pe de o parte, şi în limba literară, pe de altă parte. După cum aprecia şi Iorgu Iordan, între argou şi limbajul familiar, delimitările stilistice sînt greu de realizat. Între expresii precum *a trage la măsea* (‛a consuma băuturi alcoolice’) şi *a fi împuşcat/ lovit în aripă* („a se afla sub influența băuturilor alcoolice”) sau între *a bate cîmpii* (‛a vorbi aiurea’) şi *a o lua pe arătură/ pe ulei*, respectiv *a se da mare* şi *a se rupe în figuri* diferențele expresive sugerează că expresiile mai noi sînt creații metaforice argotice ironice sau umoristice, care ilustrează, ca şi cele familiare, atitudinea locutorului față de „obiectul” comunicării. Ele evocă un imaginar specific unei lumi puternic individualizate (*cf.* Baciu, 1985: 58). Poate şi din acest motiv, expresiile şi

---

[26] Baronzi (1872: 149).
[27] Orăşanu (1861).
[28] Scântee (1906).
[29] Cota (1936) şi Vasiliu (1937).
[30] Tandin (1993).
[31] Scântee (1906).
[32] Vasiliu (1937).
[33] Iordan (1975: 320).
[34] Croitoru-Bobârniche (1996).

cuvintele de argou au pătruns în limba literară, în sensul de limbă folosită în textele literare. Însă, în textul literar, întrebuinţarea argoului are o funcţionare mai complexă, întrucît este supusă unei viziuni artistice, atent studiată de scriitor, cu finalitate estetică.

Funcţiile argoului în actul de comunicare

Din punct de vedere structural, observa Pierre Guiraud (1958:31), vocabularul răufăcătorilor se constituie din două categorii de termeni: a) unităţi lexicale care denumesc diverse activităţi „profesionale" şi b) cuvinte şi expresii întrebuinţate pentru a exprima stări afective sau atitudini. Modelul său ar putea fi extins la toate tipurile de argou a căror identitate funcţională se dezvoltă între încifrarea semnificaţiei şi specializarea procedeelor de generare a expresivităţii. Intenţia membrilor unui grup de a păstra secretul conversaţiei determină particularizarea funcţiei referenţiale într-o funcţie criptică (numită în unele lucrări şi funcţie criptologică[35]). Funcţia criptică asigură caracterul închis al semnificaţiilor termenilor argotici şi circulaţia pe arii restrînse a unităţilor lexicale cu semnificaţie ermetică. Acţiunea funcţiei criptice întăreşte coeziunea sociolingvistică a grupurilor de argotizanţi cu interese şi preocupări comune. În acelaşi timp, ea determină specializarea unor cuvinte şi expresii care denumesc anumite noţiuni.

Conversaţia în care apar termeni argotici este încadrată de unii cercetători în cadrul stilurilor informale (Partridge, 1950; Andersson & Trudgill, 1990; Eble, 1996). Sub acţiunea unei funcţii ludice (Eble, 1996; Goudaillier, 1997), expresivitatea cuvintelor şi sintagmelor argotice se dezvoltă uneori prin conotaţii umoristice sau ironice. Jean-Pierre Goudaillier consideră că identitatea funcţională a argoului se dezvoltă prin acţiunea a trei funcţii: *funcţia criptică*, *funcţia ludică* şi *funcţia identitară*. Conform aprecierilor sale, funcţia criptică are rolul de a încifra mesajul, funcţia ludică determină expresivitatea termenilor argotici,

---

[35] *Cf.* Guiraud (1956) şi Stoichiţoiu-Ichim (2001).

iar funcţia identitară asigură coeziunea de grup. În cazul argoului, se poate observa că, în vreme ce funcţia criptică reprezintă actualizarea raportului semn – referent, funcţia identitară şi cea ludică au, în esenţă, acelaşi conţinut întrucît reflectă existenţa raportului locutor – semn (expresivitatea unor cuvinte şi sintagme argotice pune în lumină atitudinea emiţătorului faţă de referent).

Indiferent de terminologiile propuse de diferite studii despre natura argoului, se observă că *funcţia expresivă* a actului de comunicare primeşte conţinutul unei *funcţii identitar-ludice*, a cărei acţiune este condiţionată de mai mulţi factori precum: determinările psihosociale (Sainéan, 1907; Niceforo, 1912; Dauzat, 1929; Iordan, 1975), atitudinea critică faţă de indivizii din afara grupului (Eble, 1996; Stenstrom, 2000) şi refuzul de a accepta anumite canoane generale impuse în societate.

Ironia reprezintă, după Dauzat (1929: 157), o marcă stilistică fundamentală pentru evidenţierea expresivităţii argotice, aspect subliniat şi de Patton (1980: 271), care susţine că „argoul (...) cuprinde numai acele elemente a căror expresivitate, în sens larg, poate fi numită peiorativă”. Cu ajutorul metaforei sau metonimiei, vorbitorii impun, în conversaţie, efecte ironic-umoristice. În această privinţă, pentru a ilustra cîmpul semantic al noţiunii de *prost*, Andersson & Trudgill (1990: 88 ş.u.) citează 129 de cuvinte şi sintagme adunate de la 55 de copii cu vîrste cuprinse între 13 şi 14 ani. Cei mai interesanţi termeni ilustrează trecerea de la abstract la concret: *featherbrain*, *halfwit*, *lamebrain*, *peanut brain*, *cauliflower*, *melon head*, *bird brain*, *cabbage head*, *deacon*, *zombie* etc. Exemple cu sensuri asemănătoare se regăsesc şi în argoul adolescenţilor români: *cap de muscă*, *pinguin*, *papagal*, *cîrnat* etc. În argoul limbii franceze, aceeaşi noţiune este ilustrată prin cuvinte şi sintagme inedite: *banane*, *bille de clown*, *crucifix*, *fleur de nave*, *tronche plate*[36] etc.

[36] Dumitrescu (1998: 342).

O serie de procedee lexical-formative primesc mărci stilistice sub acțiunea funcției expresive:

a) *afixarea* este frecvent întrebuințată pentru a exprima, uneori tautologic, ideea de superlativ cu ajutorul unor prefixe precum *super-* sau *mega-*: engl. *supercool*, *superfly*[37]; rom. *supermişto*; fr. *supermarca*, *supernana*[38].

b) *trunchierile* formează aproape o modă: engl. *home* < *homeboy*, *homegirl*; rom. *facultă* < *facultate*, *parti* < (universitate sau facultate) *particulară*; fr. *bac* < *baccalaureate* etc.

c) *reduplicările* ilustrează acțiunea funcției poetice: engl. *zig-zig*[39] (relație sexuală, în argoul militarilor); rom. *sisi*[40] (nebun); fr. *coco*[41] (cocaină) etc.

Folosirea argoului în conversație ilustrează dinamica limbii vorbite. Prin expresivitatea de tip peiorativ, argoul reflectă, din punct de vedere stilistic, valorile promovate în interiorul anumitor grupuri de vorbitori.

[37] Ayto & Simpson (1996: 251).
[38] Dumitrescu (1998: 251).
[39] Balaban (1996:465).
[40] Volceanov & Volceanov (1998: 235).
[41] *Dictionnaire de l'argot Larousse* (1990: 346).

Schiță de istorie a cercetării argoului românesc

„Aproape tot argoul constă din cuvinte vechi cu forme schimbate sau, mult mai adesea, din cuvinte vechi cu înțelesuri noi sau cu nuanțe noi de înțeles.”
Eric Partridge

Există credința că argoul românesc este un fenomen puțin cercetat, că nu a existat o preocupare continuă şi sistematică pentru studierea acestei varietăți lingvistice. Constatarea ar putea fi adevărată numai dacă cercetarea românească privind argoul este raportată la tradiția ştiințifică euro-americană. Numai în comparație cu multitudinea de monografii, articole şi antologii privind argourile altor limbi europene (franceză, engleză, germană, maghiară, italiană, spaniolă, rusă) sau cu bogăția materialului lingvistic glosat în multe dicționare de argou, s-ar putea afirma că cercetarea românească pare precară, lipsită de anvergură şi depăşită.

În realitate, astfel de constatări sînt, într-o anumită măsură, nefondate. Deşi, sub aspect cantitativ, studiile româneşti asupra argoului sînt, într-adevăr, mult mai puține decît cele din unele țări europene, din punct de vedere calitativ nu se poate afirma deloc acelaşi lucru. Pînă la instaurarea regimului comunist, cei mai mari dintre cercetătorii români ai argoului au format veritabile şcoli. Fondatorul studiilor europene moderne privind argoul este un filolog român. Concepția lui Iorgu Iordan asupra argoului nu este cu nimic mai prejos față de considerațiile teoretice ale unor contemporani iluştri (Albert Dauzat, Eric Partridge). Păstrînd proporțiile de rigoare, cercetările privind limba vorbită, inițiate, în anii ‛30, de elevii Şcolii lingvistice de

la Iaşi pot fi asemănate, sub aspect calitativ, cu unele dintre articolele apărute în prestigioasa publicaţie „American Speech”.

De altfel, în perioada interbelică, interesul pentru argoul românesc devenise aproape o modă culturală: paginile unor cunoscute publicaţii culturale ale vremii au găzduit liste şi glosare de argou, s-au scris lucrări de popularizare (V. Cota, Al.V. Dobrescu), au apărut primele scrieri literare în care argoul era folosit ca marcă de identitate a spiritului bulevardier sau de mahala, iar dezbaterile ştiinţifice priveau mai ales etimologiile unor argotisme, locul argoului în limbă şi expresivitatea unor cuvinte şi expresii argotice.

Discontinuitatea culturală provocată de instaurarea comunismului a determinat, atît în lingvistică, cît şi în alte ştiinţe umaniste, apariţia unei falii în cercetarea europeană. Deosebirile între Est şi Vest s-au accentuat pînă spre sfîrşitul deceniului al optulea, dar căderea Cortinei de Fier a favorizat deschiderea orizonturilor către cultura occidentală. Pe fondul mai larg al redefinirii culturale româneşti, preocupările ştiinţifice pentru specificul limbii române vorbite au contribuit la revitalizarea interesului pentru limbajele argotice. Reluarea publicării sistematice de articole, studii, monografii, glosare şi dicţionare de argou a fost motivată de dinamismul accentuat al pătrunderii argoului în limbajul mediatic, în literatură şi în comunicarea prin intermediul internetului. Acesta este cel mai important semn al continuităţii în tradiţia ştiinţifică a studierii argoului limbii române.

Atestarea

Primul glosar de cuvinte şi expresii argotice româneşti[1] a fost publicat de un ziarist satiric, N.T. Orăşanu, considerat de G. Călinescu (1966: 134) drept „un «moftolog», autor de «fadaises» care atunci treceau drept teribilități”. Activitatea publicistică a lui Orăşanu, de un interes secundar pentru cercetarea de față, este ilustrativă pentru a evidenția spiritul vitriolant al jurnalistului, întemnițat de cinci ori pentru textele calomnioase publicate „în foaia lui săptămînală”, intitulată *Nichipercea*[2] (1859-1879).

---

[1] Într-una din scrisorile sale către Vasile Alecsandri, Ion Ghica relatează, cu umor, despre existența unei vorbiri încifrate a elevilor: „Pe cînd la Şcoala de la Măgureanu vestiții elenişti Lambru, Comita, Vardalah şi Neofit, emulii lui Corai, predau tinerilor greci şi feciorilor noştri de boier Memorabiile lui Socrate, Fedon şi Metafizica lui Aristot; pe cînd banul Brîncoveanu discuta cu puristul Duca în limba lui Tuchidid Apoftegmele lui Hipocrat şi Ariometria lui Arhimed şi se munceau să izgonească din limba greacă toate cuvintele cîte nu erau curat atice, precum unii din învățătorii noştri caută să curețe limba română de tot ce nu se termină în *-ciune*, la biserică la Udricani, la Sfîntul Gheorghe şi la Colțea se auzea glasul ascuțit al cîtorva copii cari strigau în gălăgie pe: *on, mislete, ucu: omu; pocoi, on, mislete, ucu: pomu*.

Băieții mai înaintați la învățătură, cînd voiau să-şi zică ceva care să nu fie înțeles de profani, comunicau între dînşii astfel: *az, iota, lude, az, pocoi, rîță, ucu, naş, est* şi celălalt îi răspundea: *naş, est, buche, az, tferdo, est, pocoi, on, pocoi, az*.

Cei de la bucoavnă rîvneau la dînşii cum vorbeau păsăreşte” (Ghica, 2004: 125). Deşi această scrisoare este datată „*fevruarie 1880*”, evenimentele la care face referire Ion Ghica s-ar fi petrecut pe la 1830, adică cu 30 ani înainte de apariția listei lui Orăşanu. După cum observă autorul scrisorii, înlocuirea fiecărei litere a unui cuvînt cu nume slavoneşti de litere, după cum reiese din replicile *az, iota, lude, az, pocoi, rîță, ucu, naş, est* (‘ai la prune’) – *naş, est, buche, az, tferdo, est, pocoi, on, pocoi, az* (‘ne bate popa’) determină actualizarea funcției criptice. Se poate, deci, concluziona că scrisoarea lui Ghica oferă informații despre argoul şcolarilor de la 1830.

[2] G. Călinescu (1966: 132) afirmă că titlul publicației a fost schimbat de mai multe ori, în încercarea de a evita conflictele cu autoritățile: *Coarnele lui Nichipercea*, *Coada lui Nichipercea*, *Ochiul Dracului*, *Arțagul Dracului*, *Codița Dracului*, *Ghearele Dracului*, *Cicala*, *Sarsailă*, *Ghimpele*, *Urzicătorul*.

G. Călinescu (1966: 136) comentează că firea şugubeaţă şi acidă a ziaristului[3] i-a adus o oarecare faimă în epocă, fapt care l-a determinat, probabil, să publice un text memorialistic, *Întemniţările mele politice* (1861), în care apare şi un glosar format din 83 de cuvinte şi expresii familiar-argotice, unele cu variante. În 1860, lista apăruse, „nesemnată, în revista *Coarnele lui Nichipercea*” (Zafiu, 2001: 194).

Din punct de vedere lingvistic, lista lui Orăşanu cuprinde următoarele tipuri de elemente lexicale:

a) termeni ieşiţi din uzul actual, de exemplu *a cărăi* (‘a fura’), *busuioc* (‘cuţit’), *ochişori* (‘galbeni’), *picior de porc mare* (‘puşcă’), *rogojină* (‘iapă’), *spală-varză* (‘sabie’), *barosan* (‘curcan’), *cocoană* (‘găină’), *lumînare* (‘gîscă’), *purcea* (‘ladă’), *taică* (‘as’), *laba* (‘cinci’), *ciolac* (‘valet’) etc.;

b) sintagme şi locuţiuni, majoritatea învechite astăzi, precum *a nălbit pînsa* (‘s-a făcut ziuă’), *a face rachiu pisicei* (‘a plînge’), *gogoşi de trufă* (‘minciuni’), *iarba fiarelor* (‘mijloc sigur’), *a da cu mîna în foc* (‘a da de bani’), *gros la ceafă* (‘avut’), *a toarce pisicu* (‘a sufla’), *a face talmeş balmeş* (‘a omorî’);

Aceste titluri par, mai degrabă, ilustrări ironic-lingvistice ale unui imaginar demonic, contestatar.

[3] „La «a doua puşcărie» pentru delict de presă, se ţinu de farse. Puse gămălii de chibrit în ţigara unui popă, ameninţîndu-i barba cu incendiu şi-i aprinse o «poştă» unsă cu său pe talpa goală. Îşi notă ca şi Baronzi jargonul cîrîitorilor (...) A treia condamnare o suferă sub ministerul Ghica pentru un articol *Cabinetul de zoologie*, părînd a atinge pe Manolache-Iepureanu. La a patra osîndire în decembrie 1860 e coleg de arest cu Pantazi Ghica, la a cincea cu Radu Ionescu. Bolintineanu îl vizitează. În general este mereu graţiat sub diverse pretexte festive” (Călinescu, 1966: 136). Trebuie observat că nu Baronzi, ci N.T. Orăşanu este autorul primului glosar de termeni din argoul românesc al vremii.

c) termeni argotici aflați în uzul actual, precum *gagică* (ʻfemeie’), *lovele* (ʻbani’), *mol* (ʻvin’), *a vrăji* (ʻa spune’), *mardeală* (ʻbătaie’), *pontoarcă* (ʻcheie’).

d) elemente lexicale actualmente considerate populare sau familiare, *tîrtan* (ʻovrei’), *de pripas* (ʻfugar’), *biserică* (ʻcîrciumă’).

Din perspectivă stilistică, cei mai mulți termeni care alcătuiesc glosarul au sensuri figurate, predominant metaforice, trăsătură care, potrivit lui L. Şăineanu (1907: 59), este definitorie pentru identitatea argoului vechi: „argoul este limbajul metaforic prin excelență”. De asemenea, se remarcă, din punct de vedere socio-lingvistic, apartenența termenilor la argoul hoților de animale şi la cel al cartoforilor. Etimologiile unor cuvinte[4] precum *ciolac* (ʻvalet’) < tc. *çolak*, *zapciu* (ʻcîine’) < tc. *zaptiye*, *tîrtan* (ʻovrei’) < germ. *Untertan*, arată că unii dintre aceşti termeni au intrat în limba română în secolul al XIX-lea.

Există însă şi elemente lexicale de o autenticitate îndoielnică. Consemnarea substantivului *cerneală* cu sensul ironic ʻcafea’ pare mai degrabă o creație de autor, întrucît asocierea semantică *cerneală – cafea* este greu de acceptat, din perspectiva dezvoltării semnificațiilor argotice, dacă se are în vedere că numai oamenii educați ai vremii foloseau cerneala pentru a scrie, lucru de care mulți dintre răufăcătorii din clasa socială de jos erau, probabil, străini, în acea perioadă. Mai degrabă, termenul ar putea fi specific limbajului gazetarilor. Cu toate acestea, nu trebuie negată posibilitatea ca analogia *cerneală – cafea* să aibă la bază sensul mai vechi al termenului *cerneală* (ʻculoare neagră’, ʻnegreală’).

Argotismele din lista lui Orăşanu au fost preluate de G. Baronzi şi publicate în volumul intitulat *Limba română şi tradițiunile ei* (la p. 149-151). Spre deosebire de Orăşanu, care pare să fi notat cuvintele şi sintagmele tocmai pentru semnificațiile lor pline de noutate şi de pitoresc semantic, Baronzi foloseşte lista ca argument

---

[4] *Cf.* DEX.

în favoarea ideii că argoul, ca parte integrantă a limbii române, reflectă existența unor categorii sociale care trăiesc în afara legii. Caracterizat de G. Călinescu (1966: 101) drept un „vulgarizator” productiv ca o uzină”, autorul folosise, fără prea mult succes, termenii argotici respectivi într-una din creațiile literare proprii[5], *Misterele Bucureştilor* (1862), imitînd, desigur, unele modele literare franceze (Eugène Sue, *Misterele Parisului*, Paul Féval, *Misterele Londrei*) şi engleze.

Argoul şi libertatea de expresie

Între 1900 şi 1945, culegerea, publicarea şi analiza argotismelor româneşti au intrat în atenția cercetătorilor şi a publicului larg. Mai mult decît atît, în această perioadă, dincolo de listele şi glosarele argotice tipărite în diverse ziare şi publicații periodice însoțite, ocazional, de explicații teoretice, apar primele studii şi observații ştiințifice despre specificul argoului (Iordan, 1932, 1944). Sînt prezentate, cu precădere, procedeele lexical-formative, etimologiile unor cuvinte argotice şi mijloacele lingvistice de potențare a expresivității. În acelaşi interval de timp, în unele țări din Europa occidentală, apar cîteva din teoriile importante asupra identității şi dinamicii argoului (Sainéan, 1907, 1912; Niceforo, 1912; Dauzat, 1929; Partridge, 1934). Tot în această perioadă, sub influența culturii franceze, pătrunde, în limba română, cuvîntul *argou* (< fr. argot), care înlocuieşte denumirile anterioare: *limba cărăitorilor* (G. Baronzi, 1872), *şmechereasca* (V. Scântee, 1906). În 1922-1923, în paginile publicației „Adevărul literar şi artistic”, termenul francez *argot* era folosit ca atare, pentru a desemna vocabularul folosit în conversație de unii dintre membrii anumitor categorii socioprofesionale de vorbitori: delincvenții, deținuții, avocații, frizerii, militarii, şcolarii. Forma adaptată, *argou*,

---

[5] Pentru o dezbatere privind expresivitatea argoului românesc în textul literar, vezi Zafiu, 2001: 201-203.

pare să se fi impus mai tîrziu, spre sfîrşitul anilor '30 (în 1937, circulau, încă, în limba scrisă, două variante, *argou* şi *argot*).

„*Şmechereasca*”. Apariția, în ziare de mare circulație, a unor liste şi glosare de cuvinte şi expresii familiar-argotice reflectă, deopotrivă, spiritul liber al epocii şi stăruințele jurnaliştilor în a găsi subiecte interesante, care să satisfacă gustul pentru senzațional. O bună dovadă, în acest sens, este articolul-glosar semnat de V. Scântee şi publicat în cotidianul *Dimineața* (nr. 1004, marți, 21 noiembrie 1906), în care autorul încearcă să realizeze o scurtă prezentare a originilor unui fenomen lingvistic considerat inedit:

> „«Şmechereasca» este vorba cu cari hoții şi-au botezat dicționarul lor secret de cuvinte şi de semne. Se pare că «şmechereasca» nu datează decît de vreo 40 de ani de cînd cam şi aparatele polițieneşti şi judeciare din țară şi-au reglementat mai cu temei ființa contra puşcăriaşilor.
>
> Un hoț bătrîn m-a asigurat că şmechereasca a fost compusă de puşcăriaşii din Ocnele-Mari, cari au însărcinat o «comisiune» compusă din diverse categorii de hoți. Se vede că în această comisiune au fost şi hoți de origine: evrei, ruşi, țigani şi unguri, judecîndu-se că foarte multe cuvinte convenționale aparțin limbilor ce vorbesc mai sus-numiții”.

Deşi relatarea lui Scântee, privind formarea intenționată a unui vocabular secret, prin alegerea unui grup de răufăcători puşi să codifice lingvistic noțiunile specifice ocupației lor ilegale, pare puțin credibilă, fiind imposibil de verificat, glosarul publicat este valoros pentru că permite realizarea unei comparații cu termenii din lista lui N.T. Orăşanu. Numărul mare de elemente lexicale noi din glosarul lui Scântee reflectă, implicit, caracterul oral şi dinamismul argoului celor certați cu legea. Cercetarea atentă a celor două liste de termeni şi sintagme permite argumentarea continuității dintre „limba cîrîitorilor” din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi „şmechereasca” răufăcătorilor de la începutul secolului al XX-lea. Redăm, în continuare, un tabel cu elemente lexicale comune celor două liste de argotisme:

Lista lui Orăşanu (1860)	Glosarul lui Scântee (1906)
albişori ('bani de argint')	albişor ('franc')
barosan ('curcan')	barosan ('directorul închisorii')
bidiviu ('băiat')	bididiu ('băiat')
biserică ('cîrciumă')	biserică ('cîrciumă')
cerc ('inel')	cerc ('inel')
crăcani ('pantaloni')	cracane ('pantaloni')
gagiică ('femeie')	gagică ('femeie')
gagiu ('stăpîn')	gagiu ('bărbat')
găină ('căciulă')	găină ('pălărie')
grubă (1. 'bani mulţi'; 2. 'zece')	grubă ('mult')
labe ('cisme')	labe ('ghete')
lovele ('bani')	lovele ('parale')
mardeală ('bătaie')	mardeală ('bătaie')
mol ('vin')	mol ('băuturi spirtoase')
picioare de porc ('pistoale')	picior de porc ('revolver')
piţigoi ('lacăt')	piţigoi ('lacătă')
*purcea ('ladă')	purcel ('portofel')/purcică ('saltar, tejghea')
sticlete ('soldat')	stiglete ('gardian')
tească ('pungă')	teaşcă ('pungă')
*topardos ('rachiu')	papardos ('băutură'), tapardos ('rachiu')
urs ('fecior de popă')	urs ('contrabandist')
vrăji ('a spune')	vrăjeşte ('spune')

Existenţa glosarelor permite ilustrarea tendinţei argotizanţilor de a înnoi lexicul argotic, fie din nevoia de a cripta mesajele, fie din dorinţa de expresivitate. Cele două liste de cuvinte au în comun 22 de noţiuni. Pentru două dintre acestea, notate de noi cu asterisc în lista lui Orăşanu, V. Scântee oferă cîte două variante lexicale. Astfel, cele 22 de lexeme reprezintă 26,5% din numărul total de unităţi lexicale din lista lui N.T. Orăşanu, dar numai 7,2% din glosarul lui V. Scântee, acest calcul oferind un posibil argument în favoarea ideii că lexicul argotic se înnoieşte rapid. O altă dovadă este schimbarea sensurilor. Numai jumătate din cele 22 de cuvinte şi-au păstrat sensurile, restul termenilor fiind adaptaţi semantic la alte realităţi extralingvistice (de pildă, sensurile substantivelor *albişor*, *găină*, *labe*). Extinderile (*grubă*, *mol*, *papardos*)

şi specializările de sens (*barosan*, *purcel*, *purcică*, *urs*) reflectă schimbările semantice care s-au petrecut în argou într-o perioadă de aproximativ o jumătate de veac.

Pe de altă parte, examinarea glosarului prin prisma constituirii unor cîmpuri se poate materializa în cîteva consideraţii legate de identitatea grupurilor de vorbitori care au folosit cuvintele respective şi de specificul expresiv al termenilor în cauză. Orientată de principiul stilistic al specializării, dinamica cîmpurilor guvernează, în argou, constituirea unor mărci stilistice implicite (*cf.* Irimia, 1999: 57).

Indivizii certaţi cu legea. Argotismele culese şi publicate de V. Scântee nu fac trimitere la un singur grup social, ci la mai multe categorii de RĂUFĂCĂTORI, evidenţiate în glosar prin cîţiva termeni generici, precum *epure* (ʻhoţ'), *culaţar* (ʻbandit ucigaş'), *urs* (ʻcontrabandist'). O categorie aparte este formată de HOŢII DE ANIMALE, denumiţi după preocupări: *iapar* (ʻhoţ de cai'), *rablagiu* (ʻhoţ de cai'), *şoimar* (ʻhoţ vajnic de cai'), *ţiper* (ʻgăinar'). La începutul secolului trecut, HOŢII DE BUZUNARE erau numiţi de confraţi cu ajutorul unor cuvinte criptice, precum *caramangiu* (ʻpungaş') sau *maravinăr* (ʻpungaş'). Cuvinte care se referă la TĂINUITORII hoţilor şi ascunzătorile celor certaţi cu legea apar în listă: *salon* (ʻodaie comună a hoţilor'), *tutungerie* (ʻgazdă de hoţi'), *vitaş* (ʻgazdă neînţeleasă cu hoţii').

Infracţiunile. Acesta pare să fie cel mai amplu cîmp asociativ, atît prin numărul mare de termeni, cît şi prin specializarea noţională extrem de riguroasă a unora dintre elementele lexicale, fapt ce demonstrează că, la începutul secolului al XX-lea, argoul românesc al răufăcătorilor era, în realitate, un limbaj profesional pe deplin constituit. În lista lui Scântee, unele dintre faptele ilegale sînt exprimate prin substantive ca *fartiţie* (ʻa fura pe unul cu şiretlic'), *tun* (ʻfurt mare').

De fapt, acest cîmp ar trebui împărţit în mai multe sub-cîmpuri, întrucît fiecare dintre aceste diviziuni reflectă, la nivel lexical, vorbirea unor anumite categorii de răufăcători, fiecare cu

un argou specific. În general, termenii care fac trimitere la anumite infracțiuni pot fi clasificați pe următoarele domenii noționale: *furturile de animale*, *furturile din buzunare*, *spargerile* sau *jafurile* şi *tăinuirea bunurilor*.

În ceea ce priveşte FURTURILE DE ANIMALE, domină două tipuri de referință: animalele furate şi hoții de animale. Mai mult decît atît, domeniul noțional ANIMALE FURATE poate fi împărțit după tipuri de păsări şi animale, cum ar fi GALINACEE: *zoi* (ʽgăini'); CAPRINE: *barbison* (ʽcapră'), *odolean* (ʽcapră'), *tîrnoagă* (ʽcapră'); OVINE: *căciulă* (ʽmiel'), *cojoc* (ʽoaie'), *lup* (ʽoaie'); BOVINE: *cheptene* (ʽbou'), *cornişor* (ʽbou'), *culbec* (ʽbou gras'), *dolman* (ʽbou'), CABALINE: *capră* (ʽcal'), *cîrlan* (ʽmînz'), *cucerit* (ʽmînz'), *curu*/ *cururu* (ʽmînz'), *fînar* (ʽcal frumos şi tînăr'), *grasnet* (ʽcal'), *grasni* (ʽiapă'), *grazd* (ʽarmăsar'), *sită* (ʽcal').

FURTURILE DIN BUZUNARE sînt evidențiate lingvistic printr-o veritabilă terminologie metaforic-ermetică prin care este denumită ÎNFĂȚIŞAREA FIZICĂ: *carina* (ʽnas'), *cățea* (ʽgură'); VESTIMENTAȚIA: *caraman* (ʽbuzunar'), *chiftă* (ʽsurtuc'), *chiftişor* (ʽjiletcă'), *cracane* (ʽpantaloni'), *doiniță* (ʽcilindru'), *găină* (ʽpălărie'), *in* (ʽpălărie'), *jug* (ʽguler'), *labe* (ʽghete'), *oahă* (ʽchimir'), *rubaşcă* (ʽcămaşă'), *şerpe* (ʽbrîu'), *şerpar* (ʽchimir'), *sfeşnice* (ʽcisme'), *şlengher* (ʽbatistă'), *şopron* (ʽpalton'), *spital* (ʽblană'), *ştaif* (ʽguler'), *treitărs* (ʽghete'), *zgardă* (ʽcravată'); BUNURILE FURATE: *căluț* (ʽceasornic de damă'), *căpăstru* (ʽlanț cu ceasornic'), *chestăl* (ʽtabacheră'), *magazie* (ʽtabacheră'), *milăhăl* (ʽceasornic'), *moară* (ʽceasornic'); tot în cadrul acestei noțiuni, serii sinonimice interesante apar pentru a denumi punga (*meighiolă*, *prepeliță*, *teaşcă*) şi portofelul (*coajă*, *purcel*, *saxanea*, *scoarță*, *teivolă*, *tuvăl*). La începutul secolului trecut, HOȚUL DE BUZUNARE era numit de confrați *caramangiu* (ʽpungaş') sau *maravinăr* (ʽpungaş').

Printre cuvintele argotice care denumesc SPARGERILE (*ciurău*, *parao*, *scoc*, *trăsnae*) pot fi incluşi şi termenii referitori la OBSTACOLE ŞI INSTRUMENTE necesare pătrunderii în locuințe sau în alte spații închise: *beier* (ʽcasă de fier'), *deile* (ʽuşe'), *deilăhal*

(‛cheie’), *engher* (‛lacată’), *haloimă* (‛fereastră’), *holăm* (‛ferestruică’), *mutu* (‛lacătu’), *pițigoi* (‛lacătă’), *piuliță* (‛casă de fier’), *şuer* (‛daltă’), *şmeirăl* (‛burghiu’), *varcă* (‛ladă’). BUNURILE FURATE [*belciuge* (‛inele’), *cerc* (‛inel’), *chesef* (‛argint’), *fix* (‛aur’), *rup* (‛argint’), *somnacai* (‛aur’)] puteau fi obținute, însă, şi prin jafuri (armate). Marea majoritate a cuvintelor din acest complex cîmp asociativ au semnificații criptice şi formează lexicul specializat al unor categorii bine individualizate de infractori.

Violența. Aflat în strînsă legătură cu totalitatea termenilor care exprimă diverse infracțiuni, cîmpul semantic al violenței este bine reprezentat prin cuvinte care pot fi încadrate în trei domenii noționale ample: violența verbală, violența fizică şi violența armată. Înțelegînd prin violență verbală raportarea la noțiuni tabu, cum este, de pildă, SEXUALITATEA, se observă că glosarul se dovedeşte extrem de sărac în cuvinte de acest fel (*carne*, *cariciu* ‛membru sexual’). Situat între semantica violenței şi cea a infracționalității, domeniul lexical al PROSTITUȚIEI este slab reprezentat în glosar, numai două cuvinte făcînd referire la femeile de moravuri uşoare, *cloață* (‛prostituată’) şi *coarde* (‛curve’). Mai bine reprezentat este cîmpul lexical al VIOLENȚEI FIZICE: *chiftea* (‛bătut’), *(a) fleşcăi* (‛a bate’), *mardeală* (‛bătaie’), *paradă* (‛revoltă’), *ruşpe* (‛căluş’), *sfat* (‛palmă’). Cele mai numeroase, par a fi, însă, confruntările armate. VIOLENȚA ARMATĂ este reprezentată de: ARME ALBE: *bismarc* (‛pumnal’), *ciuriu* (‛cuțit’), *ehtling* (‛cuțit’), *locs* (‛cuțit’), *maher* (‛pumnal’); ARME DE FOC: *iagalău* (‛pistol’), *iagoli* (‛puşcă’), *orez* (‛praf de puşcă’), *picior de porc* (‛revolver’), *şpaer* (‛revolver’); ATACURI ARMATE ŞI CRIME: *cinimos* (‛înjunghiere’), *merinoiu* (‛crimă’), *morlo* (‛omor’), *murliu* (‛înmormîntare’), *şinsblăs* (‛omor’).

Banii. Acest cîmp asociativ este conturat printr-o serie de termeni şi sintagme, dintre care unele au supraviețuit pînă în perioada contemporană.

Noțiunea generică BANI este redată prin cuvinte ca *lovele* (‘parale’), *cotoare* (‘bani’), *musamatău* (‘parale’), pentru BANCNOTE se foloseau argotisme precum *bucată mare* (‘bancnotă de 100 lei’), *bucată mică* (‘bancnotă de 20 lei’), *ciarşaf* (‘bancnote străine’), *stanik* (‘bumaşcă de 100 lei’), *şticăl* (‘bumaşcă de 20 lei’), iar pentru MONEDE termeni de tipul *albişor* (‘franc’), *bucată roşie* (‘napoleon’), *mangăr* (‘pitac de 10 bani’), *marleră* (‘franc’).

După cum se poate observa, sensurile acestor elemente lexicale sînt dezvoltate, fie prin metaforă (*cotoare* ‘bani’), metonimie (*albişor* ‘franc’), hiperbolă (*ciarşaf* ‘bancnote străine’), fie prin împrumuturi (*lovele* ‘parale’, *mangăr* ‘pitac de 10 bani’, *musamatău* ‘parale’, *stanik* ‘bumaşcă de 100 lei’, *şticăl* ‘bumaşcă de 20 lei’) sau prin specializare semantică (*bucată mare* ‘bancnotă de 100 lei’, *bucată mică* ‘bancnotă de 20 lei’, *bucată roşie* ‘napoleon’).

Urmărirea penală. Important pentru destinul oricărui răufăcător aflat în atenția instituțiilor care veghează la respectarea legii, procesul de urmărire penală este reflectat lingvistic printr-o serie de noțiuni precum: INSTITUȚIA: *curcănărie* (‘poliție’), *indechirai* (‘poliție’), *episcopie* (‘judecătorie’), *mitropolie* (‘tribunal’), ANCHETATORII: *boier* (‘magistrat’), *caiafă* (‘agent secret’), *curcan* (‘soldat’), *prieten* (‘procuror’), *sutaş* (‘păzitor’), *ştechen* (‘comisar’), *tată* (‘prefect’), *zum* sau *zum-zum* (‘poteră’); APĂRĂTORII: *cățel* (‘advocat’), *clănțău* (‘avocățel’), PROCEDURILE ŞI DOCUMENTELE: *caiaflîc* (‘denunț’), *chisivă* (‘scrisoare, petiție’), *ştafetă* (‘martor’), *stîmp* (‘păgubaş’), *şuhăr* (‘reclamație’), *telegramă* (‘mandat de eliberare’), *zupă* (‘dosar’); ANCHETAȚII: *agățat* (‘prins’), *ars* (‘perdut’), *nasulie* (‘urmărire, pericol’), *trîntit* (‘arestat’), *vîndut* (‘pîrît’), *zacroit* (‘închis’); CORUPȚIA: *blat* (‘mită’), *a blătui* (‘a mitui’). În cazul unora din termenii acestui cîmp, se observă marcarea stilistică prin dezvoltarea de sensuri figurate ironice, cu suspendarea sau adăugarea unor trăsături semice definitorii: [– sacru]: *episcopie* (‘judecătorie’), *mitropolie* (‘tribunal’); [+ uman]: *cățel* (‘advocat’), *curcan* (‘soldat’). În unele cazuri, sufixarea măreşte gradul de

expresivitate peiorativă a termenului: *caiaflîc* (‛denunț’) < subst. *caiafă* ‛agent secret’ + suf. *-lîc*; *curcănărie* (‛poliție’) < subst. *curcan* ‛polițist’ + suf. *-ărie*, *clănțău* (‛avocățel’) < subst. *clanță* ‛gură’ + suf. *-ău*.

Regimul de detenție. Individualitatea acestui cîmp este conturată prin noțiuni cum ar fi DEȚINUTUL: *abonat* (‛vechi pușcăriaş’), *patruzeci şi trei* (‛recividist’), *zilaş* (‛condamnat la puține zile’); LOCUL DE DETENȚIE: *batolă* (‛închisoarea Pîngărați’), *chici* (‛puşcărie’), *gaură* (‛gherlă’), var. *pornaie* (‛puşcărie’) < *pîrnaie*; AUTORITĂȚILE DIN PENITENCIAR: *barosan* (‛directorul închisorii’), var. *stiglete* (‛gardian’) < *sticlete*; CONDIȚIILE DE DETENȚIE: *cot* (‛ani [de detenție – n.n.]’), *crampă* (‛carceră’), *dulap* (‛celulă’), *julani* (‛păduchi’).

Activități libere. În acest cîmp asociativ au fost incluse cuvinte care exprimă activități specific umane. Referirea la consumul de BĂUTURI ALCOOLICE se realizează prin unități lexicale argotice cum ar fi *biserică* (‛cîrciumă’), *ițalu* (‛rachiu’), *mol* (‛băuturi spirtoase’), *papardos* (‛băutură’), *tapardos* (‛rachiu’), în timp ce FUMATUL este o noțiune foarte puțin ilustrată: *grijanie* (‛țigară’), *varză* (‛tutun’). O altă mică parte din argotismele incluse în glosarul lui Scântee fac referire fie la lumea cartoforilor, fie la petrecerea timpului liber, prin cuvinte care trimit la noțiuni de tipul: CĂRȚI DE JOC: *foi* (‛cărți de joc’), *inghel* (‛valet’), *linche* (‛popă’), *levit* (‛popă’), *şicse* (‛damă în cărțile de joc’), *ştercăs* (‛cărți de joc’), *vaci* (‛cărți de joc’); JOCUL: *a cardi* (‛a juca’), *furtună* (‛joc mare de cărți’), JUCĂTORII: *foițar* (‛bun jucător de cărți’), *tristea* (‛trei hoți uniți să-l înşele pe al patrulea la cărți’). Trebuie remarcat că, din lista lui Orăşanu, nu s-a păstrat nici unul din cuvintele referitoare la acest cîmp.

Importanța glosarului lui V. Scântee. Prezentarea organizării lexicale a majorității termenilor glosați de V. Scântee are, în primul rînd, rolul de a arăta că sintagma „argoul răufăcătorilor” denumeşte, de fapt, un ansamblu eterogen de elemente întîlnite în vorbirea unor grupuri diverse de infractori (hoți de animale,

picpocheți, bandiți, tîlhari, contrabandiști, proxeneți), fiecare dintre acestea avînd, probabil, un vocabular, mai mult sau mai puțin distinctiv, prin care se deosebește de alte categorii de răufăcători. Pe scurt, ar fi mai nimerit să se vorbească despre „argouri ale răufăcătorilor”, pentru a fi în acord cu diferențierile existente în realitatea extralingvistică. Deși aceste argouri se fundamentează, în genere, pe același model lexical-formativ, distincțiile noționale trebuie totuși păstrate, pentru că ele determină, sub aspect semantic, particularitățile raportului vorbitor – limbă – lume.

În al doilea rînd, este necesară separația între argoul răufăcătorilor și cel al deținuților, avîndu-se în vedere că mediul de detenție determină apariția unor noțiuni neîntîlnite în alte argouri (un exemplu demn de menționat este comerțul ilegal din penitenciare și traficul de bunuri interzise).

Deși lista de termeni publicată în cotidianul *Dimineața* pare modestă sub aspect cantitativ (peste 300 de termeni), ea are o mare importanță în a arăta că argourile românești ale celor certați cu legea, inegale ca bogăție de termeni și sintagme, au o structurare noțională similară cu cea a argourilor din limbile vest-europene, mai dezvoltate sub aspect lexical.

Nu în ultimul rînd, glosarul oferă posibilitatea de a investiga modificările semantice ale unor cuvinte, sintagme și expresii și de a observa că dinamica lexicală a argourilor celor certați cu legea corespunde, în mod egal, unei poziții bine definite în cadrul unui sistem lingvistic și unei continuități firești în evoluția limbii.

De mare interes pentru etimologiști, termenii argotici reprezintă o parte dificilă a cercetărilor privind originea cuvintelor, prin problemele complexe pe care le ridică atestarea, proveniența și răspîndirea argotismelor. În lumina acestor considerații, se poate imagina, în societatea românească de la începutul secolului al XX-lea, existența unor grupuri de răufăcători, caracterizate prin mobilitate lingvistică și socială, cu preocupări variate și un limbaj adecvat realităților extralingvistice cotidiene. Pe lîngă postularea existenței unor rețele infracționale care se ocupau cu sustragerea,

tăinuirea şi valorificarea bunurilor, se constată funcționarea unui sistem judiciar coercitiv prin care se urmărea limitarea consecințelor nefaste ale fenomenului infracțional. După cum reiese din lista lui Scântee, se poate afirma că, la începutul secolului al XX-lea, pe terenul limbii române, argourile răufăcătorilor erau deplin constituite ca *tehnolecte* folosite de unele grupuri de vorbitori aflați în conflict cu legea. Spre deosebire de alte sociolecte (limbajul familiar, jargoanele, diverse alte limbaje profesionale), aceste argouri au ca trăsătură distinctivă caracterul criptic, încifrarea intenționată a semnificațiilor fiind motivată de dorința infractorilor de a nu fi înțeleşi de alte categorii de vorbitori, în timpul exercitării profesiilor sancționate de legea penală.

Întemeietorul

Unul din cei mai apreciați cercetători ai limbajului răufăcătorilor este filologul Lazăr Şăineanu (1859-1934). Activitatea sa ştiințifică reprezintă unul din rarele momente de afirmare europeană a şcolii româneşti de filologie. Preocupările sale privind geneza şi evoluția argoului au impulsionat sincronizarea şcolii româneşti de filologie şi lingvistică cu alte şcoli europene.

Destinul lui Lazăr Şăineanu ar fi fost cu totul diferit dacă, din pricina unor prejudecăți antisemite, autorul uneia din primele lucrări moderne de semantică[6] n-ar fi fost nevoit să aleagă Franța ca patrie adoptivă. În ciuda nefericirilor personale[7], activitatea de cercetare pe care Lazăr Şăineanu a desfăşurat-o la Paris şi-a găsit ecou în epocă şi a rămas în conştiința posterității.

După cum observă André Stein (1974: 39-42), lucrările lui Şăineanu despre vechiul argou al răufăcătorilor francezi sînt

---

[6] Este vorba despre volumul *Semasiologia limbii române*, Editura de Vest, Timişoara, 1999. Alte două studii, interesante şi valoroase prin bogăția de fapte de limbă analizate şi prin demersul riguros de descriere şi interpretare sînt dedicate de Şăineanu metaforei animaliere (Sainéan, 1905; 1907).

[7] Pentru detalii privind viața şi activitatea lui Lazăr Şăineanu, vezi, de pildă, Balacciu & Chiriacescu (1978: 234-236).

ilustrări ale celor mai importante probleme teoretice şi metodologice cu care se confruntau, la începutul secolului trecut, cercetătorii francezi ai fenomenului argotic: 1. geneza şi evoluția argoului şi 2. cercetarea şi sistematizarea documentelor istorice care atestă existența argoului.

În contextul epocii în care a fost publicată, lucrarea *L'argot ancien* (1907), concepută în patru părți (elementele specifice, împrumuturile, evoluția vechiului argou francez al răufăcătorilor şi influența argoului asupra limbii moderne), s-a dovedit revoluționară, deoarece reprezenta prima descriere de anvergură a acestui fenomen de limbă.

Unele dintre ideile lui Şăineanu s-au dovedit foarte influente printre cercetătorii interesați de identitatea şi expresivitatea argoului. Prin urmare, sublinierea principalelor elemente ale concepției sale asupra argoului are rolul de a pune în lumină originalitatea gîndirii filologului român.

a) În accepția lui Şăineanu, argoul este *vechiul limbaj secret*, *convențional* şi *artificial* al indivizilor certați cu legea, folosit în Franța între 1455 şi 1850. Începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fuziunea treptată cu limbajul familiar al parizienilor ar fi determinat dispariția argoului răufăcătorilor.

În prezent, această teză nu se mai susține decît parțial. Fără a dispărea, argoul răufăcătorilor face parte dintr-o suită de varietăți lingvistice cu trăsături comune, adică formate dintr-un ansamblu de procedee de criptare formală şi/sau semantică, utilizate în anumite colectivități de indivizi, cu scopul de a comunica fără a fi înțeleşi întotdeauna de vorbitorii din afara grupurilor respective. Vorbirea argotizanților nu are un caracter artificial, ci reprezintă o modalitate naturală, firească de comunicare (Dauzat, 1929).

b) Adoptînd perspectiva diacronică, Şăineanu realizează distincția între *argoul vechi* şi cel *modern*, definite ca entități lingvistice diferite:

> „Tocmai elementul fantezist şi arbitrar formează veritabila demarcație între argoul vechi, conştient şi sistematic, şi argoul modern cu tendințe aventuroase care nu se pretează bine unei clasificări metodice” (Sainéan, 1907: 59).

Diferențele pe care le invocă Şăineanu pentru a deosebi argoul vechi de cel modern au rolul de a sublinia că, pînă la mijlocul secolulului al XIX-lea, limbajul infractorilor a avut o identitate diferită de cea a limbajului popular, în timp ce argoul modern, prin contopirea cu limbajul familiar, ar fi devenit un fenomen lingvistic fantezist, lipsit de rigoarea şi de specializarea noțională proprie vorbirii răufăcătorilor, care întrebuințau în mod conştient semne încifrate ale limbii, cu scopul de a comunica nestînjeniți despre îndeletnicirile lor. Opoziția este şi mai bine pusă în valoare, cînd Şăineanu comentează rolul procedeelor formale (afixe, adăugări de sunete, schimbări silabice) în criptarea semnificațiilor argotice:

> „Vom spune, deci, că argoul propriu-zis, aşa cum s-a constituit el timp de patru secole (1455 - 1850), nu ține cont de nici o formațiune onomatopeică; că, necunoscînd decît derivarea, el ignoră, de asemenea, procedeele deformatoare (cum ar fi *largonji* şi alterarea finalelor) care au căpătat o mare dezvoltare în argoul contemporan; că, în timp ce acesta din urmă, pentru a atinge scopul imediat al oricărei limbi secrete, incomprehensibilitatea, deformează atît forma, cît şi sensul cuvintelor curente, argoul vechi atingea acelaşi scop exclusiv prin resurse semantice. Acesta este, în fond, caracterul esențial al acestui limbaj convențional, singurul în care spiritul se manifestă, în vreme ce tendințele deformatoare moderne au ceva infantil şi aventuros” (Sainéan, 1907: 288-289).

Nu este dificil de observat că, pentru Şăineanu, opoziția dintre argoul vechi şi cel modern este interpretată ca rezultat al unui proces de degradare lingvistică. Potrivit acestei concepții, dezvoltarea procedeelor formale de încifrare şi apariția argourilor „cu cheie” ar fi determinat pierderea individualității semantice a cuvintelor argotice propriu-zise, întrucît codificarea formală ar fi putut afecta orice element lexical al limbii. Prin urmare, succesul

mijloacelor de deformare a semnificantului ar fi grăbit dispariția „argoului propriu-zis”, al cărui „caracter esențial” era aspectul secret, convențional, intenționat al mutațiilor semantice.

Fenomenul este analizat dintr-o perspectivă asemănătoare de Pierre Guiraud (1956: 73). Precizînd că „sufixarea a devenit în întregime liberă”, fără a mai conta ce element final „se ataşează unui cuvînt”, lingvistul francez comentează că cele mai multe dintre cuvintele obținute prin acest tip de sufixare nu au şi nu au avut niciodată sensuri criptice: „în acest caz, forma criptologică a căpătat o valoare pur stilistică şi constituie un joc” (Guiraud, 1956: 73).

Acesta pare să fie motivul care l-a determinat pe elevul lui Hasdeu să prezică extincția vechiului argou francez al răufăcătorilor, prin înlocuirea acestuia cu un limbaj lipsit de individualitate semantică, în care deformările semnificantului se aseamănă, mai degrabă, cu jocurile de copii. De fapt, prin absolutizarea acestui argument de tip semantic[8], semasiologul român minimalizează ironic – „tendințele deformatoare moderne au ceva infantil şi aventuros” – rolul acestor mecanisme de semnificare argotică.

În realitate, aşa cum notează Guiraud (1956: 71), deşi este „una din trăsăturile argoului modern”, procedeul sufixării se manifestă timpuriu în argoul francez al răufăcătorilor, primele forme rudimentare de încifrare a semnificantului fiind atestate încă din secolul al XV-lea. Această observație arată că, departe de a fi simple manifestări ale capriciului vorbitorilor, mijloacele de deformare a semnificantului au intrat treptat în concurență cu mecanismele de încifrare a sensului, iar această competiție a favorizat, pe terenul limbii franceze, apariția unor tipuri diverse de argouri „cu cheie”, precum *largonji*, *loucherbem* şi, mai nou,

---

[8] Accentuarea individualității semantice a vechiului limbaj al răufăcătorilor francezi este susținută fără rezerve: „Metafora oferă (...) o sursă inepuizabilă de asocieri” (Şăineanu, 1907: 59); şi, mai departe, „Argoul este limbajul metaforic prin excelență” (*ibidem*).

verlan. De aceea, nu e deloc întîmplător că periodizarea lui Şăineanu, între *argoul vechi* (1455-1850) şi *argoul modern* (1850-), are ca punct de referință mijlocul secolului al XIX-lea, adică momentul în care acțiunea mijloacelor de deformare a semnificantului era generalizată în argoul francez.

În perioada imediat următoare publicării lucrării despre vechiul argou al răufăcătorilor, considerațiile lui Şăineanu au fost nuanțate de mari lingvişti şi istorici ai limbii franceze. De exemplu, Albert Dauzat afirma, pe bună dreptate, că tendința de încifrare a semnificației este firească în comunicarea argotică, iar mijloacele lingvistice de modificare a formelor şi/sau sensurilor cuvintelor au apărut şi s-au dezvoltat treptat în cursul evoluției limbajelor argotice:

> „Toate procedeele de deformare argotică, cu una sau două excepții contemporane, țin, în ultimă instanță, de fenomene normale în limbaj, fiind numai dezvoltate şi hipertrofiate în argou; derivarea şi substituția finalelor, etimologia populară, accidentele provocate de o falsă trunchiere a cuvintelor, regresiunea, abrevierea, reduplicarea, nimic nu este străin limbilor generale, nici chiar metateza, al cărei punct de plecare este un lapsus linguae” (Dauzat, 1929: 90).

Prin prisma distincțiilor coşeriene privind sistemul, norma şi vorbirea, observațiile lui Dauzat pot fi încadrate într-o perspectivă lingvistică modernă: sistemul de libertăți de expresie ale limbii istorice se concretizează într-un ansamblu normativ de procedee lingvistice adoptate şi întrebuințate în procesul de comunicare de vorbitorii unei comunități. Variația diacronică, diatopică, diastratică şi diafazică sînt manifestări fireşti în evoluția oricărei limbi naturale. În cazul argoului şi nu numai, distincția între vechi şi modern este doar un instrument metodologic necesar cercetătorului, dar este lipsită de relevanță pentru vorbitor, deoarece, aşa cum subliniază Coşeriu, „limba este totdeauna „sincronică” în sensul că funcționează sincronic, adică în sensul că se află totdeauna „sincronizată” cu vorbitorii săi, istoricitatea sa coincizînd cu istoricitatea acestora” (Coşeriu, 1997: 246).

c) În strînsă legătură cu ideea că argoul are un caracter artificial, Şăineanu dezbate problema *originalităţii acestui limbaj*:

„Este vorba de o originalitate relativă. Argoul n-a inventat absolut nimic: vocabularul său nu posedă nici măcar un singur cuvînt care să-i aparţină ca atare; sintaxa este cea a limbii franceze. Numai în domeniul metaforic a prezentat o oarecare originalitate. Peste tot, în fonetică la fel ca şi în morfologie, n-a făcut decît să deformeze cuvintele limbii generale, scopul său fiind, înainte de toate, de a le face de neînţeles pentru profani” (Sainéan, 1907: 42).

În ansamblu, fragmentul citat face referire la lipsa unor particularităţi de natură fonetică sau morfo-sintactică, aspect care a favorizat definirea argoului ca limbaj parazitar. Această trăsătură a vorbirii răufăcătorilor este motivată de Şăineanu (1907: 43) prin faptul că vechiul argou francez este „o excrescenţă a limbii generale şi, în privinţa procedeelor sale de invenţie verbală, el reprezintă o deviere a spiritului popular”. Într-o epocă în care dezbaterile pe tema expresivităţii vorbirii se aflau abia la început[9], ideile lui Şăineanu despre lipsa de originalitate şi caracterul parazitar al argoului par să se apropie de cugetările scriitorului Victor Hugo, care asemăna argoul cu o excrescenţă hidoasă („un vocabulaire pustuleux”), reprezentativă pentru mentalitatea pegrei. După cum remarcă André Stein (1974: 17-18), comentariile lui Hugo au fost „extrem de limitate şi adesea falsificate de o viziune mult prea romanţioasă asupra acestor bande de cerşetori, hoţi şi asasini, aşa că nu e deloc de mirare că opiniile sale în privinţa argoului reflectă prejudecăţile şi erorile vremii sale”. Fără a dezbate posibila influenţă a lui Hugo asupra gîndirii filologului care a parcurs cu acribie toate documentele referitoare la vechiul argou al răufăcătorilor francezi (Sainéan, 1912), trebuie precizat că studiile ulterioare au infirmat unele din consideraţiile lui Şăineanu. La

[9] Începutul secolului al XX-lea este perioada în care Charles Bally şi-a elaborat influenta concepţie asupra expresivităţii, elevul lui Ferdinand de Saussure fiind considerat întemeietorul stilisticii moderne.

scurt timp după apariția volumului *L'argot ancien*, Albert Dauzat publica o monografie similară, *Les argots de métiers franco-provençaux* (1917), în care argumenta că argoul „face apel (...) la toate forțele creatoare ale limbajului, care (...) sînt literalmente hipertrofiate”, delimitîndu-se, astfel, de speculația că argoul este o excrescență lingvistică.

Şăineanu consideră că individualitatea argoului răufăcătorilor francezi se dezvoltă mai ales în plan semantic. Întrucît foarte multe lucrări privind diversele tipuri de argou din limbile europene[10] (şi nu numai) insistă asupra faptului că reconfigurarea semantică este unul din procedeele majore de constituire a semnificațiilor argotice, se poate considera că mutațiile de sens determină individualitatea semantică a argoului, în raport cu alte varietăți de limbă. Deşi mecanismul resemantizării nu este specific argoului, ci sistemului limbii, trăsăturile unor cîmpuri semantice argotice ilustrează convergența unor mijloace de modificare a sensului în reflectarea viziunii argotizanților asupra lumii: semnificația peiorativă sau ironică, aspectul concret al imaginilor metaforice, derivarea sinonimică etc.

În plus, insistența asupra finalității comunicative a argoului i-a determinat pe unii dintre cercetătorii argoului francez să pună în discuție problema funcției criptice, atît în argoul răufăcătorilor[11], cît şi în alte argouri[12].

d) Atenția acordată argoului românesc este, poate, unul din cele mai interesante aspecte ale lucrării lui Şăineanu. Deşi a dispus de un număr foarte restrîns de argotisme româneşti (lista lui Baronzi

---

[10] Redăm, succint, unele dintre cele mai recente studii şi lucrări care dezbat problema dinamica sensurilor în argou: Belot (1986), Calvet (1994), Eble (1996), Mátételkiné Holló (2002, 2004), Hummon (1994), Gibbs (1994), Patton (1980), Stenstrom (2002), Verdelhan-Bourhade (1991), von Timroth (1986), Walter (1991).

[11] Cele mai importante monografii asupra argoului francez sînt Dauzat (1929), Guiraud (1956) şi Calvet (1994).

[12] Vezi, de exemplu, Goudaillier (1997).

şi glosarul lui Scântee), filologul român a realizat numeroase trimiteri comparative prin care a subliniat simetriile imagistice dintre unele metafore argotice româneşti şi franţuzeşti, precum rom. *picioare de porc* (ʻpistoale') – fr. *pied de cochon* (ʻpistolet'), rom. *bismarc* (ʻpumnal') – fr. (*a côté de*) *bismarc* (ʻpoignard'), sau asemănările dintre unele cuvinte preluate din limba ţigănească, cum ar fi fr. *chourin* (ʻcouteau') – rom. *ciuriu* > *şuriu* (ʻcuţit') sau fr. *sénaquoi* (ʻpiece d'or') – rom. *somnacai* (ʻaur').

Începînd cu secolul al XVII-lea, unele dintre argotismele de origine ţigănească (*şuriu*, *lovele*) au cunoscut o circulaţie pan-europeană (*cf.* Noll, 1991: 102), răspîndindu-se în franceză, română, italiană, catalană, spaniolă, germană, engleză, olandeză, daneză, suedeză, cehă, maghiară şi greacă.

În ciuda acestor coincidenţe, Şăineanu a pus în lumină caracterul aparte al argoului românesc, aflat în afara influenţelor comune din aria romanică occidentală: „În ceea ce priveşte argoul românesc, el rămîne, din cauza poziţiei geografice, complet în afara influenţelor lingvistice care au acţionat asupra celorlalte argouri romanice" (Sainéan, 1907: 153). Ideea a fost preluată şi de Albert Dauzat, primul cercetător occidental care descrie argoul românesc drept un vocabular eterogen, format prin acţiunea mai multor influenţe:

> „Un caz şi mai tipic, dacă se poate spune aşa, este cel al României, întretăiere de influenţe slave şi maghiare, fără a pune la socoteală importanţa grupurilor evreieşti şi a celor ţigăneşti, care vorbesc un limbaj special: şi vocabularul răufăcătorilor români este deosebit de amestecat" (Dauzat, 1929: 18).

Considerată punct de referinţă în istoria cercetării limbajului răufăcătorilor, concepţia lui Şăineanu despre vechiul argou al limbii franceze s-a materializat într-o „operă monumentală" (Stein, 1974: 42), al cărei mare defect este reprezentat de speculaţiile etimologice. În timp, lucrările lingvistului român au devenit o fertilă sursă documentară pentru dezvoltarea altor

teorii[13] şi au impus o metodă durabilă de cercetare, utilizată încă în descrierea argoului, din perspectiva lexicologiei.

Creatorul de şcoală

Prin unele lucrări din vasta operă a lui Iorgu Iordan lingvistica românească a fost admisă în cercul select al marii lingvistici europene din perioada interbelică. Elev şi urmaş al lui A. Philippide (1859-1933)[14], prieten cu Leo Spitzer (1887-1960)[15], contemporan cu Charles Bally (1865-1947) şi Albert Dauzat (1877-1955), lingvistul român – născut în 1888, la Tecuci, în judeţul Galaţi – a creat, la Iaşi, sub denumirea *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”* (BIFR), echivalentul românesc al prestigioasei publicaţii „American Speech” (fondată în 1925). Deşi a avut o existenţă relativ scurtă (BIFR a apărut în 13 volume, între 1934 şi 1945), anuarul a reuşit să impună o perspectivă unitară şi valoroasă asupra studierii argoului şi a limbii române vorbite, în general. De altminteri, preocupările lui Iordan pentru argoul românesc şi european au fost constante, opiniile sale ştiinţifice în legătură cu această temă de cercetare fiind publicate în unele din cele mai importante lucrări ale autorului (vezi ediţiile definitive Iordan, 1962, 1975). În concepţia lui Iordan, studierea argoului ar trebui să ocupe un loc de frunte în analiza fenomenelor specifice limbii vorbite, observaţie menţionată chiar în partea introductivă a capitolului „Fenomene lexicale”, din *Stilistica limbii române* (1975: 307-342):

[13] În lingvistica franceză, ideile lui Şăineanu au fost valorificate de numeroşi filologi şi lingvişti, cei mai importanţi fiind Albert Dauzat (1917, 1929), Pierre Guiraud (1956), André Stein (1974), Louis-Jean Calvet (1994). În lingvistica anglo-americană, unul din cei cunoscuţi lexicografi englezi, Eric Partridge (1950: 14), autorul multor studii despre argou, îl considera pe „Lazare Sainéan” „the greatest of all authorities on thieves’ slang, general and French” („cel mai mare dintre exegeţii argoului răufăcătorilor, general şi francez”).

[14] *Cf.* Frâncu, 1999: 135.

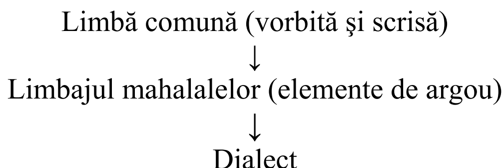
[15] *Cf. ibidem*.

> „De astă dată va trebui să luăm în considerare încă un aspect al limbii vorbite, *cel mai important, poate* (subl.n.), din punct de vedere teoretic: argoul”.

Un parcurs critic, oricît de sumar, al ideilor lui Iordan despre identitatea şi expresivitatea argoului trebuie să ţină seamă de programul[16] publicat în primul volum al BIFR. Articolul este reprezentativ nu doar pentru faptul că marchează coordonatele teoretice ale cercetărilor asupra argoului limbii române, ci şi pentru că reflectă preocupările diverse ale autorului în studierea ştiinţifică a limbii: fonetica, gramatica, stilistica, etimologia şi vocabularul, toponimia şi antroponimia, contactele dintre limbi etc. În privinţa argoului, programul are ca obiectiv lămurirea poziţiei pe care acest fenomen lingvistic îl ocupă în limba română.

Referindu-se la noţiunea de *limbă comună*, ca „mijloc de înţelegere general”, cu două dezvoltări, orală şi scrisă, Iordan afirmă că argoul, ca manifestare a limbii vorbite în mediul urban, ar trebui asociat, cel puţin parţial, cu *limbajul mahalalelor*, varietate situată între limba comună şi dialect.

Încadrarea făcută de Iordan poate fi redată grafic prin schema următoare:

[16] Textul respectiv reprezintă prelegerea inaugurală a cursului de Filologie Română, ţinut de prof. I. Iordan, la Facultatea de Litere şi Filozofie din Iaşi, în anul 1934.

Justificată în perioada interbelică, sintagma *limbajul mahalalelor*[17] ar putea fi, în prezent, înlocuită cu o formulare mai nouă, *limbajul de cartier*, variantă dialectal-urbană a limbii vorbite. Trebuie admis, în acelaşi timp, că sintagma *limbaj de mahala* (*cartier*) include argoul şi desemnează, din punct de vedere cultural, modul de a vorbi al tinerilor din zonele urbane.

„*Ce este argoul?*” În 1932, la vîrsta de 44 de ani, Iordan publică *Introducere în studiul limbilor romanice. Evoluția şi starea actuală a lingvisticii romanice*, Iaşi, Institutul de Filologie Română. În timp, lucrarea a devenit o referință bibliografică obligatorie în domeniul lingvisticii romanice, fapt pentru care a fost tradusă în mai multe limbi, printre care engleza (1937), germana (1962), spaniola (1967), rusa (1971), portugheza şi italiana (1973)[18]. Deloc suprinzător, un capitol al lucrării – prezentat critic în rîndurile care urmează – este consacrat cercetărilor asupra argoului.

Sinteza lui Iordan include numeroase elemente de noutate, atît de ordin teoretic, cît şi metodologic, avînd, în acelaşi timp, cîteva limitări inerente oricărui demers ştiințific, care, departe de a umbri importanța argumentării, aduc un plus de complexitate.

Pe scurt, după prezentarea celor mai importante accepții date, în epocă, realității lingvistice numite *argou*, autorul dezbate identitatea vocabularului argotic, urmărind două aspecte definitorii (trăsăturile de tip sociolingvistic şi sursele expresivității).

Caracteristicile argoului sînt conturate prin raportare la noțiuni precum *limbă comună*, *dialect*, *limbaj special* şi *vorbire populară*.

---

[17] „limba comună şi dialectul nu sînt singurele compartimente lingvistice verticale. Între ele se află o limbă intermediară, aceea a *mahalalelor* (subl.n.) din centrele mari, în special, unde categoria socială respectivă se diferențiază necontenit de țărănimea satelor vecine, fără a izbuti totuşi, din pricina lipsei de cultură şi a condițiilor de viață, ceeace, în fond, e tot una, să se identifice ori măcar să se apropie esențial de păturile mijlocii şi superioare ale societății” (Iordan, BIFR, 1934: 7).

[18] *Cf.* Balacciu & Chiriacescu, 1978: 150.

Urmează expunerea trăsăturilor şi procedeelor lexical-formative ale argoului (derivarea sinonimică, împrumuturile, derivarea şi compunerea, prescurtarea, metateza, anagrama ş.a.), capitolul fiind încheiat cu o sumară schiță bibliografică privind atestarea scrisă a argoului în unele limbi romanice (franceză, italiană, spaniolă, română). În acord cu ideile unor reprezentanți ai şcolii lingvistice franceze şi situîndu-se în continuitatea concepției stilistice a lui Charles Bally, Iordan consideră că elementul cel mai important al argoului este caracterul de *limbă specială* proprie unui grup bine determinat (Iordan, 1962: 366). Una din primele constatări ale lingvistului român priveşte confuzia terminologică existentă în cercetările asupra argoului:

„1. limbajul răufăcătorilor, vagabonzilor, cerşetorilor şi al altor categorii similare, cărora, cu o singură expresie, nemții le spun «Unterwelt», iar francezii «les bas-fonds de la societé»;
2. ceea ce se mai cheamă şi jargon, adică vorbirea specială a unor categorii sociale determinate, cum sînt soldații, muncitorii, studenții, artiştii, şcolarii etc.;
3. tot ce intră în limba cultă din vorbirea populară şi se caracterizează prin naturalețe, spontaneitate şi afectivitate etc."

Prima definiție caracterizează argoul ca limbaj al unor categorii din clasa socială de jos. Impusă de primii cercetători ai argoului, definiția respectivă are următoarele echivalențe conceptuale în limbile europene: *l'argot du milieu* (în franceză), *il gergo* (în italiană), *germanía* (în spaniolă), *calao* (în portugheză), *Rotwelsch* (în germană), *cant* (în engleză).

Cea de-a doua definiție extinde sfera de cuprindere a termenului *argou*, pentru a include şi particularitățile de exprimare ale unor categorii diverse de vorbitori, neînrudite social cu grupurile de răufăcători, dar care şi-au creat un uz lingvistic propriu, asemănător cu limbajul încifrat al celor care nu respectă legea.

Ultima definiție remarcată de I. Iordan exprimă poziția multor cercetători şi lexicografi anglo-americani[19], care au asociat argoul cu o normă de tranziție între exprimarea vulgară şi cea familiară. De altfel, în limba engleză există disocierea terminologică *cant* – *slang* [20], necesară şi utilă pentru a deosebi, din perspectivă cronologică, argoul vechi de argoul modern, pe de o parte, şi argourile răufăcătorilor de celelalte argouri, pe de altă parte.

Fără a investiga relevanța şi validitatea definițiilor citate, lingvistul român preferă o abordare originală, introducînd în argumentare opoziția esențială între oralitatea de tip urban şi cea de tip rural:

> „Țăranii nu folosesc argoul, din cauza originii şi naturii strict citadine a acestui limbaj special, caracteristic mai cu seamă pentru viața complexă a marilor centre orăşeneşti" (Iordan, 1962: 367).

Această remarcă succintă corespunde întru totul realităților lingvistice de la începutul secolului trecut, dar, în perioada actuală, mobilitatea socială a indivizilor şi influența mijloacelor de comunicare în masă, televiziunea mai cu seamă, ar putea accelera răspîndirea argotismelor în lumea satului. Acceptînd ca întemeiată observația lui Iordan, se poate preciza că limba vorbită se manifestă prin două varietăți orale: rurală (originară) şi urbană (derivată). Deşi varianta urbană reprezintă o dezvoltare a variantei rurale, extinderea centrelor urbane poate determina, în anumite

---

[19] Cel mai cunoscut dintre aceştia, Eric Partridge (1894-1979), a fost contemporanul lui I. Iordan şi autorul lucrărilor de referință *Slang Today and Yesterday*, London, Routlegde, 1933 (publicată în patru ediții) şi *A Dictionary of Slang and Unconventional English*, London, Routledge, 1937 (publicată în şapte ediții).

[20] O sinteză a accepțiilor pe care termenul *slang* le-a are în lingvistica anglo-americană a fost realizată de Dumas şi Lighter (1978).

condiții, dezvoltarea unei autonomii pragmatico-stilistice a limbii vorbite într-o anumită metropolă[21].

Criteriile de identificare. O inovație argumentativă demnă de pus în lumină este instituirea unor criterii în baza cărora ar putea deveni posibilă definirea argoului, în raport cu realitatea limbii vorbite. Pentru Iordan (1962: 368), trăsăturile distinctive ale celui mai important aspect al varietății orale urbane sînt de tip sociofuncțional:

1. [argoul – n.n.] „aparține unei anumite categorii sociale, unui grup relativ închis de indivizi, care, însă, alături de argou, se folosesc şi de limba comună”;

2. [argoul – n.n.] „poate fi utilizat cu scopul de a nu fi înțeles de către persoanele care nu fac parte din grupul respectiv (acesta, deşi cel mai important, nu este singurul rost al argoului)”.

În timp ce primul criteriu determină înțelegerea argoului ca sociolect şi ca mijloc de comunicare paralelă (teză fundamentală care se regăseşte, fireşte, cu nuanțări, în importante studii contemporane consacrate folosirii argoului în zonele metropolitane[22]), cel de-al doilea criteriu evidențiază că, în conversațiile argotizanților, funcția de comunicare a limbii este particularizată, în actele lingvistice respective, de funcția criptică şi facilitează schimbul de replici între argotizanți (engl. *in-group members*), împiedicînd, însă, înțelegerea semnificației de către neinițiați (engl. *out-group members*).

Cu toate că, în ansamblu, I. Iordan (1962: 369) acceptă ca justificată „explicația sociologică” a şcolii lingvistice franceze asupra genezei şi evoluției argoului, el se raportează critic la teza determinismului sociocultural al limbajului argotic, atunci cînd susține, ca şi „idealistul” L. Spitzer, deosebirea de fond dintre argoul răufăcătorilor, pe de o parte, şi argoul elevilor şi studenților, pe de cealaltă parte. În vreme ce indivizii certați cu legea folosesc

[21] De exemplu, pentru specificul pragmatico-stilistic al limbii engleze vorbite în New York, vezi Tannen (1979: 86 ş.u).

[22] Vezi, de exemplu, Banfi *et al.* (1992); Goudaillier (1998).

cu naturalețe argoul, ca instrument lingvistic cerut de anumite contexte comunicative şi adecvat în anumite situații de comunicare verbală orală, tinerii (elevi şi studenți) au tendința de a recurge la argou, nu numai pentru a comunica, dar şi pentru a „epata” pe cei din jur. Din acest punct de vedere, teoria lui L. Spitzer, invocată de Iordan, se dovedeşte pertinentă. Dacă elementele lingvistice argotice, create şi folosite în anumite medii socioculturale, nu mai servesc descrierii realității extralingvistice, ci evidențierii personalității comunicative a unui anumit individ, ele devin mărci stilistice ale atitudinii vorbitorului față de ceea ce comunică. Un exemplu ilustrativ pentru validitatea acestei ipoteze este evoluția semantică a termenului *gagiu*. La origine, cuvîntul, împrumutat din limba țigănească, desemna orice persoană din afara etniei rromilor[23]. În argoul răufăcătorilor, el a fost preluat cu sensul generic, de tip denotativ, ‘străin de grup’. În prima atestare scrisă, cea din 1861, se reține sensul ‘stăpîn’, sens uşor de explicat dacă se au în vedere două aspecte:

a. stăpînii țiganilor erau boierii iar aceştia nu făceau parte din etnia rromă;

b. abolirea robiei țiganilor s-a realizat, în Țările Româneşti, abia în perioada 1844-1856, deci cu puțin timp înainte de atestarea, în scris, a cuvîntului, ca element argotic.

După aproape jumătate de veac, în 1906, argotismul *gagiu* însemna ‘bărbat’, fapt ce demonstrează că el şi-a pierdut, în timp, sensul denotativ, etimologic. În 1937, substantivul *gagiu* (*cf.* Vasiliu, 1937: 22) însemna ‘amant’, din această nouă modificare semantică putîndu-se deduce că substantivul în cauză trecuse deja din argoul răufăcătorilor în vorbirea altor categorii sociale. În perioada contemporană, termenul este folosit de foarte mulți vorbitori ai limbii române cu două sensuri, (‘persoană de sex masculin, individ’) şi (‘iubit, prieten, amant’). Dincolo de

[23] Al. Vasiliu (1937: 22) precizează că argotismul *gagiu* provine din țigănescul *gağo* (‘român’), (‘cel care nu e țigan’).

mutațiile semantice, un alt argument în favoarea acestei translații de la semnificația denotativă la cea conotativă este familia de cuvinte argotice formate prin derivare cu sufixe: *gagic*, *gagicar*, *gagistru* (*cf.* Croitoru-Bobârniche, 1996: 88). Acestor termeni li se adaugă echivalentele de gen feminin *gagică*, *gagicuță*, *gagioală* (Volceanov & Volceanov, 1998: 116) şi alte derivate mai noi cum ar fi *gagicăreală*[24].

Raportul *argou – jargon*. Revenind la teoria lui Iordan, merită remarcat că, în opinia savantului român, se impune ca necesară diferența[25] dintre argoul răufăcătorilor (considerat argou propriu-zis) şi argoul şcolăresc sau milităresc (descrise drept limbaje speciale), întrucît ea corespunde unei deosebiri terminologice însemnate:

> „Pentru toate aceste limbi [studenți, elevi, soldați – n.n.] termenul potrivit este acela de «jargon» sau limbaj special, rămînînd să se numească argou numai vorbirea diverselor soiuri de răufăcători (în sensul cel mai larg al cuvîntului)" (Iordan, 1962: 370).

Temeiul unor astfel de considerații se regăseşte în observația că argoul se separă de jargon tocmai prin intenționalitatea încifrării, definitorie şi necesară pentru potențarea identității primului tip de fapte lingvistice, dar existentă accidental, în cel de-al doilea tip. Cu alte cuvinte, se numeşte argou doar ansamblul faptelor lingvistice a căror semnificație denotă încifrarea voluntară şi care se manifestă numai în conversațiile dintre răufăcători. Pe aceeaşi linie de interpretare, identitatea jargonului este dată fie de lipsa,

---

[24] *Cf.* „În versurile: «Ce-ți pasă ție chip de lut/ Dac-oi fi eu sau altul?» poetul ne vorbeşte despre aspectul ființei cu care *Luceafărul* este în *gagicăreală* şi ea îi spune că nu ştie dacă va fi al ei sau va fi altul", **eddingro**, Forum Softpedia, 6 iulie 2005, ora 12:46.

[25] În 1934, Iordan revine, clar şi concis, asupra acestei probleme: „Din ce-am spus chiar acum rezultă clar că ne vom interesa şi de argot-uri, *nu numai de argot-ul propriu-zis* (subl.n.), al răufăcătorilor şi vagabonzilor, ci şi de *limbajele speciale* (şcolăresc, studențesc, sportiv, tehnic etc.)" (Iordan, BIFR, 1934: 9).

fie de manifestarea accidentală a ocultării semnificațiilor. Atît argoul, cît şi jargonul se încadrează, din punctul de vedere al particularităților lingvistice, în tipologia *limbajelor speciale*[26].

Trăsăturile argoului şi locul acestuia în sistemul limbii. Soluția propusă este justificată prin discutarea particularităților „pur lingvistice" ale argoului, prin raportare la limba comună şi la dialect[27]:

> „Din punct de vedere fonetic, morfologic şi sintactic, el nu se deosebeşte prin nimic de limba comună (...) Deosebiri există numai în ceea ce priveşte semantica, sau, mai exact, vocabularul. Prin aceasta, argoul diferă fundamental de dialect, care, față de limba comună, prezintă variații nu numai lexicale, ci şi fonetice, adesea chiar morfologice etc. Afară de asta, dialectul poate fi întrebuințat de cineva în mod exclusiv – cîți oameni nu există care toată viața vorbesc numai dialect? – argoul, dimpotrivă, nu serveşte decît la convorbiri cu persoanele de aceeaşi profesie; pentru a se înțelege cu alții – şi oricine are nevoie să intre în legătură şi cu oameni din afara cercului său restrîns de activitate – argotizanții trebuie să recurgă, vrînd-nevrînd, la limba comună, eventual la dialect" (Iordan, 1962: 370).

Deşi, la vremea enunțării sale, comentariul respectiv părea să reflecte realitatea lingvistică, astăzi el trebuie privit cu atenție, prin prisma unor necesare nuanțări. Înțelegerea argoului ca un tip aparte de vocabular[28] este justă numai pînă la un anumit punct. Nu trebuie uitat că folosirea conversațională a argotismelor se manifestă, adesea, concomitent cu apariția unor particularități morfologice,

---

[26] Fără a fi explicată foarte clar de Iordan, noțiunea de *limbaj special* face referire la finalitatea şi la particularitățile lingvistico-stilistice ale comunicării verbale predominant orale din cadrul unor grupuri sociale (răufăcători, şcolari, militari) şi socioprofesionale (sportivi, doctori etc.) distincte.

[27] Conceptele *limbă comună* şi *dialect* sînt definite, succint, după cum urmează: „Prin limbă comună înțelegem vorbirea oamenilor cu mai multă ori mai puțină cultură şi care nu diferă prea tare dela o regiune la alta a țării. Deaceea i se spune şi limbă comună, spre deosebire de dialect, care-i un graiu particular, specific pentru un anumit ținut" (Iordan, BIFR, 1934: 5).

[28] Pentru dezbaterea conceptului de vocabular special, vezi Sluşanschi (1971: 587: 593).

mai rar sintactice, care, fără a fi specifice argoului, tind să devină ilustrări lingvistice şi/sau expresive ale adecvării. În al doilea rînd, argoul nu serveşte numaidecît „la convorbiri cu persoanele de aceeaşi profesie”, ci este folosit şi în limba scrisă (presă, literatură), fenomen de care lingvistul român nu a părut să țină seama. Deşi are dreptate cînd afirmă că, pentru a se înțelege cu vorbitorii din afara propriului grup, argotizanții trebuie să recurgă „la limba comună, eventual la dialect”, Iordan nu accentuează suficient de clar faptul că una din trăsăturile dezvoltate prin întrebuințarea argoului în conversație este tocmai exploatoarea structurii gramaticale a limbii vorbite, în ipostaza ei urbană.

Argoul şi problema expresivității. Metafora „călcîiul lui Ahile” se potriveşte cel mai bine pentru a descrie argumentele folosite de Iordan în prezentarea mecanismelor de generare a expresivității argotice:

> „Izvorul celor mai multe expresii argotice este afectivitatea. Cuvintele obişnuite nu exprimă întotdeauna aşa cum trebuie ceea ce vrea să spună un argotizant, care, sub imperiul stărilor afective, simte nevoia unei libertăți nelimitate de acțiune şi, implicit, de vorbire. Dar această nevoie nu este niciodată satisfăcută pe deplin: stăpînit mereu de afectivitate, vorbitorul caută cuvinte expresive, şi aceasta face ca argoul să se înnoiască neîncetat. Cea mai «tare» expresie se uzează cu vremea şi, în cazul de față, foarte repede; locul ei trebuie luat de alta, care-i supusă aceleiaşi soarte. Cuvintele devenite inutile dispar ori intră în limba comună, de obicei în vorbirea maselor” (Iordan, 1962: 370).

Trebuie reținut că, pentru unii dintre adepții lingvisticii sincronice de la începutul secolului al XX-lea, teza afectivității ca sursă principală a expresivității reprezenta, la acea vreme, o perspectivă modernă de interpretare a unor fapte de limbă, devenind, în timp, o direcție distinctă în cercetarea stilistică (*cf.* Zafiu, 2001: 41). Întemeietorul acestei teorii, Charles Bally, considera – pe baza

opoziției sens afectiv ≠ sens intelectual – că valoarea afectivă a faptelor de limbaj reprezintă obiectul de cercetare al stilisticii[29].

Reluată de I. Iordan în *Stilistica limbii române*, această perspectivă de cercetare este, în prezent, revizuită critic şi acceptată, dar cu numeroase nuanțări (*cf.* Irimia, 1999: 8-16). De exemplu, teza elevului lui Ferdinand de Saussure poate fi ilustrată prin anumite situații de comunicare (folosirea interjecțiilor, recursul la cuvinte obscene şi la înjurături[30], ca expresii lingvistice ale stărilor de iritare a vorbitorului etc.), dar nu are decît aplicații restrînse în domeniul analizei conversației. Urmîndu-l pe Ch. Bally, I. Iordan este, însă, prea categoric:

> „La cuvintele expresive din limba vorbită *nu intervine deloc voința omului* (subl.n.), după cum este exclusă *ideea de efect* (subl.n.), estetic ori de altă natură. Totul se petrece în mod natural, fără nici un amestec al meşteşugului stilistic. Că ele impresionează pe ascultător, lucrul este perfect adevărat, dar nu ca urmare a unei intenții speciale din partea subiectului vorbitor (...)" (Iordan, 1975: 14).

Excluzînd voința vorbitorului în folosirea cuvintelor expresive, lingvistul român pare să susțină ipoteza unui behaviorism expresiv, potrivit căreia ființa umană, aflată sub imperiul trăirilor afective, reacționează şi foloseşte spontan unele mecanisme şi mijloace lingvistice de potențare a expresivității. Este aceasta o

[29] „Stilistica studiază valoarea afectivă a faptelor de limbaj organizat şi acțiunea reciprocă a faptelor expresive care participă la formarea sistemului mijloacelor de expresie ale unei limbi. Stilistica poate fi, în principiu, generală, colectivă sau individuală; însă, în prezent, studiul nu se poate întemeia decît pe limbajul unui grup social organizat; ea trebuie să înceapă cu limba maternă şi cu limbajul vorbit. Cu toate acestea, limbile moderne de tip „european" poartă marca unei mentalități comune care permite realizarea fără pericole a unei comparații între aceste limbi diferite din punct de vedere stilistic." (Bally, 1951: I/ 1)

[30] Descrieri privind istoricul şi rolurile comunicative ale invectivelor şi formulărilor obscene sînt realizate, în spațiul cultural anglo-american, de Hughes (1991) şi Jay (1992). Reflectarea lingvistică a sexualității este cercetată de Richter (1987).

explicație convingătoare? De ce insistă Iordan asupra lipsei de voință a vorbitorului în utilizarea cuvintelor expresive? O lectură atentă a considerațiilor teoretice din studiul introductiv care prefațează lucrarea *Stilistica limbii române* relevă existența unei separații metodologice nete între două tipuri de emițători, *vorbitorii* (reprezentanți ai limbii vorbite, percepuți ca o colectivitate lingvistică, ale căror „mijloace de expresie" formează obiectul de cercetare al stilisticii lingvistice) şi *scriitorii* (reprezentanți ai limbii scrise, literare, percepuți ca individualități, ale căror „mijloace lingvistice", generatoare de efecte artistice, formează obiectul de cercetare al stilisticii estetice). Deosebind, din perspectiva obiectului de cercetare al stilisticii, expresivitatea colectiv-orală de cea individual-scriitoricească, Iordan se simte obligat să precizeze că „spre deosebire de scriitor, subiectul vorbitor nu alege, nu caută mijloace de expresie, ci le găseşte în mod spontan, ascultînd pur şi simplu de imboldul emoției de care se simte cuprins. Aşadar, nici o urmă de intenție sau de voință, adică de artă" (Iordan, 1975: 13).

Ajunsă în acest punct, al asocierii intenționalității şi voinței cu artisticitatea, teoria lui Iordan devine contradictorie, cel puțin în privința specificului lingvistic şi expresiv al argoului. Anterior, lingvistul arătase, deja, că „vorbitorul caută cuvinte expresive, şi aceasta face ca argoul să se înnoiască neîncetat" (Iordan, 1962: 370).

Caută sau nu caută argotizanții să fie expresivi? Este intenționată sau nu ocultarea semnificațiilor argotice? Dacă răspunsurile la aceste întrebări ar fi afirmative, atunci studierea argoului ar trebui – pentru a respecta principiile teoretice expuse de I. Iordan – exclusă din cîmpul de cercetare al stilisticii lingvistice şi inclusă în obiectul stilisticii estetice, pentru că argotizanții, ca şi scriitorii, caută intenționat mijloacele de expresie cele mai potrivite cu intențiile lor comunicative. Această observație nu este însă plauzibilă, pentru că argoul este circumscris oralității, în vreme ce opera scriitorului îşi actualizează semnificațiile prin literaritate.

Contradicția teoretică este contracarată, însă, de impunerea unui alt concept, *fantezia*[31], noțiune prin care I. Iordan se apropie de unul dintre principiile gîndirii stilistice a lui Leo Spitzer: „Wortwandel ist Kulturwandel und Seelewandel”[32]. Prin asimilarea acestei viziuni, Iordan depăşeşte limitele noțiunii de *afect* şi este îndreptățit să arate că expresivitatea, aşa cum se manifestă în limba vorbită, este un concept fundamental, a cărui complexitate poate fi înțeleasă şi valorificată în analiza stilistică a faptelor lingvistice, numai dacă limba este considerată, deopotrivă, produs cultural şi instrument de potențare a afectivității şi a creativității.

Revizuirile pe care Iordan le introduce în *Stilistica limbii române* completează şi dau coerență sintezei din volumul *Lingvistica romanică*. Discutînd despre relația dintre cadrul social în care trăiesc unele categorii de vorbitori şi particularitățile lingvistice ale vorbirii acestor grupuri, elevul lui A. Philippide subliniază importanța deosebită a cercetării stilistice a argoului:

> „Toți aceştia [vagabonzii şi răufăcătorii – n.n.] îşi petrec o bună parte din viață la marginea sau în afara societății propriu-zise, din cauza chipului cum îşi cîştigă existența. Mai ales limbajele lor speciale se caracterizează, de obicei, prin intervenția, la tot pasul, *a afectului şi fanteziei* [subl.n.],

---

[31] „Fantezia, celălalt izvor al faptelor de limbă care ne preocupă în această lucrare, este o însuşire strict individuală, care nu atîrnă nici de poziția omului în societate, nici de formația lui intelectuală şi morală” (Iordan, 1975: 307, nota 1).

[32] Pornind de la acest principiu, Spitzer explică înțelesul pe care îl dă conceptului de stil individual: „Ceea ce aveam în minte era o definiție mai riguroasă ştiințific a unui stil individual: o definiție de lingvist care să fi înlocuit remarcile ocazionale şi impresioniste ale criticilor literari. După părerea mea, stilistica putea deveni un pod între lingvistică şi istoria literară. Pe de altă parte, cunoşteam vechiul adagiu scolastic: *individuum est ineffabile*; ar fi sortit eşecului orice efort pentru definirea individualității unui scriitor prin stilul său? Şi replicam: deviația stilistică a individului în raport cu norma generală trebuie să reprezinte un pas istoric depăşit de scriitor; ea trebuie să evidențieze o mutație în sufletul unei epoci – mutație de care scriitorul a devenit conştient şi pe care o transcrie într-o formă lingvistică necesar nouă” (Spitzer, 1970: 54).

> factori care dau naştere materialului lingvistic de resortul stilisticii" (Iordan, 1975: 21).

Înțeleasă ca izvor al expresivității, întocmai ca *afectivitatea*, *fantezia* este noțiunea care conferă profunzime concepției lui I. Iordan. Subliniind caracterul prin excelență individual al fanteziei, mentorul cercetării argotice româneşti reuşeşte să recupereze şi să aşeze pe principii adecvate ideea de libertate de expresie, mult prea condiționată şi limitată de tutela afectului. Numai dacă se ia în considerație acțiunea eliberatoare a fanteziei se poate înțelege şi accepta că „libertatea de expresie a argotizanților se manifestă sub toate aspectele posibile" (Iordan, 1975: 307). Exploatarea mai atentă a resurselor interpretative pe care le postulează, din perspectivă stilistică, noțiunea de fantezie, i-ar fi permis lui Iordan să pună în lumină, nu dihotomia *stilistică lingvistică – stilistică estetică*, ci continuitatea, în sensul libertăților de expresie, dintre fantezia vorbitorului (manifestată predominant spontan şi ilustrată, în conversație, prin determinări contextual-dinamice, cu finalitate expresiv-comunicativă) şi fantezia creatoare a scriitorului (manifestată predominant intenționat şi ilustrată, în opera literară, prin generarea de lumi semantice, cu finalitate expresiv-estetică). Această idee va fi valorificată, e drept, în alți termeni, de Tudor Vianu şi de E. Coşeriu.

Modernitatea teoriei lui I. Iordan. Fără a relua elementele-cheie ale opiniilor lui Iordan asupra argoului, este necesară sublinierea că pertinența celor mai multe dintre ideile sale este rezultatul unei documentări vaste şi riguroase. Argumentările echilibrate şi nuanțate fac adesea trimitere la fapte de limbă reprezentative. Considerînd cercetarea argoului ca problemă centrală în studierea limbii vorbite, Iordan pune bazele descrierii sincronice a argoului românesc. În ciuda inadvertențelor, perspectiva asupra expresivității a determinat construirea unei concepții ştiințifice care a dominat studiile româneşti asupra argoului, din perioada următoare. De altfel, ideile ştiințifice ale lui Iordan au cunoscut,

în rîndul studenților săi ieşeni, o consacrare timpurie, fiind rezumate, anecdotic, fireşte, printr-un substantiv cu semnificație umoristică: *iordanistică* – ʿorice curs (fonetică, morfologie, introducere în studiul limbilor romanice, lingvistică generală etc.) ținut de Dl. Prof. Iordan' (*cf.* Florea-Rarişte, 1938: 208).

Cercetarea argoului în perioada interbelică

Cu excepția teoriei lui I. Iordan, în perioada interbelică, cercetările privind argoul românesc se dezvoltă în două direcții: a) adunarea şi glosarea de material lingvistic şi b) apariția unor studii de factură teoretică. Elementul distinctiv al acestei perioade este reflectat de imitarea unor modele de analiză lexicografică şi stilistică, preluate din lingvistica occidentală. În plus, pentru a suplini lipsa unui cadru teoretic adecvat de încadrare a argoului în limba vorbită, se remarcă tendința unor autori de a introduce o serie de observații teoretice, menite să descrie complexitatea realității lingvistice surprinse prin cercetările de teren. Etimologia termenilor este, fără îndoială, cel mai important aspect de interes pentru autorii multor studii asupra lexicului argotic românesc. De altfel, atenția acordată limbajului unor categorii de vorbitori din clasa socială de jos reprezintă doar o foarte mică parte din manifestările culturale legate de fenomenul mai amplu al modernizării societății româneşti. Din perspectivă sociolingvistică, dezvoltarea oraşelor pare să fi favorizat o dinamizare a interacțiunilor dintre *periferie* (mahala) şi *centru*, fapt ce a avut drept consecință apariția unei mentalități urbane mai pronunțate, determinînd, implicit, apariția unor noi grupuri socioumane[33].

---

[33] „Categoriile sociale a căror vorbire am cercetat-o sînt altcătuite din oameni fără cultură, sau cu foarte puțină (mai bine zis, cu pseudocultură): muncitori, hamali, lucrători la C.F.R., cotiugărari, tineri fără ocupație, «golani», frizeri, croitori, tipografi, femei cu ocupație casnică (*mahalagioaice* sau *țațe*, cum li se zice în limbajul lor), meseriaşi, negustori ambulanți etc. (...) Un grup specific de mahala este acela al «golanilor». Prin «golani» nu trebue să înțelegem răufăcători, borfaşi, vagabonzi (deşi sînt printre dînşii şi de aceştia). O parte

În anii 1922 şi 1923, în „Adevărul literar şi artistic”, s-au publicat liste de cuvinte preluate din vorbirea argotică a delincvenţilor, deţinuţilor, şcolarilor, militarilor, avocaţilor şi frizerilor[34]. Consultarea acestor liste de cuvinte pune în lumină dificultatea cercetătorilor în a stabili specificul argotic al unor termeni şi expresii. Lipsa unor criterii de diferenţiere între jargoane şi argouri se dovedeşte persistentă şi se explică, deopotrivă, prin cunoştinţele lingvistice sumare ale unor culegători şi prin lipsa unei teorii mai nuanţate de ilustrare a individualităţii argoului în raport cu alte fapte de limbă (termeni de jargon, cuvinte şi expresii familiare). În plus, se observă că singurele aspecte luate în consideraţie de cei interesaţi de culegerea şi publicarea unor elemente lexicale argotice par să fie expresivitatea semantică şi noutatea cuvintelor.

Unul din cei mai activi colaboratori ai „Adevărului literar şi artistic”, Barbu Lăzăreanu (1975) este primul cercetător român care a încercat să sublinieze oralitatea argoului, prin publicarea de scurte fragmente conversaţionale sau de enunţuri ilustrative[35].

---

dintre ei formează o categorie de indivizi fără ocupaţie, deobiceiu la curent cu extravaganţele modei, unii avînd o clasă, două de liceu şi numeroase escapade amoroase, încrezuţi în forţa lor fizică, gata la tot felul de aventuri, nişte trenchea-flenchea sau ghiorlani, cum li se mai spune în lumea lor, capabili de a deveni buni pungaşi sau, în cazul cel mai favorabil, oameni fără niciun rost social, întreţinuţi, deocamdată, de părinţii lor.

Alături de aceştia, apar «golanii» propriu-zişi, categorie socială bine precizată, spaima mahalalelor, răufăcători, oameni mai în vîrstă decît «ghiorlanii», întreţinuţi de femeile lor (...)” (Chelaru, BIFR, 1937: 104),

[34] Pentru referinţe bibliografice, vezi Dobrescu, 1938: 8-15.

[35] De exemplu, în A.L.A., nr. 113, p. 5 apare următorul dialog:
„– Vede lovele bididia! Îi ţine la căldurică! [– Are bani mititica. Şi-i păstrează în sîn]
– Măi, să fie al dracului!
– Zău, i-a paradit haidumei tufiul![– Zău, a furat ţăranului punga]
– Măi, să fie a dracului! Cu cît?
– C-o fată mare, un cearceaf şi doi mici. [– C-o hîrtie de 5 sute, una de o sută şi două a cîte 20]”.

Deşi autenticitatea unor dialoguri exemplificatoare nu poate fi probată, se poate afirma cu certitudine că termenii argotici din acest scurt fragment conversațional au circulat în epocă, regăsindu-se şi în alte glosare. O atenție deosebită este acordată seriilor sinonimice. Un exemplu este constituit de ansamblul unităților lexicale prin care se face referire la noțiunea BANI: *albeț*, *albeț de cîrpă*, *atule*, *biştari*, *bucată*, *cearşaf*, *denchi*, *fată-mare*, *lovele*, *mangări*, *mardei*, *mic*, *solzi*, *veterană*[36]. Din punct de vedere semantic, această serie este formată din două tipuri de termeni: i) preluări din alte idiomuri precum limba rusă (*denchi*/ *denghi* < rus. *denghi* 'bani' < tătărescul *denk*, denghe), limba turcă (*mangări* < tc. *mangyr*/ *mangir*) sau limba țigănească [*biştari* < țig. *bişto* 'al douăzecilea', *lovele* < țig. *loo*, *love* 'bani' (Vasiliu, 1937: 26), *mardei* < țig. *mardo*, *marde* 'bani' (Vasiliu, 1937: 26)] şi ii) dezvoltări semantice conotative, de tip metonimic (*albeț*, *bucată*, *cearceaf*, *mic*) sau metaforic (*fată-mare*, *solzi*, *veterană*). Numai cîțiva dintre constituenții lexicali ai seriei se mai folosesc în perioada contemporană (*biştari*, *lovele*, *mardei*), dar semnificația acestor cuvinte este cunoscută de un număr mare de vorbitori, fapt ce relevă răspîndirea argoului în vorbirea indivizilor situați în afara grupurilor de argotizanți, rezultînd, astfel, apariția unei norme argotice comune.

În altă ordine de idei, ipoteza existenței unui argou comun reprezintă fundamentul teoretic al cîtorva studii publicate, sub îndrumarea lui Iorgu Iordan, în *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”* (BIFR). Articolul lui Valentin Gr. Chelaru (BIFR, IV, 1937, p. 102-131), intitulat „Din limbajul mahalalelor”, are ca obiect de cercetare relația de interdependență dintre argou şi vorbirea de tip familiar a locuitorilor din mahala-

[36] Această serie sinonimică este publicată în două numere diferite ale *Adevărului literar şi artistic* (ALA): nr. 113, 21 ianuarie 1923, p. 5 şi nr. 117, 18 februarie 1923, p. 6.

lele Iaşului interbelic. În opinia autorului, limbajul mahalalelor se individualizează prin cîteva trăsături de tip lingvistic şi stilistic:

– este un fenomen lingvistic intermediar, situat între „limba comună şi dialect”;

– include o mare varietate de expresii şi termeni expresivi, „care se nasc în tot momentul datorită fanteziei vorbitorului şi unor anumite necesităţi psihice, de natură mai ales afectivă” (art. cit., p. 102);

– imită limba cultă, „pastişată cu intenţie sau din ignoranţă” (*ibidem*);

– include creaţii lingvistice individuale, de tip ocazional;

– are o dezvoltare circumstanţială: „după împrejurări, circulă într’un mediu mai restrîns sau are o întindere relativ mare” (*ibidem*).

Toate aceste caracteristici sugerează, în esenţă, existenţa unor constante conversaţionale de tip colectiv, cu dublă identitate, lingvistică şi stilistică, manifestate în vorbirea suburbană. Fără a fi exprimată clar, această idee pare să motiveze constatarea că „nu se poate face o deosebire precisă între vorbirea mahalalelor şi argot” (p. 103). Din acest punct de vedere, consideraţiile lui Chelaru, influenţate de concepţia lui Iordan asupra expresivităţii, par să susţină continuitatea lingvistică şi expresivă dintre limba comună, vorbirea de tip familiar şi argou:

> „Înclin să cred că la noi, din cauza puterii de adaptabilitate a Românului la diverse situaţii, mulţi termeni de argot pătrund uşor în limba comună, unde-şi pierd caracterul originar. De aici impresia că limba noastră nu cunoaşte un argot propriu-zis” (Chelaru, BIFR, 1937: 103).

Argumentul invocat în sprijinul acestei continuităţi („puterea de adaptabilitate a Românului”) este mai degrabă un truism, întrucît orice vorbitor, indiferent de naţionalitate, rasă, sex, identitate socială sau religie, se adaptează permanent, folosind limba, potrivit competenţelor sale comunicative, pentru a-şi exprima viziunea

asupra realității. Această libertate este limitată şi potențată, în primul rînd, de limba istorică. Activitatea comunicativă a vorbitorului, individualitatea sa expresivă se actualizează numai în măsura în care el cunoaşte, intuieşte sau foloseşte libertățile şi constrîngerile limbii[37], de aceea, impunerea unor distincții teoretice pertinente cu privire la continuitatea dintre vorbirea familiară şi argou ar trebui să țină cont mai ales de argumentele de tip lingvistic. Din perspectivă metodologică, pe lîngă existența trăsăturilor comune pe care se sprijină această continuitate, identificarea aspectelor particulare ale acestor varietăți de limbă se dovedeşte necesară, pentru o mai bună înțelegere a complexității vorbirii.

Dincolo de aceste scurte comentarii, cercetarea întreprinsă de Valentin Chelaru, bazată pe anchete lingvistice realizate începînd cu 1934, s-a concretizat într-un glosar de termeni şi expresii, ilustrat, pe alocuri, cu exemple conversaționale şi cu numeroase observații în legătură cu etimologia şi evoluția semantică a elementelor lexicale analizate. Este prezentat un inventar bogat de structuri idiomatice iar numeroasele trimiteri bibliografice contribuie la compararea materialului lingvistic cu alte glosare din perioada respectivă. În cazul anumitor cuvinte se discută pe larg înrudirea semantică a termenului cu alte cuvinte sau se examinează raporturile de sens cu alte sinonime. Noutatea materialului lingvistic glosat de Valentin Chelaru constă în prezentarea unor cîmpuri inexistente sau slab reprezentate în glosarul lui V. Scântee. De exemplu, cîmpul asociativ „femeie" este evidențiat prin noțiuni precum FEMEIE DE MORAVURI UŞOARE/ PROSTITUATĂ: *cațaveică*, *chiftică*, *coardă*, *cotoarbă*, *damă*, *dameză*, *malercă*, *marcoavă*, *scrijele*, *şanticler*, *ştoalbă*, *ştoalfă*, *ştoarfă*; FEMEIE TÎNĂRĂ: *albăstruică*, *bibică*, *bibilică*, *bomboană*, *gagică*, *gagistră*, *găinuşă*; FATĂ SLABĂ: *scrumbie* (*de Nisa*), *strîmbă ca drîmba*;

[37] Vezi, în acest sens, principiile normative teoretizate de E. Coşeriu (1992: 42): congruența, corectitudinea, adecvarea.

ASPECTUL FIZIC FEMININ: *bidoane* (ʻsîniʼ), *bulane* (ʻpicioareʼ), (*a avea*) *cobză* (ʻfemeie însărcinatăʼ), *jambe* (ʻpicioareʼ), *tambure* (ʻfeseʼ); FEMEIE REA: *viespe*, *viperă*; FEMEIE BĂTRÎNĂ: *cloşcă*.

Articolul lui C. Armeanu, „Argot ieşean” (BIFR, IV, 1937, p. 131-137) este o simplă culegere de cuvinte şi expresii familiar-argotice, aflate în uz printre „foşti camarazi de şcoală sau tovarăşi de jocuri din vremea copilăriei şi a adolescenței” (Armeanu, BIFR, IV, 1937: 131). După mărturisirile autorului, micul glosar grupează termeni ai unui „limbaj”, aflat „în continuă prefacere, din cauză că vorbitorii respectivi tind mereu să inoveze. Aşa se întîmplă cu toate produsele lingvistice afective” (Armeanu, BIFR, IV, 1937: 132). Puternic influențată de ideile lui Iordan, studiul nu prezintă noutate teoretică sau metodologică. Totuşi, însemnătatea materialului lingvistic adunat şi publicat de Armeanu este de ordin documentar, culegerea fiind utilă pentru întocmirea unui dicționar istoric de argou românesc.

Un alt studiu, „Din argot-ul şcolarilor”, semnat de Gh. Agavriloaei (BIFR, IV, 1937, p. 137-150), ilustrează, prin glosar şi prin comentarii, faptul că aspectul definitoriu al argoului elevilor este creativitatea, manifestată lingvistic printr-un ansamblu de modalități de semnificare: a) specializare semantică, b) apariția unor termeni pentru noțiuni specifice şi c) procedee lexical-formative cu valoare stilistică.

a) În orice limbă, *specializarea semantică* este o modalitate productivă de generare a semnificațiilor. Ca principiu stilistic de grad II (*cf.* Irimia, 1999: 49 ş.u.) în constituirea şi manifestarea lingvistică a valențelor expresive, specializarea are o importanță centrală în formarea semnificațiilor argotice (*cf.* Vendryes, 1939: 297). În plan lexical, procesul de resemantizare reflectă libertățile pe care şi le asumă argotizanții în crearea de semnificații. În argoul elevilor, acest mecanism modelează expresiv semnificațiile mai multor categorii de elemente lexicale şi demonstrează caracterul diafazic al normei argotice: *cuvintele din lexicul general*: *bărbier* (ʻelev şmecher care prosteşte pe profesor cu vorbe goale şi capătă

note mari, fără să fi învățat lecția'); *a cînta* ('a spune lecția'); *codiță* ('corigență'); *iepure* ('elev care fuge dela ore, mai ales dela anumite obiecte, la care a căpătat o notă bună'); *plăcintă* ('cerere scrisă către Direcțiune'); *topor* ('nota 7') etc.; *neologisme*: *a se camufla* ('a ascunde bine toate fițuicile, ca să nu fie prins copiind'); *satelit*(*ă*) ('elev (sau elevă) din clasele inferioare, dat(ă) în supravegherea unui elev (unei eleve) din cursul superior') etc.; *elemente din lexicul popular şi familiar*: *a se căra* ('a fugi de la şcoală sau dela anumite ore'); *a hali* ('a primi, a lua, a căpăta o notă (în special rea)') etc.; *termeni din alte argouri*: *a bunghi* ('a copia pe ascuns depe caietul vecinului'); *fraier cu cioc* ('profesor care poate fi păcălit de toți elevii'); *a gini* ('a privi cu atenție'); *a* (*se*) *şucări* ('a observa, a vedea, a privi, a se uita, a fura, a şterpeli') etc.

b) O consecință distinctă a acțiunii principiului specializării este apariția unor cuvinte care se referă la viața de şcolar, fapt ce demonstrează că folosirea argoului are o strînsă legătură cu determinările socioculturale ale actului conversațional. În plan lexical, aceste cuvinte se încadrează în cîmpul asociativ al activităților didactice:

– PREDAREA ŞI VERIFICAREA CUNOŞTINȚELOR: *abator* ('ascultare, examen, examinare'); *a arde* (pasiv şi reflexiv) (1. 'a primi o notă mică (rea)'; 2. 'a fi prins cu lecția neştiută'); *a cardi* ('a pune o notă rea'); *codiță* ('corigență'); *a face colecție* ('a căpăta aceeaşi notă rea de mai multe ori'); *foc* ('examinare, examen'); *a frunzări* ('a copia pe sărite') etc.

– NOTELE: *barosanul* ('nota 10'); *bastonul* ('nota 1'); *chintă* ('nota 5'); *cocoşatul* ('nota 3'), *ghebosul* ('nota 2') etc.

– ELEVII: *iepure* ('elev care fuge dela ore, mai ales dela anumite obiecte, la care a căpătat o notă bună'); *periuță* ('elev linguşitor care exploatează slăbiciunile profesorului'); *veteran* ('repetent');

– PERSONALUL DIDACTIC: *fraier cu cioc* ('profesor care poate fi păcălit de toți elevii'); *mamutu* ('pedagogul sau şeful de pedagogi').

c) Procedeele lexical-formative cu valoare stilistică, puține la număr, ilustrează folosirea unor elemente lexicale al căror rol expresiv este de a provoca ironia şi umorul. Derivate precum *codiță* (‘corigență’), *periuță* (‘elev linguşitor’), *sfințişorul* (‘nota 8’), ilustrează atitudinea argotizanților față de obiectul comunicării. Deşi derivarea diminutivală nu s-a realizat, în aceste exemple, în vorbirea argotică, astfel de termeni reflectă o fază incipientă a *derivării stilistice*, procedeu foarte dezvoltat în argoul tinerilor din perioada actuală. Mai precis, acestă etapă de început este reprezentată de preluarea, din limba comună, a unor derivate care, în timp, vor servi ca modele analogice pentru formarea altor argotisme ale căror sufixe capătă – în solidaritate cu înțelesul – importanță expresivă.

Un alt procedeu reprezentat în glosar este *conversiunea substantivală a formelor de participiu*, prin intermediul căreia se amplifică, în planul formei, expresivitatea unor sensuri metaforice: *cocoşatul* (‘nota 3’), *răsucitul* (‘nota 8’), *stropit la minte* (‘elev prost’).

Fără a răspunde la întrebarea dacă elementele lexicale glosate întrunesc particularitățile structural-expresive ale unei norme de tip argotic, putîndu-se, în consecință, individualiza un argou al elevilor, studiul lui Gh. Agavriloaei surprinde caracterul inovator, dinamic al vorbirii elevilor, în permanență interesați de o exprimare insolită, plină de ironie şi umor.

Unul din cele mai valoroase studii asupra argoului românesc din perioada interbelică a fost publicat de Al. Vasiliu în *Grai şi suflet* (VII, 1937), revista Institutului de Filologie şi Folclor din Bucureşti. Miza teoretică a articolului *Din argoul nostru* constă în discutarea succintă a raporturilor dintre argoul răufăcătorilor şi limbajul familiar, pe de o parte, şi problematizarea existenței unui argou comun, pe de altă parte. Avînd ca elemente de referință o serie de particularități constitutive ale vocabularului argotic („procesele de creație, elementele componente, împrumuturile”, p. 3), autorul comentează că identitatea criptico-metaforică a

argoului este rezultatul tensiunii dintre originalitatea individuală şi convenționalismul utilizării unor anumite structuri lingvistice în cercuri închise de vorbitori, surprinzînd, totodată, dinamica circulației termenilor dinspre argoul răufăcătorilor către limbajul familiar şi limba literară:

> „(...) lipsa unui termen propriu pentru designarea acestui limbaj mă face să nu atribui – aşa cum s'a făcut – un caracter absolut convențional argoului. Cred mai curînd că avem a face în argou cu o creațiune individuală inconştientă, ceva analog creațiunei lirice în domeniul poesiei populare. Aceasta cu atît mai mult cu cît principalul izvor de formațiune în argoul nostru este metafora. Nu neg prin aceasta aportul convențional, artificial al argoului, izvorît din tendința celor care îl vorbesc de a nu fi înțeleşi de alții. Trebuie să subliniez deasemenea că o distincție absolută între argoul puşcăriaşilor şi cel de periferie nu există. O trecere continuă se face din cel dintîi în al doilea şi de aici în limbajul familiar şi chiar în literatură” (Vasiliu, 1937, VII: 3-4).

Întrucît ideea caracterului inconştient al creației individuale nu poate fi verificată, în condițiile în care spontaneitatea şi diversitatea contextuală a vorbirii nu pot fi în totalitate înregistrate, pentru a se observa dacă un anumit individ generează şi foloseşte conştient sau inconştient o anumită „creațiune” personală, interpretarea rămîne validă, în ciuda ambiguităților terminologice, şi pare să facă referire la procesul mai complex al inovației lingvistice.

A doua afirmație interesantă are în vedere imposibilitatea realizării unei distincții clare între „argoul puşcăriaşilor” şi „cel de periferie”[38], distincție importantă, totuşi, din punct de vedere metodologic, întrucît permite realizarea deosebirii între invariantă (argoul, ca fenomen) şi variante (argourile, ca varietăți existente într-o limbă).

Considerațiile lui Al. Vasiliu se fundamentează, însă, pe o altă premisă. În viziunea sa, uzul şi răspîndirea sînt factorii pe baza

---

[38] Fără a explica ce înseamnă argoul *de periferie*, Al. Vasiliu pare să înțeleagă această sintagmă ca un echivalent terminologic pentru *limbaj de mahala*.

cărora se poate aprecia caracterul argotic sau neargotic al unor fapte de limbă. Un termen este argotic atîta timp cît caracterul criptic împiedică răspîndirea acestuia dincolo de cadrul argoului „de periferie”. Uzarea termenului, „prin răspîndirea lui într’un cerc mai larg” (p. 4) de vorbitori ar duce, prin urmare, la pierderea identităţii argotice. Aşadar, confruntarea cu dinamica relaţiilor dintre norme (*argou – limbaj familiar – limbă literară*), îl determină pe cercetător să considere ca lipsită de relevanţă distincţia între varietăţile aceluiaşi tip de normă.

Prezentarea materialului lingvistic „cules în închisoarea militară Jilava în 1933 (dec.) şi 1934 (ian.)” (p. 9) este precedată de un scurt istoric al cercetării argoului în România, spiritul polemic al autorului remarcîndu-se mai ales în observaţiile etimologice.

O altă noutate, de ordin metodologic, este compararea propriului corpus lexical cu cel din culegerile publicate anterior. În realizarea unor comentarii etimologice şi semantice, este evidentă tendinţa cercetătorului de a pune în lumină dinamismul argoului, prin accentuarea deosebirilor dintre termenii culeşi în diferite perioade: lista lui Orăşanu (1860), cea a lui Scântee (1906) şi propriul glosar (1937). În plus, unele dintre cuvintele-titlu sînt însoţite de serii sinonimice, în încercarea de a reconstitui tezaurul expresiv al semnificaţiilor argotice. Valorificarea resurselor bibliografice ale vremii, spiritul critic şi metodologia coerentă de analiză a elementelor lexicale analizate impun articolul lui Al. Vasiliu ca studiu de referinţă în cercetarea argoului românesc.

Prima lucrare monografică privind argoul românesc, intitulată *Argotul*, a fost publicată la Bucureşti, în 1938 de Al.V. Dobrescu. Structurată pe patru capitole, *Din argotul pungaşilor*, *Din argotul sportiv* (cu termeni din box, fotbal şi vînătoare), *Din argotul modern* şi *Observări lingvistice*, volumul pare, mai degrabă, un eseu de popularizare, dominat de confuzia între argouri, jargoane, neologisme, împrumuturi specifice stilului publicistic şi vorbirea familiară. Cu toate acestea, în lucrare există cîteva idei interesante

despre identitatea stratului argotic comun şi despre folosirea argoului în textul literar.

Sub influența teoriei lui Şăineanu despre înglobarea argourilor vechi în modernul limbaj familiar parizian, constituirea stratului argotic comun, denumit *argotul modern*, este motivată prin interacțiune socială:

> „Contactul din ce în ce mai mai frecvent dintre diferitele clase sociale a dus la o interpenetrație între ele şi limbile lor speciale, care au fuzionat treptat, rezultînd din această fuziune argotul modern, care înglobează termeni din toate celelalte” (Dobrescu, 1938: 33).

Această considerație este completată, ulterior, cu o afirmație care reflectă procesul de formare a stratului argotic comun: „Această normă generală a fost urmărită, deoarece cuvintele din argotul (jargonul) unui grup social determinat, prin răspîndirea lor în cercuri tot mai largi, trec în argotul modern, de aici în limbajul familiar, şi, la urmă, în limba literară, – acea fixată de gramatici”. Preluată din articolul lui Al. Vasiliu, această idee reflectă preocuparea pentru stabilirea identității argoului în raport cu limbajul familiar şi cu limba literară (strat specializat → strat comun → limbaj familiar → limba literară). Cu toate acestea, acest proces nu are drept consecință schimbarea identității funcțional-expresive a termenilor de argou (odată pus în circulație, un termen argotic nu devine neargotic, ci se învecheşte prin uz şi răspîndire, fiind abandonat de argotizanți în favoarea altui termen), ci reflectă standardizarea argotismului. În aceste condiții, folosirea argoului în textul literar este determinată, mai ales, de expresivitatea şi oralitatea elementelor lingvistice argotice:

> „Operele literare dela noi, scrise în argotul modern, n-au avut nici o influență asupra penetrațiunii termenilor argotici în limbajul păturilor sociale inferioare, deoarece aceştia existau cu mult înaintea aparițiunii acelor scrieri. Limbajul vulgar n’a fost influențat de literatura actuală, ci el a început să alimenteze noul gen literar” (Dobrescu, 1938: 36).

Postularea existenței unei literaturi argotice, „scrise în argotul modern” este o exagerare care nu ține cont de realitatea vremii (chiar exemplele citate de autor arată că nu este vorba de o scriere literară argotică, ci de folosirea unor termeni argotici în replicile unor personaje), însă este adevărat că resursele expresive ale argoului încep să fie valorificate sistematic de unii dintre scriitorii din perioada interbelică (I. Peltz).

În general, lucrarea lui Al.V. Dobrescu nu reuşeşte să atingă nivelul unui studiu ştiințific asupra argoului şi are doar valoarea unui document de epocă menit să sprijine observația că, în perioada interbelică, fascinația pentru expresivitatea unor termeni şi structuri lingvistice inedite devenise aproape o modă.

Cercetarea argoului în perioada comunistă

Instaurarea comunismului a fost însoțită de schimbări radicale în lumea academică şi în mediile culturale româneşti. Plecarea în străinătate a unor reprezentanți de seamă ai culturii româneşti, persecuțiile îndreptate împotriva altora, epurările din universități, ideologizarea învățămîntului şi impunerea unor bariere culturale către lumea occidentală au transformat o parte din cercetarea românească umanistă într-un instrument de aservire culturală față de modelul „de la Răsărit” sau de proslăvire a naționalismului. Ideologizarea ştiinței îşi are originea în Uniunea Sovietică şi s-a răspîndit în aproape toate țările aflate sub influența comunismului sovietic.

În vara anului 1950, I.V. Stalin publica în cotidianul *Pravda* faimoasa serie de articole despre cum trebuie înțeles conceptul de limbă într-o societate bazată pe egalitate, eliberată de sub dominația burghezo-moşierească[39]. După cum observă un lingvist german, în accepția lui Stalin

[39] „Istoria spune că limbile naționale nu au caracter de clasă, ci sînt limbi ale întregului popor, comune pentru membrii națiunilor şi unice pentru națiune. (...) Prin urmare, dialectele şi jargoanele reprezintă ramificații ale limbii

„limba (...) nu a mai depins de clasele sociale (...). Ea servea oricui ca mijloc de comunicare, indiferent de origine sau de statutul social. Limba naţională nu mai era o limbă a claselor, ci numai «limba întregului popor». Stratificarea socială a limbii a fost redusă la existenţa «dialectelor sociale», «jargoanelor» şi limbajului de «salon», create de aristocraţie şi de pătura superioară pentru uzul propriu. (...). Stalin a numit aceste jargoane ‛devieri de la limba întregului popor'” (Timroth, 1986: 39).

Influenţa acestei concepţii s-a făcut simţită şi în România. Deşi „liderii comunişti români nu s-au ocupat niciodată explicit de problemele limbajului” (Zafiu, 2001: 197), în multe lucrări româneşti de lingvistică de după 1950, ideile din articolele lui Stalin au intrat în literatura de specialitate, iar opiniile sale au fost considerate „geniale” (Graur, 1954). Lingvişti cu mare autoritate au fost obligaţi sau au consimţit să împrumute ideile doctrinei lingvistice staliniste, fenomen care a avut consecinţe negative asupra studierii argoului românesc. Cazul lui Al. Graur este reprezentativ în acest sens[40].

Considerată lipsită de relevanţă pentru identitatea şi expresivitatea limbii poporului, cercetarea de teren asupra argourilor şi jargoanelor a devenit o preocupare sporadică[41] sau s-a materializat în lucrări „de sertar”, în vreme ce studiile interesate de evidenţierea specificului naţional au cîştigat din ce în ce mai multă susţinere.

---

naţionale a întregului popor, sînt lipsite de orice independenţă lingvistică şi sînt sortite să vegeteze. A crede că dialectele şi jargoanele pot să se desvolte în limbi de sine stătătoare, capabile să înlăture şi să înlocuiască limba naţională, înseamnă a pierde perspectiva istorică şi a părăsi poziţiile marxismului” (Stalin, 1951: 29-32).

[40] După o perioadă în care Al. Graur a cercetat unele aspecte ale argoului românesc, acelaşi reputat lingvist înfierează vorbirea de periferie căreia îi prezice pieirea. Pentru detalii, vezi Zafiu (2001: 197-198).

[41] Cele mai cunoscute studii sînt: Lupu (1972), Petre (1978), Moise (1982), Baciu (1985) etc.

G. Ivănescu şi ipoteza sincronismului

În *Istoria limbii române*, G. Ivănescu (2000: 612) afirmă că argoul limbii române s-ar fi constituit, probabil, între secolele al XVI-lea şi al XVIII-lea. Mai precis, formarea şi identitatea argoului românesc sînt descrise după cum urmează:

> „Probabil între secolele al XVI-lea şi al XVIII-lea, poate chiar şi mai înainte, s-a creat argoul românesc, adică limbajul categoriei sociale a răufăcătorilor (criminali şi hoţi). Aceştia, izolîndu-se de societatea feudală a vremii şi trăind în marginea ei, şi-au alcătuit (intenţionat sau nu), fie pentru a nu fi înţeleşi de restul comunităţii româneşti, fie din nevoie de expresivitate, un limbaj aparte. Nu avem informaţii asupra argoului românesc din acel timp, – dealtfel nu avem nici măcar informaţia că ar fi existat o asemenea categorie socială. Dar, din puţinele elemente de argou culese în veacul al XIX-lea (anume de G. Baronzi, *Limba română şi tradiţiile ei*, Brăila, 1872, p. 149-151), ca şi din ceea ce s-a cules după aceea, deducem că argoul românesc a existat şi în epoca feudală. El nu se confunda cu limba păsărească, prin care poporul român a înţeles şi înţelege acea vorbire în care, după fiecare silabă, se adaugă una şi aceeaşi silabă convenţională, ceea ce face de nerecunoscut vorbirea. Baronzi a înregistrat numele de *limba cîrîitorilor*, care, probabil, a fost unul dintre termenii întrebuinţaţi şi înainte de secolul al XVIII-lea pentru a denumi argoul românesc. (...) Între oamenii care vorbeau argoul au venit mulţi din ţările vecine, ceea ce explică, prezenţa unor termeni argotici germani, greci, turceşti, sîrbo-croaţi, bulgari, ucraineni sau ruseşti în argoul românesc. Vom da aici lista termenilor argotici din pomenita carte a lui Baronzi. Desigur, toţi sau aproape toţi caracterizau argoul românesc în secolul al XVIII-lea sau în prima jumătate a secolului al XIX-lea”.

Deşi, la prima vedere, această prezentare a argoului românesc este sumară, ea cuprinde cîteva elemente interesante, care merită dezbătute şi nuanţate. În ansamblu, G. Ivănescu pare să sugereze că evoluţia argoului românesc nu este foarte diferită de cea a argourilor[42] limbilor vest-europene (franceză, italiană, germană,

[42] A se vedea, în acest sens, lucrarea lui L. Şăineanu, *L'argot ancien*, Honoré Champion Éditeur, Paris, 1907, în care se afirmă că argourile limbilor vest-europene s-au dezvoltat între secolele al XV-lea şi al XIX-lea: „Vom spune,

engleză, spaniolă). După cum explică chiar autorul, această supoziție nu se fundamentează pe un suport documentar adecvat şi are un caracter dominant deductiv. Nu se poate, totuşi, trece cu vederea că G. Ivănescu este, probabil, primul istoric al limbii române care dezbate ipoteza sincronismului argoului românesc în raport cu argourile limbilor vest-europene. Dincolo de acest element de noutate, se arată că geneza argoului românesc – înțeles ca limbaj – este pusă în relație cu specificul comunicativ al grupurilor sociale de la marginea societății vremii (răufăcătorii). După cum reiese din prezentarea lui Ivănescu, constituirea argoului este asociată cu o dinamică socială fundamentată pe raportul centru – margine. Potrivit acestei ipoteze a grupurilor marginale[43], unele grupuri sociale s-ar fi izolat de grupurile situate în „centrul" societății şi şi-ar fi creat un limbaj aparte, din dorința de a se înțelege numai între ei, fără ca mesajele lor să fie pricepute de alți vorbitori din afara grupului marginal.

Eterogenitatea etimologică a lexicului argotic arată că limbajul încifrat al răufăcătorilor stă în legătură cu mobilitatea socială a vorbitorilor („Între oamenii care vorbeau argoul au venit mulți din țările vecine"), împrumutul lexical putînd fi considerat unul dintre procedeele majore de dezvoltare a vocabularelor argotice.

Prezentarea lui G. Ivănescu evidențiază piedicile în stabilirea precisă a unei etape de formare a argoului românesc, intervalul de timp cuprins între secolele al XVI-lea şi al XVIII-lea, fiind mai degrabă dedus din vechimea în limbă a unor termeni argotici atestați ulterior în scris.

Bazîndu-se exclusiv pe fapte lingvistice (cuvintele argotice publicate de Baronzi), lingvistul român arată că termenii respec-

---

deci, că argoul în sens propriu, aşa cum s-a constituit timp de patru secole (1455-1850), nu ține cont de nici o formațiune onomatopeică" (Şăineanu, 1907: 288).

[43] Această ipoteză a fost verificată, pe teritoriul limbii franceze, prin documente care amintesc de existența unor mari bande de briganzi, dar ea nu-şi găseşte reflectarea documentară în realitățile sociale româneşti.

tivi „caracterizau argoul românesc şi în secolul al XVIII-lea sau în prima jumătate a secolului al XIX-lea” (Ivănescu, 2000: 613). În aceste condiții, periodizarea vechiului argoului românesc se fundamentează pe diferența dintre 1) *perioada de formare* (secolele al XVI-lea – al XVIII-lea), nesusținută de dovezi pe teritoriul limbii române, dar susținută de probe concludente privind formarea argourilor altor limbi romanice şi europene şi 2) *perioada de atestare* (secolele al XVIII-lea – al XIX-lea), confirmată, în scris, de culegerea unor structuri lexicale argotice folosite ocazional în vorbirea unor deținuți din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În studierea argoului, cel puțin, acest tip de periodizare este necesar şi fundamental, dacă se admite că specificul lingvistic sau stilistic al oricărui element argotic ține, în special, de oralitate, adică de folosirea termenului respectiv în conversație.

Un alt element de noutate trimite la ideea de libertate a vorbitorului: „şi-au alcătuit (*intenționat sau nu* – subl.n.), fie pentru a nu fi înțeleşi de restul comunității româneşti, fie din *nevoie de expresivitate* (subl.n.), un limbaj aparte” (Ivănescu, 2000: 612). Trăsătura criptică a unor semnificații argotice nu mai este pusă exclusiv pe seama intenționalității, adică a nevoii colective de a face semnificațiile conversaționale incomprehensibile.

Mai mult decît atît, lingvistul român pune pe acelaşi plan tendința răufăcătorilor de a încifra conversația – pentru a putea comunica nestingheriți unii cu ceilalți, fără să fie înțeleşi de ceilalți membri ai societății – şi dorința lor de expresivitate, de individualitate comunicativă. Expunerea lingvistului pare a se edifica pe judecăți subtile. De ce doar nevoia de încifrare să fie aspectul originar al creațiilor argotice? Nu cumva această necesitate trebuie pusă în legătură şi cu izvoarele expresivității? În apariția oricărui fapt de limbă, factorii obiectivi şi cei subiectivi se împletesc în asemenea măsură încît nu se poate afirma cu certitudine că există elemente a căror geneză a fost guvernată exclusiv de factori obiectivi sau subiectivi. Ponderea şi importanța

aspectelor obiective în raport cu cele subiective ar trebui să fie, în cercetarea argoului, de mare însemnătate.

Comparînd, de pildă, sensurile a doi termeni, *caleaşcă*[44] (ʻinstrument format dintr-o sfoară şi o pungă, avînd greutate la unul din capete, cu ajutorul căruia sînt transmise de către deținuți, prin vizetă sau prin geam, de la o celulă la alta sau de la un etaj la altul, mesaje sau obiecte ce sînt comercializate clandestin') şi *panacot*[45] (ʻ1. mijloc de transport (tramvai, troleibuz, autobuz etc.). 2. înghesuială, aglomerație'), se poate observa că încifrarea semantică, guvernată de factori obiectivi, are şi o evidentă componentă subiectivă, reflectată de expresivitatea cuvintelor.

În cazul substantivului *caleaşcă*, legătura dintre sensul denotativ şi sensul argotic devine evidentă prin păstrarea trăsăturii semice fundamentale, [mijloc de transport], însă *caleaşca* deținuților nu mai este un atelaj de lux pentru transportul persoanelor înstărite, ci un mijloc de transport al obiectelor destinate comercializării ilegale, suspendîndu-se, astfel, trăsătura semică [+ uman], specifică sensului denotativ. Totuşi, argotismul *caleaşcă* păstrează în conținutul său semantic referirea la o persoană înstărită, pentru că, în penitenciar, autoritatea unui deținut este dată de respectul acordat de ceilalți deținuți şi, printre altele, de bunurile pe care le posedă şi care pot fi comercializate ilegal.

La rîndul său, substantivul *panacot* are, în argoul răufăcătorilor, o dezvoltare semantică complexă. Variantă a cuvîntului *panacod*[46] (ʻscîndură de anumite dimensiuni, care se acoperă cu o cîrpă curată şi pe care se aşază bucățile de aluat înainte de a fi introduse în cuptor; formă, tipar pentru aluat'), *panacot* pare să fi căpătat sensuri argotice (1. 'mijloc de transport public'; 2. ʻbuzunar'), prin dezvoltare metaforică. În viziunea argotizanților, tramvaiul, troleibuzul sau autobuzul pare să se asemene cu bucata de scîndură

---

[44] Croitoru-Bobârniche (1996: 45).
[45] *Ibidem*, 142.
[46] DEX.

acoperită din brutărie, iar pasagerii din mijlocul de transport respectiv devin, imagistic vorbind, bucățile de aluat care aşteaptă să se coacă la cuptor. Pe scurt, trăsătura semică [+ uman], specifică sensului argotic, înlocuieşte semul [– uman], existent în sensul denotativ. Prin această mutație semică, se realizează marcarea expresivă şi se actualizează ocultarea semnificației. Expresivitatea termenului şi specializarea semnificației pentru a descrie un anumit tip de furt sînt dovedite de apariția familiei lexicale: vb. *a panacota*[47] (ʽa fura din buzunare') cu var. *a panacoti*, *panacotesc*[48], s.n. *panacot*, *panacoate*[49] (ʽbuzunare'), s.m. *panacotar*[50] (ʽhoț de buzunare'), s.m. *panacotist*[51] (ʽhoț de buzunare'), expr. *a da un panacot*[52] (ʽ a fura din buzunare'), s.f. *panacoteală* (1. ʽfurt din buzunare'; 2. ʽfurt'[53]).

Cercetarea argoului după 1990

Eliberarea lingvisticii româneşti din încorsetarea ideologică comunistă a avut ca rezultat reluarea cercetărilor asupra argoului. Publicarea unor dicționare de argou şi apariția unor studii privind impactul expresiv al folosirii argoului în limba vorbită, în stilul publicistic şi în literatură arată că interesul pentru dinamica limbii române este întemeiat pe diversitatea manifestărilor lingvistice din realitate.

Fără a realiza un parcurs critic al tuturor articolelor, studiilor şi volumelor care au avut ca obiect de cercetare argoul, trebuie, totuşi,

[47] Croitoru-Bobârniche (1996: 142).
[48] Volceanov & Volceanov (1998: 188). În acest dicționar, forma este scrisă incorect sub forma *panacote*. Forma flexionară *panacotesc* arată că verbul se încadrează în conjugarea a IV-a, nu în conjugarea a III-a.
[49] Avasilcăi (1997: 227); Avasilcăi (1994: 144): „Achim împărțea prăduiala cu Lache, trotil care era şut la *panacoate*, producînd zilnic saele grele".
[50] Volceanov & Volceanov (1998: 188).
[51] Croitoru-Bobârniche (1996: 142); Volceanov & Volceanov (1998: 188).
[52] Croitoru-Bobârniche (1996: 142).
[53] „dar uitați cînd ne întreceați în *panacoteli* (eu unul măcar recunosc că Juve mai bagă mîna la caraiman pentru arbitri, aşa cum o fac bilaniştii, voi şi alții, nu am orbul găinii)"; **Al Dracu**, 18 noiembrie 2004, 09: 33, forum onlinesport.ro

amintite cîteva contribuții importante, interesate de reliefarea valențelor expresive ale argoului românesc contemporan.

În primul rînd, este demnă de menționat activitatea publicistică desfăşurată de Rodica Zafiu de mai bine de un deceniu în paginile unor cunoscute hebdomadare culturale româneşti (*Luceafărul*, *România literară*). Concepută ca reflectare a preocupărilor privind mijloacele de potențare a expresivității utilizate de vorbitori, lucrarea *Diversitate stilistică în româna actuală* (2001) are ca element central sublinierea unui proces dominant în limba actuală: pătrunderea oralității în limba scrisă. Orientarea metodologică de tip contextualist este motivată de permanenta prefacere a expresivității în raport cu varietatea situațiilor de comunicare:

> „diversitatea diastratică a limbajului nu mai e neapărat gîndită în termenii unui sistem rigid, reductibil la cîteva stiluri principale; capătă mai multă îndreptățire modul de a o vedea ca pe o realitate complexă şi nuanțată, graduală, alcătuită din interferențele a numeroase limbaje şi tipuri de text, cu regulile lor de construcție şi de selecție mai mult sau mai puțin individualizate" (Zafiu, 2001: 9).

Volumul este organizat tematic, fiind descrise trei aspecte principale: strategiile expresive folosite în stilul publicistic, diversitatea expresivă generată de relația *uz – situație de comunicare* şi particularități stilistice ale oralității (argou, vorbire populară şi familiară). Cele mai însemnate elemente interpretative din capitolul consacrat argoului au în vedere potențialul funcțional al acestui fenomen de limbă, trăsăturile expresive de tip formal şi semantic, importanța determinărilor contextuale în utilizarea argotismelor şi continuitatea expresivă dintre limba populară, limbajul familiar şi argou. Faptele din vorbire sînt adesea ilustrate cu exemple din limba scrisă (în publicistică, mai ales), cu scopul de a sublinia potențialul expresivității argotice şi importanța fenomenului numit „oralitate transcrisă".

Deşi studiul este rezultatul constantelor preocupări gazetăreşti ale autoarei, el nu este deloc lipsit de noutate. Sub aparența de

mozaic, obținut prin însumarea unor texte de jurnalism cultural, se articulează o concepție teoretică consecventă, cu nuclee de rezistență bine reliefate.

Prin *limbaj argotic* (Zafiu, 2001: 194-203) se înțelege uzul unor elemente lingvistice a căror individualizare este determinată de mai mulți factori, cum ar fi identitatea socială a grupurilor de indivizi care întrebuințează în vorbire faptele de limbă respective, particularitățile de expresie şi de sens ale uzului lingvistic, intențiile comunicative ale vorbitorilor şi relația cu alte norme ale limbii vorbite. Ca „varietate lingvistică" cu „potențial subversiv", dependentă de „contextul social", argoul este caracterizat de oralitate şi mobilitate.

Spre deosebire de multe studii din literatura de specialitate, în care argoul este considerat un vocabular, Rodica Zafiu descrie o serie de particularități morfo-sintactice asociate cu utilizarea argotismelor, aspect ce ilustrează dimensiunea de limbaj a argoului, fără a-i nega, însă, calitatea de ansamblu lexical:

> „E cert că argourile se caracterizează în primul rînd prin lexic, în vreme ce la nivel sintactic prezintă trăsăturile generale ale limbajelor predominant orale: o sintaxă populară simplă, cu discontinuități, elipse şi redundanțe. Există totuşi anumite particularități sintactice ale limbajului familiar şi argotic contemporan: manifestate prin frecvența mare a unor construcții verbale şi prepoziționale specifice" (Zafiu, 2001: 230).

Ideea că folosirea argoului în vorbire este un fenomen mai amplu, care nu trebuie descris doar cu instrumentele metodologice ale lexicologiei a fost insuficient exploatată în lingvistica românească, fapt ce a determinat o restrîngere nejustificată a cercetării. Este adevărat că, prin natura lor criptică, unele argouri specializate fac foarte dificilă înregistrarea de conversații spontane (pentru a vedea în ce măsură utilizarea conversațională a unor termeni şi sintagme de argou este asociată de vorbitori cu anumite schimbări morfo-sintactice), însă modernizarea mijloacelor de culegere şi prelucrare a faptelor de limbă, pătrunderea argoului în limba scrisă, dezvoltarea comunicării între utilizatorii de internet şi

posibilitatea constituirii de corpusuri de limbă română vorbită pot contribui în mod decisiv la invalidarea, nuanțarea sau verificarea multor ipoteze privind specificul argotic. Din acest punct de vedere, lucrarea Rodicăi Zafiu se remarcă prin stăruința de a surprinde trăsăturile expresive ale folosirii argoului în cele mai diverse contexte comunicative: articolele din presă, emisiunile radio şi de televiziune, textele literare şi publicitatea etc.

Examinarea unor cîmpuri argotice este însoțită de explicații legate de originea unor termeni, de randamentul lor în dezvoltarea familiilor de cuvinte şi de dinamismul generării semnificațiilor argotice în raport cu expresivitatea de tip popular şi familiar. Acest model integrativ depăşeşte cadrul strict al descrierilor structuraliste şi se situează în continuarea direcției de cercetare stilistică impusă de Tudor Vianu:

> „În argoul românesc (...) principalul mijloc de formare a vocabularului e dezvoltarea de sensuri figurate. Relațiile metaforice şi metonimice organizează cîmpurile semantice ale argoului lăsînd uneori să se întrevadă schița unui mod de interpretare a lumii" (Zafiu, 2001: 205).

În accepția de fenomen lingvistic care ilustrează o viziune particulară asupra lumii, argoul devine, în comunicarea cotidiană, expresia competenței expresive (Coşeriu, 1992-1993: 31) a vorbitorilor şi oglindeşte, prin varietățile de realizare a normei, diversitatea stilistică a limbii vorbite.

În perioada de după 1990, descrierea mijloacelor lexical-formative existente în argou devine o parte constitutivă a studiilor care au ca obiect de cercetare configurația lexicală a limbii române contemporane. Din această categorie face parte şi lucrarea Adrianei Stoichițoiu-Ichim, *Vocabularul limbii române actuale: dinamică, influențe, creativitate* (2001), care îşi are originea într-un curs universitar, aspect ce explică, în bună parte, nuanța de didacticism în conturarea identității lexicale şi funcționale a argoului.

Capitolul intitulat *Redescoperirea argoului* cuprinde un foarte scurt istoric al cercetării argoului românesc, o prezentare a procedeelor de formare a argotismelor şi o analiză de tip funcţional a expresivităţii argoului în presa actuală. Perspectiva teoretică asumată de autoare se apropie, într-o anumită măsură, de orientarea adoptată de mulţi lexicologi şi lexicografi anglo-americani:

> „ARGOUL (în sens larg, corespunzînd engl. *slang*) reprezintă o sferă lexicală cuprinzătoare, în care se înscriu atît argoul (conceput în sens restrîns, ca limbaj criptic, propriu celor aflaţi în conflict cu legea), cît şi jargoanele unor grupuri sociale, profesionale, de vîrstă etc." (Stoichiţoiu-Ichim, 2001: 122).

Prin lărgirea sferei de cuprindere a argoului, organizarea teoretică a studiului devine conflictuală în raport cu realitatea întrebuinţării normei argotice în diverse contexte comunicative. Pentru a realiza delimitarea între *jargon* şi *argou*, sînt invocate cîteva trăsături „de ordin pragmatic-funcţional", care ar putea fi amendate. De exemplu, afirmaţia că cele două varietăţi lingvistice sînt limbaje ale unor grupuri sociale omogene şi relativ închise, cum ar fi infractorii, elevii, studenţii, militarii, sportivii etc. (Stoichiţoiu-Ichim, 2001: 123), apare ca nefondată, pentru că majoritatea grupurilor amintite sînt eterogene din punct de vedere social, fiind formate din indivizi din toate categoriile. Omogenitatea ar putea fi, cel mult, de ordin lingvistic.

O altă neclaritate se observă în reliefarea individualităţii jargonului. Deşi consideră ca definitorie ecuaţia «ARGOU = argoul răufăcătorilor + jargoanele unor grupuri», autoarea susţine că „în afara zonei de suprapunere cu argoul, jargonul include termeni proprii, cu caracter profesional (specializat) şi cu o coloratură familiară" (Stoichiţoiu-Ichim, 2001: 123), lăsînd astfel să se înţeleagă că jargonul are o identitate proprie, diferită de cea argotică. Potrivit acestei interpretări, în limba română s-ar putea deosebi două tipuri de jargoane (argotice şi neargotice), distincţie contrazisă prin schema care ilustrează „poziţia celor două variante

informale (...) în structura stilistică a limbii române” (Stoichițoiu-Ichim, 2001: 123). Dificultățile de încadrare a argoului în organizarea stilistică a limbii se regăsesc şi în interpretarea stilistică a unor exemple preluate din stilul publicistic. Astfel, unele cuvinte şi sintagme precum *bruneții* (‘țiganii’), *cooperativă*, *meci* (*strategic*) (p. 144-145) sau formulări de tipul *bomboane pe coliva privatizării* (p. 146) nu sînt elemente lingvistice argotice, ci inovații semantice sau clişee jurnalistice, cu o evidentă coloratură ironică, care pot fi circumscrise fenomenului mai larg al modei lingvistice.

În ciuda unor asemenea detalii, lucrarea are meritul incontestabil de a sistematiza un valoros material lingvistic cules din presă şi de a demonstra, în mod convingător, că bogăția de semnificații a argoului românesc şi valențele expresive ale utilizării sale contextuale pot face obiectul unui studiu ştiințific mai amplu pe tema configurației expresive a limbii vorbite.

Volumul *Argoul românesc: expresivitate şi abatere de la normă*, al Mioriței Baciu Got, reprezintă cea mai amplă lucrare asupra argoului românesc. Sinteza a fost elaborată ca teză de doctorat în anii ‘70, fiind publicată abia în 2006. Structurat pe două secțiuni (I. *Delimitarea generală a fenomenului argotic* şi II. *Probleme ale studierii argoului românesc*), studiul urmăreşte, în prima parte, definirea fenomenului argotic în raport cu sistemul limbii şi stabilirea specificului stilistic al argoului. În cea de-a doua parte sînt incluse o descriere a procedeelor lexical-formative care determină formarea şi dezvoltarea vocabularului argotic şi un ansamblu de considerații asupra particularităților semantice argotice.

Meritul lucrării este de a fi adunat un corpus amplu de elemente lexicale argotice, culese sau preluate din studii anterioare, pe care autoarea îl analizează din perspectiva expresivității lexicale. Demne de interes sînt capitolele referitoare la modalitățile de argotizare şi la semantica (lexicală şi frazeologică) argotică. Descrierea amănunțită a procedeelor lexical-formative, expunerea succintă şi sistematică a mecanismelor figurative de potențare a expresivității şi evidențierea relațiilor semantice din interiorul

vocabularului argotic românesc impun lucrarea ca o introducere utilă în lexicologia argotică.

Acest studiu monografic cuprinde, însă, o serie de afirmaţii contradictorii şi de lipsuri care transformă secţiunea teoretică într-un demers lacunar. Controversele care se manifestă în stabilirea specificului expresiv al argoului, inconsecvenţele şi ambiguităţile terminologice determină, în esenţă, imposibilitatea de a valida ipoteza de cercetare: considerarea argoului ca stil.

Este argoul un stil sau nu? La această întrebare, răspunsul dat în lucrare este afirmativ, folosindu-se mai multe tipuri de argumente: identitatea dintre *stil* şi *limbaj*[54], raportul *limbă – stil*[55], relaţia dintre conceptul de *argou* şi cel de *funcţie estetică*, în accepţia lui J. Mukařovský (1964), valorificarea unor concepte din stilistica lui M. Riffaterre şi încadrarea argoului în configuraţia stilistică a limbii, realizată de lingviştii din Şcoala de la Bucureşti (I. Coteanu, 1973, Al. Graur ş.a., 1971). În opinia autoarei, identitatea de stil a argoului s-ar reflecta în alegerile particulare – orientate contextual de întrepătrunderea funcţiilor de comunicare, de expresie şi estetică – pe care vorbitorii unui anumit grup le fac dintr-un ansamblu de procedee şi mijloace de

---

[54] „Ca ansamblu de procedee ce caracterizează vorbirea unui grup de indivizi, stilul devine sinonim cu limbajul, definit prin capacitatea sa de a reda exprimarea proprie unui grup de vorbitori. Ca scheme verbale izomorfe cu limba, stilul şi limbajul se deosebesc prin poziţia şi ierarhia elementelor constitutive, condiţionate de factorul socio-cultural în primul rînd. În terminologia lingviştilor praghezi, posibilitatea delimitării stilului de limbaj apare ca fiind redusă, ele făcînd parte din aceeaşi serie. Sub denumirea de *limbaj*, ei grupează stilurile funcţionale, ca stiluri ale limbii, utilizînd termenul *stil* pentru a desemna stilul individual" (Baciu Got, 2006: 15).

[55] „Caracteristicile stilistice ale argoului se desprind implicit, dacă avem în vedere raportul *limbă*, ca sumă a mijloacelor de expresie necesare pentru a pune în formă enunţul, şi *stil*, ca aspect şi calitate ce rezultă în urma alegerii între mijloacele de expresie, utilizîndu-se posibilităţi expresive, afective, evocatoare sau estetice, pentru a obţine efectele dorite" (*ibidem*, 16).

expresie, a căror utilizare este adesea condiționată de statutul sociocultural al vorbitorilor.

Presupunînd că această modalitate de definire ar ilustra individualitatea argoului, încadrarea *stilului argotic* în configurația stilistică a limbii pare mai degrabă contradictorie. Deşi admite că „stilul argotic este plasat corect în categoria stilurilor limbii neliterare”[56], că „din perspectivă funcțională, argoul îşi defineşte locul în diviziunea nonartistică a limbajului popular” (Baciu Got, 2006: 47), aceluiaşi fenomen lingvistic i se conferă şi calitatea de „stil artistic”[57]. Prin aceste ezitări, devine evident că încadrarea argoului în profilul stilistic al limbii române nu este convingător conturată, din punct de vedere teoretic.

O altă problemă ține de clasificarea varietăților de argou după criteriul sociocultural, amintit în lucrare, dar fără a fi valorificat pentru a realiza cu claritate deosebirile de tip semantic, noțional, existente între argoul răufăcătorilor, al toxicomanilor, pe de o parte, şi argourile altor categorii sociale (elevi, studenți, militari etc.), pe de altă parte.

Nici raportul dintre *argou* şi *jargon* nu este lămurit, iar opiniile autoarei par a fi în contrast cu tradiția cercetării ştiințifice şi cu afir-

---

[56] „Apreciem că stilul argotic este plasat corect în categoria *stilurilor limbii neliterare* (subl.n.), cu obiecția că unele considerații pretind corective, în măsura în care argoul este abordat în momentul actual de vorbitori ce au acces la cultură şi beneficiază de instrucția oferită de şcoală. El primeşte, astfel, uneori, trăsăturile unui stil «de situație», mai mult decît un grup social, şi este utilizat conştient de către grupul respectiv, cu intenții – uneori – expresive, pentru a brava (de unde şi prezența unor termeni cu un anumit grad de «pretențiozitate»), mai degrabă decît ca protest social, exprimat sub forma unui limbaj secret. (...) Considerăm argoul la antipodul stilului standard” (Baciu Got, 2006: 29-30).

[57] „considerăm stilul argotic stil artistic şi nu împărtăşim opinia după care, conform criteriului structural, stilului argotic i se acordă locul în diviziunea nonartistică a limbajului popular (alegîndu-se ca punct de referință diasistemul) şi e considerat un stil neartistic (după accepția structurii lingvistice ca ansamblu de dependențe interne, de opoziții)” (*ibidem*, 65).

mațiile unor lingviști și istorici ai limbii (Guiraud, Beier), potrivit cărora *argoul* s-a dezvoltat ca tip autonom de *jargon*, și nu invers:

> „Ca variantă a conversației curente împinse pînă la exces, jargonul cunoaște, în prezent, împrumuturi largi în argou, preferat aici pentru efectul său expresiv, care păstrează și accentuează tenta de ridicol, de pitoresc, de contrarietate, cu intenția de a epata pe neinițiați. (...) Considerăm că în ipostaza de stil al conversației îngrijite, propriu unor pături sociale anumite, jargonul nu mai există de fapt sau apare ca o «excrescență efemeră». Dar sub forma vocabularului «pretențios», alcătuit din cuvinte străine, utilizate în scopuri pur expresive, jargonul se prelungește, natural, în argoul păturilor culte, de care credem că nu trebuie distins. Manifestînd o mare forță de pătrundere în celelalte stiluri ale limbii literare și neliterare, argoul își asigură astfel o poziție bine conturată, care-i poartă marca individualității și viabilitatea" (Baciu Got, 2006: 47).

Ambiguitatea și imprecizia terminologică din acest fragment provoacă numeroase nedumeriri. Ce este „conversația curentă împinsă pînă la exces"? Cu ce argumente este susținută ipoteza jargonului ca „stil al conversației îngrijite", specific unor „pături sociale anumite"? Ce anume se înțelege prin sintagma „argoul păturilor culte"? Fără a primi un răspuns clar, aceste întrebări lasă nelămurită problematica stabilirii specificului argotic, în raport cu sistemul limbii și cu alte varietăți de limbă.

Ezitările teoretice sînt dublate de ușoare inconsecvențe metodologice. Deși în secțiunea teoretică a lucrării este adoptată, cu argumente întemeiate, metodologia de tip contextualist (Riffaterre, Slama-Cazacu ș.a.), în partea a doua, dedicată specificului expresiv al elementelor argotice, se remarcă tocmai lipsa instrumentelor metodologice alese în acord cu realitatea întrebuințării argoului în comunicarea verbală. Exemplele dezbătute nu sînt însoțite de enunțuri ilustrative, iar particularitățile morfologice și sintactice ale întrebuințării argoului în vorbire nu sînt decît rareori incluse în ilustrări din limba vorbită, motive pentru care secțiunea aplicativă apare ca o analiză de tip tradițional, lipsită de noutatea metodologică prefigurată.

Stilistica argoului în conversațiile școlarilor

„Argoul este născut din ură."
Louis-Ferdinand Céline

În cercetarea lingvistică românească există puține studii despre argoul școlarilor. Pot fi amintite doar cîteva articole din publicațiile periodice[1], prefețe de dicționare[2] și lucrări[3] în care subiectului i se acordă o oarecare atenție. Acest fapt nu este surprinzător întrucît argoul, în genere, este considerat un fenomen marginal.

În *Istoria limbii române*, G. Ivănescu încadra geneza argoului școlăresc în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele două decenii ale secolului al XX-lea:

> „În perioada de după 1878, chiar după 1900 sau 1918, argoul răufăcătorilor, care pînă atunci se menținuse separat de graiul celorlalte categorii sociale, își varsă unele din materialele sale, ca *gagiu* 'individ', *a gini* 'a vedea', 'a observa', *nasol* 'urît la înfățișare', în limbajul școlarilor care capătă și el un caracter argotic: multe din elementele argotice vechi, care continuă a caracteriza, pînă prin 1948, argoul răufăcătorilor, au fost descoperite de cercetători, între cele două războaie mondiale, în graiul școlarilor" (Ivănescu, 2000: 725).

Prin observațiile lui Ivănescu este stabilită constituirea argoului școlarilor și filiația unor termeni argotici, transferați din argoul răufăcătorilor în cel al elevilor. În plus, este evidențiat statutul funcțional de echivalență dintre cele două tipuri de norme argotice, ca modalități de exprimare orală, generate de desfășurarea activităților cotidiene în colectivități supuse unor constrîngeri și

---

[1] Agavriloaei (1937: 137-150); Florea-Rariște (1938: 194-229).
[2] Volceanov & Volceanov (1998: 14-16).
[3] Stoichițoiu-Ichim (2001: 119-156).

de dorința de a asigura securitatea unor mesaje verbale care nu se doreau a fi înțelese de cei din afara comunităților respective.

Configurația lingvistico-expresivă a argoului elevilor este condiționată, în principal, de vîrsta vorbitorilor[4], dar un rol important în stabilirea identității acestei variante specializate de realizare a normei argotice îl au şi alte variabile sociolingvistice: sexul, anturajul (engl. *peer-group*), mediul social din care provine vorbitorul, prestigiul şi natura şcolii pe care acesta o frecventează etc.

De la o premisă asemănătoare porneşte Iorgu Iordan, cînd analizează impactul argoului asupra conştiinței lingvistice a şcolarilor adolescenți:

> „Vîrsta fragedă îi ajută să fie nu numai accesibili la orice inovație, ci şi apți de atitudini teatrale: întrebuințarea expresiilor argotice, indiferent de origine şi semnificație, le măguleşte amorul propiu, căci le dă impresia, pe care ei o iau foarte în serios, că sînt oameni «mari», «în toată firea», prin nimic deosebiți de ceilalți" (Iordan, 1975: 309).

Constituit ca un amestec de indivizi, mediul şcolăresc este un conglomerat care reflectă diversitatea sociolingvistică. Cu toate acestea, norma argotică întrebuințată de elevi în conversație este caracterizată de unitatea procedeelor de marcare stilistică şi este determinată de conştiința apartenenței la un anumit grup sociocultural:

> „Întrebuințarea termenilor argotici îi dă adolescentului, în general, conştiința unei stări de libertate a spiritului, înscriindu-se în refuzul mai amplu al oricărei convenții: în îmbrăcăminte, comportament, atitudini, gîndire, vorbire,

---

[4] „Relația dintre limbă şi vîrsta vorbitorilor a fost de nenumărate ori remarcată nu numai în anchetele sociolingvistice, ci şi în cele dialectale. Limbajul tinerilor se distinge de cel al bătrînilor prin folosirea unor elemente de argou (*gagiu*, *mişto*, *nasol*), prin unele forme de salut (*ceau*!, *hai*!), dar şi prin multe cuvinte nou intrate în limbă din limbile de mare circulație, din domeniilor lor preferate (muzică, sport, teatru, cinema etc.) sau terminologia noilor profesiuni (cibernetica, teoria informației)" (Frâncu, 1997: 157).

> îi accentuează sentimentul de individualitate, de personalitate, prin afirmarea unei calități foarte dorite acum: «a fi spiritual», îi satisface aceste aspirații prin polarizarea atenției asupra lui” (Irimia, 1999: 122-123).

Trebuie însă observat că valorile expresive din argoul şcolarilor nu sînt determinate exclusiv de factori psihologici (fantezie şi spirit ludic, nonconformism, necesitatea de identificare cu un anumit grup sau cea de recunoaştere socială), ci şi de alte condiționări obiective sau subiective (dinamica limbii vorbite, caracterul flexionar al limbii române, influențele, moda lingvistică etc.). Norma argotică care guvernează unele dintre conversațiile şcolarilor poate fi definită ca o *normă stilistică de tip colectiv, cu caracter deschis şi marcare contextuală*, întrucît adolescenții au tendința de a folosi în vorbire elemente lingvistice de marcare a subiectivității. Din perspectivă sociolingvistică, mai multe studii monografice (Stenstrom *et al.*, 2002) au recurs la metoda statistică, pentru a arăta că, în Londra, principala categorie de argotizanți este cea a adolescenților cu vîrsta cuprinsă între 14 şi 16 ani, cînd tinerii încep să iasă de sub tutela familială şi intră sub influența grupului de prieteni. Atît băieții, cît şi fetele folosesc cuvinte şi expresii de argou, însă vorbitorii de sex masculin recurg mult mai frecvent la astfel de elemente lingvistice, pe care le integrează într-o conversație dominată adesea de cuvinte şi expresii licențioase. În privința categoriei sociale în care se încadrează adolescenții există numeroase controverse. Deoarece elevii nu au o profesie şi nici un venit stabil, s-a ajuns la concluzia că parametrii prin care se poate stabili categoria socială din care fac parte şcolarii trebuie stabiliți pe baza venitului părinților, a cartierului în care locuiesc şi a prestigiului şcolii pe care o frecventează. În baza acestor variabile, s-a observat că cercetările de teren confirmă presupunerile teoretice: inovatorii argoului fac parte, de regulă, din categoriile sociale inferioare, fiind adolescenți proveniți din familii cu venituri mici, care locuiesc în cartierele marginale ale metropolei londoneze şi care frecventează şcoli cu un prestigiu

mediu sau redus. Interesant este că tinerii proveniți din familii bogate şi care merg la şcoli de mare prestigiu, exploatează mult mai bine resursele expresive ale limbii, însă preiau majoritatea cuvintelor şi expresiilor argotice de la colegii cu statut social inferior şi le „prelucrează" creativ. Pe terenul limbii române nu există încă o astfel de cercetare de tip sociolingvistic, dar se pot face cîteva observații: a) în sistemul de învățămînt preuniversitar românesc s-a realizat deja o diferențiere socială; b) pe lîngă existența şcolilor de cartier, frecventate mai ales de elevi din clasa socială medie şi/sau inferioară, se remarcă apariția instituțiilor de învățămînt privat şi a celor de elită, frecventate în special de elevi ai căror părinți pot fi încadrați în clasa socială medie sau superioară; c) în ciuda diferențelor de ordin sociolingvistic, folosirea argoului în conversație este caracterizată de o relativă omogenitate, observîndu-se preferința şcolarilor pentru folosirea frecventă a anumitor tipuri de marcare expresivă.

Pentru evidențierea mărcilor stilistice (Irimia, 1999) specifice argoului elevilor, în prezentul studiu s-a folosit o metodologie nuanțată de adunare şi interpretare a datelor. Cercetarea de teren s-a realizat cu precădere în cîteva instituții de învățămînt din municipiul Iaşi[5] folosindu-se atît metoda chestionarului, cît şi metoda înregistrării pe bandă magnetică. Au fost cuprinşi elevi din toate categoriile sociale, cu vîrste între 12 şi 19 ani. Datele obținute au fost corelate cu alte cercetări de teren făcute la liceul „Spiru Haret" din oraşul Tecuci şi au fost confruntate cu alte studii despre argoul tinerilor (elevi şi studenți). De asemenea, au fost folosite şi înregistrări existente în *Arhiva de Sociolingvistică* a Catedrei de Limbă română şi lingvistică generală de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi. Clasificarea şi interpretarea faptelor de limbă adunate pe durata anchetelor de

[5] Mai precis: Colegiul Tehnic „Gheorghe Asachi", Liceul „Garabet Ibrăileanu", Liceul cu Program Sportiv, Colegiul Național „Mihail Sadoveanu", Liceul „Alexandru Ioan Cuza", Grupul Şcolar Industrial „Tehnoton".

teren, desfăşurate în perioada 2000-2003, s-au realizat prin două metode: analiza pe niveluri (morfologia şi lexicul) şi analiza contextual-dinamică (sintaxa). Nu s-a alocat un subcapitol fenomenelor fonetice, ele fiind analizate punctual şi integrate în celelalte niveluri.

Nivelul morfologic

În planul sintagmatic al discursului sau al textului, expresivitatea argotismelor se întemeiază pe valorificarea opoziţiilor de natură morfologică şi sintactică prin care se constituie sistemul gramatical al limbii. Aşadar, specificul semantic al unor elemente argotice se asociază cu unele particularităţi în organizarea claselor lexico-gramaticale. Cele mai importante modificări cu valoare stilistică se realizează în flexiunea nominală şi în cea verbală deoarece substantivul şi adjectivul, pe de o parte, verbul şi adverbele determinante, pe de altă parte, ocupă poziţii centrale în constituirea semnificaţiilor enunţurilor argotice. Modificările din cadrul flexiunii nominale constau în frecventa folosire a vocativului, în special cu substantivarea prin vocativ a adjectivului, prin exprimarea prin forme analitice a dativului şi genitivului, şi printr-o gamă foarte variată de exprimare a ideii de superlativ. Flexiunea verbală se individualizează prin schimbările din interiorul unora dintre categoriile gramaticale ale verbului (diateză, mod, timp). Trebuie precizat că majoritatea modelelor de semnificare prin care se dezvoltă expresivitatea argotică aparţin limbajului popular, atît în variantă rurală, cît şi urbană. Situate în continuitatea expresivităţii din limba populară, valorile stilistice ale argoului se întemeiază pe ansamblul de libertăţi permise de sistemul limbii. Aşa cum observă Calvet (1991), individualitatea argoului poate fi analizată numai prin stabilirea corespondenţelor stilistice dintre limbajul popular rural şi cel orăşenesc. Altfel spus, valorile expresive ale elementelor argotice ilustrează diversificarea stilistică a limbii, prin continuitatea dintre expresivitatea originară, de gradul I, specifică

lumii rurale şi cea cea derivată, de gradul al II-lea, dezvoltată în mediul urban.

Flexiunea nominală

Substantivul. Categoria gramaticală a cazului reflectă relațiile sintactice în care intră substantivul şi semnificațiile lingvistice sau expresive pe care le implică, la nivelul enunțului, organizarea sintactică. Caz al non-subordonării, *nominativul* poate guverna numeroase valențe expresive ale substantivelor. Prin „marea sa autonomie (...), el nu primeşte, ci impune relații, este un caz regent, (...) şi numai în acest sens se poate vorbi de relativitatea independenței sale” (Câmpeanu, 1975: 152).

În conversațiile şcolarilor, folosirea substantivelor în nominativ nu se diferențiază decît prin gradul de expresivitate de utilizarea aceluiaşi caz în limbajul popular. Anumite contexte de distribuție par să determine preferința pentru formele de nominativ, mai ales pentru a exprima o atitudine sau o constatare[6].

Foarte frecvente par a fi formele substantivale articulate care stau în cazul nominativ, întrucît determinarea poate fi interpretată, din perspectivă stilistică, ca o marcă a „apropierii” sau „distanțării” vorbitorului de obiectul comunicării. Într-o propoziție imperativă de tipul „Aici nu au voie coardele, să fie clar!”, substantivul în nominativ reflectă modul în care organizarea gramaticală permite vorbitorului să suspende trăsătura semantică [+ *uman*] din semnificația substantivului *coarde*[7], persoanele din realitate devenind „obiecte” ale lumii.

Identitatea pe care o primeşte, în plan formal, cazul *acuzativ* este valorificată expresiv în constituirea unor sintagme unitare sub aspect semantic, cu o puternică conotație ironică, specifică

[6] De exemplu, enunțurile „Să vezi că mă ascultă *tîrtanul* ăla la matematică”, „*Şmenarii* de cartier au un limbaj obscen”.
[7] Trăsătura semantică [+ *uman*] se regăseşte, implicit, în persoana a II-a plural a verbului copulativ.

argoului elevilor: *cap de miel/ de menghină/ de piche/ de ţintă/ de nit/ de muscă* etc., folosite ocazional şi ca apelative (de ex.: „Băi, *cap de şpaler*...”). În acelaşi timp, în conversaţiile argotice ale şcolarilor apar construcţii de tipul *lache de gară*, *faţă de spart borcane*, *faţă de spate*, *faţă de bidon turtit*, *moacă de împins vagoane*, utilizate de vorbitori ca formule de adresare sau ca mijloace lingvistice care evidenţiază atitudinea depreciativă faţă de interlocutor sau faţă de o altă persoană despre care se vorbeşte. Deşi astfel de unităţi lexicale au forma unor asocieri de elemente lexicale aparent alcătuite dintr-un regent şi un element subordonat în acuzativ, din punct de vedere semantic ele formează o unitate nominală care stă, cel mai frecvent, în nominativ sau în vocativ. Deşi semnificaţia asociată acestor elemente lexicale este peiorativă, adolescenţii nu le percep ca mijloace lingvistice depreciative.

Întîlnite şi în limbajul popular, formele analitice de *genitiv* şi *dativ* denotă tendinţa vorbitorilor de a simplifica relaţiile sintactice. Expresivitatea acestor elemente de oralitate devine evidentă prin asocierea unui termen argotic cu morfemul de dativ *la*: „De ziua mea, am mers în discotecă şi am dat de băut *la băieţaşi*”. Dezvoltarea formei analitice de dativ *la băieţaşi* este determinată prin subordonarea faţă de regentul verbal, *a da de băut* (tot o formă analitică). Astfel, la nivelul semnificantului, simetria enunţului este determinată de construcţia *predicat + circumstanţial/ complement*: „am mers *în discotecă*”, „am dat de băut *la băieţaşi*”. În general, folosirea dativului[8] nu se deosebeşte de modelele expresive din limbajul popular.

Substantivele în cazul *vocativ* sînt foarte frecvent folosite, deoarece, prin vocativ, vorbitorul invită interlocutorul la dialog. Caz al individualizării, vocativul poate fi considerat o marcă de

[8] „Dativul desinenţial intră în cîteva sintagme relativ fixe, în care planul semantic este dominat de intervenţia elementului afectiv. Enunţurile imperative *Stai locului!*, *Du-te dracului!* devin expresii ale stării de maximă iritare a subiectului vorbitor, provocată de interlocutor” (Irimia, 1999: 89).

tip conversațional, întrucît se folosesc substantive care fac referire la persoanele implicate în conversație, în calitate de „obiecte” ale comunicării sau de participanți la actul comunicării: „Ascultă, *şmechere*...”, „Băi, *bulă*/ *bulache*...”, „Hai, *gagico*”. Sensurile conotative ale unor substantive favorizează folosirea, cu valoare afectivă, a unor forme substantivale de nominativ: „Hai, mă, *fratele* meu, să mergem”.

Substantivarea adjectivelor în vocativ este o marcă stilistică a conversației, bazată pe „predominarea componentei afective în organizarea planului semantic al textului”(*cf.* Irimia, 1999: 89). Expresivitatea procedeului este generată de folosirea emfatică a unor apelative ironice, umoristice sau peiorative: „Bă’ *muilă*”, „*Cariatule*...”, „Hai, *tîrtane*”, „*Zăbălosule*...”. Unele forme pot exprima şi admirația vorbitorului care, prin folosirea acestor termeni, încearcă să cîştige bunăvoința celui căruia i se adresează, deşi semnificația termenului pare peiorativă: „Bă’ *diliule*, tu chiar ai avut tupeul să...”.

Tot în sfera vocativului intră şi un număr restrîns de apelative folosite cu precădere de tineri: *bătrîne*, *frate* (cu variantele *frate-miu*, *fratele meu*), *moşule* (de ex. „Ce faci, *moşule*? Care-i bobu’?”), *vere* etc.

Adjectivul. În interiorul clasei adjectivului se individualizează *formele participiale*, elemente componente ale unor locuțiuni adjectivale folosite de vorbitori ca epitete metaforice. Sintagmele *dus cu barca* sau *plecat de acasă* reprezintă echivalentele eufemistice mai sugestive ale locuțiunii adjectivale familiare *sărit de pe fix*. Unele forme provenite tot dintr-un participiu, precum *disperat*(*ă*), *torpilat*(*ă*) etc., au o funcționare dublă, atît ca determinanți calificativi ai unor substantive sau verbe („am ajuns acasă *torpilat* (de băutură)”, sau „eşti un *fraier disperat*”), cît şi ca forme substantivale („Nu mai puteam scăpa de *disperatul* ăla”). Uneori, identitatea argotică a unei forme participiale de tipul *disperat* este greu de precizat, deoarece semnificația se

dezvoltă contextual, termenul în cauză putînd avea valori semantice diferite: ('tocilar'), ('individ'), ('persoană instabilă emoțional') etc.

Modalități de exprimare a superlativului. Una din mărcile de identificare a argoului elevilor este reprezentată, la nivel morfologic, de exprimarea gradului supelativ. Dacă la nivel fonetic poate fi identificată ca modalitate de exprimare a intensității maxime prelungirea duratei unor sunete, dublată de accentul stilistic (Irimia, 1999: 85-86), realizarea superlativului prin mijloace morfosintactice este mai diversă și mai nuanțată. Din acest punct de vedere, între normele argotice și cele care guvernează expresivitatea limbajului popular și familiar există continuitate.

Lungirea duratei de articulare a sunetelor (consoane sau vocale) este considerată de Iorgu Iordan (1975: 50 ș.u.) un procedeu emfatic prin care se realizează intensificarea semnificației, sub imperiul stărilor afective. Mai precis, prelungirea sunetelor este guvernată și potentață de accentul stilistic. În enunțurile exclamative, de pildă, mărirea duratei sunetelor se dezvoltă ca marcă a funcției expresive: „Ce gagíică!”, însă expresivitatea enunțului nu se dezvoltă doar la nivel fonetic, ci și prin semnificația substantivului, întrucît, așa cum afirmă D. Caracostea (2000: 73) „valoarea vine din concordanța dintre expresie și semnificație”.

La nivel morfologic, un prim mijloc de ilustrare a superlativului rezultă din folosirea unor *adjective care în mod obișnuit au altă semnificație*. În această categorie intră cuvinte precum *tare*, *mortal*, *adevărat* (cu varianta *adevă*) *supărat*, *bestial*, *meseriaș*, *ț*(*e*)*apăn*, *select*, *bengos* (cu varianta *bengaliu*), *șucar*, *bazat*, *beton*(*al*), *periculos*, *profi*, *stil* etc. După cum se poate observa, aceste cuvinte provin fie din alte limbi (*șucar*, *benga*[9] < limba țigănească), fie aparțin limbii naționale și sînt investite cu o nouă capacitate de semnificare, care se dezvoltă în discursul argotic și care ulterior pătrund în limbajul familiar sau chiar în în unele

[9] „Da’ nu a fost benga de benga, că nu eram acolo”.

stiluri funcționale ale limbii literare. Aceste elemente lexicale argotice pot exprima superlativul numai în complementaritate cu accentul stilistic, care are rolul de a dezambiguiza mesajul, în funcție de context.

Intensitatea superlativă mai poate fi scoasă în evidență prin *repetarea cuvîntului*: *benga, benga*; *beton, beton*[10]; *naşpa, naşpa*[11]; *tare, tare*; etc. Pe lîngă aceste construcții, superlativul se dezvoltă cu ajutorul procedeelor lexical-formative, în special prin prefixare. Prefixe de tipul *super-*, *extra-*, *mega-*, exprimă superlativul prin chiar natura lor, dar pot genera şi unități lexicale derivate ocazionale precum *superadevărată*[12], *supermişto*, *superselect*. Pentru scoaterea în evidență a superlativului, dar în sens negativ, depreciativ, şcolarii utilizează cuvinte precum *naşpa* (cu varianta *naşparliu*), *nasol*, *obosit*, *pîrît*. O formă specifică limbajului popular de reliefare a superlativului o reprezintă folosirea morfemului *tare*, postpus sau antepus, model expresiv utilizat şi în argou: *tare fain*, *bestial tare*, *tare naşpa* etc. În conversațiile adolescenților se remarcă utilizarea frecventă a morfemului *de tot*: *naşpa de tot*, *bazat de tot*, *tare de tot* etc. De altfel, cele două morfeme (*tare* şi *de tot*) pot fi încadrate în categoria mărcilor conversaționale, specifice limbajului popular şi familiar.

Superlativul se dezvoltă şi prin alte părți de vorbire folosite în argoul elevilor ca *intensificatori cu valoare adjectival-interjecțională*, existînd tendința de a întrebuința forme nominale: *teroare*, *pericol*, *mortăciune*, *adevărăciune*, *beton*, *marfă*, *stas* iar pentru superlativul de inferioritate *jaf*, *panaramă*, *vrăjeală*. Aceşti termeni apar în enunțuri eliptice [de ex. *Tare!* (despre o tînără care trece pe stradă)] sau intră în relație cu substantive – argotice şi neargotice – cărora le amplifică în cel mai înalt grad sensul: *un show futere*,

---

[10] „O fost beton, băi, *beton, beton*!”.

[11] „(...) şi am şi prins o vreme *naşpa naşpa*”.

[12] „(...) am tras un film *superadevărat*”.

o gagică beton, *o combinație periculoasă*, *cel mai adevărăciune videoclip* etc.

Superlativul prin forme morfo-sintactice se realizează prin „reluarea, în formă de genitiv sau de acuzativ a substantivului de proveniență adjectivală” (Irimia, 1999: 89). În argoul şcolarilor sînt întrebuințate sintagme precum *ciumegul ciumegilor*, *şmecher de şmecher* etc. Aceste construcții sînt individualizate, de obicei, prin trăsătura stilistică [+ ironie] şi apar în vorbirea tinerilor cînd aceştia se referă la persoane.

Formele sintactice de superlativ apar în conversație prin punerea în relație a două substantive legate de o prepoziție, dintre care unul reprezintă „obiectul” comunicării iar celălalt are valoare calificativă. De regulă, calificativele fac parte din categoria cuvintelor cu valoare interjecțional-adjectivală: *o vrăjeală de film*, *un jaf de maşină*; *țeapăn de beat*[13].

În argoul şcolarilor apar ocazional *sintagme retorice*, specializate funcțional, care se referă, cel mai adesea, la anumite însuşiri umane: *prost ca noaptea*, *călărit/ clocotit de prostie*, *urît ca munca* etc. Pe de altă parte, în vorbirea şcolarilor, superlativul se exprimă prin neologisme, în special cuvinte provenite din limba engleză, care sînt mărci conversaționale specifice vorbirii tinerilor şi care se înscriu în fenomenul mai larg al modei lingvistice. Este cazul termenilor *ful*[14] (< engl. *full* ‘plin’) care este utilizat foarte frecvent de adolescenți, *cool* (< engl. *cool*), *best* (< engl. *good*, comp. *better*, superl. *best*) sau *strong* (< engl. *strong*). Adjectivul *ful* a fost derivat pe teritoriul limbii române, rezultînd substantivul *fuleală* (‘înghesuială, aglomerație’), care a pătruns în limbajul familiar.

[13] *Cf.* enunțul „Cînd m-am trezit dimineață, el era *țeapăn de beat*”. Acest tip de construcție analitică reprezintă o dezvoltare mai nouă a formei *beat țeapăn*.

[14] De exemplu, în enunțul „În «Canabis» (un bar din Iaşi – n.n.) îi *ful*, mă, n-ai unde în «Canabis»”.

Flexiunea verbală

Verbul. Cele mai întîlnite clase de verbe care apar în conversațiile școlarilor sînt verbele pronominale, expresiile verbale și locuțiunile verbale.

Verbele pronominale conțin în structura lor un pronume și devin expresia implicării vorbitorului în actul de comunicare. În argoul adolescenților, această clasă este larg reprezentată prin forme cum ar fi: *a se topi* (ʻa plecaʼ), *a i se rupe*, *a i se fîlfîi* (ʻa nu-i păsaʼ), *a se căra* (ʻa plecaʼ), *a se oftica* (ʻa se enervaʼ), *a-și trage* (ʻa procuraʼ, ʻa cumpăraʼ), *a se haladi* (ʻa se da mareʼ) etc.

Expresiile și *locuțiunile verbale* sînt caracterizate de aceeași dorință de a scoate în prim-plan particularitățile de exprimare, prin reliefarea valorilor expresive de tip afectiv: *a-i fi tîrșă* (ʻa-i fi teamăʼ, ʻa-i fi leneʼ), *a fi plin de impresii* (ʻa-și da aereʼ), *a fi la furat* (ʻnepregătitʼ). Cele mai interesante sînt locuțiunile verbale, prin care se nuanțează gama largă de sentimente specifice vîrstei adolescentine, de la UIMIRE: *a-i cădea fața*, *a da pe spate*, *a-i cădea ochii în gură*, ESCHIVARE: *a se da la fund*, *a se da lovit*, INDIFERENȚĂ: *a-și băga picioarele*, *a-l durea în paișpe/ în bigă/ la cinci metri în față*, INDISPOZIȚIE: *a dormi în cap*, FRICĂ: *a avea morcov*, *a sta cu morcovul*, pînă la NERVOZITATE: *a călca pe nervi*, *a i pune pata/ hașul*. Un număr mare de construcții idiomatice sînt folosite pentru a caracteriza comportamentele celor din jur: *a bea apa de la cîine/ de la rațe* ʻa se comporta anormalʼ, *a se sparge/ rupe în figuri*, *a-și da talente*, *a se băga în seamă* (ʻa ieși în evidență (în mod inutil)ʼ), sau *a da covrigu*ʼ (ʻa părăsiʼ), *a freca manganul* (ʻa sta degeabaʼ), *a pune botul* (ʻa credeʼ), *a se băga pe fir*, *a-și face lipeala* (ʻa se împrieteniʼ). Unele dintre aceste structuri idiomatice sînt dezvoltări argotice ale unor unități existente în limbajul popular sau familiar: *a-și da aere – a-și da talente*, *a da papucii – a da covrigu'*, aspect ce ilustrează existența unui continuum expresiv între aceste norme ale limbii.

O parte însemnată a expresiilor şi locuțiunilor verbale argotice se bazează pe număr relativ mic de verbe din următoarele clase semantice (*cf.* Irimia, 1997: 17-21):

a) verbe existențiale: *a fi* [: *a-i fi tîrşă* ('a-i fi teamă', 'a-i fi lene'), *a fi plin de impresii* ('a-şi da aere'), *a fi la furat* ('nepregătit'), *a fi muci* ('beat'), *a fi pe felie* (cu cineva) ('a fi prieten' cu cineva)];

b) verbe de acțiune: *a face* [*a face de comandă* ('a bate'), *a face varză* ('a bate', 'a învinge'), *a face gît* ('a riposta verbal'), *a face blatul* ('a călători fraudulos'), *a face tarantele* ('a-şi da aere') etc.]; *a da* [*a da ceață* ('a eclipsa'), *a da cu praf de mers* ('a pleca, a se plimba'), *a da cu flit* ('a se despărți'), *a da cu porcul* ('a dormi'), *a da o dumă* ('a bate cîmpii'), *a da o gaură* (1. 'a chiuli', 2. 'a fura'), *a da în gît* ('a pîrî'), *a da la peşte/ cu borul* ('a voma') *a da cu brandul* ('a lovi cu pumnul') etc.];

c) verbe de relație: *a avea* [*a avea drăgan la cineva* ('a se îndrăgosti'), *a avea bulan* ('a fi norocos'), preferate adesea unor construcții asemănătoare din limba populară sau din vorbirea familiară, precum *a avea boală* pe cineva ('a invidia'), *a avea papagal* ('a fi convingător') etc.]

O altă particularitate stilistică semnificativă este existența unui număr mare de verbe şi construcții verbale însoțite de pronume cu valoare neutră, care dezvoltă un sens aspectual: *a o arde* (1. 'a face ceva', 2. 'a întreține relații sexuale'), *a o beli* ('a fi în încurcătură'), *a o buli* ('a intra în încurcătură'), *a o frige* ('a se bate'), *a o îmbulina* ('a intra în încurcătură'), *a o lua în mînă* ('a rămîne de căruță'), *a o lua pe ulei* ('a bate cîmpii'), *a o pune* (1. 'a se bate', 2. 'a întreține o relație sexuală', 3. 'a face') *a rupe-o-n fericire* ('a intra în încurcătură') etc.

Pentru categoria diatezei se pot observa schimbări în statutul expresiv al unor unități lexicale verbale, prin trecerea de la diateza activă la cea reflexivă. Categoria gramaticală a timpului este

caracterizată de narativitate[15], iar categoria gramaticală a modului impune, în limbajul argotic al şcolarilor, utilizarea preponderentă a imperativului şi indicativului, în timp ce folosirea celorlalte moduri verbale este similară cu desfăşurarea predicativităţii întocmai ca în vorbirea populară, în varianta ei citadină. Este mai interesantă organizarea unora dintre modurile personale, modurile nepersonale fiind mai puţin favorizate în conversaţia argotică, care stă sub semnul dezvoltării unor relaţii sintactice simple.

În prezentarea unor întîmplări, organizarea discursului este dominată de elemente mnemotehnice[16]:

> „Da' să vezi că are o gagică, ştii, ştoarfă de paradă, ştii, i-o cumpărat el ursuleţ... El se lăuda, băi, i-am dat nişte mozoale, nu ştiu ce...” (Arhiva de Sociolingvistică).

Prin analiza acestui mic fragment conversaţional se poate observa că o serie de verbe funcţionează ca mărci de reliefare fatică sau conativă (*să vezi*, *ştii*, *nu ştiu ce*), în vreme ce verbele narative (*are*, *o cumpărat*) potenţează semnificaţia expresivă a termenilor şi sintagmelor nominale argotice (*gagică*, *ştoarfă de paradă*). Întregul fragment este dominat de *diateza activă*, percepută, probabil, ca mijlocul lingvistic cel mai potrivit pentru a relata întîmplări la care nu participă direct interlocutorii. În acelaşi timp, se observă opoziţia expresivă dezvoltată în interiorul categoriei gramaticale a timpului. Prezentul, perceput ca timp al momentului vorbirii determină folosirea mărcilor ce ţin de planul enunţării (*să vezi*,

---

[15] Timpul este o componentă esenţială a oricărei naraţiuni. Pentru o analiză a categoriei timpului în naraţiunea nonficţională de limbă engleză, v. Norrick (2000).

[16] „Din moment ce povestitorii şi ascultătorii alocă resurse cognitive limitate pentru a construi şi înţelege naraţiunile, ei utilizează repetiţii, stereotipii şi discontinuităţi pentru a cîştiga timp de formulare [a povestirii – n.n.], de concentrare a atenţiei, de segmentare evenimenţială şi de evidenţiere a unor comentarii etc.” (Norrick, 2000: 3).

ştii), iar trecutul, ca timp al povestirii, contribuie la dezvoltarea planului semantic al enunțului (*o cumpărat*, *am dat* nişte mozoale).

Forma de reflexiv din componența predicatului marchează uneori implicarea afectivă a individului şi ilustrează dimensiunea subiectivă a actului de comunicare verbală: „*Să-mi trag palme*, ce-am pățit!”. Există situații în care trecerea structurii verbale de la o diateză la alta are drept consecință schimbarea sensului: *a face de comandă* (ʻa bate’) – *a se face de comandă* (ʻa se îmbăta’); *a sparge* (ʻa lovi’) – *a se sparge* (ʻa-şi da aere’) – *spart* (ʻdrogat’) etc.

Expresivitatea diatezei pasive este ilustrată uneori de o serie de expresii prin care vorbitorul se plasează în ipostaza de „obiect” care suferă acțiunea unui agent, pe care doreşte să-l scoată în evidență: *rupt*/ *terminat*/ *torpilat* de băutură.

Dacă expresivitatea categoriei timpului se dezvoltă contextual, *modul* devine expresia controlului lingvistic pe care vorbitorul îl are asupra prezentării unor evenimente din realitate.

> „Modul exprimă atitudinea subiectului vorbitor față de acțiunea verbului, deci chipul cum subiectul vorbitor consideră, vede, adică simte acțiunea, pe cînd timpul arată ceea ce am putea numi cronologia acțiunii, în raport cu momentul vorbirii” (Iordan, 1975: 143).

Prin urmare, expresivitatea categoriei gramaticale a modului este actualizată în funcție de doi factori: a) participarea atît a emițătorului, cît şi a receptorului la actul comunicării, prin dezvoltarea unui raport complex de interacțiune verbală şi b) contextul în care are loc actul comunicării. În conversațiile argotice ale elevilor domină formele modale predicative, cele mai frecvente fiind indicativul, imperativul şi condițional-optativul.

Indicativul este prezent în structuri conversaționale care nu se deosebesc de cele familiare sau populare decît prin folosirea unor termeni de argou. Mod al certitutidinii, indicativul domină conversația liberă, dezvoltată prin perechi de adiacență (*cf.* Hoarță-Cărăuşu, 2004).

„A: Unde mergem?
B: În Copou, în «Canabis».
C: În «Canabis» îi ful, mă, n-ai unde în «Canabis»!
A. Iei o masă la biliard” (Arhiva de Sociolingvistică).

În fragmentul conversațional reprodus, dominat de verbele la indicativ, se remarcă tendința vorbitorilor de a folosi prezentul ca timp discursiv (al enunțării), întrucît nu există o diferență temporală semnificativă între momentul vorbirii şi momentul săvîrşirii acțiunii. În acest caz, prezentul, ca timp al proiectării în viitorul imediat, potențează expresivitatea indicativului, ca mod al certitudinii. În ceea ce priveşte analiza conversației, se constată apariția enunțului eliptic, generat de perechea de adiacență A-B şi redundanța dintre enunțul „În «Canabis» îi ful” (semnificația din stratul de adîncime al enunțului este ‘în «Canabis» nu se poate merge, pentru că e aglomerat’), şi enunțul „n-ai unde în «Canabis»!”. Astfel, opoziția afirmativ (*îi ful*) – negativ (*n-ai*) din replica lui C contribuie la potențarea contextuală a sensului pe care îl are termenul argotic *ful* (‘aglomerat’).

O mare varietate de structuri sintactice expresive imperative sînt folosite de elevi, mai ales pentru a marca, în timpul conversației, neîncrederea în spusele interlocutorului. Pot fi amintite aici enunțuri exclamative precum *Caută-mă pe-afară!*, *Cîntă la altă masă!*, *Du-te că eşti varză!*, *Dă-ți foc!*, *Dispari* (*vis urît*)*!*, *Du-te şi te-mpuşcă!*, *Du-te-n spuma laptelui!*, *Du-te-n pana/ puşca mea!*, *Fă paşi!*, *Mai dă-o-n spanac!*, *Mai taie!*, *Plimbă ursul!*, *Schimbă placa!*, *Scuteşte-mă!* etc. Aceste enunțuri pot fi considerate mărci stilistice ale conversației tinerilor întrucît sînt folosite foarte frecvent de elevi şi studenți. În complementaritate cu elementele suprasegmentale, intonația şi accentul, aceste forme lingvistice au maximum de expresivitate.

Folosirea *conjunctivului* reliefează tendința de a utiliza în exprimare structuri verbale care sînt alcătuite după tiparele populare

ale imprecațiilor, însă semantica acestora este diferită, iar valoarea lor este emfatică. De exemplu, uimirea este exprimată lingvistic prin enunțuri de tipul *să-ți bați copiii*, *să-mi trag palme*, în timp ce încercarea de a elimina neîncrederea interlocutorului în legătură cu un anumit eveniment este redată prin rostirea unor enunțuri de tipul *să mor io*, *să moară Veta* (*în pîrnaie*), *să moară ce-am mai scump*. Valoarea de potențial-ipotetic a unor forme verbale se poate observa mai ales în exprimarea stărilor sufletești negative, generate de eșec. Iritarea și dezamăgirea vorbitorului prind contur în enunțuri eufemistice tautologice de tipul *băga-mi-aș picioarele să-mi bag*, prin care starea de moment este exprimată și pusă în prim-plan prin reluarea informației semantice. Dezvoltarea acestei forme se fundamentează pe modelul imprecațiilor, cu numeroase variații ale persoanei verbale, în funcție de necesități.

Frecvent folosite sînt structurile preluate din modul de a vorbi al țiganilor, care sînt investite de școlarii argotizanți cu rol retoric-emfatic, de imitare a limbajului afectat al unor adulți: *mînca-ți-aș*.

Numeroase valențe expresive se dezvoltă prin diverse forme la participiu, mai ales peiorative și apreciative, printre care *afumat*, *alterat*, *bazat*, *doxat*, *cariat*, *chisat*, *împușcat* (1. ‛fraier’, 2. ‛tocilar’), *minată* (‛țigară de marijuana’), *ofilit*, *smochinit*, *spart* (‛drogat’), *supărat*, *șucărit*, *versat* etc. Unele dintre aceste forme sînt folosite cu diferite valori gramaticale: substantivală, adjectivală sau interjecțională. Expresivitatea formelor participiale peiorative se explică prin adăugarea, în anumite contexte conversaționale, a semelor [+ superlativ], [+ ironie], în vreme ce formele apreciative includ doar trăsătura distinctivă [+ superlativ].

Adverbul. În argoul școlarilor, expresivitatea unor forme adverbiale este evidențiată fie prin procedee lexical-formative, fie prin întrebuințarea unor modalități de ilustrare a superlativului. Foarte multe locuțiuni argotice care ilustrează creativitatea lingvistică a școlarilor se încadrează în clasa adverbului de mod: *în disperare* (‛foarte mult’), *în prostie* (‛foarte mult’), *cît cuprinde*

(‛foarte mult’), *cît încape* (‛foarte mult’), *la oha* (‛în glumă’), *la mişto* (‛în glumă’), *pe bune* (‛adevărat’), *pe şestache* (‛pe ascuns’), *la plesneală* (‛într-o doară’) etc. Unele adverbe şi locuţiuni adverbiale, de tipul *lejer* sau *la greu* dezvoltă dublete prin transformarea în forme aparent nominale, cu ajutorul unui sufix. Astfel, *lejer* devine *lejereanu*, iar locuţiunea *la greu* este sinonimă cu sintagma *la greuceanu*. Expresivitatea categoriei gramaticale a comparaţiei se dezvoltă, în interiorul clasei adverbelor, prin aceleaşi modalităţi ca şi la adjectiv. Folosirea acestor forme adverbiale, specifice conversaţiei tinerilor, este dublată de întrebuinţarea structurilor lexico-gramaticale adverbiale întîlnite în limbajul popular.

Interjecţia

Folosirea interjecţiilor „reprezintă una din expresiile cele mai directe ale stărilor sufleteşti afective (durere, bucurie, admiraţie)” (Iordan, 1975: 240). Statutul expresiv al interjecţiilor este important pentru reliefarea configuraţiei stilistice a argoului elevilor deoarece: a) în complementaritate cu elementele suprasegmentale (accent, intonaţie, durata sunetelor), interjecţiile pot fi considerate mărci expresiv-afective; b) interjecţiile sînt mărci stilistice specifice funcţiei expresive; c) expresivitatea interjecţiilor se poate dezvolta contextual, iar semnele lingvistice din diverse clase lexico-gramaticale pot avea rolul unor intensificatori interjecţionali într-o anumită situaţie de comunicare.

Specifice limbajului oral, interjecţiile conferă conversaţiei un caracter dinamic şi lasă impresia de spontaneitate. În conversaţiile şcolarilor se remarcă folosirea unui număr divers de interjecţii din sfera limbajului popular (*brrr*, *eah*), însă particularitatea expresivă constă în dezvoltarea unor structuri interjecţionale complexe, care au valoare emfatică sau persuasivă: *să moară mama*, *să moară Veta*, *să-nnebuneşti*, *în puşca mea*, *băga-mi-aş banii*, *băga-ţi-aş sîrmă-n nas*, *mînca-mi-ai...*, *mînca-ţi-aş...*, *ce puii mei* etc. Potenţialul expresiv al acestor enunţuri se dezvoltă prin desemantizare

şi ilustrează stări diverse: enervare, admirație, bucurie etc. sau sînt întrebuințate cu rol persuasiv.

Nivelul sintactic

Principala dificultate în analiza modalităților de generare a expresivității la nivel sintactic este dată de însăşi individualitatea actului conversațional. În ce condiții o anumită particularitate expresivă întîlnită în vorbirea unui individ poate fi considerată ilustrativă pentru existența şi pertinența unei norme colective cum este cea argotică? Pentru a limita erorile de interpretare, analiza stilistică trebuie să fie fundamentată pe o metodă de tip inductiv, care să permită corelarea specificului normei individuale a vorbitorului (mărcile expresive pe care le impune un vorbitor în diverse acte de vorbire) cu identitatea expresivă a normei colective. În acest sens, va fi întrebuințată o metodă asemănătoare celei contextual-dinamice (*cf.* Slama-Cazacu, 1999: 232-240), fundamentată pe raportarea la context.

Particularitățile stilistice ale conversației, în general, şi ale conversației tinerilor, în special, sînt determinate, în primul rînd, de caracterul discontinuu al schimbului de replici. O serie de studii (Stenström, 1994; Ionescu-Ruxăndoiu, 1995; Eble, 1996; etc.) asupra specificului pragmatic al limbii vorbite arată că orice conversație este situațională şi interactivă, dar se poate aprecia că unitatea de înțeles a unui act conversațional este asigurată de principiul convergenței, în ciuda posibilelor discontinuități sintagmatice. În aceste condiții, mărcile stilistice se dezvoltă, în conversație, prin două modalități: a) *prin suprapunere* (unele opoziții lingvistice pot fi analizate şi ca opoziții stilistice) şi b) *prin contrast* (opozițiile expresive se dezvoltă autonom de cele lingvistice, prin deviere).

Fără a spune că identitatea expresivă a normelor argotice este ilustrată printr-o organizare particulară a nivelului sintactic, se poate aprecia că în dialogurile în care apar termeni şi expresii argotice se remarcă o frecvență mai ridicată de apariție a unor

fenomene sintactice specifice limbii vorbite[17]. Această nuanțare relevă, în schimb, existența unui continuum stilistic de translație (*limbaj popular* ↔ *limbaj familiar* ↔ *argou*).

Pentru a ilustra manifestarea valorilor expresive ale argoului şcolarilor în conversație sînt analizate trei fragmente conversaționale ilustrative, urmărindu-se: 1) identificarea şi interpretarea fenomenelor sintactice cu valoare expresivă din stratul de suprafață al enunțurilor, 2) precizarea legăturilor dintre aceste fenomene şi mărcile stilistice argotice şi 3) evidențierea elementelor de convergență din stratul de adîncime.

Primul fragment propus spre analiză, intitulat „Gagica"[18]:

„A. Băi, (nume de familie), da' aveai o gagică…
B. N-o mai am.
A. N-o mai ai?
B. No, gata!
C. I-o dat covrigu'.
A: Aia te scotea în lume, în puşca mea!
B: Da, da, da.
(rîsete)" (Arhiva de Sociolingvistică),

arată că elementul de convergență al dialogului este substantivul argotic *gagică*, care determină dezvoltarea unei presupoziții în stratul de adîncime al primei replici, deoarece folosirea verbului la imperfect (*aveai*) sugerează a) că vorbitorul A ştie deja că B a fost părăsit de prietenă sau b) că vorbitorul A nu s-a mai întîlnit de multă vreme cu B şi cere detalii despre viața lui personală. Continuarea conversației printr-un enunț interogativ eliptic („N-o

[17] Există şi situații în care expresivitatea argotică se manifestă în limba scrisă (corespodența privată, dialogurile din rețelele electronice de chat).

[18] Conversația a fost înregistrată într-o cameră de cămin. Protagoniştii sînt trei studenți, cu vîrste cuprinse între 20 şi 22 de ani, Nicu din Botoşani (A), Cătălin din Fălticeni (B) şi Silviu din Botoşani (C). Conversația a fost transcrisă fără a respecta normele de transcriere fonetică şi dialectală. Protagoniştii ştiau că discuția este înregistrată.

mai ai?”), dezvoltat prin reluarea replicii lui B, pare să legitimeze cea de-a doua variantă, fapt întărit şi de *enunțul brevilocvent* al lui B [No (‛n-o mai am’), gata (‛cu ea’)!]. În schimb, replica vorbitorului C („I-o dat covrigu’” ‛l-a părăsit’) arată că acesta ştie deja ce s-a întîmplat cu prietena lui B şi impune ironia ca trăsătură stilistică dominantă în *enunțul asertiv* („I-o dat covrigu’”[19]). Ambiguitatea semnificației locuțiunii verbale argotice (cine i-a dat covrigu’ cui?) dezvoltă în stratul de suprafață, în interiorul *nucleului predicațional*, opoziția subiect implicit (cel care a părăsit) – obiect explicit (cel care a fost părăsit). Din acest punct, dezvoltarea conversației stă sub semnul trăsăturii stilistice [+ ironie], întrucît ambii vorbitori (A şi C) au ajuns la concluzia că B a fost cel părăsit (*cf.* replica lui A: „Aia te scotea în lume”). Relația de incidență din penultima replică („Aia te scoatea în lume, *în puşca mea!*”) sugerează că vorbitorul A a sesizat intențiile expresive ale lui C şi a intrat „în rol”. Intensificatorul („în puşca mea”) aduce şi fixează în stratul de suprafață trăsătura stilistică [+ ironie], dezvoltată la nivel semantic (în stratul de adîncime sintagma ar putea avea înțelesul ‛eu sînt bărbat, tu nu eşti, dacă te-a părăsit’). Conversația se încheie cu un enunț autonom sintetic, marcat expresiv prin repetiție („Da, da, da”, cu sensul ‛Nu’), care determină înțelegerea semnificației adverbului de afirmație ca sinonim al adverbului de negație.

După cum se poate observa, mărcile ocupă poziții centrale în partea inițială (*gagică*), mediană (*i-o dat covrigu’*) şi finală (*în puşca mea*) a interacțiunii verbale, funcționînd ca liante expresive prin care trăsătura stilistică dominantă a dialogului este transferată din planul de adîncime în planul de suprafață. Mărcile

[19] Sensul metaforic al locuțiunii s-a dezvoltat, probabil, prin analogie cu un gest ritualic funerar: la moartea cuiva (cînd „părăseşte” lumea), participanților la înmormîntare li se dă cîte un colăcel de pomană.

expresive de tip morfo-sintactic, *imperfectul sfielii/ modestiei*[20] (*aveai*), *enunțul brevilocvent*, *incidența intensificatorului* (marcă a subiectivității prin care se actualizează funcția expresivă, întrucît nu aparține planului enunțului, ci planului enunțării) şi *repetiția* din final, amplifică şi conferă pertinență contextuală trăsăturii stilistice generate de mărcile argotice.

Al doilea fragment, intitulat „Femeile"[21], serveşte ca suport lingvistic pentru a arăta modalitățile prin care se dezvoltă expresivitatea determinată de continuumul stilistic de translație, de la norma populară la cea argotică:

Replicile	**Tipul de marcare stilistică**
A: Ce părere ai despre *femeile* din clasa noastră?	Marcare inițială, de gr. I – registru familiar
B: Sînt toate nişte *naşpeturi*.	Marcare mediană, de gr. II – registru argotic
A: De ce?	
B: Pentru că-s *balcîze* şi *pîrîte*.	Marcare complexă, de gr. III – registru popular/argotic

Structura conversației este dezvoltată prin perechi de adiacență (A-B), iar interacțiunea verbală este unilaterală (de la A la B). Interogațiile sînt elementele cu expresivitate zero (întrucît se menține topica obiectivă), în raport cu care se dezvoltă expresivitatea mărcilor de tip lexical. *Elipsa* din cel de-al doilea enunț interogativ se dezvoltă ca o consecință a principiului economiei în limbă şi nu pare a fi determinată de factori extralingvistici subiectivi. Folosirea substantivului *femei* pentru a numi colegele de clasă ilustrează rolul conversațional pe care şi-l asumă cei doi adolescenți. Replicile rostite arată dorința lor de a fi considerați

[20] Aici este, evident, vorba de o marcă a ironiei. Este vorba de o falsă modestie/ sfială.

[21] Fragmentul a fost cules la liceul „Alexandru Ioan Cuza" din cartierul ieşean Tătăraşi. Protagoniştii sînt doi elevi din clasa a VII-a, Mihai (A) şi Cristi (B), ambii din Iaşi. Nu au fost respectate normele de transcriere fonetică şi dialectală.

„bărbați”, de a li se recunoaște conștiința critică și disprețul față de fete. Acest prim tip de marcare implicită este dublat, în răspunsul dat de B la prima întrebare a lui A, de o marcă morfologică explicită: construirea formei de plural a substantivului *nașpetă*, nu cu desinența de plural specifică femininului (-e), ci cu desinența de plural a neutrului (*-uri*), anulîndu-se astfel identitatea de gen a ființelor numite peiorativ *femei*. În ceea ce privește semnificația, comparînd sensul substantivului *femei* cu cel al cuvîntului *nașpeturi* se observă nuanța semantică peiorativ-ironică pe care vorbitorul o include în semnificația termenilor argotici. Marcarea complexă, de gradul III, stă sub semnul redundanței. Cele două epitete calificative, adjectivele *balcîze* și *pîrîte*, prin care se amplifică sinonimic expresivitatea perechii lexicale *femei-nașpeturi*, evidențiază, în primul rînd, ironizarea înfățișării fizice a colegelor de clasă, exprimată aproape livresc, printr-un termen preluat parcă din *Amintirile* lui Creangă (*balcîze*), și, în al doilea rînd, simetria sintactică: *femei-nașpeturi* / *balcîze-pîrîte*, prin care se potențează continuitatea expresivă generată prin echivalență: *femei*/ *nașpeturi* – familiar/ argotic; *balcîze*/ *pîrîte* – popular (regional)/ argotic.

Ultimul fragment, intitulat „Geaca”[22], prezintă interes prin dezvoltarea relației *stil direct – stil indirect* și prin trecerea de la *referentul extern* (haina despre care se vorbește) la un *referent intern*, *contextual* (felul de a vorbi):

„A: Băi, cum i-ai dat lui halipa ceea, băi, cu o sută de mii, băi?
B: Aia care o are el, subțire-așa?
B: Îi de vară,’ăi!
A: Ce-i de vară, c-aceea-i de ploaie, ‘ăi, o su’ de mii, ‘ăi!

[22] Conversația a fost înregistrată într-o cameră de cămin din campusul Universității Agronomice din Iași. Protagoniștii sînt trei studenți, cu vîrste între 20 și 22 de ani, Nicu din Botoșani (A), Cătălin din Fălticeni (B) și Silviu din Botoșani (C). Conversația a fost transcrisă fără a respecta normele de transcriere fonetică și dialectală. Protagoniștii știau că discuția este înregistrată.

(neclar)
A: Cîte datorii are?
B. Cin'sute de mii.
C: Subțire, subțire.
(neclar)
A: Mie-mi place de Luciana, Luciana îi spune în față, băi!
B: Da?
A: Da.
B: Şi, şi ce zice [prietenul Lucianei – n.n.], nu se oftică pervers?
A: «Eşti bou, 'ăi! Nu vezi că te-o prostit?»... Da' să vezi cum îi spuneam: «Băi, vino oleacă, asta-i geacă meseriaşă, cu asta ieşi acum, era ger afară, ştii, ieşi în chelea goală, n-ai nici o treabă, ține aşa de cald»" (Arhiva de Sociolingvistică).

Structura conversației este determinată de doi poli, elementele specific populare, pe de o parte, şi elemente argotice, pe de altă parte, funcția expresivă fiind actualizată prin enunțurile exclamative, iar cea conativă prin enunțurile interogative. Se remarcă apariția unor fenomene fonetice specifice vorbirii, care evidențiază tendința vorbitorilor de a construi replici succinte. Eliminarea unor sunete din structura semnificantului reprezintă consecința principiului economiei în limbă dar şi al celui eufonic, care contribuie la realizarea simetriei sintagmatice (repetițiile, elipsele). Afereza apelativului *băi*, redus la forma *ăi*, apocopa substantivului *sută* (*su'*), a numeralului *cinci* (*cin'*) şi a conjuncției *dar* (*da'*), formele populare ale deicticelor (adjectivul pronominal demonstrativ *ceea*, pronumele demonstrativ de depărtare *aia*) şi ale verbului *a fi* (indicativul prezent *-i*, *îi*), palatalizarea consoanei inițiale a substantivului *piele* (*chele*) sînt mărci conversaționale de identitate ale actului conversațional (convorbire informală, specifică limbajului popular oral în varianta lui citadină). O serie de elemente lingvistice prezente în text ilustrează trăsăturile generale ale conversației (*cf.* Ionescu-Ruxăndoiu, 1995: 11): *tiparele mnemotehnice* (enunțurile exclamative şi interogative, reluările, apelativele, elipsa), *construcția sintactică prin adăugare* (predominarea relațiilor sintactice de coordonare), *redundanța* (repetițiile), *caracterul*

situațional al comunicării (folosirea argoului arată că vorbitorii îmbină vorbirea dialectală cu elemente care aparțin limbajului din mediul urban), *dimensiunea interactivă* (schimbul de replici) şi *sintaxa mixtă*. Un rol important în economia conversației îl au structurile lingvistice de tip narativ (verbele spunerii: *zice*, *spuneam*) întrucît evidențiază trecerea de la comentariu spre narațiune şi, implicit, de la *stilul direct* la *stilul indirect*, cu revenire la *stilul direct* (de ex. citările din ultima replică) inserat în *stilul indirect*.

Elementul tematic al conversației apare încă din prima replică. Substantivul *halipă* ('haină') actualizează funcția stilistică ce guvernează, pe parcursul dialogului, organizarea mărcilor stilistice. Prima parte a discuției este dominată de verbele la prezent, timp comentativ prin intermediul căruia se dezvoltă ulterior dimensiunea narativă şi ambivalența stil direct – stil indirect. În text, expresivitatea se dezvoltă prin opoziția implicită stabilită de vorbitori la nivelul categoriei gramaticale a persoanei: *eu*, *tu* (subiecți, actanți) – *el* (prietenul comun)/ *ea* (geaca) (obiecte). Folosirea elementelor lexicale argotice se face numai în legătură cu „obiectul" şi niciodată cu subiecții. În privința termenilor şi expresiilor de argou se poate observa că apar la începutul fragmentului (*halipa*), în partea mediană (*subțire, subțire*) şi în partea finală (*se oftică pervers*, geacă *meseriaşă*) şi se constituie în mărci stilistice de identificare şi de caracterizare (nu se oftică pervers?).

Trăsăturile stilistice dominante ale textului, ironia şi umorul, se dezvoltă în partea a doua a textului. Ultimele două replici includ opoziția expresivă dintre stilul direct („Mie-mi place de Luciana") şi stilul indirect („Şi, şi ce zice, nu se oftică pervers?"). Distincția dintre cele două variate se dezvoltă metalingvistic, prin citarea replicilor rostite în conversații anterioare momentului vorbirii. Opoziția temporală dintre prezent (şi ce *zice*) şi trecut (cum îi *spuneam*) introduce dimensiunea narativă, iar vorbitorul păstrează în permanență conştiința diferenței dintre stilul direct, asociat cu prezent comentativ şi stilul indirect, asociat cu imperfectul

narativ. Dacă timpul comentativ generează dezvoltarea opoziției stil direct – stil indirect, mărcile stilistice argotice au rolul de a transcende opozițiile din planul de suprafață, pentru a conferi unitate semantică, în planul de adîncime, prin actualizarea unor trăsături comune: [+ ironie], [+ umor]. Enunțul „Eşti bou, ʽăi! Nu vezi că te-o prostit?”, aduce în prim-plan continuitatea dintre expresivitatea populară (substantivul *bou*, folosit ca apelativ metaforic cu sensul ʽprost’) şi cea familiară (verbul *a prosti* ʽa înşela’). Restul ultimei replici evidențiază dezvoltarea antifrazei, prin contrastul dintre sintagma superlativă „geacă *meseriaşă*” şi obiectul din realitate (haină de mîna a doua). Umorul este potențat prin opoziția expresivă dintre prezentul comentativ („ieşi în chelea goală, n-ai nici o treabă”) şi imperfectul narativ („era ger afară”).

De altfel, identitatea stilistică a argoului tinerilor este dată, la nivel sintactic, de tendința spre o exprimare sintetică, dominată de context, care atrage după sine apariția frecventă a unor procedee sintactice cu valoare expresivă precum sintaxa mixtă, repetiția şi tautologia, elipsa, structurile invocative. Analizînd implicațiile stilistice ale *repetiției*, atunci cînd este folosită în comunicarea orală, Iorgu Iordan observa că:

> „Avem repetiții totale, adică propriu-zise, cînd elementul lingvistic respectiv este spus de două sau mai multe ori în acelaşi fel, fără nici o modificare formală după cum avem repetiții pe care le-am putea numi respectiv parțiale şi semantice: a două oară cuvîntul sau sintagma apare sub alt aspect morfologic ori este pur şi simplu înlocuit printr-un sinonim” (Iordan, 1975: 232).

Ceea ce Iordan numeşte repetiții totale se dezvoltă în argoul elevilor pentru a întări caracterul emfatic al cuvîntului sau construcției, apoi sînt reluate pentru a amplifica expresivitatea termenilor. Dacă repetițiile totale sînt specifice vorbirii populare şi familiare, putînd fi întîlnite ocazional şi în exprimarea argotică, repetițiile pe care Iorgu Iordan le numeşte parțiale sînt în fapt tautologii care, în argoul elevilor sînt ilustrate în sintagme sau

enunțuri eliptice de tipul *marfă de marfă*, *băiat de băiat* (exprimări superlative pentru a desemna cel mai înalt grad al unei anumite trăsături sau însuşiri) sau „Te crezi ciumegul ciumegilor?" (ideea de superlativ este folosită, în această situație, pentru a ilustra iritarea maximă a subiectului vorbitor la adresa interlocutorului). Aceste construcții au deseori o evidentă dimensiune subiectivă, devenind mărci stilistice care ilustrează implicarea afectivă a emițătorului.

Elipsa şi enunțurile brevilocvente sînt dezvoltări sintactice contextuale, fiind dependente de alte elemente conversaționale şi încadrîndu-se în fenomenul mai larg numit „sintaxă mixtă" (*cf.* Slama-Cazacu, 1999: 157 ş.u.). Fără a avea un anumit specific argotic, elipsa apare în cele mai diverse situații, fiind în strînsă legătură cu natura raporturilor dintre cei care participă la conversație. În general, în mediul şcolăresc relațiile dintre elevi favorizează apariția acestui fenomen sintactic, în timp ce natura raporturilor elev – profesor atrage după sine o frecvență mai scăzută în întrebuințarea elipsei. Frecvent folosite de argotizanți sînt sintagmele eufemistice invocative de tipul „Ce pana/ puşca mea/ puii mei mai vrea şi ăsta?". În general, prin aceste forme lingvistice este scoasă în prim-plan componenta expresiv-afectivă a mesajului.

Nivelul lexical

Una din problemele importante legate de specificul argoului tinerilor, în general, şi al şcolarilor, în particular, este ridicată de semnificația cuvintelor şi expresiilor argotice. Numeroase studii şi cercetări analizează sensurile elementelor lexicale argotice în afara enunțurilor în care acestea au fost întrebuințate. Prin această modalitate de analiză, cuvintele şi expresiile argotice sînt percepute drept structuri lexicale deviante în raport cu normele limbii literare. De fapt, valoarea stilistică a semnificațiilor generate de structurile lingvistice argotice trebuie observată numai prin raportare la contextele în care acestea apar, întrucît mulți termeni argotici folosiți de elevi sînt adesea înzestrați cu semnificații vagi, iar sensul poate fi aproximat şi apreciat de la

caz la caz. De exemplu, în funcție de situația de comunicare, substantivul *dumă* actualizează unul din sensurile: 1. (‛vorbă'), (‛replică'): „Am auzit o altă *dumă*"; 2. (‛poantă'),(‛glumă'): „Ce *dume* ai în tine!"; 3. (‛minciună'): „Lasă-mă cu *dumele* astea". Singura legătură dintre cele trei sensuri este trăsătura stilistică [+ ironie], iar termenul *dumă* devine sinonim cu sintagma *vorbă goală*, şi, implicit, cu un alt substantiv argotic, *vrăjeală*.

O altă situație este aceea în care un anumit termen trece dintr-un argou în altul şi capătă noi semnificații, aşa cum se întîmplă în cazul substantivului *coardă*[23]. Sensului principal, (‛prostituată'), preluat din argoul răufăcătorilor, i s-au adăugat alte înțelesuri în argoul elevilor, iar nuanța peiorativă pe care o avea inițial termenul a fost atenuată: 1. (‛*persoană de sex feminin*'): „Ia, ce coardă faină!"; 2. ‛*prietenă*': „O ştii pe coarda lui...?". Deşi se mai foloseşte şi cu înțelesul pe care l-a căpătat în argoul lumii interlope, cuvîntul este adesea întrebuințat ca apelativ: „Adică ce vreți să spuneți, *coardelor*?". Marcarea stilistică a diferenței semantice dezvoltate prin trecerea de la varietate de argou la alta este realizată uneori de şcolari prin folosirea unei sintagme specifice argoului răufăcătorilor, *coardă penală* (cu forma prescurtată *penală*), care ilustrează doar noțiunea de prostituată.

Cîmpuri asociative. Cîmpurile asociative în care se organizează vocabularul argotic al elevilor şi studenților se dezvoltă ca urmare a caracterului selectiv al normelor argotice[24]. Acesta este ilustrat de o dublă desfăşurare a dinamismului lingvistic: pe de o parte, sînt condiționate creativitatea vorbitorilor şi, implicit, valențele expresive ale termenilor pe care aceştia îi întrebuințează (nu orice inovație lingvistică apărută în grupurile de argotizanți devine, în

---

[23] Substantivului *coardă* îi corespunde verbul *a cordi*, ‛a întreține o relație sexuală', folosit mai cu seamă în argoul răufăcătorilor.

[24] Pentru o tipologie a cîmpurilor, v. Coşeriu în Iliescu şi Wald (1981) sau Coseriu (2001). Pentru o prezentare critică a noțiunii de *cîmp* în lexicologie şi semantică, v. Geeraerts (2009).

mod necesar, termen argotic), iar pe de altă parte, este controlată natura şi frecvența schimbărilor din vocabularul argotic, prin polisemie, sinonimie sau antonimie lexicală şi stilistică sau prin specializare semantică. Ca formă de comunicare mai ales orală, orientată de relația *emițător – text*/*mesaj – referent*, conversația în care apar termeni argotici pare să aibă un caracter parazitar (*cf.* Sainéan, 1907: 43). Presupusul caracter parazitar al formelor lexicale argotice trebuie însă interpretat în sensul următor: pentru vorbitor, structurile lexicale argotice folosite în conversație nu au valoare parazitară întrucît alegerea şi transpunerea lor în enunțuri corespund necesităților comunicative şi/sau expresive ale vorbitorilor. Selecția pe care o operează vorbitorul în planul paradigmatic al limbii este uneori dublată şi de o specializare funcțională a termenilor argotici. Din acest punct de vedere, argoul elevilor reflectă, la nivel lexical, specificul vieții şcolăreşti, relațiile şi interacțiunea socială dintre tineri, modalitățile de petrecere a timpului liber, modul de a vorbi etc.

Viața şcolărească. Individualitatea acestui cîmp este ilustrată, în argoul elevilor, de circulația unor termeni prin care se exprimă o serie de noțiuni precum: CORIJENȚA: (‛corigent') – *corist*, *septembrist*, *olimpic*; (‛examenul de corigență') – *olimpiada* (*de toamnă*), *septembriadă*; REPETENȚIA: (‛repetent') – *reptilă*; ABSENȚA NEMOTIVATĂ DE LA ORE: *a avea o fereastră*; *a da o gaură*, *a da o spargere*, *a se da lovit*, *a duce curca la raze*; NECUNOAŞTEREA LECȚIEI: *a fi plopist*/ *pomist*/ *în afară*/ *la furat*/ *tufă* (*de Veneția*); COPIATUL: *a fila*, *a se camufla*[25]; DENUMIREA MATERIILOR: *geogravarză* (‛geografie'), *matescîrță* (‛matematică'), *istroacă* (‛istorie'), *biologos* (‛biologie'), *rômânskaia* (‛limba şi literatura română') etc. În plus, apar foarte frecvent o serie de forme neargotice provenite din trunchierea unor cuvinte: *bio* (‛biologie'), *conta* (‛contabilitate'), *filo* (‛filosofie'), *francă* (‛franceză'),

[25] Termenul apare şi la Gh. Agavriloaei (1937: 141), cu sensul ‛a ascunde bine toate fițuicile, ca să nu fie prins copiind'.

geogra (‘geografie’), *info* (‘informatică’), *mate* (‘matematică’); NOTELE[26]: *lebăduță* (‘nota doi’), *ghebosul* (‘nota trei’); *scaun* (‘nota patru’); CADRELE DIDACTICE: *prof*, *profă*, *profan*, *profic*, *dirig*, *dirigă*[27]; etc.

Înfățişarea fizică. Specific vîrstei, interesul pentru aspectul fizic este reflectat lingvistic prin noțiuni care evidențiază tendința adolescenților de a „portretiza”, prin cuvinte, atît membrii grupurilor conversaționale, cît şi persoanele din afara acestora: PERSOANĂ SLABĂ: *ață*, *hologramă*, *schijă*, *scobitoare* etc.; PERSOANĂ SUPRAPONDERALĂ: (sex feminin): *balenă*, *batoză*, *balerină*, *başoaldă*, *başoldină*; (sex masculin): *gogoşar*, *mamut*, *umflat*. PERSOANĂ CU DEFECTE ANATOMICE SAU CU HANDICAP: *praştie* (‘fată/ femeie crăcănată’); *aragaz* (*cu patru ochiuri*) [’ochelarist(ă)’]; PERSOANĂ DE SEX MASCULIN CU O CONSTITUȚIE FIZICĂ ATLETICĂ: *malău*, *animal* (*de om*); FATĂ/ FEMEIE FRUMOASĂ: *barbi*[28] (< Barbie), *bunăciune*, *gudă*, *fetiță* etc.; FATĂ/ FEMEIE URÎTĂ: *balabustă*, *basmută*, *guşpiță*, *japiță*, *mufetă*, *naşpă*, *năpîrcă*, *pocnitoare*, *răgălie* etc.; URÎȚENIA FIZICĂ: *față de bidon turtit*, *față de spate* etc.

Particularități psihologice şi comportamentale. În acest cîmp sînt incluse noțiuni care scot în evidență fie modul de a fi al

---

[26] Din perspectivă diacronică, sfera acestui cîmp semantic este mult mai largă şi se dezvoltă şi în argoul studenților. Gh. Agavriloaei (1937: 137-150) consemnează existența mai multor denumiri argotice ale notelor: *baston* (’nota 1’), *chibrit* (’nota 1’), *chintă* (’nota 5’), *cocoşatul* (’nota 3’), *colacul* (’nota 8’), dubla (’nota doi’), *ghebosul* (’nota 3’), *nouă cu talpă* (’nota 2’), *opt cu ferestrele deschise* (’nota 3’), *sfîntul* (’nota 8’), *trei cu geamuri* (’nota 8’), *umflatul* (’nota 6’) etc. În argoul studenților apar ocazional Astfel de elemente lexicale umoristice prin care se face referire la sistemul de evaluare prin note: *decarul mare* (’nota 10’), *decarul mic* (’nota 5’), dar par a fi creații lexicale individuale folosite ocazional.

[27] Acestor forme abreviate, care nu au caracter argotic, li se adaugă un număr mare de porecle pe care elevii le pun profesorilor.

[28] Termen format prin antonomază de la denumirea unui cunoscute mărci americane de păpuşi feminine (Barbie).

tinerilor, fie modul în care aceştia interpretează, prin limbă, comportamentele persoanelor din jur: AROGANT/ GRANDOMAN: *băiețaş*, *ciumeg*, *figurant*, *şmenar*, *versat*; BĂDĂRAN/ EGOIST: *bulangiu*, *chisat*, *mîrlete*, *țăran*; FRICOS: *morcovar*, *tîrşălos*; NEBUN/ IMPREVIZIBIL: *sandilău*, *dilimache*, *dilimandros*, *plecat de-acasă*; PERSOANĂ ANOSTĂ: *cocalar*, *husen*, *martalog* etc.; PERSOANĂ CU ANUMITE FIXAȚII: *disperat*(*ă*), *posedat*(*ă*), *opsi* (< obsedat); PERSOANĂ SOCIABILĂ: *de comitet*, *de gaşcă*, *de treabă*, *gigea* etc.

Foarte numeroase sînt cuvintele şi expresiile care ilustrează INTELIGENȚA: *adevă*, *beton*, *bazat*(*ă*), *doxat*(*ă*), *meseriaş*(*ă*), *profesor*, *tare* etc., sau PROSTIA: *berbec*, *bizon*, *boschetar*, *botanist*, *bulache*, *cap de + nit/ şpaler/ țintă/ vidanjă*, *călărit* (*de prostie*), *frate cu cimentul*, (*husen*) *alterat*, *lachenştain*, *papagal*, *pinguin* etc.

Conştiință şi competență lingvistică. O altă trăsătură a argoului elevilor este circulația unor elemente lexicale care pun în lumină competența lingvistică a vorbitorilor. Această categorie de elemente lexicale subliniază că argotizanții sînt atenți la felul în care vorbesc şi îşi manifestă, prin limbă, atitudinea față de acțiunea de A VORBI: *a ciripi*, *a da o dumă*, *a îmbîrliga* (ʽa duce cu vorba'), *a parli* (ʽa vorbi'), *a sifona* (ʽa pîrî'), *a vrăji* sau față de potențialul persuasiv al unor CUVINTE: *dumă*, *jet* (ʽvorbă, bîrfă'), *mangleală*, *parleală*, *vrăjeală* etc. Aceste cuvinte şi expresii arată că tinerii au conştiința diferențelor lingvistice şi/sau stilistice pe care le implică folosirea argoului în conversație.

În acest cîmp se mai încadrează sintagmele prin care vorbitorii îşi exprimă ocazional neîncrederea în spusele intelocutorului: *dă-ți foc*!, *dispari (vis urît)*!, *du-te-n spuma laptelui*!, *mai dă-o-n spanac*!, *plimbă ursul*! etc.

Exprimarea lingvistică a STĂRILOR EMOȚIONALE se concretizează în conversație prin semnificațiile unor termeni lexicali care evidențiază acțiunea funcției expresive: *şucărit* (ʽsupărat'), *ofilit* (ʽtrist, supărat'), *smochinit* (ʽemoționat'), *a cădea în butoiul cu melancolie* (ʽtrist'), *a da pe spate* (ʽa se mira'), *a se însemna* (ʽa-şi

da seama'), *a se înțepa* ('a-şi da seama'), *a rămîne mască* ('a fi uimit'), *a rînji fasolea* ('a rîde'), *a i se rupe* (cuiva de ceva) ('a nu-i păsa'), *a seca* (pe cineva) ('a enerva'), *a se şucări* ('a se supăra').

Interacțiunea socială. Mulți termeni din argoul elevilor se referă la RAPORTURILE DINTRE VORBITORI: *a face capul mare* ('a duce cu vorba'), *a recita regulamentul* ('a cicăli'), *a trage o țacă*, *a țepui* 'a păcăli'; *a lua imaginea* ('a inhiba'), *a se da la fund*, *a merge închis* ('a se eschiva'), *a-şi muta moaştele/ cadavrul/ fizicul*, *a-şi lua zonă*, *a se tira* ('a se duce, a se deplasa'), *a îmbîrliga* (pe cineva) ('a convinge'); la RELAȚIA CU AUTORITĂȚILE: *gabor*, *curcan*, *tablagiu*, *trocar*, *țifler* ('polițist'); *furnicuțe* ('trupele de intervenție rapidă'); *taxiul tineretului*, *zambilica* ('maşina poliției'); la CĂLĂTORIA FĂRĂ BILET ÎN MIJLOACELE DE TRANSPORT PUBLIC: *a merge pe blat*, *blatist*, *mochist*; la BANI: *bătrînă* (10 bătrîne – o sută de mii de lei), *bețe* (10 bețe – zece mii de lei), *caşcaval*, *lovele*, *loz*, *mălai*, *material*, *tonă* (o sută de mii de lei); *coco*, *parai*, *verzişori* ('dolari'); *eminescu* ('o mie de lei') (în acelaşi fel se exprimă şi denumirea celorlalte bancnote româneşti pe care sînt imprimate chipurile unor personalități), *gloanțe* ('mărunțiş'); la PĂRINȚI: *bătrîni*, *donatori*, *sponsori*, *investitori*, *casă de bani* etc.

Relațiile dintre sexe. Pe lîngă folosirea extensivă a cuvintelor licențioase, elevii întrebuințează o serie de cuvinte şi expresii argotice prin care se ilustrează frivolitatea partenerilor, schimbările frecvente de prieteni. În acest cîmp pot fi incluse noțiuni precum: BĂIAT/ BĂRBAT FRIVOL: *gagicar*, *donjuan*, *macho*; FATĂ/ FEMEIE FRIVOLĂ: *bagaboantă*, *corditoare*, *paraşută*, *pocnitoare*; ÎNTÎLNIRILE ŞI PRIETENIA: *a se băga pe fir*, *a intra pe felie*, *a-şi face lipeala*, *a se combina*, *a-şi trage* (o femeie), *a se îmbîrliga* (cu cineva), *a fi pe felie* (cu cineva), *a fi în vrăjeală/ pe bune* (cu cineva); SĂRUTUL: *a face spălături stomacale*, *a linge* etc.

Tot în sfera relațiilor socioumane pot fi incluse violența lingvistică şi comportamentală, care reflectă, sub aspect lingvistic,

existența unei lumi dinamice, dar aflate sub semnul AGRESIVITĂȚII: *a se arde* ('a o încurca'), *a o beli* ('a o încurca'), *a boxa* ('a lovi)', *a o buli* ('a o încurca'), *a chiti* ('a lovi'), *a o feşteli* ('a o încurca'), *a o pune* ('a se afla în dificultate'), *rachetă* ('lovitură rapidă'), *a servi* ('a fura'), *a (ş)mangli* ('a fura din buzunare'), *ştangă* ('lovitură'), *a trosni* ('a bate'), *a turna* ('a lovi') etc.

Timpul liber. Multe cuvinte şi expresii argotice din acest cîmp se referă la PETRECERI: *chef*, *showlescu*, *party*, *animăleală*, *maj* ('petrecere de majorat'). În argoul elevilor, un BAR în care tinerii îşi petrec timpul este numit *biserică*, *bombă*, *cambuză* sau *gubelă*. Noțiunea de BĂUTURI ALCOOLICE este exprimată prin sinonime cum ar fi: *molan*, *macheală*, *balaur*[29], *carmol*, *trascău* etc. O noțiune înrudită, A SE ÎMBĂTA, este ilustrată lingvistic prin verbe şi expresii de tipul: *a* (*se*) *carmoli*, *a se machi*, *a se torpila*, *a se face ninja*, *a avea joc de picioare*, *a fi gata*, *a fi făcut* etc. Sinonime interesante din punct de vedere stilistic există şi pentru ideea de A VOMA: *a da la peşte*, *a se răsti la boboci/ bocanci*, *a decarta*.

Termenilor care exprimă noțiunea de A FUMA: *a bate un cui la sicriu*, *acadea* ('țigară') li se adaugă elemente lexicale referitoare la CONSUMUL DE DROGURI: *dava* ('heroină'), *foc*, *minată*, *naşpetă*, *năşpoasă*[30], *iarbă* ('cannabis'), *verde*, *travca*, *buruiană* ('marijuana'), *spartacus* ('drogat'), *zăpadă* ('cocaină'), *trip*, *sugativă*, *timbru*, *biciclete* ('doză de LSD') etc. PLIMBĂRILE prin oraş sînt evidențiate de existența unor construcții lexicale precum: *a face* (pe cineva) *o tură/ o talpă*, *a se strădui*[31] ('a se plimba pe stradă'), *a da cu praf de mers* etc. Cuvintele şi expresiile prin care se exprimă diverse tipuri de JOCURI ar putea constitui un cîmp semantic distinct, prin varietatea noțiunilor prezente: BILIARDUL: *a face o bilă*, POKERUL ELECTRONIC: *a se lupta cu japonezii*, *a*

---

[29] De exemplu, în enunțul „M-o luat balaurul cu şapte capete de cap”.

[30] Aceste patru substantive au sensul 'țigară de marijuana'.

[31] Semnificația termenului s-a dezvoltat, probabil, prin etimologie populară.

butona/ *a băcăli* (la aparate), *broaşte*[32], BARBUTUL[33]: *babaroase*, *cai* ('zaruri'), *a da o gheară* ('a juca barbut') etc.

Procedee lexical-formative. Analiza procedeelor lexical-formative care stau la baza constituirii vocabularului argotic al tinerilor evidenţiază tendinţa şcolarilor de a întrebuinţa mai frecvent anumite modalităţi de formare a cuvintelor, ca rezultat al convergenţei dintre virtualitatea expresivă prin care sînt marcate aceste procedee şi spiritul contestatar specific vîrstei adolescenţilor.

Spre deosebire de argoul răufăcătorilor, argoul şcolarilor nu scoate în prim-plan caracterul încifrat al comunicării, ci tendinţa spre o exprimare eliberată de constrîngerile sociale şi lingvistice, marcată de preferinţa pentru folosirea frecventă a unor procedee de formare a cuvintelor, de altfel, foarte întrebuinţate şi la nivelul vorbirii populare sau familiare. Dintre acestea, pot fi amintite o serie de fenomene fonetice:

a) anadiploză: adj. *sisi* ('nebun'), subst. *coco* ('dolari'), interj. *ciuciu* ('nimic') etc.
b) apocopă şi afereză: subst. adj/ adv./ interj. *adevă* < adj./ adv. *adevărat*, subst. *facultă* < subst. *facultate*, *maj* < subst. *majorat*, subst. *şto* < adj./ adv. *mişto*;
c) proteză: vb. *a şmangli* ('a fura') < *a mangli*, vb. *a (se) huşchi* (1. tranz 'a fura'; 2. 'a pleca') < *a (se) uşchi* etc.

Derivarea. Cea mai productivă modalitate de formare a termenilor argotici este derivarea, fapt ce se datorează, pe de o parte caracterului flexionar al limbii române, şi, pe de altă parte, potenţialului expresiv al unor sufixe, în special cele diminutivale şi augmentative. Derivarea progresivă este ilustrată mai frecvent, în timp ce, prin derivarea regresivă, par să se fi constituit cuvinte

---

[32] De exemplu, în enunţul „Cîte *bătrîne* ai scos azi de la *broaşte*?" ('Cîte mii de lei ai cîştigat la aparatele de poker electronic?').
[33] Termenii prin care se exprimă această noţiune sînt, în mare parte, preluaţi din argoul răufăcătorilor.

de largă circulaţie: *mozol* (ʻsărut') < vb. *a mozoli*; *potol* (ʻmîncare') < vb. *a potoli* etc.

Se poate considera că, în argoul elevilor, exploatarea valențelor expresive ale unor sufixe şi prefixe tinde să devină una din mărcile stilistice dominante la nivel lexical. Referindu-se la modalitățile prin care se dezvoltă valoarea peiorativă a termenilor lexicali, Zorela Creța (1967: 177-194) identifica două mecanisme pentru stabilirea sensului peiorativ al unui cuvînt. Nuanța peiorativă poate fi dobîndită în cursul evoluției semantice a termenului respectiv sau poate fi obținută prin adăugarea unor elemente derivative:

> „Peiorativele conțin o mare doză de afectivitate, deci de subiectiv. Unele cuvinte, care în mod normal nu au nici o accepție depreciativă, pot să fie peiorative pentru unii vorbitori" (Creța, 1967: 178).

Derivarea cu sufixe este cel mai important procedeu de formare a elementelor lexicale argotice, remarcîndu-se preferința argotizanților pentru folosirea unui număr redus de afixe din seria sufixelor româneşti. În această categorie intră mai ales sufixele diminutivale şi augmentative, care contribuie la dezvoltarea valențelor expresive (peiorative sau admirative) ale termenilor de argou. În ansamblu, s-ar putea aprecia că, în argoul elevilor, sufixele de acest tip s-au specializat, iar unele dintre ele pot fi considerate mărci stilistice (de exemplu, sufixele -EALĂ, -IST, -OS) ale normei argotice care guvernează unele dintre interacțiunile verbale ale şcolarilor. Din seria afixelor ce apar frecvent ca elemente lexical-formative fac parte următoarele sufixe:

-AN: *ciortan* (1. ʻțigan'; 2. ʻcopil') < rus. *ciorti* (ʻdrac') + suf. *-an*; *guțan*[34] (1. ʻfraier, prost'; 2. ʻpersoană naivă') < apelativul *guță* (rezultat, probabil, fie prin contragerea substantivului peiorativ *găgăuță* ʻprost, naiv', fie prin contragerea apelativului *guguță*

[34] Exemplu pentru sensul nr. 1: „A venit un *guțan*...".

'prost'); *profan* < abr. *prof.* (< subst. *profesor*) + suf. *-an*; *pletan* ('păr lung') < subst. *pleată* + suf. *-an* etc. Valoarea depreciativă a sufixului este evidentă mai ales în cazul substantivului *profan*, termen ironic, al cărui înțeles, ('cadru didactic'), se dezvoltă în convergență cel al omonimului neologic *profan* ('1. neştiutor, nepriceput') (DN, 1986: 872).

-ANCĂ: *cordancă* (1. 'fată/femeie uşuratică'; 2. 'prostituată') < subst. *coardă* (argoul lumii interlope; 'prostituată') + suf. *-ancă*. Valoarea peiorativă a sufixului dublează şi amplifică sensul depreciativ al substantivului *coardă*.

-AR: *şmenar*[35] ('şmecher') < subst. *şmen* ('escrocherie') + suf. *-ar*; *miştocar* ('zeflemitor') < adj./adv. *mişto* (țig. 'frumos') + suf. *-ar*; *şucar* ('frumos', format, probabil, prin regresia verbului *a* (*se*) *şucări* ['a (se) supăra'] este folosit, ca adjectiv, cu sens de superlativ. În vorbirea elevilor, sufixul -AR are un randament funcțional ridicat mai ales în cazul termeni umoristici, care, fără a fi argotici, ilustrează creativitatea lingvistică a şcolarilor: *dințar* ('medic stomatolog') < subst. *dinte* + suf. *-ar*; *pozar* ('fotograf') < subst. *poză* + suf. *-ar*; *spirtar* ('bețiv') < subst. *spirt* + suf. *-ar* etc.

-AŞ: *băiețaş*[36] (1. 'prieten'; 3. 'individ'; 3. 'persoană care se dă mare, golan, şmecher') < subst. *băiat* + suf. *-aş*; *meseriaş*[37] (1. folosit ca adjectiv sau ca adverb, cu sens de superlativ; 2. 'priceput, talentat') < subst. *meserie* + suf. *-aş*; *pîrnăiaş* ('deținut') < subst. *pîrnaie* ('penitenciar') + suf. *-aş* etc. Semnificația argotică a acestor cuvinte s-a dezvoltat prin mutație semantică. În cazul substantivului *băiețaş*, sufixul -AŞ este folosit cu valoare peiorativă, atunci cînd termenul are sensul ('persoană care se dă mare', 'golan', 'şmecher'). Poate fi amintită, de

---

[35] Exemple de enunțuri: „Noi sîntem *şmenari*"; „*Şmenarii* de cartier au un limbaj obscen".

[36] Folosit cu sensul nr. 3 în enunțul: „Sînt *băiețaş*, am tupeu de borfaş".

[37] Exemplu pentru sensul nr. 2: „E *meseriaş*, gagiul!"

exemplu, sintagma *băiețaş de cartier*, folosită adesea cu sens depreciativ în presa cotidiană.

-ĂRIE: *sucărie*[38] (ʻterasă') < subst. *suc* + suf. *-ărie*. Sufixul nu este foarte productiv în argoul elevilor şi nu implică nuanțe semantice peiorative aşa cum se întîmplă în cazul unui derivat recent, folosit în stilul publicistic: *mînărie* (ʻescrocherie'; ʻafacere necurată') < subst. *mînă* + suf. *-ărie*.

-ĂU: *sandilău* (1. ʻnebun'; 2. ʻprost') < adj. *sandiliu* + suf. *-ău*; *malău* (ʻsolid, bine făcut') < subst. *malac* + suf. *-ău*; *bulău* (1. ʻînchisoare'; 2. ʻliceu') < argoul răufăcătorilor. Pentru a ironiza regimul restrictiv din unele instituții de învățămînt, elevii folosesc ocazional şi alte sinonime ale substantivului *bulău*: *pîrnaie*, *mititica*. Prin sufixul augmentativ, substantivul derivat capătă fie un sens peiorativ, fie unul apreciativ.

-ELĂ: *vagabelă* (ʻfemeie uşoară') < subst. rom *vagab(ond)* + suf. *-elă*. Var. *bagabelă* (mult mai răspîndit).

-EALĂ: *abureală* (ʻminciună') < subst. *abur* + suf. *-eală*; *bangheală*/ *bungheală* (ʻprivire') < vb. țig. *a bunghi* (ʻa privi, a observa') + suf. *-eală*; *chileală* (ʻdenumire generică pentru băuturile alcoolice') < vb. reg. *a chili* (*a pili*) + suf. *-eală*; *găseală* (ʻîntîlnire') < vb. *a găsi* + suf. *-eală*; *macheală* (ʻdenumire generică pentru băuturile alcoolice') < vb. arg. *a machi* (ʻa bea') + suf. *-eală*; *mangleală* (ʻminciună') < vb. arg. *a mangli* (ʻa fura') + suf. *-eală*; *mardeală* (ʻbătaie') < vb. a mardi + suf. *-eală*; *prosteală* (ʻînşelătorie') < vb. *a prosti* (ʻa înşela') + suf. *-eală*; *topeală* (interj.) < vb. *a se topi* (ʻa dispărea') + suf. *-eală*; *vrăjeală* (ʻvorbă'; ʻminciună') < vb. *a vrăji* + suf. *-eală* etc. Este unul din cele mai productive sufixe în formarea derivatelor substantivale.

-GIU, -AGIU, -ANGIU: *bulangiu* (1. adj. ʻegoist'; 2. subst. ʻindivid, persoană') < subst. *bulan* + suf. *-giu*; *tablagiu* (ʻpolițist') < subst. *tablă* (ʻtresă de subofițer') + suf. *-giu* etc. Prin derivarea

[38] De exemplu, în enunțul: „Hai la *sucărie* să bem o şpîrlă".

cu acest sufix de origine turcă, termenii argotici capătă adesea valori expresive peiorative.

-IC: *profic* (‘profesor’) < subst. abr. *prof*. (‘profesor’) + suf. -*ic*. Sufixul marchează ironic sensul termenului derivat.

-IST: *blatist* (‘care nu plăteşte’) < locuţ. adv. *pe blat* + suf. -*ist*; *botanist*[39] (‘credul, naiv’) < subst. *bot* + suf. -*an* + suf. -*ist*; *fomist* (1. ‘mîncău’; 2. ‘sărac’) < subst. *foame* + suf. -*ist*; *carmolist* (‘beţiv’) < subst. *carmol* + suf. -*ist*; *limbist* (‘linguşitor’) < subst. *limbă* + suf. -*ist*; *mochist* (‘persoană care caută să obţină bunuri pe gratis’) < adj./adv. *moca* (‘gratis’) + suf. -*ist*; *plopist* (‘nepregătit pentru examinare’) < expr. (a fi în) *plop* + suf. -*ist*; *pomist* (‘nepregătit pentru examinare’) < expr. (a fi în) *pom* + suf. -*ist*; *septembrist* (‘corigent’) < subst. *septembrie* + suf. -*ist*. Expresivitatea sufixului este ilustrată de crearea unor termeni ironico-umoristici. Interesante sînt şi construcţiile lexicale ocazionale de tipul *parchinsonist* (‘persoană cu apucături ciudate’), obţinute din derivarea progresivă a unor neologisme.

-ISTĂ: *borduristă* (‘prostituată’) cu var. *borderistă* < subst. rom. *bordură* + suf. -*istă*. Sufixul este întrebuinţat şi în constituirea altor cuvinte care reflectă, în mod peiorativ, noţiunea de FEMEIE STRICATĂ: *centuristă*, *traseistă*. În uzul actual, asemenea creaţii lexicale nu mai funcţionează ca elemente argotice fiind larg răspîndite în presă, alături de alte elemente ale familiilor lexicale de care aparţine fiecare termen: *centurism*, *traseism*. De altfel, aceste ultime cuvinte sînt adesea întrebuinţate pentru a face referire la lipsa de moralitate a unor oameni politici.

-IŢĂ: *fetiţă* (1. ‘fată frumoasă’; 2. ‘prietenă’, 3. ‘prostituată’) < subst. *fată* + suf. -*iţă*. Sensul eufemistic (3) al substantivului *fetiţă* s-a dezvoltat prin mutaţie semantică în argoul lumii interlope şi s-a răspîndit şi în publicistica românească.

---

[39] O altă explicaţie pentru formarea semnificantului este analogia cu forma neologismului *botanist* specialist în botanică’ (DN, 1986: 154).

-OI: *smardoi*[40] ('bătăuş') < vb. *a mardi* (țig. mardo ʻa lovi') + suf. -*oi*. În semnificația substantivului este inclusă şi o notă de admirație.

-OAICĂ: (1. ʻfată/femeie uşuratică'; 2. ʻprostituată') < subst. *coardă* (argoul lumii interlope; ʻprostituată') + suf. -*oaică*. Valoarea peiorativă a sufixului dublează şi amplifică sensul depreciativ al substantivului *coardă*.

-OS: *bengos* (ʻfrumos, bun, de calitate') < țig. *benga* + suf. -*os*; *bisericos* (ʻbeat') < subst. *biserică* + suf. -*os*; *fățos* (despre persoane, ʻurît') < subst. *față* + suf. -*os*; *periculos* (ʻ frumos, bun, de calitate') < subst. *pericol* + suf. -*os*; *sîlos*[41] (ʻnesuferit') < subst. *silă* + suf. -*os*; *tîrşălos* (ʻfricos') < subst. *tîrşă* + suf. -*os* etc. Expresivitatea termenilor este amplificată, peiorativ sau apreciativ de sufix. Chiar dacă sufixul presupune formarea unor derivate adjectivale, termenii argotici în cauză se folosesc foarte frecvent ca substantive.

-TOR: *machitor* (ʻconsumator de băuturi alcoolice') < vb. *a machi* (ʻa bea') + suf. -*tor*; *mergători* (ʻîncălțăminte'; termenul este folosit numai la plural) < vb. *a merge* + suf. -*tor*; *ciorditor* (ʻhoț') < vb. *a ciordi* (ʻa fura') + suf. -*tor*; *corditoare* (1. ʻfată uşuratică'; 2. ʻprostituată') < vb. *a cordi* + suf. fem. -TOARE etc.

-UȚ: *ciumeguț* (ʻşmecheraş') < subst. *ciumeg* (ʻşmecher, descurcăreț') + suf. -*uț*. Ironia rezultă prin contrastul dintre valoarea diminutivală a sufixului şi sensul principal al substantivului derivat.

-UȚĂ: *lebăduță* (ʻnota doi') < subst. *lebădă* + suf. -*uță*; *steluță*[42] (ʻhoț care fură la comandă') < subst. *stea* + suf. -*uță*.

---

[40] Substantiv format prin proteza consoanei *s*.

[41] Termenul este folosit şi ca apelativ, prin substantivizarea adjectivului în vocativ: „Hai să facem ceva, *sîloşilor*".

[42] Formarea acestui termen argotic este interesantă întrucît sensul s-a dezvoltat metonimic, pornindu-se de la sensul substantivului *ninja* ('hoț care fură la comandă'). La baza semnificației cuvîntului *steluță* stă observația că arma secretă a unui ninja este o stea cu multe colțuri.

Din punct de vedere stilistic, extrem de interesante sînt derivatele formate cu sufixul toponimic -EANU, cu ajutorul căruia s-au dezvoltat locuţiuni adverbiale precum: *la lejereanu* ('foarte uşor') < adj./ adv. *lejer* + suf. -*eanu*; *la greuceanu* ('foarte mult') < locuţ. adv. *la greu* + suf. -*eanu*. Aceste locuţiuni adverbiale exprimă superlativul şi fac parte din sfera mai cuprinzătoare a structurilor idiomatice argotice. Altă locuţiune adverbială expresivă este construcţia (a merge) *cu blătescu* ('pe blat, gratis'), construită cu sufixul antroponimic -ESCU: *blătescu* < locuţ. adv. *pe blat* + suf. -*escu*. Cu acelaşi sufix antroponimic s-a format subst. *showlescu* ('petrecere') < subst. *show* + suf. -*escu*.

Derivarea cu prefixe are un randament funcţional ridicat, dar numai puţine prefixe au capacitatea de a conferi radicalului o nuanţare expresivă accentuată. Există cîteva prefixe sau prefixoide – care se pot ataşa unui mare număr de termeni – prin care se particularizează semnificaţia unităţilor lexicale derivate, pentru a a evidenţia componenta ironico-ludică a conversaţiei adolescentine: AUTO-: (a merge cu) *autopingica*, *autopasul* < pref. *auto*- + subst. *pingică*, *pas*; SUPER-: *supermişto* < pref. *super*- + adj./ adv. *mişto*; MEGA-: *megachestie* < pref. *mega*- + subst. *chestie*.

Compunerea. O particularitate importantă a argoului elevilor este folosirea unor cuvinte şi expresii de argou, formate prin compunere cu elemente savante sau străine, prin care se ilustrează creativitatea adolescenţilor. Semnificaţia acestor creaţii lexicale este, de regulă, ironico-umoristică. Multe dintre aceste cuvinte apar numai în anumite colectivităţi de elevi, fiind semne lingvistice motivate de anumite realităţi din mediul şcolăresc respectiv. În vreme ce unele cuvinte precum *alconaut* ('consumator de băuturi alcoolice') < subst. *alcool* + el. comp. *naut* (gr. *nauta* 'navigator') sau *barbologie* ('răspuns evaziv, divagaţie') < subst. *barbă* + el. comp. *logie* (gr. *logos* 'ştiinţă'), au o circulaţie

mai largă, există şi termeni care sînt folosiți doar pe o arie restrînsă: *țîrcologie*[43], *biologos*[44].

Contaminarea. Deşi este un procedeu lexical-formativ de ordin secundar, contaminarea poate fi ilustrată, în argoul şcolarilor, de existența unor forme umoristice precum *matescîrță* < subst. abr. *mate* (< subst. *matematică*) + interj. *scîrț*; *geogravarză* < subst. *geografie* + subst. *varză*. De altfel, denumirea umoristică a obiectelor şi materiilor de studiu reprezintă o marcă de identitate a argoului tinerilor, fie elevi, fie studenți. Fără a fi propriu-zis argotice, creații lexicale de tipul *stresiune* < *stres* + *sesiune* sau *sexiune* (var. grafică *secsiune*) < *sex* + *sesiune* sînt preferate uneori de studenți datorită aspectului neobişnuit al semnificantului.

Conversiunea. În vorbirea adolescenților, schimbarea valorii gramaticale se manifestă adesea datorită unui izomorfism funcțional dintre clasa adjectivelor şi cea a adverbelor (de ex. *mişto*, *naşpa*, *adevă*), atunci cînd acestea îndeplinesc rolul de determinanți ai unor structuri nominale, respectiv verbale.

Transferurile şi împrumuturile. O altă modalitate de dezvoltare a vocabularului argotic este reprezentată de transferul de termeni dintr-un argou în altul. Sînt foarte frecvente împrumuturile din argoul răufăcătorilor: *a da o gaură* (ʻa evada') trece în argoul elevilor la (ʻa chiuli'), *coardă* (ʻprostituată') devine (ʻfată frivolă') etc. Frecvent sînt preluate cuvinte şi sintagme din limbajul sportiv: *a o da în bară* (ʻa eşua'), *a fenta* (orele de curs) (ʻa chiuli') etc., sau din lumea show business-ului: *a se da în spectacol*, *a face parada modei* (ʻa se certa') etc.

Împrumuturile sînt foarte apreciate de liceenii argotizanți, fie datorită noutății semantice pe care o aduc, fie caracterului relativ

---

[43] Cuvînt folosit de elevii de la liceul ieşean „Garabet Ibrăileanu" pentru a denumi fizica. Termenul este format de la numele profesorului care predă această disciplină.

[44] Termen folosit de elevii liceului tecucean „Spiru Haret".

criptic pe care îl dețin aceşti termeni lexicali. Argotisme de factură neologică precum *hologramă* ('persoană slabă'), *ecologist* ('vagabond') sau *paraşută* (1. 'prostituată', 2. 'fată frivolă') sînt întrebuințate mai ales pentru ineditul lor metaforic. Limba țigănească devine o sursă importantă din care sînt preluate, uneori prin filiera altor limbaje argotice, termeni care, ulterior, sînt investiți cu semnificație argotică. Cuvinte precum *benga* (superlativul unui lucru, obiect sau al unei acțiuni etc.), *matol* ('beat') etc. pot fi auzite frecvent în conversația argotică a elevilor. În fenomenul mai larg al modei lingvistice se încadrează preluarea unor termeni din limba engleză. Foarte utilizate sînt cuvintele *cool* ('foarte ~'), *best* ('cel mai bun'), *ful* ('plin, aglomerat'), *party* ('petrecere, distracție').

Dezvoltarea semnificațiilor în argoul elevilor. Studierea mecanismelor de constituire a semnificațiilor argotice reprezintă un domeniu de cercetare marcat de o controversă importantă, generată de înțelegerea modului de constituire a sensurilor. Din acest punct de vedere, în literatura de specialitate se remarcă două ipoteze: a) sensurile figurate se întemeiază prin deviere iar expresivitatea semantică este fundamentată pe opoziția *sens nemarcat* (propriu) – *sens marcat* (figurat) şi b) sensurile se actualizează contextual şi se dezvoltă prin intermediul unor instrumente cognitive cu ajutorul cărora vorbitorul se raportează prin limbă la lumea extralingvistică.

Comparînd cele două tendințe se poate observa că cea de-a doua ipoteză recuperează dimensiunea creativă a actului lingvistic şi presupune, în acelaşi timp, la nivel contextual, existența mecanismului de semnificare ilustrat de prima ipoteză. În limba vorbită, cel puțin, dinamica semnificației este orientată de context, în cele două accepțiuni importante ale termenului: 1. vecinătate a două elemente de limbă, co-text şi 2. situația de comunicare în care se află vorbitorul, context comunicativ. Modul de desfăşurare a oricărei conversații arată că opozițiile prin care se constituie semnificația se dezvoltă numai în interiorul contextului.

Din perspectivă stilistică, existența unor opoziții care generează expresivitatea semantică este fundamentală, pentru că orice sens se formează, în conştiința vorbitorului, prin intermediul unui raport binomial: *nume* (limbă) – *referent* (lume). Este mai adecvat ca unele dintre mijloacele de semnificare numite *figuri de stil* [45] să fie considerate mecanisme cognitive prin care se constituie *modelele cognitive*[46]. Privită astfel, disocierea, ruptura dintre „literal" şi „figurat" devine o continuitate.

Ca şi în limba vorbită, constituirea şi dezvoltarea sensurilor argotice este guvernată de cele trei prototipuri cognitive importante, *metafora*, *metonimia* şi *ironia*. Expresivitatea semantică a cuvintelor şi expresiilor din argoul elevilor se dezvoltă prin interdependența celor trei prototipuri. Foarte multe elemente lexicale cu sensuri metaforice sînt dominate de ironie. Încercarea de a clasifica cuvintele şi expresiile din vocabularul argotic după tipologia figurilor de stil ar fi ilustrativă doar din punct de vedere metodologic, însă nu ar reflecta realitatea lingvistică. De aceea, am optat pentru o metodă de analiză mixtă, combinînd analiza în trăsături distinctive cu analiza contextual-dinamică.

Pentru a ilustra modul de dezvoltare a semnificațiilor în argoul elevilor am ales ca exemplu cîmpul PROSTIEI întrucît este cel mai bine reprezentat şi pentru că evidențiază lingvistic atitudini specifice vîrstei: spiritul critic şi non-conformismul. Aproape toate cuvintele, sintagmele şi expresiile care se încadrează în acest cîmp semantic sînt metafore a căror expresivitate se dezvoltă gradat. Un prim tip de marcare metaforică, cel mai apropiat de realitatea extralingvistică, se realizează prin înțelegerea specificului uman al prostiei [+ uman]. Semnificațiile expresive ale elementelor lexicale sînt însă construite antinomic, prostia fiind echivalată cu lipsa inteligenței [+ prostie = – inteligență].

---

[45] Discuția este limitată doar la metaforă, metonimie şi ironie.

[46] Pentru definirea acestor concepte vezi Gibbs Jr. (1994: 24-120); Ungerer & Schmid (1997: 43-55).

Prin urmare, identitatea acestui prim subcîmp semantic metaforico-ironic se dezvoltă prin opoziția semică [+ uman/ – inteligență]: *bulă*, *bulache*, *făcut în eprubetă*, *lache*, *lanchenştain*, *muist*, *prostia întruchipată*, *țăran*. În interiorul acestei serii se observă sporirea expresivității prin alte mijloace: *sufixare* (*bulă* > *bulache*, *lache* > *lachenştain*), *metaforizare metonimică* (*muist* ʻfraierʼ < *muie* (ʻfațăʼ, ʻgurăʼ) + suf. -*ist*), *sintagme ironic-umoristice* (*făcut în eprubetă*, *prostia întruchipată*, *călărit de prostie*), *depreciere semantică* (*țăran*) etc.

Al doilea mare subcîmp semantic se dezvoltă prin negarea calității umane a prostiei şi prin transferul acestei însuşiri asupra altor elemente animate din realitatea înconjurătoare. Identitatea semică a acestui subcîmp metaforic stă sub semnul trăsăturii distinctive [– uman] relaționată cu seme de tipul [+ animal], [+ vegetal]. Constituirea opozițiilor semice [– uman/ + animal]: *berbec*, *bizon*, *cîrlan*, *fazan*, *papagal*, *pinguin* şi [– uman/ + vegetal]: *legumă*, *pomist*, *botanist* dă naştere unor cuvinte expresive, ale căror valențe stilistice sînt amplificate mai ales prin *sufixare* (*botanist*, *pomist*) sau prin *pletoră semantică* (*pomist*, *plopist*).

Cel mai înalt grad de expresivitate se dezvoltă în subcîmpul prostiei percepute ca trăsătură definitorie a lucrurilor inanimate. Dincolo de dimensiunea metaforică, expresivitatea elementelor lexicale argotice se dezvoltă prin ironia sarcastică, potențată de opoziția semică [– uman/ – animat]: *alterat*, *cap de nit/ şpaler/ țintă/ vidanjă*, *coclit*, *frate cu cimentul*. Mijloacele de mărire a expresivității sînt în mare parte de tip analitic (subst. *cap* + prep. *de* + *determinant*) sau retoric (*frate cu cimentul*) şi ilustrează un imaginar lingvistic asemănător celui poetic.

Stilistica argoului în comunicarea prin intermediul internetului

„Argoul este drojdia şi suflul unor procese mereu active în limbaj, prin care spuma şi mizeria sînt aruncate la suprafață, cel mai adesea pentru a dispărea, uneori pentru a se depune şi cristaliza.”

Walt Whitman

Deşi este o normă care se manifestă în limba vorbită, argoul a pătruns treptat în limba scrisă. În perioada actuală, cea mai importantă valorificare contextuală a valențelor expresive argotice se manifestă în interacțiunile verbale dintre utilizatorii de internet. Dominate de principiul economiei în limbă, schimburile de replici dintre internauți se constituie într-o varietate hibridă, rezultată din întrepătrunderea oralității cu scrierea. Dezvoltarea acestui amplu fenomen contemporan, numit „oralitate transcrisă” (Zafiu, 2001: 278 ş.u.), a fost favorizată de apariția noilor tehnologii de comunicare care au determinat o extindere fără precedent a unor modalități interactive de comunicare verbală prin intermediul programelor electronice de tip *e-mail*, *chat*, *messenger*, *forum*. Această diversificare este descrisă de David Crystal (2006), care recurge la noțiuni precum „Netspeak” şi „e-discourses” (e-discursuri), pentru a propune disocieri între varietăți precum „limbajul e-mailurilor”, „limbajul forumurilor (engl. chatgroups)”, „limbajul lumilor virtuale (engl. MUDs)”. Dacă unele dintre aceste variante de comunicare suplinesc tipuri tradiționale de comunicare prin limba scrisă (programele e-mail reprezintă versiuni electronice ale scrisorilor poştale şi pot fi considerate ilustrări electronice ale stilului epistolar), altele au fost create cu scopul de a facilita schimbul rapid de replici între locutori aflați la mare distanță dar

în prezență temporală. Dezvoltate ca instrumente de comunicare ce permit schimbul spontan de replici între protagonişti, programele de *chat* (conversație) şi *messenger* (mesagerie) au fost concepute pentru o comunicare scrisă rapidă, care să permită interacțiunea verbală după modelul comunicării orale. De altfel, unele dintre programele de mesagerie au opțiunea de a efectua convorbiri de tip telefonic sau însoțite de imagini în timp real (videoconferințe). Impactul acestor programe pe piața mondială a mijloacelor de comunicare audio şi video a fost uriaş. Costurile foarte reduse sau caracterul gratuit al unor programe de telefonie şi videotelefonie au determinat numeroase companii de telecomunicații să-şi adapteze strategia de extindere pe piață, prin includerea posibilității de conectare la internet.

Pentru cercetarea ştiințifică, răspîndirea acestor tehnologii a deschis orizonturi noi de interes. Ca obiect de cercetare al semioticii, comunicarea prin intermediul internetului reprezintă, la ora actuală, unul din cele mai fertile domenii de studiu.

Din punct de vedere lingvistic, studierea mijloacelor de comunicare care au favorizat întrepătrunderea limbii cu alte sisteme de semnificare de natură audiovizuală şi au accentuat pluralitatea întrebuințării semnelor ar putea impulsiona lărgirea perspectivei interdisciplinare în descrierea unor fenomene legate de întrebuințarea limbii în comunicarea umană.

În sens mai restrîns, din perspectivă stilistică, dezvoltarea acestui fenomen poate contribui la apariția unor noi tipuri de manifestări expresive sau la diversificarea celor deja existente. Sub influența comunicării prin intermediul internetului, configurația stilistică a limbii ar putea înregistra noi variante ale stilurilor informale (stilul conversației, stilul epistolar) sau funcționale (stilul publicistic, stilul beletristic, stilul ştiințific).

Cercetarea stilistică a noilor forme de comunicare verbală prin intermediul internetului nu poate neglija valențele expresive ale întrebuințării limbii în schimburile informale de replici între utilizatori. Ca parte integrantă a ansamblului de norme care

constituie identitatea lingvistică şi expresivă a conversației, argoul este folosit într-o mare varietate de interacțiuni verbale, fapt pentru care am considerat necesară prezentarea sistematică a unor particularități expresive generate de folosirea argoului în interacțiunea verbală prin intermediul internetului. Scopul acestei prezentări este de a valida ipoteza privind existența unei norme argotice comune, care include elemente lingvistice cunoscute unui număr mare de vorbitori şi a căror valorificare expresivă subliniază spiritul inovator al protagoniştilor actului de comunicare (în varianta sa electronică), tendința lor de a folosi o exprimare inedită, în raport cu libertățile permise de sistemul limbii, cu limitările normative şi în funcție de conştiința lingvistică a fiecăruia.

Trăsături funcțional-expresive ale interacțiunii verbale între utilizatorii de internet

Pentru constituirea corpusului argotic (în jur de 1.000 de elemente lexicale şi frazeologice) au fost analizate o serie de *forumuri* ale unor pagini de internet, exemplele extrase fiind însoțite de ilustrare contextuală. Spre deosebire de alte modalități interactive de comunicare verbală prin intermediul internetului, forumurile au ca trăsătură definitorie caracterul colectiv, iar vorbitorul are posibilitatea de a deveni utilizator prin alegerea unui nume codificat (poreclă), care îi garantează, astfel, anonimatul şi libertatea de expresie. Dacă programele de mesagerie au caracter privat, dominat de spontaneitatea şi efemeritatea schimbului de replici (pentru a fi păstrată, interacțiunea verbală cu ajutorul programului de mesagerie trebuie salvată în calculatorul unuia dintre utilizatori), programele de forum sînt publice, pot fi accesate şi studiate de oricine şi au avantajul de a asigura înregistrarea automată a enunțurilor, cu specificarea orei, zilei, lunii şi anului cînd a fost trimisă replica.

În general, orice forum este organizat tematic iar utilizatorul poate alege orice arie de interes pentru a-şi exprima opiniile față

de temă sau de părerile altor utilizatori. Opţional, utilizatorii au posibilitatea de a părăsi interacţiunea verbală colectivă şi de a continua schimbul de mesaje, într-un cadru privat (prin programul de e-mail), cu un număr foarte restrîns de persoane. Caracterul liber al discuţiei, anonimatul şi marea diversitate tematică au transformat forumurile în medii de comunicare cu mare impact printre utilizatori.

Cele mai mari forumuri româneşti – forumul Softpedia, forumul revistei Computer Games ş.a. – au zeci de mii de utilizatori şi sînt veritabile corpusuri lingvistice care pot fi studiate din perspectiva mai multor discipline: gramatică, lexicologie, pragmatică, analiza discursului etc.

În general, utilizarea limbii române în mediul virtual are o serie de trăsături care pot fi sintetizate după cum urmează:

a) existenţa complementarităţii între semnele limbii şi alte sisteme de semnificare, mai precis imaginile-şablon (engl. *smileys*, *emoticons*) folosite pentru a reflecta emoţiile sau atitudinile emiţătorului faţă de obiectul comunicării. În acest caz, conceptul de *sintaxă mixtă* (Slama-Cazacu, 1999: 187-194) denumeşte înlocuirea „indicaţiilor mimico-gesticulatorii" care, de obicei, sînt „intercalate în vorbire şi formează un corp comun cu acestea", cu şabloanele imagistice respective. În versiunile unor programe de mesagerie, şabloanele imagistice sînt înlocuite de imagini animate, însoţite sau nu de un fond sonor, semne care suplinesc, în comunicarea scrisă, lipsa mimicii şi a gesturilor.

b) manifestarea elementelor de discontinuitate (citarea unor replici anterioare, secvenţialitatea, divagările, revenirile etc.). Spre deosebire de natura orală a conversaţiei, în care divagările, repetiţiile, întreruperile şi adăugările se manifestă spontan, schimbul de replici între utilizatorii de internet se manifestă în succesiune cronologică, fără a fi posibilă suprapunerea interlocutorilor sau întreruperea enunţării. În marea majoritate a situaţiilor, replicile sînt enunţuri finite, care nu pot fi preluate, prin întrerupere, de un

alt emițător (aşa cum se poate întîmpla în cazul conversației). Cu excepția acestui fapt, interacțiunea verbală digitalizată se aseamănă cu structura conversației, dar se înscrie, prin natura ei scriptică, în raporturi de tip intertextual (orice emițător poate alege să replice oricărui participant la dezbatere, prin citarea, parafrazarea, ironizarea, parodierea etc. spuselor celui cu care se doreşte intrarea în dialog). Secvențialitatea interacțiunii scrise permite reluarea dezbaterii din orice punct anterior, favorizează digresiunile şi comentariile auxiliare, dar, în acelaşi timp, dă emițătorului posibilitatea de a verifica cu acuratețe coerența şi succesiunea ideilor exprimate, fenomen care nu este posibil în conversație decît prin înregistrarea convorbirii.

c) dezvoltarea contextuală a comunicării, ca sumă de individualități. Prin natura scrisă a schimburilor de mesaje, caracterul colectiv al interacțiunii verbale se constituie ca o sumă de replici individuale, al căror emițător poate fi identificat, fapt care nu este totdeauna posibil în vorbire. Prin intermediul internetului, schimbul de replici se realizează constant, indiferent de distanța geografică dintre utilizatori, posibilitate existentă numai în transmisiile televizate, în conversațiile telefonice sau în videoconferințe.

d) schimbarea permanentă de registru, ilustrată prin varietatea lexicală a elementelor utilizate de emițători în replicile lor: termeni tehnici, argou, jargon, neologisme, xenisme etc. În comunicarea prin intermediul programelor interactive, influența limbii engleze a determinat apariția jargonului informatic, limbaj al cărui vocabular este format din neologisme şi multe xenisme, neadaptate încă la sistemul flexionar al limbii române. Pentru cercetătorii interesați de contactele interlingvistice, acest jargon este demn de interes, dacă se ia în considerare că dezvoltarea lui se face prin limba cultă.

e) problemele de ortografie. Lipsa semnelor diacritice în scrierea unor sunete şi grupuri de sunete (ş, ț) a determinat apariția unor forme ortografice specifice comunicării digitalizate (sh, tz). Extrem

de interesante, aceste fenomene reflectă transpunerea oralității în limba scrisă şi ar putea face obiectul unei cercetări aprofundate pe această temă. Din rațiuni metodologice, enunțurile prin care se ilustrează diverse fenomene lingvistice şi stilistice specifice comunicării verbale prin intermediul internetului au fost transcrise prin adăugarea semnelor diacritice, păstrîndu-se intacte inovațiile şi greşelile de ortografie, deoarece pun în lumină spontaneitatea interacțiunii lingvistice dintre utilizatori şi competența lingvistică a protagoniştilor implicați în procesul de comunicare.

Schimbul informal de replici favorizează întrebuințarea argoului şi chiar a unor cuvinte şi expresii tabu, folosite în ciuda interdicțiilor impuse de administratorii paginilor de internet care găzduiesc forumurile. Astfel, constituirea unei norme argotice comune, care include elemente lingvistice cunoscute unui număr mare de vorbitori este reflectată de identitatea socială a vorbitorilor care folosesc argoul şi de încadrarea stilistică a argoului în cadrul manifestărilor oralității transcrise.

Din punct de vedere social, profilul utilizatorului de internet include cîțiva indici reprezentativi pentru identitatea celor care folosesc argoul în schimburile de replici electronice: locuitor din mediul urban, aflat la vîrsta adolescenței (cel mai adesea) sau a maturității, cu studii medii sau superioare, posesor al unui computer personal sau avînd posibilitatea de utilizare a unui calculator conectat la internet.

Din perspectivă stilistică, interacțiunea verbală pe forumuri reprezintă o manifestare particulară a unui complex de norme ale conversației familiare, în care se reflectă varietatea de tip diatopic (vorbirea citadină), diastratic (limbajul tinerilor) şi diafazic (limbă literară, argou, jargon, limbaj vulgar). În consecință, expresivitatea interacțiunilor verbale se manifestă polimorfă, în raport cu idiolectul fiecăruia dintre protagoniştii actului de comunicare, cu identitatea socială a vorbitorilor şi cu alți factori contextuali care influențează constituirea opozițiilor stilistice la nivelul enunțului.

Particularităţi morfo-sintactice cu valoare expresivă

În ansamblu, cercetarea stilistică a părţilor de vorbire cuprinde trei aspecte importante: a) schimbările cu rol expresiv din interiorul categoriilor gramaticale, b) valenţele stilistice ale unor mijloace lexical-formative care favorizează fie apariţia de noi unităţi lingvistice, fie trecerea unor elemente de limbă în alte clase lexico-gramaticale şi c) mecanismele de potenţare a expresivităţii semantice. Din acest punct de vedere, comunicarea verbală de tip familiar-argotic, evidenţiată prin replicile schimbate de diverşi utilizatori de internet, se dovedeşte un domeniu de cercetare reprezentativ pentru dinamica limbii actuale, întrucît aduce în prim-plan tendinţele expresive manifestate în limba vorbitorilor din mediul urban.

Flexiunea nominală

Substantivul. Locul central pe care substantivul îl ocupă, alături de verb, în comunicarea verbală, ilustrează complexitatea relaţiilor pe care limba (prin vorbitorii săi) le dezvoltă între numele atribuite elementelor planului ontic şi reflectarea lingvistică a proceselor care descriu dinamica acestor elemente. Din perspectivă stilistică, substantivul este considerat, de unii cercetători, partea de vorbire cu „cea mai mare bogăţie şi varietate de sensuri şi forme, apte (...) pentru a transpune pe plan lingvistic intenţiile expresive ale vorbitorilor” (Câmpeanu, 1975: 25).

Fără a încerca o analiză exhaustivă a expresivităţii substantivelor argotice folosite în aceste medii de comunicare – demers foarte complex şi greu de realizat, avîndu-se în vedere multitudinea, individualitatea şi variabilitatea expresivă a majorităţii acestor schimburi interactive de replici –, prezentarea unor mijloace de potenţare a expresivităţii nominale ar putea încuraja cercetarea aprofundată a acestor forme de comunicare care par să capete o importanţă din ce în ce mai mare.

Fundamentală pentru descrierea raportului nume – referent, distincția lingvistică între *substantive comune* şi *substantive proprii* este uneori anulată întrucît interlocutorii acceptă, adoptă şi utilizează un alt fel de convenție – de tip stilistic – prin care se urmăreşte dezvoltarea unor efecte stilistice, specifice oralității.

Fără a considera *antonomaza* ca realizare stilistică a unei relații de cvasi-sinonimie, ea ar putea fi interpretată ca rezultat al anulării opoziției nume comun – nume propriu, fapt ce permite reciprocitatea trecerii de la semnificație categorială (specifică substantivului comun) la desemnare individuală (specifică substantivului propriu). În esență, mecanismul de reliefare stilistică rezidă în ataşarea de sufixe specifice substantivelor proprii unor unități lingvistice nominale (vezi Zafiu, 2001: 229-230) sau în folosirea unor substantive proprii ca substantive comune. Aceste schimbări orientează, în planul sensului, transpunerea semnificației sub semnul unei individualități denominative, de tip umoristic sau ironic. Altfel spus, prin antonomază se face izolarea, individualizarea formală a unor termeni de clasa în care ei se încadrează în mod obişnuit şi se concretizează, cel puțin aparent, transferul într-o altă clasă. De exemplu, unele derivate, formate cu afixe de tipul -*eanu* [*goldeanu* (1.'aur', 2. 'bani') < subst. engl. *gold* ('aur') + suf. -*eanu*; locuț adv. *la greuceanu* ('foarte mult') < loc. adv. *la greu* + suf. -*eanu*] sau -*escu* [loc. adv. *pe blătescu* < loc. adv. *pe blat* + suf. -escu], se încadrează în clase lexico-gramaticale diferite de cea a substantivului (locuțiuni adverbiale), fapt ce demonstrează că sufixele respective sînt întrebuințate cu rol stilistic.

Ocazional, pe lîngă derivativele antroponimice apar şi cele toponimice. În această privință, acțiunea funcției ludice pare să fi determinat apariția substantivului *străinezia* < adj. *străin* + el. comp. -(*n*)*ezia*, format prin analogie cu numele proprii ale unor țări sau regiuni cum ar fi *Polinezia*, *Indonezia*, *Malaezia* etc., derivarea contribuind la impunerea trăsăturii semice [+ exotism].

Transformarea unui nume propriu în substantiv comun este motivată exclusiv de intențiile ironice ale emițătorului. Fără a avea caracter argotic, formele hipocoristice ale unor nume româneşti precum Dumitru (Mitică) sau Gheorghe (Gigi) sînt adesea folosite de utilizatorii de internet ca termeni expresivi prin care se ilustrează atitudinea sarcastică față de prostia omenească, în genere, sau față de anumite grupuri socioculturale: „Ca să pară «europeni» *miticii* aprobă mai toate cererile scandaloase ale UDMR-ului”[1]; „Chiar poți să te rezumi la «româna» pe care o asculți la televizor, sau la colț de stradă în versuri de manele, sau în butade semi-analfabete ale unor *gigei* născuți filosofi?”[2].

În cazul altor cuvinte, motivarea este de natură criptică. Substantive comune precum *mariana* sau *maria* (cu varianta *maria ioana*) s-au format pe baza asemănării fonetice cu termenul *marijuana* şi se folosesc pentru a desemna drogul respectiv: „dăm cu tancul peste puştii piloşi care fumează *maria* şi au ajuns regizori de filme proaste fără să-şi fi dat examul de licență”[3].

Din perspectivă stilistică, categoriile gramaticale prin care se realizează descrierea identității morfologice a substantivelor pot fi cercetate din unghiul realizărilor defective impuse de necesitățile expresive sau prin prisma distribuțiilor sintagmatice care determină anumite schimbări în interiorul categoriilor gramaticale substantivale.

Categoria genului prezintă ca particularitate stilistică marcarea desinențelor de gen (masculin şi feminin[4]) prin sufixe lexicale,

---

[1] **Berilă**, 16 octombrie 2005, 21: 35, comentariul la articolul „În Transilvania au loc astăzi manifestații pentru scindarea Universității Babeş-Bolyai”, de Călina Berceanu, publicat în cotidianul *Gîndul*, anul I, nr. 143, luni 17 octombrie 2005.

[2] **Radu Gramatovici**, 29 decembrie 2005, 04:37, forum.portal.edu.ro

[3] **crydead**, 21 mai 2003, 23:81, forum Cinemagia.ro

[4] Prezentarea particularităților stilistice ale genului va avea în vedere doar genurile masculin şi feminin, întrucît genul neutru este ambigen (formă de masculin, la singular şi formă de feminin, la plural).

augmentative sau diminutivale, care subliniază atitudinea emițătorului (admirativă, disprețuitoare sau eufemistică) şi semnalează, după caz, schimbările de sens, de categorie gramaticală sau de clasă lexico-gramaticală ale derivatelor. De exemplu, masculinul este reliefat, la singular, prin sufixe augmentative precum *-an* (*boulean*, *ghiul(e)an*, *gipan*, *gropan*, *merțan*) sau *-ău* (*fățău*, *lățău*, *nănău*), deşi, în unele cazuri, derivarea schimbă genul temei substantivului: *gropan* < s.f. *groapă* + suf. *-an*, *fățău* < s.f. *față*[5] + suf. - *ău*, *lățău* (ʻbărbat cu pleteʼ) < s.f. pl. *lațe* + suf. *-ău*.

Alteori, forma de masculin singular este rezultatul unui proces mai amplu de împrumut şi de adaptare fonetică şi/sau morfologică, aşa cum o demonstrează cuvintele *gipan* < engl. *jeep*[6] [pronunțat gi:p] + suf. *-an* şi *merțan* < rom. *Merț*[7] + suf. *-an* (vezi Zafiu, 2001: 225-226).

În unele contexte comunicative din limbajul popular sau familiar, sufixele augmentative au rolul stilistic de a amplifica, în planul formei, prin intensificare superlativă, semnificațiile peiorative ale unor substantive masculine, aspect observat în derivate precum *boulean*[8] sau *prostalan*[9]. Prin suprapunere cu alte mijloace lexical-

[5] Substantivul feminin *față* are şi alte derivate expresive precum *fățet* sau *fățălie* („**PREMIUL «RECONSTITUIREA»** îl încasează fotbalistul Laurențiu Opriceană de la Universitatea Cluj, care s-a învîrtit de un şut în fund, o palmă peste *fățălie* şi o mînă-nfiptă în beregată de la un suporter matolit", săptămînalul *Clujeanul*, 18 mai 2005, rubrica satirică „Premiile lui Napocel Clujanul").

[6] engl. *jeep* < abr. engl. G.P. < sintagma engl. *general purpose vehicle* (ʻvehicul bun la toateʼ).

[7] Prescurtarea familiară *Merț* face trimitere la sigla Mercedes-Benz, cunoscuta companie germană de autoturisme. Ocazional, forma *merț* se combină cu sufixul augmentativ -oi, rezultînd un alt termen cu sens peiorativ, *merțoi*: „Şi e adevărat o viloaie nu se face dintr-un amărăştean de teve, ci dintr-un *mertzoi* găsit deschis prin jermania, benvan [*BMW – n.n.*] etc.", **itiberiu**, 22 ianuarie 2004, 14:47, forum Softpedia.com

[8] „Toți cei care joacă afară spun că totul e schimbat. Cum e schimbat? Păi altă mentalitate, multă tactică... Astea cum să se formeze dacă ăla e *boulean*?", **Silent Thunder**, 9 iunie 2003, 08:21, forum Softpedia.com

formative, acest mecanism de marcare augmentativă contribuie la dezvoltarea complexităţii semantice şi la potenţarea expresivităţii de tip afectiv. De pildă, substantivul *amărăştean*, obţinut prin derivarea cu suf. *-ean* (Zafiu, 2001: 226-228), este folosit în vorbirea familiară şi în comunicarea pe internet cu valori semantice adjectivale[10] (ʽamărît', ʽsărac', ʽbătut de soartă') şi substantivale[11] (ʽorăşean (fără bani)', ʽpersoană de condiţie proastă sau medie', ʽindivid'), încărcate cu o certă conotaţie ironică.

Marcarea genului (masculin sau feminin) prin sufixe diminutivale are o reprezentare lingvistică mai puţin bogată, dar efectele stilistice sînt relevante, întrucît termenul obţinut are un sens diferit de cel al cuvîntului de bază. În cazul unor substantive cum ar fi *şmecheraş* sau *băieţaş*, sufixul diminutival *-aş* favorizează actualizarea trăsăturii stilistice [+ ironie], care impune derivatului o conotaţie peiorativă. Acelaşi mecanism se remarcă şi în folosirea sufixului diminutival feminin *-uţă*: *bisericuţă* (ʽgaşcă').

Unele *elemente de compunere savantă* sînt întrebuinţate pentru a potenţa expresivitatea, printr-un puternic contrast expresiv între semnificaţia depreciativă a radicalului lexical şi semnificaţia nobilă, livrescă a derivativului, după cum se poate observa din următoarele exemple: *agaţament* < vb. arg. *a agăţa* (ʽa acosta o persoană de sex opus') + suf. *-ment*; *barbologie* < subst. fem. *barbă* (ʽvorbă goală') + sufixoidul *-logie*; *burtologie* < locuţ. adv. *din burtă* + sufixoidul *-logie*; *poponaut* (ʽhomosexual') < subst. neutru *popou* + sufixoidul *-naut*.

Un alt afix reprezentativ este sufixul arhaizant -(*ă*)*ciune*, prin care se marchează apartenenţa la genul feminin a unor substantive

---

[9] „le-aş vinde relativ uşor fiind mulţi *prostalani* în oraş", **ThEDaMn3d**, 7 septembrie 2005, 22:34, forum Sotpedia.com

[10] „Gîndiţi-vă că sînt *amărăştean*, să nu-mi oferiţi variante de sute de dolari!", **abulafia**, 26 mai 2002, 09:18, forum Softpedia.com

[11] „ţi-ai ratat misiunea pe lumea asta ca formator de opinie şi te amesteci printre *amărăştenii* care stau la rînd", **2xg**, 11 ianuarie 2006, 15:38, forum Softpedia.com

formate prin derivare (deşi radicalul nu este substantiv) şi se evidenţiază expresivitatea de tip afectiv (admiraţia sau uimirea) a protagoniştilor implicaţi în actul de comunicare verbală: *bunăciune* (ʻfată/ femeie atractivă') < adj. *bună* + suf. -*ciune*; *pornăciune* (ʻfilm pentru adulţi') < adj. *porno* + suf. -*ăciune*; *furăciune* (ʻfurt') < vb. *a fura* + suf. -*ăciune*; *supărăciune* (ʻfoarte bun') < vb. *a* (*se*) *supăra* + suf. -*ăciune*.

Tot în această categorie ar trebui inclus şi substantivul *borax* (ʻvomă') format, probabil, ca omonim argotic al termenului tehnic *borax* (ʻborat de sodiu'), pe baza asemănării fonetice dintre verbul *a borî* şi forma participială *borat*.

Din punct de vedere expresiv, *categoria numărului* capătă relevanţă prin suspendarea opoziţiei lingvistice între singular şi plural. Substantivele cu forme numai de singular sau numai de plural se regăsesc frecvent în argou, fapt remarcat şi de alte cercetări recente. Întîlnite adesea în replicile utilizatorilor de internet, substantivele care au numai formă de singular (*singularia tantum*) prezintă interes stilistic prin mijloacele pe care le folosesc vorbitorii pentru a anula opoziţia de număr. Cuvinte formate prin derivare cu sufixul familiar -*ache*, precum *pornache* (ʻfilm pentru adulţi') < adj. *porno* + suf. -*ache*, *dilimache* (ʻnebun') < adj. *diliman* + suf. -*ache*, *bulache* (ʻprost, fraier') < subst. propriu *Bulă* + suf. -*ache* sînt folosite de vorbitori ca substantive care au numai formă de singular.

Un alt mijloc stilistic de formare a substantivelor argotice *singularia tantum* este resemantizarea unor cuvinte existente deja în lexicul limbii române: *caşcaval* (ʻbani'), *foc* (haşiş), *loz* (ʻbani'), *sîrmă* (ʻcablu de conectare la internet'; prin extensie, ʻconexiune la internet' > ʻinternet'), *ţ(e)avă*[12] (ʻcablu de conectare la internet'; prin extensie, ʻconexiune la internet'> ʻinternet').

[12] „Ai probleme, reclamă la ISP (Internet Service Provider – n.n.), nu ai şi îţi merge *ţeava*, asta e!", **Dragoş Nicuşor**, 8 august 2003, 04:19, www.mail-archive.com/rlug@lug.ro/msg60589.html.

Odată cu schimbarea semnificației, opoziția de număr nu mai are pertinență lingvistică iar rezultatul obținut este puternica individualizare a înțelesului argotismului, mai ales dacă se actualizează determinarea hotărîtă de tip familiar, ori alte mijloace de ilustrare a oralității şi afectivității: „la o sală de biliard mă gîndesc şi eu mai pe viitor cînd voi avea *lozu* gros...”[13]; „dă maşina de toți pereții să sară băieții cu caşcavalu’, fă-le *plîngeri peste plîngeri*”[14] etc.

Substantivele care au numai forme de plural dezvoltă conotativ ideea de amplificare, de multiplicare [*lovele* (‛bani’), *parai* (‛dolari’), *verzişori* (‛dolari’), *țoale* (‛îmbrăcăminte’)] sau au rolul de a reflecta şi de a marca, în planul formei, atitudini precum ironia, neîncrederea, sau sarcasmul [*cioace* (‛glume’), *figuri* (‛mofturi’), *strîmbe* (‛minciuni’), *ştouri* (‛sarcasme’) < adj. *mişto*, *texte* (‛baliverne’, ‛vorbărie’)]. De fapt, unele substantive argotice *pluralia tantum* sînt dezvoltări semantice ale unor cuvinte care sînt preluate din alte vocabulare (ştiințific, dialectal etc.) şi care, în mod obişnuit, au forme de singular[15], schimbarea de sens lexical fiind marcată stilistic prin suspendarea opozițiilor lingvistice şi potențarea expresivității generate prin realizarea defectivă a categoriei numărului. În unele cazuri, anularea opoziției *singular* – *plural* poate fi impusă constituenților substantivali din anumite frazeologisme, precum *a face figuri* (‛a face mofturi’, ‛a riposta’), *a avea figuri* (*în cap*) (‛a fi mofturos’), *a băga strîmbe* (‛a minți’), *a freca la icre* (‛a enerva’) dar, alteori, ea pare determinată de însăşi identitatea referentului, aşa cum o demonstrează existența diverselor argotisme substantivale cu sensul ‛bani’: *lovele*, *parai*, *verzişori*.

Atît substantivele *singularia tantum*, cît şi cele *pluralia tantum* pot dezvolta relații de sinonimie care includ fie numai argotisme substantivale defective de singular (*texte*), fie numai substantive

[13] **Fire_dog**, 19 noiembrie 2005, 15:52, forum Softpedia.com
[14] **SoSlow**, 14 aprilie 2006, 20:16, forum Softpedia.com
[15] De exemplu, figură – figuri, strîmbă – strîmbe, text – texte.

argotice defective de plural (*caşcaval* – *loz*; *sîrmă* – *ț(e)avă*). În cazul unor noțiuni cu o bogată reprezentare lexicală în argou, se remarcă dezvoltarea unor relații complexe de sinonimie între substantivele cu realizare defectivă a categoriei gramaticale a numărului[16].

Categoria cazului reflectă identitatea distribuțiilor sintagmatice în care intră substantivul şi semnificațiile – lingvistice şi stilistice – pe care le implică, la nivelul enunțului, organizarea sintactică a elementelor nominale. Din perspectivă sintactică, raporturile de coordonare sau de subordonare în care intră substantivul pot ilustra, în anumite situații de comunicare, importanța procedeelor şi mijloacelor sintactice în dezvoltarea expresivității din schimbul familiar de replici. Întrucît valențele stilistice ale substantivelor argotice folosite de utilizatorii de internet țin mai ales de conținutul semantic şi de unele marcări expresiv-formale, care nu sînt determinate de cazul în care stă substantivul, se poate aprecia că flexiunea cazuală este dublată de marcare expresivă numai în anumite contexte comunicative, adică predominant în situațiile de comunicare în care interlocutorii îşi pot manifesta lingvistic stările afective. În ansamblu, manifestarea acestor trăiri se realizează printr-o serie de mijloace şi procedee lingvistice, specifice limbii vorbite: *apelativele*, *calificativele peiorative*, *enunțurile brevilocvente*, *mărcile persuasiunii* şi *morfosintaxa intensității*.

Spre deosebire de celelalte cazuri, dominate, în principiu, de raportul semn – semn, *cazul vocativ* îşi impune individualitatea expresivă prin intermediul relației semiotice *locutor – semn* (adresativ) – *interlocutor*. Specifică limbii vorbite, realizarea vocativului prin substantive folosite cu valoare adresativă îndepli-

---

16 „Spre exemplu, lista cuvintelor care desemnează banii ar putea fi continuată cu multe alte substantive defective de singular sau de plural, cum ar fi: *albi*, *albişori*, *boabe*, *bulşoi*, *coarjă*, *denghi*, *lapți*, *lămîi*, *pleavă*, *scamă* etc.” (Nedelcu, 2002).

neşte, în esenţă, două roluri comunicative: i) *un rol pragmatic* – identifică tipul de interacţiune stabilit ad-hoc între protagonişti (oficial, informal, familiar, vulgar etc.) şi ii) *un rol stilistic* – ilustrează atitudinea locutorului faţă de interlocutor (admirativă, persiflantă, injurioasă, ironică). Prin marcare discursivă, substantivul în vocativ poate releva raportul comunicativ stabilit între protagoniştii implicaţi în actul de comunicare: *amical* – „Hai, băi, Dane, să mergem!”; *reverenţios* – „Domnule profesor, cînd mergeţi la congres?”; oficial – „Excelenţa Voastră, cînd aţi sosit la Iaşi?” etc. Prin marcare expresivă, substantivul în vocativ individualizează atitudinea emiţătorului faţă de receptor şi faţă de cele relatate. În schimbul de replici familiar-argotice dintre utilizatorii de internet, diversitatea apelativelor variază de la registrul popular la cel vulgar, licenţios. Folosite în vorbirea populară, unele apelative, formate din substantive prin care se exprimă grade de rudenie – cum ar fi *frăţioare*, *surioară*, *măiculiţa mea* etc. – marchează actualizarea funcţiei expresive şi impun o afectivitate necondiţionată, de tip absolut, cum este cazul apelativelor din bocete. În vorbirea familiară, de tip urban, aceste apelative populare au, în principal, rolul pragmatic de a stabili contactul între interlocutori şi de a impune conversaţia de tip informal: „băi *frate*... ce e nebunia asta cu florile?”[17]; „Bravo, *vere*! Am văzut ca stadionul a fost neîncăpător. Lumea pe garduri... etc.”[18]. Ele sînt însă folosite şi pentru a marca atitudinea ironică, chiar sarcastică, a emiţătorului faţă de anumite evenimente; un argument clar în favoarea acestei interpretări este exagerarea, concretizată textual, prin cumul de mărci ale afectivităţii („da, *fratelo*, e belea! *Să moa'ă familia mea* din Germania! *Ce geaca mea* vă agitaţi atîta?”[19]) sau prin parafrazarea unor frazeologisme ale intensităţii superlative (*prost de dă în gropi* –

[17] **bubalus**, 26 februarie 2006, 12:18, forum Softpedia.com
[18] **Oribilul Mosh**, 1 septembrie 2002, 18:01, forum FanClub.ro
[19] **Mir**, 24 august 2001, 14:16, forum Softpedia.com

„dumă: eşti deştept *frate* de-ți trebuie o scară ca să ai cu ce să ieşi din gropile în care dai”[20]).

Tot ca mărci ale conversației amicale sînt folosite şi substantive precum *bătrîne*, *jupîne*, *maestre*, *moşule*, *tataie* etc. La polul opus se află o serie de apelative peiorative sau chiar injurioase, folosite pentru a ilustra tocmai animozitățile şi conflictele verbale dintre interlocutori: *lache flauşat*[21], *jaf penal*[22], *fraier coclit*[23] etc. În unele dintre aceste cazuri, folosirea apelativului determinat de un epitet adjectival cu sens de superlativ absolutizează conotațiile negative ale adresativelor. Ocazional, derivarea cu sufixe augmentative sau diminutivale generează apelative cu grad ridicat de expresivitate: *muilă*[24], *bovan*[25], *păcălici*[26] etc.

Gradul maxim de expresivitate al *apelativelor* în vocativ se dezvoltă prin întrebuințarea unor invective substantivale obținute prin *conversiunea substantivală a unor participii verbale* şi folosite adesea în enunțuri exclamative: *avortatule, coclitule, complexatule, deshidratatule, disperatule, explodatule, găuritule, spartule* etc. Plasticitatea imagistică a acestor creații lingvistice metaforice reflectă, deopotrivă, performanța lingvistică a vorbitorilor şi tendința

---

[20] **Bogdan Parfene**, 30 martie 2005, 19: 06, forum Softpedia.com

[21] „domnule str8 ia şi tu reviste de tuning şi ai să vezi pe ce maşini sînt puse aceste jante: audi tt, pasat, golf 4 şi dacă vrei le pui şi pe dacie, băi plapumă pişată sau *lache flauşat* ce eşti”, **bmw**, 29 martie 2006, 17:05, forum 4tuning.ro

[22] „ia calul meu şi umblă fă *jaf penal*”, **San Blass**, 12 martie 2004, 22:34, forum Ziua.ro

[23] „Nu toți sîntem aşa... *fraier coclit* ce eşti...” **D3monz**, 11 aprilie 2005, 21:24, forum Linkmania.ro

[24] „bai *muilă*, crezi că dacă eşti în america eşti în siguranță?” mutantu, 31 ianuarie 2005, 12:54, forum muzica9.ro

[25] „Băi *bovane*, ce dracu ştii de politichie de expectorezi aşa dobitocii... se vede că eşti doar un tonetar amărît”, **dacman**, 12 august, 2004, 12:59, forum Ziua.ro

[26] „dute dracu pe un site ŞCOLAR al unor licee şi scrie acolo şi laudăte acolo cu şcolăriile tale cocoşatule... pîrlitule, sclavule, femeio, ratatule, *păcăliciule*, cîcîcio, naşparliule, fătălăule, rahiticule, deformatule, complexatule, limitatule” , **claudinio**, 13 martie 2006, 19:54, forum apropo.ro

de a avea o exprimare necenzurată, prin încălcarea deliberată a normelor politeții conversaționale.

Calificativele peiorative sînt unitățile şi structurile lingvistice expresive prin intermediul cărora emițătorul caracterizează, în manieră subiectivă, lumea extra-lingvistică. În planul sensului, aceste fapte de limbă sînt marcate expresiv prin trăsătura stilistică [+ ironie], dezvoltată fie prin mijloace lexical-formative, fie prin asocieri sintagmatice. Varietatea calificativelor peiorative de tip nominal sugerează că, pentru utilizatorii de internet, întrebuințarea anumitor termeni argotici se încadrează, pe de o parte, în fenomenul mai larg al modei lingvistice, iar, pe de altă parte, corespunde unei perspective critice asupra lumii. În unele calificative substantivale, folosite ocazional şi ca apelative, conotația peiorativă se realizează metaforic: *afafic* (ʽfraier'), *caterincă* (ʽbătaie de joc'), *cheag* (ʽbătrîn'), *cocalar* (ʽfraier'), *martalog* (ʽfraier'), *măscări* (ʽbaliverne'), *mutant*(*ă*) (ʽpersoană urîtă'), *papagal* (ʽfraier'), *petardă* (ʽbagatelă', ʽființă fără personalitate'), *texte* (ʽbaliverne'), *trompetă* (ʽfraier') etc.

Alte calificative nominale se dezvoltă prin diferite mijloace lexical-formative sau sintactice, conotația peiorativă fiind rezultatul unei suprapuneri de marcări. *Derivarea progresivă* este cel mai productiv mijloc de constituire a calificativelor peiorative nominale: *bulache* (ʽfraier'), *dilimache* (ʽnebun'), *manelar* (ʽascultător de manele'), *țepar* (ʽescroc'), *abureală* (ʽminciună'), *mînăreală* (ʽescrocherie'), *mufarină* (ʽfigură'), *carmolist* (ʽbețiv'), *habarnist* (ʽneştiutor'), *traseistă* [27] (ʽprostituată'), *pocnitoare* (ʽfemeie urîtă') etc.

Sub aspectul formal al *acuzativului prepozițional* se dezvoltă un număr mare de sintagme, formate din constituenți adjectivali şi substantivali, prin care se descrie înfățişarea unei persoane: *față*

[27] În stilul publicistic, sintagma *traseism politic* desemnează oportunismul politicienilor care trec dintr-un partid în altul, fără a ține cont de diferențele ideologice dintre grupările politice.

de spate[28], *față de spart borcane*[29], *față de bidon turtit*[30], *față/ mutră de împins vagoane*[31]. În plan semantic, aceste sintagme ale portretizării, întrebuințate adesea şi ca apelative, capătă expresivitate prin antonimie lexicală (*față – spate*), prin imagini ale deformării (*bidon turtit*) sau prin conversiunea sintactică a unor circumstanțiale consecutive, cu semnificație de superlativ (*de spart borcane*, *de împins vagoane*). Sub aparența acuzativului prepozițional, expresivitatea acestor calificative peiorative se dezvoltă printr-un procedeu figurativ, dar semnificația din planul de adîncime este transpusă în planul de suprafață al enunțului prin „relația” de dependență dintre un regent substantival şi un determinant nominal. Aşadar, unitatea semantică a acestor structuri formate numai aparent din atribute care determină termeni precum *cap*, *creier*, *minte* contribuie la impunerea trăsăturii semice [– inteligență] printr-un contrast metaforic sau comparativ care evidențiază aspectul calitativ sau cantitativ. Actualizarea, cu grad maxim de individualitate, a unor contexte expresive, precum «CAP + PREP. DE + DETERMINANT SUBSTANTIVAL»[32], «CREIER + ADV. REL. CÎT + DETERMINANT NOMINAL» sau «MINTEA + ADV. REL. CÎT + ART. NEHOT. O + SUBSTANTIV», generează apariția unor elemente lexicale complexe, care ilustrează cîmpul semantic al

[28] „Apoi o epavă de tip, cu *față de spate*, fără bani sau alt sprijin îmi zice mie că de ce nu am dansat”, **max003**, 28 martie 2004, 20:27, forum computergames.ro
[29] „Iese Smendre din cort cu o *față de spart borcane*... ceva de genu... «ce aveți mă? Lăsați-mă să dorm... urîților!»”, http://finity.r2.ro/blog/index.php?/archives/33-2004-0514-16-Masivul-Cozia-Pausa-Cupa-Vanturarita-2004.html
[30] „În realitate însă sînt nişte urîți, cu *față de bidon turtit*, cu creier cît o nucă” **Akm**, 4 ianuarie 2004, 07:01, forum prieteni.ro
[31] „eu prefer să văd un rocker decît un manelist cu *față de împins vagoane*”, **ambrozi**, 6 aprilie 2005, 13:48, forum kappa.ro
[32] Creațiile lingvistice formate pe baza acestui context expresiv sînt folosite adesea ca apelative, caracterul umoristic sau ironic fiind dezvoltat, în plan semantic, prin complexitatea opozițiilor semice dintre determinat şi determinant, care au ca efect stilistic înțelegerea lipsei de inteligență prin metafore ale materialității.

PROSTIEI: *cap de cretă*, *cap de fontă*, *cap de gumă*, *cap de muscă*, *cap de radieră*, *cap de tablă* etc.; *creier cît o boabă*, *creier cît o gămălie de ac*, *creier cît o ceapă degerată*, *creier cît o pietricică* etc.; *mintea cît o mărgică*, *mintea cît o nucă*, *mintea cît o alună*, *mintea cît o coacăză*, *mintea cît o măslină*, *mintea cît o cutie de chibrituri* etc. Astfel de calificative peiorative arată că unitatea semantică se constituie, uneori, pe baza unor distribuții sintagmatice cu un potențial expresiv remarcabil.

În schimburile de replici între utilizatorii de internet, unele enunțuri realizate prin substantive însoțite de determinări posesive reflectă nu numai convergența dintre intențiile reflexive şi cele tranzitive (vezi Vianu, 1968: 32-35) ale protagoniştilor, ci şi dorința de a evita obscenitatea, prin folosirea eufemismului. Astfel de enunțuri marchează stilistic starea afectivă de moment a protagoniştilor implicați în actul de comunicare şi sînt introduse de pronume sau adverbe interogativ-relative (ce, cum, cît, unde), în funcție de context. Lipsa de continuitate semantică dintre aceste structuri lingvistice şi ceilalți constituenți sintagmatici ai unei replici, în raport cu care dezvoltă o relație de incidență, este un argument în favoarea ideii că aceste elemente de limbă țin de planul enunțării, nu de cel al enunțului. Prin urmare, astfel de sintagme pot fi considerate „adaosuri" a căror relevanță afectivă este susținută de actualizarea funcției expresive: „Acum sigur c-o să mă întrebați: Da' cine *basca mea* mai eşti şi tu?"[33]; „cine *pana mea* să se ducă de bună voie în armată?"[34]; „ia'ți *în pana leului* căciula...."[35]; „Şi nici măcar nu m-a pus domnul Rakoczi ăsta (sau cum *pălăria mea* îl cheamă) în poll [sondaj de opinie – n.n.]"[36]; „Bă, urîtule, nu EU am pornit thread-ul, ce *pixul meu* nu

[33] **Florin**, 23 martie 2005, 19:54, forumul cronicaromana.ro
[34] **mitică**, 29 aprilie 2006, 02:47, comentariu electronic la articolul „Vasluienii fug de armată", publicat în cotidianul *Adevărul*, nr. 4917, din 29 aprilie 2006.
[35] **h11angel**, 1 iulie 2005, 18:35, forum linkmania.ro
[36] **MariusTR**, 21 martie 2006, 14:47, forum onlinesport.ro

înțelegi?”[37]; „Băi energo [porecla interlocutorului – n.n.], tu vrei să te distrezi moca, *ce puşca mea*...”[38].

Uneori, specificul unor astfel de construcții lingvistice se dezvoltă sub acțiunea funcției ludice: „dacă nu eşti V atunci cine *hoola loola piloola* mea eşti?”[39]. După cum se poate observa din exemplele citate, elementele suprasegmentale (intonație, accent), specifice vorbirii, sînt redate în scris prin enunțuri asertive, exclamative sau interogativ-retorice.

Mărcile persuasiunii se actualizează în textele utilizatorilor de internet printr-o serie de enunțuri de tip exclamativ (cu valoare interjecțională), aflate în relație de incidență cu alte enunțuri din text. Aceste unități sintactice au dublu rol: de a convinge receptorul de veridicitatea afirmațiilor emițătorului şi de a ilustra starea de spirit a locutorului. Din punct de vedere semantic, astfel de enunțuri se încadrează în categoria jurămintelor, formulări invocative cu un caracter solemn, prin care emițătorul se angajează să rostească adevărul sau să respecte anumite precepte, specifice statutului asumat prin depunerea jurămîntului.

Din punct de vedere lingvistic, jurămintele (specifice culturii populare orale) se încadrează în fenomenul mai larg al tabuului, prin credința că nerespectarea restricției pe care vorbitorul şi-o asumă în mod solemn, ar putea atrage mînia şi pedeapsa divină. În timp, prin atenuarea trăsăturii semice fundamentale [+ sacralitate], caracterul ezoteric al jurămîntului a fost înlocuit de unul solemn, specific unor formulări care se încadrează actualmente în stilul administrativ-juridic (depunerile de jurămînt). În vorbirea familiară, de tip urban, jurămîntul a devenit o marcă a persuasiunii, prin punerea în prim-plan, de către vorbitori, a componentei semice [+ afectivitate]. Prin interacțiunea celor trei seme, [+ sacralitate], [+ solemnitate], [+ afectivitate] jurămintele capătă

---

[37] **bazac**, 8 decembrie 2004, 16:32, forum fanclub.ro

[38] **PigBrother**, 24 februarie 2001, 23:45, forum computergames.ro

[39] **dințosul**, 22 martie 2006, 23:10, forum cotidianul.ro

virtualități stilistice complexe, prin care se potențează pertinența oralității. Spre exemplu, în comediile lui Caragiale, afectivitatea exagerată, caricaturală a personajelor, ilustrată uneori prin jurăminte, are rolul stilistic de a contribui la sublinierea ironiei ca modalitate de constituire a comicului şi a construcției de caractere.

Ca marcă afectiv-persuasivă, jurămîntul apare adesea în vorbirea de tip urban şi în schimburile de replici între utilizatorii de internet, însă expresivitatea acestor enunțuri se dezvoltă prin modificarea specificului relației de interdependență dintre subiect şi predicat, pentru a sublinia ironia, parodia sau umorul. În strînsă legătură cu întrebuințarea argoului în interacțiunile verbale prin intermediul internetului, valorile stilistice ironico-umoristice ale unor jurăminte se dezvoltă prin cîteva procedee de modificare a legăturii sintactice dintre constituentul verbal şi constituentul nominal:

a) dezacord: „Gicule, *să moară eu* dacă te mint, cînd văd că unii e aşa de proşti, care nu are morală şi limite etice, nu e-n stare să gîndească pentru ei, mă întristez subit. Adică brusc”[40].
   – emfază sintactică: „intrați acolo *să moară veta*... aşa ceva nu se poate... nu-i adevărat”[41];
b) subiect exprimat prin substantive comune care denumesc grade de rudenie: „să moară tata dacă nu eşti tare fratimiu... ține-o tot aşa şi enervează-i pe fraierii ăştia care se atacă în halu ăsta”[42]; „Ăsta face mişto de noi, *să moară mama*!”[43]; „Gicule frate *să moară copii mei* ştiu că nu ai să îmi răspunzi

---

[40] **Joe Averagescu**, 2 februarie 2006, http://vad.dublu.ro/gica_contra.php?pagina=13

[41] **Sh0rty**, 10 februarie 2006, 12:30, forum Softpedia.com

[42] **anonim**, http://www.e-dragoste.ro/texte-de-dragoste/Povesti-de-dragoste/ articol 484.html

[43] **Lemurian Baraglandina**, 11 mai 2006, 0:46, comentariul la articolul America, „lupul cel rău”, autor Jacqueline Prager, publicat în *Evenimentul Zilei*, 11 mai 2006, ediția electronică www.evz.ro

la întrebare ca să nu te faci de [vulgar – n.n.] dar *să moară familia mea* de nu te bat de te distrug definitiv dacă nu îmi răspunzi”[44];

c) subiect exprimat prin substantiv propriu: „îl ştiu pe primar, vila fostului primar, dar *să moară Veta*... Loganul tău nu-l ştiu!”[45]; „îi rup capoo *să moară geta*!”[46]; „*să moară jiji* [Gigi – n.n.] dacă nu împuşc nici un taliban mă las de Counter-Strike”[47];

d) subiect frazeologic: „răzvane, scuză-mă te rog frumos, însă acum un an scriai cu mai mult bun simț, mai frumos. tot afon, însă nu băteai cîmpii cu atîta elan, că mă înspăimîntezi (subl. expeditorului), *să moară capra vecinului* dacă te mint”[48];

Din paradigma verbului *a muri*, conjugat la modul conjunctiv, timpul prezent, se folosesc mai ales formele de singular ale persoanei I („*Să mor eu* dacă înțeleg «arta de dragul artei» sau înşelatul ca să văd dacă mai pot”[49]) şi a II-a („*să mori tu?* am vorbit la RAR de 1500 de ori pe treaba asta!!!!!!!”[50]) şi nu se întrebuințează formele de plural.

Există şi situații de comunicare în care marcarea persuasivă se realizează cu ajutorul unor verbe reflexive, fapt care determină formarea unor structuri lingvistice ironico-umoristice prin care expeditorul mesajului îşi exprimă fie mirarea, fie presupusa uimire față de ceea ce afirmă, încercînd să-l convingă pe destinatar de valoarea asertivă a opiniei sale:

---

[44] **bubulan**, 18 septembrie, 2005, forum intitulat *Arhiva lu Nea' Gicu poştaşul*, www.beatmort.ro
[45] **algor**, 9 februarie 2005, 22:36, forum daciaclub.ro
[46] **blondu**, 17 iunie 2005, 13:40, forum pardafklan.3xforum.ro
[47] **Dark Sowl**, 15 ianuarie 2003, 11:45, forum level.ro
[48] **gabuba**, 28 februarie 2005, 20:49, forum fanclub.ro
[49] **mufă**, 23 martie 2006, 11:47, forum Softpedia.com
[50] **GTturbo**, 27 februarie 2002, 21:11, forum computergames.ro

i) *a-şi băga*: „Nanuka, *să mor de viu* dacă te înțeleg: unele poze le prelucrezi în fotoşop de *să-mi bag picioarele* dacă mai pricep ceva din ele, altele (cum sînt cele expuse de curînd) nici măcar nu le răsuceşti. oricum, a treia poză este cea mai cul." [51] ; „cum era site-ul ăla cu capacitatea. *Să-mi bag piciorul* dacă anu trecut am înțeles ceva din site-ul ăla..."[52]; „*să-mi bag cracii* ce muncă de titan, mi-a luat o droaie să îi adun şi ei dispar aşa puf deodată"[53];

ii) *a-şi bate*: „eu nu mă omor după bomboane, dar am mîncat nişte bomboane nemțeşti de mentă cu interior de ciocolată amăruie. *să-ți bați copiii*!!"[54];

iii) *a-şi da*: „Cît de tare, băi nene, festival numai de hip-hop, şi nu în Franța, în Germania, care au un hip-hop dezvoltat, ci în Cehia, în Europa de Est. *Să'ți vină să'ți dai palme*, ăştia fac festival de hip-hop, ..."[55];

iv) *a-şi trage*: „Păcat... *să-mi trag nervii* dacă solenza nu ar fi putut să fie o maşină extrem de reuşită"[56]; „Ce bestial e kit-u'... *să-mi trag palme*... care-mi dă şi mie un A3???... să îl modific ca aici??"[57]; „*Să-mi trag una*, parcă ar fi ceva secret, aşa greu dai de băieții ăştia"[58].

În general, aceste enunțuri incidente, exclamative sau interogative, se apropie de identitatea expresivă a interjecției *zău*, fapt ce sugerează că aceste unități au rolul de a exprima intensificarea afectiv-expresivă.

Realizarea superlativului prin elemente substantivale se încadrează în ansamblul de mijloace morfo-sintactice folosite de

[51] **baixinho** ©, 25 aprilie 2006, 01:03, forum fanclub.ro
[52] **PET**, 4 iunie 2003, 16:30, forum hattrick.computergames.ro
[53] **gaga**, 28 ianuarie 2005, 13:33, forum fanclub.ro
[54] **cri cri_d'Amour**, 15 august 2004, 21:30, forum hanuancutei.com
[55] **gizzo**, 13 august 2004, 17:58, forum fanclub.ro
[56] **sod**, 21 martie 2005, 21:06, forum daciaclub.ro
[57] **Drako4Life**, 19 aprilie 2006, 20:49, forum 4 tuning.ro
[58] **valyx**, 8 septembrie 2004, 13:31, forum computergames.ro

vorbitorii limbii române pentru a exprima intensitatea adjectivală sau adverbială. Pe lîngă folosirea unor procedee deja cunoscute (vezi Stoichițoiu-Ichim, 2001; Zafiu, 2001; Baciu Got, 2006), precum structurile tautologice «substantiv + de + substantiv» (*marfă de marfă*, *bunăciune de bunăciune*, *fraier de fraier* etc.) sau structurile formate prin reluarea genitivală a substantivului, adesea provenit din adjectiv (*şmecherul şmecherilor*, *fraierul fraierilor*, *duma dumelor*, *vrăjeala vrăjelilor* etc.), utilizatorii de internet preiau din limba vorbită şi alte mijloace analitice de marcare expresivă a superlativului:

1) *sintagme ale cantității sau calității*, de tipul «*art. nehot. + subst. comun + de*»: *un cazan de* (maşină), *o căruță de* (bani), *un jaf de*, *o panaramă de*, *o spinare de*, *o vrăjeală de*. Majoritatea acestor perifraze (locuțiuni adjectivale) ilustrează mai ales nemulțumirea expeditorilor de mesaje, față de calitatea unor produse de consum (autoturisme, aparatură electrocasnică) sau a unor produse intelectuale (programe de calculator, muzică, filme). Specificul acestor structuri analitice constă în relația de dependență a unui nume, față de un alt substantiv ale cărui valori conotative, adesea de tip peiorativ, contribuie la actualizarea superlativului: *cazan*, *jaf*, *panaramă*, *vrăjeală*. În cazul sintagmelor cantității, intensitatea superlativă se realizează apreciativ, prin elemente nominale care evocă lumea rurală (*gîrlă*, *căruță*, *spinare*) şi a căror semnificație este transferată constituentului atributiv al sintagmei, fapt ce determină, în plan formal, apariția acordului prin atracție: „Sînt deja *o spinare* de români în foame de bani pe acolo”[59].

2) *sintagme modale*, de tipul «*la + subst. comun*»: *la caterincă*, *la derută*, *la fereală*, *la mangleală*, *la panaramă*, *la plesneală*, *la pocneală*, *la prosteală*, *la trosneală*, *la vrăjeală*. Aceste structuri lingvistice sînt întrebuințate pentru a exprima fie caracterul aleatoriu, lipsit de finalitate al unei acțiuni verbale, fie

---

[59] **web_master**, 2 martie 2006, 12:16, forum acasa.ro

spontaneitatea sau lipsa de premeditare în momentul implicării într-un anumit eveniment. Cele mai multe dintre ele pot fi considerate sinonime ale locuţiunii adverbiale modale *într-o doară*. Unele perifraze sînt folosite şi în stilul publicistic, pentru a pune în lumină atmosfera de nepăsare sau lipsa de profesionalism a autorităţilor: „Trebuie însă să luăm în calcul şi varianta în care declaraţia lui Blaga nu cumva a fost aruncată *la plesneală*"[60]; „măsurile luate *la plesneală* de guvern, pentru gîdilarea pe burtă a sinistraţilor la telejurnalul de seară, aduc puţin cu gestul mărinimos de a-i ajuta pe bătrîni să traverseze strada pe roşu"[61].

3) *sintagme ale intensităţii* de tipul «*în* + *subst. comun*»: *în demenţă*, *în disperare*, *în draci*, *în neştire*, *în prostie* (vezi şi Zafiu, 2001: 246-248). Din punctul de vedere al semnificaţiei, aceste structuri analitice nominale cu valoare adverbială exprimă consecinţa posibilă a desfăşurării unei acţiuni, după cum o demonstrează convertirea lor în circumstanţiale consecutive cu realizare propoziţională. Valenţele expresive deosebite ale acestui mecanism de semnificare sînt evidenţiate prin utilizarea acestor tipuri de construcţii în diferite registre stilistice (colocvial, publicistic):

i) *în demenţă* – *a înnebuni*: „încă nu am prins decît slow-ul pe care îl dă MTV-ul *în demenţă*"[62] – „Dar jur că am căutat melodia asta de *am înnebunit*"[63];

ii) *în disperare* – *a dispera*: „Primarul Macovei caută *în disperare* basculante"[64] – „am căutat de-*am disperat*

[60] **Ştefan Onica**, articolul „Ce are Blaga cu asigurările?", publicat în cotidianul *Adevărul*, nr. 4923, sîmbătă, 6 mai 2006, ediţia electronică www.adevărulonline.ro

[61] **Mircea Dinescu**, articolul editorial „Ora vînatului mic", publicat în cotidianul *Gîndul*, nr. 67, miercuri 20 iulie 2005, ediţia electronică www.gandul.info

[62] **Adi [CG]**, 31 august 1999, 09:29, forum computergames.ro

[63] **K-lypso**, 22 iunie 2005, 13:54, forum Softpedia.com

[64] **Tudorel Glăman**, articolul „Au venit ajutoareleeee!", publicat în cotidianul *Gîndul*, nr. 76, sîmbătă, 30 iulie 2005, ediţia electronică, www.gandul.info.

versiunea 3.5 deoarece şi mie mi se blochează pc-ul cu versiunea 3.6”[65];

iii) *în draci – a-l lua dracii*: „La urma urmelor, nici primul Beta de Warcraft III, jucat *în draci* pe internet, nu a fost tocmai oficial...”[66] – „Dependență totală frate!!! M-am jucat *de m-au luat dracii*”[67];

iv) *în prostie – a prosti*: „L-am jucat *în prostie* şi îmi salvam poziția cu grijă”[68] – „Hehe şi eu sînt super împătimit. Le-am jucat toate versiiunile *de am prostit*”[69].

O scurtă analiză comparativă a exemplelor citate relevă că sintagmele nominale reflectă intensificarea, prin exagerare, a duratei şi continuității desfăşurării acțiunii verbale (*dă... în demență*, *caută în disperare*, *jucat în draci*, *l-am jucat în prostie*), în timp ce predicatele realizărilor propoziționale, al căror conținut semantic este de natură afectivă, scot în evidență devenirea, adică percepția trecerii de la o ipostază comportamentală „normală”, la una considerată „anormală” (*de am înnebunit*, *de-am disperat*, *de m-au luat dracii*, *de am prostit*).

Adjectivul. În strînsă legătură cu expresivitatea elementelor din alte clase lexico-gramaticale, adjectivele argotice reflectă individualitatea stilistică a schimbului de replici între utilizatorii de internet. La nivel sintactic, particularitățile formale şi semantice ale realizării raportului de dependență substantiv – adjectiv subliniază materializarea, în enunț, a perspectivei pragmatice în care se înscriu protagoniştii actului de comunicare față de semnele limbii. Înțeles ca manifestare activă a relației între tranzitivitatea şi reflexivitatea comunicării, raportul locutor – semn se concretizează în trăsăturile expresive ale enunțurilor, pe

---

65 **razzvann**, 19 aprilie 2006, 12:10, forum Softpedia.com
66 **Stokky**, 6 ianuarie 2004, 18:38, www.jucaushii.ro
67 **Rookie Boss**, 28 decembrie 2004, 14:38, forum computergames.ro
68 **ddiac**, 26 ianuarie 2003, 12:08, forum level.ro
69 **Aragorn**, 25 aprilie 2002, 17:58, forum fanclub.ro

care „le face mai apte nu numai de a transmite ştirile despre anumite stări de lucruri, dar şi despre chipul în care le vede şi le simte acel care vorbeşte, produce adică fapte de stil” (Vianu, 1968: 48). În interiorul acestui raport, potențialul expresiv al adjectivelor se dezvoltă prin viziunea vorbitorului asupra obiectului comunicării şi este determinat de două aspecte principale: caracteristicile de ordin stilistic în organizarea opozițiilor interne din cadrul *categoriei gramaticale a intensității*, definitorie pentru clasa adjectivelor (Irimia, 1997:89) şi trăsăturile stilistice dezvoltate prin resemantizare, proces fundamental de generare a semnificațiilor argotice. Această împărțire are doar justificare metodologică, deoarece, în întrebuințarea limbii, constituirea semnificațiilor este posibilă numai prin solidaritatea dintre formă şi conținut.

Dezvoltarea expresivității prin mijloace de natură semantică este, într-o anumită măsură, condiționată de specializarea noțională a argoului. Majoritatea cuvintelor şi sintagmelor adjectivale argotice sînt folosite pentru a caracteriza plusurile sau minusurile calitative ale obiectelor, întîmplărilor şi ființelor din lumea extralingvistică, insistîndu-se asupra exceselor sau lipsurilor care individualizează componentele lumii, în raport cu un presupus standard de normalitate şi armonie funcțională, pe care fiecare vorbitor îl intuieşte, la care se raportează şi pe care îl exprimă diferit.

Clase de adjective. În general, argotismele adjectivale pot fi grupate în două mari clase semantice: cele care exprimă atitudinea admirativă sau peiorativă față de componentele lumii (*bestial*, *criminal*, *demențial*, *genial*, *mortal*, *fumat*, *penal*, *răsuflat* etc.) şi cele folosite pentru a caracteriza lingvistic diversitatea umană, din punct de vedere fizic [*aşchilopat* (‘slab’), *boccie* (‘urîtî’), *naşparliu* (‘urît’) etc.], afectiv [*crizat* (‘nebun’), *vesel* (‘nebun’), *dus* (‘nebun’), *chetros* sau *chitros* (‘hain’) etc.], intelectual [*doxat* (‘deştept’), *paralel* (‘neştiutor’)], comportamental [*cool* (‘în ton cu moda’), *fițos* [’mofturos’], *scîrțar* (‘zgîrcit’), *de comitet* (‘sociabil’), *torpilat* (‘beat’) etc.] sau al prestanței fizice şi sociale [*giorno*

(1. ‛prezentabil’; 2. ‛finuț’), *macho* (‛cuceritor’), *periculos* (‛întreprinzător’), *greu* (‛bogat’), *meseriaş* (‛competent’)].

În formarea adjectivelor sînt utilizate procedeele interne şi externe de îmbogățire a vocabularului: derivare: *bunoacă* < adj. *bun* + suf. -*oacă*; *scîrțar* < interj. *scîrț* + suf. -*ar* etc.; conversiune: adjective provenite din participii (*bazat, crizat, dus, fumat, torpilat* etc.) şi adjective provenite din alte părți de vorbire[70] (*bîtă, meserie, marfă, tătic, tatăl lor* etc.); împrumut: *caşto, cool, giorno, macho* etc.

În opoziție cu limba literară, norma argotică admite o serie de realizări care pot fi considerate greşeli de limbă din punctul de vedere al specificațiilor prescriptive ale normei academice. Drept urmare, cea mai importantă particularitate a unor adjective încadrate în prima clasă semantică este actualizarea categoriei gramaticale a intensității pentru unele elemente adjectivale „incompatibile cu gradualizarea însuşirii pe care o exprimă” (Irimia, 1997: 92): *criminal*, *demențial*, *genial*, *mortal* etc. În unele enunțuri, o parte din aceste adjective preiau rolul funcțional al morfemului de superlativ absolut: „motivul e *demențial* de

---

[70] Aceste structuri lingvistice intră în componența unor structuri verbale analitice formate din «verbul *a fi* + element nominal». În marea majoritate a contextelor, elementele nominale ale acestor sintagme sînt utilizate ca adjective sau ca intensificatori adjectivali, putîndu-se considera că, în plan semantic, se realizează conversiunea de la semnificația descriptivă, de tip substantival, la cea calificativă, de tip adjectival:
– „evident că-s *bîtă* în linux”, **Mosotti**, 21 iulie 2005, 14:52, forum Softpedia.com;
– „Tare faza asta cu ceasul. *Meserie*. Să văd cum o pun în aplicare”, **Cristist50**, 23 aprilie 2005, 23:53;
– „Unu căuta, în funcție de IP-uri, care ce avea shareuit, şi celălalt „bunghea” parola. *Super-marfă*, doar că au scos ăştia XP’u ăsta afurisit”, **Immortal**, 27 ianuarie 2004, 00:32, forum Softpedia.com;
– „sony e un writer... Teac e un writer mai bun... Pletorax e *tatăl lor*”, **v3I0**, 17 octombrie 2003, 19:06, forum Softpedia.com

haios...”[71], dezvoltînd identitatea stilistică de intensificatori adjectivali.

Ocazional, modelarea semantică determină un număr foarte restrîns de adjective categoriale (Irimia, 1997: 82) să treacă în clasa adjectivelor calificative, concomitent cu actualizarea categoriei gramaticale a intensității: „burvi, după cum joci, chiar şi eu, unul din *cei mai penali* şahişti de pe forum şi din univers, te-aş putea căpăci...”[72].

Expresivitatea elementelor lingvistice din cea de-a doua clasă semantică este ilustrată de adjectivele argotice utilizate pentru a exprima varietatea tipologică umană prin antiteze semice de tipul [+/– frumos], [+/– inteligent], [+/– competent] etc. Aceste opoziții se materializează într-o diversitate lexicală organizată prin relații de polisemie, omonimie, sinonimie şi antonimie. De pildă, contrastul dintre cîmpul INTELIGENȚEI şi cel al PROSTIEI se dezvoltă prin antonimie noțională, dar constituenții lexicali ai celor două cîmpuri pot dezvolta, în anumite contexte, relații de sinonimie. În schimbul de replici dintre internauți, calificativul noțional INTELIGENT este ilustrat, de termeni precum *bazat, bengos, doxat, meseriaş, profi, tare* în timp ce calificativul noțional PROST este evidențiat prin adjective de tipul *habarnist, ofilit, obosit, palid, paralel* etc. Polivalența expresiv-funcțională a acestor adjective determină polisemia contextuală, mai ales în cazul termenilor apreciativi, care pot primi trăsături semice noi. Astfel, pe lîngă sensul (‘deştept’), *bazat, bengos, meseriaş* sau *tare* mai pot însemna şi (‘competent’), (‘şmecher’)[73], (‘bogat’) etc., în vreme ce *ofilit, obosit, palid* caracterizează lipsa de personalitate

---

[71] **Lou**, 25 august 2001, 12: 39, forum Softpedia.com

[72] **Mosotti**, 14 septembrie 2004, 08:12, forum Softpedia.com

[73] „Lasă că tu stai în Pța Romană şi eşti *smardoi bazat*” **Aquashark**, 4 martie 2001, 09:36, forum Softpedia.com

sau de inițiativă, printr-o varietate de semnificații contextuale precum (‘timid’), (‘anost’)[74] etc.

Alteori, unele adjective, incluse în cîmpul noțional DEŞTEPT, ajung să desemneze, în manieră admirativă, calitatea unor componente („caut şi eu un internet caffe în Bucureşti, dar nu ceva de colțul străzii ... mai exact, *cel mai tare*, *mai bengos*, mai bine pus la punct”[75]) sau evenimente ale lumii („mi se pare o fază *prea tare* să se dezbrace atîția tîmpiți”[76]). Prin urmare, acest tip de polisemie contextuală favorizează actualizarea unei veritabile semantici a vagului, instituită prin trăsături semantice cu grad înalt de abstractizare, de tipul [tipic] – [atipic], în jurul cărora se organizează un întreg ansamblu de opoziții semice care reliefează viziunea argotizanților asupra componentelor lumii: [+/– frumos], [+/– inteligent], [+/– competent], [+/– îndrăzneț], [+/– înstărit] etc.

Categoria gramaticală a intensității este exprimată printr-un ansamblu eterogen de procedee lingvistice de tip fonetic (Baciu Got, 2006: 118-122), morfologic, sintactic sau lexical, care primesc marcare stilistică, pentru a ilustra subiectivitatea emițătorului, perspectiva personală din care acesta descrie lumea extralingvistică. În schimburile de replici între utilizatorii de internet, categoria intensității se manifestă printr-o mare diversitate de mijloace sintetice şi analitice întrebuințate de vorbitori pentru a exprima superlativul excesiv şi absolut (Irimia, 1997: 91), aspect care se încadrează într-un fenomen semantic mai larg, hiperbolizarea.

Forma de *pozitiv*, nemarcată de morfeme ale categoriei intensității, se distinge prin expresivitatea semantică a unor termeni sau prin ansamblul de relații şi fenomene sintactice de tip oral (tautologii, elipse etc.), în care intră adjectivul, ocurențe frecvente avînd adjectivele cu funcția sintactică de atribut sau ca

---

74 „măi, se adună un grup de cheaguri, de *moşnegi ofiliți*, sifilitici şi pun ei istoria pe noi temelii...” **DXN**, 17 august 2001, 15:31, forum Softpedia.com

75 **Parise**, 3 septembrie 2004, 22:11, forum Softpedia.com

76 **G_Unit_Soldier**, 28 februarie 2005, 15:45, forum Softpedia.com

nume predicative: „E Borgia *băiat de băiat*? este... E Borgia *bulănos*? este...”[77]; „o ştiu de undeva... *bunoacă* dar prea pornografică (atitudinea, ea, fizicu’, tot) pentru mine”[78]; „@cipone – aşteptam replica ta. din păcate e *subțire*”[79]; „Sînt deschis la propuneri şi idei *crețe*”[80]; „cum am mai spus e posibil să cazi în penibil dacă începi cu nişte faze *răsuflate*, *expirate* gen «ce bine arăți azi!»”[81].

După cum se observă din exemplele citate, expresivitatea acestor adjective calificative este determinată de: 1) *sensurile cuvintelor* din care s-au format (adj. *bulănos* < subst. *bulan* (‘noroc’) + suf. -*os*); 2) *sufixarea unor adjective* a căror semnificație expresivă este „tocită” (adj. *bunoacă* < adj. *bună* + suf. -*oacă*); 3) *resemantizare* şi dezvoltarea unei semnificații conotative, argotice, prin generarea unui contrast, în raport cu semnificația denotativă [*subțire* (‘slabă’)]; 4) *dezvoltarea ironiei* sau *umorului*, prin incompatibilitatea semantică dintre regentul substantival şi determinantul adjectival: *idei* ([+ abstract], [+ general], [+ intelect]) – *crețe* ([+ concret], [+ particular], [– intelect]).

Ultimul dintre aceste procedee se manifestă şi în ilustrarea *superiorității*: „I chilled. Am văzut alții *mai paraleli* decît mine”[82]; „A doua variantă (...) este aproape cea care merge acum: una de oraş şi una de teren da’ să fie *mai țeapănă* pe teren decît este Jeep Cherokee”[83].

Intensitatea relativă marchează fie atitudinea ironică a unuia dintre protagoniştii actului de comunicare, fie aproximarea unei incertitudini printr-o evaluare personală, marcată de uşoare exagerări. Într-un enunț de tipul „mai şochează-ne cu înțelepciunea ta ... eşti

[77] **GicaHagi**, 17 august 2000, 15:21, forum Softpedia.com
[78] **shumilica**, 27 mai 2005, 22:43, forum Softpedia.com
[79] **mr.fred**, 22 mai 2004, 22:41, forum Softpedia.com
[80] **lix_ovidiu**, 25 ianuarie 2006, 20:51, forum Softpedia.com
[81] **Indianu**, 2 iunie 2004, 08:31, forum Softpedia.com
[82] **addicted**, 26 iunie 2005, 21:28, forum Softpedia.com
[83] **elzopilote** 6 iunie 2005, 21:45, forum Softpedia.com

cam destupat la minte pentru vîrsta ta”[84], efectul ironic este atins prin gradarea opozițiilor de sens dintre constituenții propoziționali (*a şoca – înțelepciune*, *destupat – minte*), în vreme ce expresivitatea unui alt enunț precum „treaba-i *cam penală* dacă nu te duci”[85] rezultă din potențialul stilistic al jocului semantic generat prin concurența între sensul argotic (‘urît, de proastă calitate’) şi cel denotativ (‘represiv’).

Superlativul reliefează cel mai înalt grad de particularizare a unor sensuri argotice, prin dezvoltarea unor predicate analitice formate din verbul copulativ *a fi* şi un adjectiv-nume predicativ: „Pînă acum se pare că omega e *cel mai mare «drojdier»*...”[86]; „Să moară viața mea – asta mi se pare *cea mai penală*”[87]; „Paraziții au fost, sînt şi vor fi *cei mai tari* din hip-hopul românesc”[88].

Din perspectivă funcțională, cea mai complexă dezvoltare a categoriei intensității, materializată în formele de *superlativ excesiv* sau *absolut*, se produce sub desfăşurarea conjugată a funcțiilor expresivă şi referențială, a căror actualizare atrage apariția unor efecte stilistice remarcabile. Mai precis, expresivitatea mesajului este rezultatul opțiunilor stilistice de care dispune emițătorul pentru a comunica despre referentul din lumea fenomenală. Constituirea planului sintagmatic al enunțului favorizează, în comunicarea scrisă, preluarea şi valorificarea expresivă a unor fenomene sintactice specifice oralității: repetițiile, simetriile sintactice, topica subiectivă, interogațiile retorice etc. Identitatea funcțională şi relevanța stilistică a intensității excesive sau absolute îşi are originea în raportul *locutor – semn*:

---

[84] **Coana,** 23 mai 2005, 16:23, forum Softpedia.com
[85] **Tarzy,** 28 martie 2005, 15: 03, forum Softpedia.com
[86] **root**, 19 decembrie 2003, 10:33, forum Softpedia.com
[87] **Cristakem10**, 3 aprilie 2005, 23: 05, forum Softpedia.com
[88] **DanyBoss**, 7 mai 2004, 19: 48, forum Softpedia.com

> „Cînd subiectul vorbitor apreciază că gradul de intensitate atins de însuşirea unui obiect depăşeşte anumite limite, el dezvoltă o a treia variantă a superlativului, o variantă în cel mai înalt grad emfatică – **superlativul excesiv** (...) sau **superlativul absolut**” (Irimia, 1997: 91).

Aceste forme de superlativ îndeplinesc diverse roluri stilistic în planul enunţului, pentru că, de cele mai multe ori, acestea reprezintă *mărci ale discreditării*, prin care unul dintre protagonişti îşi manifestă dezaprobarea, neîncrederea faţă de unele consideraţii sau resimte şi contracarează efectele unor afirmaţii cu sens peiorativ, amendînd, astfel, tendinţa de a deforma realitatea. În alte enunţuri, aceste forme îndeplinesc rolul de *mărci ale persuasiunii*, prin care emiţătorul încearcă să-l convingă pe destinatar de veridicitatea afirmaţiilor sale, folosind în acest scop, un cumul de marcări cu valoare expresivă (lexicale, morfologice, sintactice). Nu în ultimul rînd, puternica particularizare a însuşirilor unui element constitutiv al lumii extralingvistice, prin constituirea de *mărci ale augmentării*, formează cel de-al treilea tip de valorificare a potenţialului stilistic al acestor forme de superlativ. Trebuie menţionat că aceaste disocieri au doar relevanţă descriptivă, întrucît, complexitatea şi diversitatea lingvistică permite actualizarea, în aceeaşi replică, a mai multor tipuri de mărci, în funcţie de lungimea replicii şi de competenţa lingvistică a emiţătorului.

1) În corpus, *mărcile discreditării* se actualizează în enunţuri prin:

a) *simetrie sintactică*, de tipul «S1 – x – S2... Sn», în care S1, S2, Sn reprezintă structuri sintactice asemănătoare, iar x reprezintă un element sau un ansamblu de elemente eterogene: „Asta e o chestie infantilă! Sorry! E *prea fumată şi ieftină*”[89]. În plan semantic, aceste structuri sintactice sînt redundante, deoarece elementele argotice amplifică şi caracterizează, prin emfază metalingvistică, semnificaţia altor unităţi ale limbii: chestie

---

[89] **Cătălin**, 31 mai 2004, 17:15, forum Softpedia.com

infantilă – prea *fumată* şi *ieftină*. În alte enunțuri, această simetrie distributivă ia forma unor grupuri verbale analitice care includ termeni argotici printre constituenți: „Trebuie să fie ăia *prea palizi* ca să ai vreo şansă, numai că dacă ajungi într-o situație de genul ăsta probabil că ai de-a face cu golani care *au ceva trosneli la activ*”[90]. Pe scurt, simetria constituenților verbali analitici ia forma «GV1 – GV2 – x – GV3... GVn», în care GV1, GV2, GV3, GVn reprezintă grupurile verbale: *trebuie să fie ... prea palizi – ai de-a face – au ... la activ*.

b) «*stil în stil*», ansamblu sintactic concretizat în relații de incidență care marchează distincția între caracterul narativ al comunicării scrise şi specificul discursiv al comunicării orale: „dar mă simt *cam naşpa* că se uită la mine: «iote-l mă şi p-ăsta... ce *figurant*...»”[91]. Acest tip de incidență ilustrează co-existența a două tipuri de mărci. În comunicarea scrisă, *intensitatea relativă* a adjectivului argotic primeşte conținutul stilistic al individualizării unei stări afective (mă simt *cam naşpa*), concomitent cu manifestarea deixis-ului specific oralității („iote-l mă şi p-ăsta”), care atrage discreditarea, printr-un enunț argotic peiorativ („ce figurant”).

2) Identitatea *mărcilor persuasiunii* se manifestă prin:

a) *prefixare*, însoțită sau nu de redundanță semantico-sintactică: „m-am documentat despre el, e *gay*, *ultra gay*, *megagay*, îi place *s-o facă la greu*”[92]. Concomitent actualizarea explicită a intensității excesive („e gay, ultra gay”), emițătorul realizează un complex de marcări cu valoare persuasivă, dezvoltat prin sinonimie lexicală (ultra gay – megagay) şi reluat prin parafrazare sintactică, în care intensificarea adjectivală e substituită de intensificare adverbială („îi place s-o facă la greu”). Se obține astfel un cumul de trei propoziții juxtapuse, prin care

---

[90] **Korn**, 14 decembrie 2001, 07:26, forum Softpedia.com
[91] **Cristist50**, 27 iulie 2004, 23:04, forum Softpedia.com
[92] **kappa**, 6 martie 2003, 15:19, forum Softpedia.com

accentuarea conținutului semantic obiectiv („m-am documentat despre el”) este înlocuită de insistența asupra conținutului semantic subiectiv, propriu convingerilor emițătorului („e gay, ultra gay, megagay”, „îi place s-o facă la greu”).

b) *adjective* care exprimă intensitatea superlativă: „dacă faceți şi ore cu directorul atunci e *genial*”[93].

c) *adverbe* – morfem specifice limbii vorbite: „Nu mai ştiu cîtă am băut că eram *torpilat rău*, am băut vreo sticlă din aia urîtă maro de 2 litri”[94].

d) *locuțiuni adverbiale* formate din intensificatori argotici: „motivul e *demențial de* haios ”[95].

e) *enunțuri exclamative* sau *interogativ-retorice*: „Vi se pare normal ca doi vînzători la un magazin de piese electronice să fie chiar în halul ăsta de *habarnişti*?”[96]. Constituirea marcării persuasive se bazează pe contrastul dintre un element sintactic nemarcat („normal”) şi un cumul de mărci ale intensității excesive, familiar-argotice, de tip morfologic („chiar în halul ăsta de”) şi lexical („habarnişti”).

3) *Mărcile augmentării* se materializează prin:

a) *prefixoide* cu sens superlativ: „iar chestia cu ieşitul în discotecă în țoale mişto şi aşteptînd să roiască pe lîngă tine... e *super*”[97]. Necesitatea emfatică de a individualiza în cel mai înalt grad o însuşire determină frecvent organizări topice dezvoltate (chestia... e super).

b) *locuțiuni adjectivale invariabile*: „am o afacere *de belea*, adică e a lu’ tata, dar eu sînt ştab acolo”[98]; „Însă jucătorii lui Lordu’ (Jean Pădureanu) de la Gloria sînt *caz de targă*”[99].

---

[93] **shumilica** 24 mai 2005, 22: 26, forum Softpedia.com
[94] **moartea**, 8 ianuarie 2004, 22:45, forum Softpedia.com
[95] **Lou**, 25 august 2001, 12: 39, forum Softpedia.com
[96] **GILOFFICE,** 15 martie 2006, 08:25, forum Softpedia.com
[97] **bubalus,** 15 martie 2005: 09:52, forum Softpedia.com
[98] **bufteanu34**, 4 mai 2005, 10:20, forum Softpedia.com
[99] **Masterboy**, 23 noiembrie 2003, 11:46, forum Softpedia.com

c) *sintagme ale cantității* de tipul «*art. nehot. + subst. comun + de*»: „şi acum sînt colonei şi generali cu *o spinare de* bani”[100]. Un tip particular de sintagme ale cantității sînt structurile nominale formate din «*subst. bani + determinant nominal*»: „nu sînt agățate de intelectuali ci de tupeişti şi oameni cu *bani gîrlă*”[101]; „editarea video în România suferă f. mult din lipsă de profesionişti. Ia vezi poate devii unul că se scot *bani grupa mare*”[102];

d) *expresii verbale ale intensității*, de tipul «*a fi + determinant superlativ*»: „am nişte loguri de Irc beton de pe vremea aia... sandra brown *e mic copil* pe lîngă ei”[103]; „Mai e una *futere*... Tre să cauți un ogre... Pe un cîmp”[104]. Unele dintre aceste structuri includ termeni cu sensuri figurate care exprimă metaforic însuşirea superlativă, prin substituirea trăsăturii semice [+ uman], cu seme precum [+ animal], [+ vegetal]. Aceste semnificații metaforice potențează, în manieră ludică sau ironică, individualizarea: „Moso ăsta e *turbare*. Bă, stai cu fundul pe perle şi le dai drumu. Nu e reply de-al tău să nu rîd cu lacrimi”[105]; „Telefonul acum 2 ani... poliția e *varză*”[106].

Flexiunea verbală

Verbul. În schimburile de replici între utilizatorii de internet, expresivitatea verbului poate fi analizată urmărindu-se transformările determinate de dinamica relațiilor dintre forme şi sensuri, din perspectiva cărora pertinența stilistică a unor realizări din interiorul categoriilor gramaticale verbale poate fi ilustrată în complementaritate cu planul semantic. În consecință, descrierea

---

[100] **di eGo** 3 martie 2005, 16: 46, forum Softpedia.com
[101] **Cristist50,** 11 noiembrie 2004, 01:20, forum Softpedia.com
[102] **tchocksoo**, 6 august 2004, 08:32, forum Softpedia.com
[103] **dejayfx** 18 decembrie 2003, 19:57, forum Softpedia.com
[104] **nuaghtydream01**, 4 aprilie 2005, 22:15, forum Softpedia.com
[105] **Adonis**, 3 martie 2005, 12:49, forum Softpedia.com
[106] **galiev**, 20 iulie 2004, 11:52, forum Softpedia.com

valențelor expresive ale categoriilor gramaticale verbale va fi precedată de cîteva considerații referitoare la formarea sensurilor verbale argotice.

Particularități în constituirea şi dezvoltarea sensurilor verbelor argotice. Din punct de vedere semantic, identitatea multor verbe argotice se fundamentează pe opoziția denotativ – conotativ, caracterul figurat al semnificației fiind trăsătura stilistică dominantă a multor verbe argotice.

Cel mai frecvent procedeu de formare a sensurilor argotice este reconfigurarea semantică, fenomen al cărui randament funcțional contribuie la dezvoltarea polisemiei (vezi, de exemplu, sensurile lexicale şi asocierile frazeologice ale unor verbe precum *a arde*, *a avea*, *a da*, *a face*, *a fi* etc., în Volceanov & Volceanov, 1998). O modalitate particulară de reconfigurare este dezvoltarea de sensuri conotative, prin raportare la alte sensuri conotative ale aceluiaşi verb argotic: *a aburi* (ʻa duce cu vorba') > (ʻa impresiona') > (ʻa convinge') > (ʻa minți'); *a cardi* (ʻa fura') > (ʻa vorbi') > (ʻa bate'); a decarta (ʻa voma') > (ʻa plăti') etc.

Caracterul dinamic al argoului tinerilor poate fi evidențiat prin utilizarea unor verbe, ale căror valori semantice de tip argotic sau familiar sînt dezvoltate prin ironie sau umor: *a bruia* (ʻa întrerupe'), *a se combina* (1. ʻa se împrieteni', 2. ʻa realiza'), *a o comite* (ʻa greşi'), *a composta* (ʻa întreține relații sexuale'), *a corupe* (ʻa coopta'), *a cotiza* (ʻa da'), *a curenta* (ʻa bate'), *a scana* (ʻa cerceta') etc. Acest fenomen poate fi explicat prin argumente de natură lingvistică (învățarea limbii şi dezvoltarea competenței comunicative), psihosocială (creativitatea, receptivitatea specifică vîrstei, influența anturajului, tendința spre adoptarea unui mod de exprimare noncomformist) şi culturală (nivelul mediu sau ridicat de educație şcolară, accesul la informație etc.).

O altă modalitate interesantă de formare a verbelor argotice este derivarea:

a) *substantive*: capac – *a căpăci* (1.'a bate', 2. ʻa acoperi'), carmol – *a se carmoli* (ʻa se îmbăta'), craniu – *a crania* (ʻa se

gîndi'), drojdie – *a drojdi* ('a consuma băuturi alcoolice'), mînă – *a mînări* ('a înşela'), palmă – *a palma* ('a ascunde'), şmen – *a şmenui* ('a măslui'), trotil – *a se trotila* ('a se îmbăta');

b) *adjective*: ciumeg - *a se ciumegări* ('a se şmecheri'), matol – *a se matoli* ('a se îmbăta') etc.

c) *interjecţii*: bip – *bipăi* ('a da un bip') etc.

Valorile expresive ale *categoriilor gramaticale verbale* se evidenţiază prin caracteristicile atipice ale unor paradigme flexionare. Opţiunile asumate de protagonişti şi devierile pe care aceştia le realizează, în raport cu normele limbii literare actuale demonstrează că identitatea stilistică a normei argotice se întemeiază pe substituirea unor opoziţii lingvistice cu opoziţii de tip expresiv. Relevanţa acestor schimbări (spontane sau intenţionate) se sprijină pe interdependenţa dintre forme şi sensuri şi pune în lumină specializarea stilistică sau uzul unor realizări morfologice de tip verbal, aşa cum sînt ele folosite de utilizatorii de internet.

Diateză – număr – persoană. În orice act de comunicare, viziunea protagoniştilor asupra evenimentelor sau stărilor despre care aceştia discută este transpusă în enunţuri prin filtrul categoriilor verbale. În anumite contexte de comunicare, desfăşurarea categoriilor de diateză, număr şi persoană poate ilustra importanţa stilistică a unor mecanisme şi mijloace de semnificare pe care şi le utilizează vorbitorii în procesul de constituire a enunţurilor pe care le schimbă între ei, prin intermediul canalului de comunicare numit internet. În ansamblu, schimbările cu rol expresiv, realizate în interiorul categoriilor gramaticale ale diatezei, numărului şi persoanei, pot fi grupate în două tipuri mari de fenomene lingvistice cu valoare stilistică: transformări care îşi au originea în planul sensului şi transformări care îşi au originea în planul formei.

Transformări care îşi au originea în plan semantic. Cel mai frecvent procedeu de marcare a schimbărilor de sens este transformarea unor verbe simple în verbe pronominale (cu pronume reflexiv, în acuzativ sau în dativ). Randamentul funcţional şi expresiv al acestei modalităţi de semnalare a mutaţiilor semantice

poate fi evidențiat dacă se compară verbe cu radical comun, dar care fac parte din clase diferite (*cf.* Irimia, 1997: 11-21): *a ataca – a se ataca* ('a se enerva'), *a bunghi* ('a observa') – *a se bunghi* ('a-şi da seama'), *a combina – a se combina* (1. 'a se împrieteni', 2. 'a realiza'), *a drojdi* (a bea) – *a se drojdi* ('a se îmbăta'), *a face – a se face* ('a se îmbăta'), *a gini* ('a observa') – *a se gini* ('a-şi da seama'), *a îmbîrliga* ('a convinge') – *a se îmbîrliga* ('a se încurca'), *a înțepa* ('a ironiza') – *a se înțepa* ('a-şi da seama'), *a scoate – a se scoate* ('a ieşi basma curată') etc.

În exemplele amintite, pronumele reflexiv funcționează atît ca marcă lingvistică (prin dezvoltarea opozițiilor de clasă, verb simplu – verb pronominal, şi de diateză), cît şi ca marcă stilistică (ilustrează acțiunea funcției expresive ce guvernează enunțurile prin care subiectul vorbitor exprimă implicarea sa în evenimentele prezentate). Spre deosebire de marcarea lingvistică, care îşi dovedeşte pertinența prin opozițiile categoriale, de tip paradigmatic, ale verbelor cu rădăcină lexicală comună, dar incluse în clase lexicale diferite, marcarea stilistică se realizează mai ales în plan sintagmatic, prin actualizarea de sensuri contextuale. De exemplu, opoziția lexico-gramaticală dintre verbele *a trage – a-şi trage – a şi-o trage* este dublată, în planul enunțului, de raporturile expresive între sensurile neutre, populare, familiare şi argotice:

i) *a trage*: 1. ('a pătimi'): „Problema e că eu *am tras* mult cu acest furuncul"[107]; 2. ('a insista'): „*am tras* mult pînă am reuşit să mă combin cu ea şi am tras mult şi pînă am reuşit să o fac să se ataşeze de mine şi să se implice cît de cît…"[108]; 3. ('a face'): „*Am tras* mult mai multe cadre dar nu îşi aveau rostul aici ci la redacție"[109]; ('a inscripționa'): „eu am writer din toamnă şi pînă

[107] **amo**, 16 mai 2005, 22:25, forum eva.ro
[108] **kylo**, 19 august 2005, 12:12, forum seductie.com
[109] **Ganea Octav** (fotograf), 2 decembrie 2005, forum badorgood.com

acum cred că *am tras* mai mult de 500 de cd-uri şi am încercat o groază de firme”[110].

ii) *a-şi trage*: 1. (‛a-şi face’): „Tocmai *mi-am tras* gmail (cont de e-mail – n.n.) şi sînt fffff mulțumit.”[111]; 2. (‛a-şi lua’): „Cînd unu cu merțan se sparge în figuri că uite ce maşină *mi-am tras*, vine ăla cu dacia şi zice «ce să faci? la tăți ni greu»”[112]; 3. (‛a-şi procura’): „*Mi-am tras* nişte cd-uri adevărate şi am vrut să copii nişte melodii”[113]; 4. (‛a-şi cumpăra’): „faină motocicletă *ți-ai tras*!!! felicitări, arată super fain!!”[114].

iii) *a şi-o trage*: (‛a întreține relații sexuale’): „«Cum a fost? *V-ați tras-o* de cînd sînteți împreună?», era curioasă alta”[115].

Un alt mijloc expresiv utilizat în schimburile de replici între utilizatorii de internet constă în generarea de sensuri figurate prin schimbarea unor seme din planul semantic al unor verbe, fenomen care conduce la schimbarea clasei din care fac parte verbele respective. În planul paradigmatic al limbii, sensurile denotative ale unor verbe precum *a se defecta*, *a se paradi*, *a se strica*, *a se sparge* se fundamentează pe trăsătura semică [– uman], iar această particularitate determină, la nivel sintactic, realizarea defectivă a categoriilor de număr şi persoană. Prin urmare, aceste verbe unipersonale nu pot fi conjugate decît la persoana a III-a, singular şi plural. În enunțuri cum ar fi *Televizorul s-a stricat.*, *Calculatoarele s-au defectat.* etc. se remarcă dezvoltarea ergativității [sensurile acestor propoziții fiind ‛*Televizorul a fost stricat* (de cineva sau de ceva anume)’, ‛*Calculatoarele au fost defectate* (de cineva sau de ceva anume)’].

---

[110] **IQz3r0**, 12 iunie 2001, 12:15, forum computergames.ro
[111] **catalin**, 9 iulie 2004, 07:14, forum roportal.ro
[112] **jailor**, 3 iunie 2006, 17:44, http://www.220.ro/stuff/Stiker_dacia.htm
[113] **justin**, 15 ianuarie 2000, 22:05, forum computergames.ro
[114] **Vince Black**, 29 mai 2006, 19:48, forum motociclism.ro
[115] *Cf.* articolul „Liceenii descind din maşini luxoase”, publicat în cotidianul *Adevărul*, nr. 3817, marți, 1 octombrie 2002, ediția electronică www.adevarulonline.ro

În interacțiunile verbale de tip familiar sau argotic, substituirea semului [– uman] cu trăsătura semică [+ uman] generează apariția sensurilor metaforice şi impunerea unui tip particular de imagine, a ființei umane văzută ca un mecanism. Substituția semică impune schimbări ale categoriilor de număr şi persoană, deoarece reflexivele unipersonale *a se defecta*, *a se paradi*, *a se strica*, *a se sparge* devin verbe reflexive personale, după cum se observă din următoarele exemple: „cred că *ne-am defectat* de tot. pupici la toată lumea!” [116], „*te-ai spart* singur... complexele tale te domină...”[117], „să ştii că *te-ai stricat* rău de tot la fazele alea”[118]; „mă dor toate oasele şi mi-e frică (...) că *m-am paradit* de tot. Vîrsta, asta e!”[119] etc. Guvernate de opoziția semantică, opozițiile de persoană capătă pertinență stilistică (*m-am paradit*, *te-ai spart*, *ne-am defectat*).

Mai rar, dinamica opoziției semice [+ uman] – [– uman] impune transformarea unor verbe personale în verbe impersonale. În conținutul lexical al unor verbe active sau reflexive, cum ar fi *a fuma*, *a se pupa*, substituirea trăsăturii semice [+ uman] cu semul opus, [– uman], dă naştere unor sensuri noi, de tip impersonal, care, fără a fi propriu-zis argotice, ilustrează existența unei continuități expresive între limbajul popular, cel familiar şi cel argotic: *a se fuma* (‘a se demoda’): „*S-a fumat* deja subiectu’ vezi pe la subiectele mai vechi”[120]; *a se pupa* (‘a se potrivi’): „La un moment dat, situația din teren *nu se pupă* cu cea de pe hartă”[121].

Apariția acestor noi sensuri este însoțită şi de schimbări în interiorul categoriilor gramaticale de diateză şi persoană. În plan

---

[116] **roxanaz**, 15 ianuarie 2005, 13:11, forum desprecopii.com
[117] **coxanelu**, 26 mai 2006, 12: 15, forum sbz.ro
[118] **TuningBoy**, 6 februarie 2006, 17:18, forum 4tuning.ro
[119] **Big Sexy**, 16 noiembrie 2004, 09:45, forum onlinesport.ro
[120] **Baracuda**, 4 februarie 2000, 23:20, forum computergames.ro
[121] **Gabriela Antoniu**, autor al articolului „Jurnal de caravană – Drumul spre Insulă”, publicat în cotidianul *Jurnalul Național*, joi, 4 august 2005, ediția electronică www. jurnalul.ro

sintactic, opoziția dintre diateza activă (*Eu fumez*) şi diateza reflexiv-impersonală (*Se fumează mult*) a verbului *a fuma* este suspendată prin forma de verb pronominal (*S-a fumat subiectu'*). Acelaşi fenomen se remarcă şi atunci cînd opoziția de sens dintre reflexivul reciproc *a se pupa* ('a se săruta') şi forma pronominală *a se pupa* ('a se potrivi') determină suspendarea opoziției dintre diateza activă (*El o pupă pe Maria*) şi diateza reciprocă (*Ion şi Maria se pupă*) a verbului *a pupa*.

Transformări care îşi au originea în planul expresiei. Interdependența dintre planul expresiei şi planul conținutului poate favoriza apariția şi acțiunea unor mecanisme de semnificare a căror funcționare se întemeiază pe opoziții formale ce guvernează condiționarea sau modificarea planului conținutului. În anumite contexte de comunicare, particularizarea lumii de sensuri a verbului şi, implicit, anularea potențialelor ambiguități ale polisemiei lexicale, se realizează printr-un pronume cu valoare neutră. Fenomenul se manifestă atît în limbajul popular cît şi în vorbirea orăşenească. În raport cu verbele nepronominale din care provin, verbele însoțite de un pronume cu valoare neutră îşi evidențiază individualitatea lexico-gramaticală prin anularea opozițiilor de diateză, nemaifiind posibile realizările de tip reflexiv sau pasiv ale diatezei. De exemplu, dacă verbul *a întinde* admite realizări ale *diatezei active* (Mihai *întinde* o sfoară), *pasive* (Sfoara *a fost întinsă* ieri de copiii vecinului) sau *reflexive* (Mihai *îşi întinde* brațele), verbul *a o întinde* ('a pleca', 'a se duce') nu mai admite decît realizarea diatezei active (*Mircea a întins-o la joacă*).

În schimburile de replici între utilizatorii de internet, unele verbe însoțite de pronume cu valoare neutră, precum *a le avea* (cu ceva), *a o arde*, *a o comite*, *a o da* (pe ceva), *a o freca*, *a o pune*, *a o îmbulina* etc., îşi dovedesc randamentul funcțional şi potențialul expresiv prin dezvoltarea de sensuri contextuale care se încadrează în clase semantice[122] diferite:

---

[122] *Cf.* Irimia, 1997: 18.

i) *a o arde*: (verb factitiv): „Cum *o* mai *arzi*? Vezi că s-a deschis terasa! Te pup pe botic”[123]; (verb aspectual): „Frate cred că fac infarct dacă *o* mai *arzi* mult cu heavy metalul tău”[124]; (verb al comunicării): „păi dacă e *să o «ardem»* pe englezisme normal se scrie hair stylist şi nicidecum stilist”[125];

ii) *a o freca*: (verb aspectual): „acum pe bune ce *să o frecăm* atîta cu proteste, cu bătăi cu lanţuri şi topoare”[126]; (verb comportamental): „da’ noi de ce să intrăm în ue, cînd putem *să o frecăm* în româния?”[127];

iii) *a o pune*: (verb factitiv): „O dată ne-am strîns vreo 4 la un tovarăş de tîmpenii şi *am pus-o* de un fotbal la el în casă”[128]; (verb aspectual): „Aveţi grijă la loviturile de pumn. De regulă atunci cînd nimereşti în dinţi *aţi pus-o* fraţilor”[129].

Un alt tip de transformare cu originea în planul formei constă în condiţionarea mutaţiei semantice prin asocierea unui verb cu un pronume avînd formă neaccentuată de acuzativ, procedeu prin care unele verbele de acţiune sau de stare sînt transferate în clasa verbelor devenirii. Luînd ca exemple dublete verbale cum ar fi *a aburi – a se aburi*, *a dispera – a se dispera* etc., se observă că pronumele reflexiv are rolul stilistic de marcă emfatică a subiectivării enunţului. Condiţionarea impusă prin pronume modifică natura relaţiei de interdependenţă dintre subiect şi predicat, dinspre evidenţierea complinirilor obiective („normal, trebuie şi *să*-i

[123] **Lata**, 8 iulie 2003, 23:41, mesaj în cartea de oaspeţi (guestbook) a site-ului www.chilloutsibiu.ro
[124] **kill_them_all1000**, 27 septembrie 2005, 19:59, forum Softpedia.com
[125] **Vlad**, 28 mai 2006, 02:40, comentariu la articolul „Foarte tare tipa!”, autor **Dana Popa**, publicat în cotidianul *Libertatea*, nr. 5046, duminică, 28 mai 2006, ediţia electronică www. libertatea.ro
[126] **faragos**, 11 septembrie 2003, 21:52, forum computergames.ro
[127] **dacuburebista**, 14 octombrie 2004, 15:12, forum Softpedia.com
[128] **misu183**, 4 decembrie 2005, 18:50, forum roportal.ro
[129] **radocrieg**, 15 mai 2006, 20:00, forum de arte marţiale martialartlinks.com

abureşti pe profesorii ăia"[130]) spre o puternică individualizare a raportului subiect – acţiune („hai că v-am aburit şi *m-am aburit* şi pe mine"[131]).

Opoziţia dintre singular şi plural contribuie, în anumite contexte de comunicare, la anularea unor ambiguităţi semantice generate de polisemie. Acest fenomen se observă în cazul unor verbe cum ar fi *a se combina* (1. ʽa obţine', 2. ʽa deveni iubiţi'), *a se ţepui* (ʽa se înşela') etc., ale căror paradigme flexionare permit marcarea schimbării de sens, prin număr şi persoană. Formele verbale de singular corespund, adesea, unui anumit sens, iar cele de plural, altui sens, aşa cum se observă din compararea unor enunţuri precum „De mic copil m-am simţit atras de Golfuri dar pînă acu *nu m-am combinat* de nici unul (dar dau yo de permis şi fac rost de $...)"[132], „Eu, de exemplu, nu mai iau carne «proaspătă» din Pic (piteştenii ştiu) deoarece *m-am ţepuit* cu nişte pulpe!"[133], cu enunţuri de tipul „am rămas prieteni doi ani şi ceva (eram colegi de clasă, nu prea puteam să fim împreună) apoi *ne-am combinat* de atunci am trecut printr-o grămadă de lucruri împreună"[134], „Uite că nu sînt metodele alea de negociere şi de aceea *se ţepuiesc* unul pe altul"[135]. Formele de singular *m-am combinat*, *m-am ţepuit*, poartă indicii formali ai diatezei dinamice, în timp ce formele de plural *ne-am combinat*, *se ţepuiesc* ilustrează diateza reciprocă.

Timp – mod. Categorie verbală centrală, *timpul* exprimă poziţia pe care şi-o asumă vorbitorul, în raport cu relaţia dintre momentul desfăşurării acţiunii şi momentul enunţării, fiind, astfel, marcată, din perspectivă retrospectivă, simultană sau prospectivă, transformarea timpului fenomenal în realizări lingvistice ale categoriei

[130] **zuppy**, 25 septembrie 2005, 01:01, forum Softpedia.com
[131] **RaDuke**, 23 ianuarie 2002, 20:30, forum computergames.ro
[132] **tng**, 22 ianuarie 2005, 13:26, forum 4tuning.ro
[133] **Lucian BLK**, 9 iunie 2005, 14:15, forum daciaclub.ro
[134] **rashid**, 8 noiembrie 2005, 01:24, forum softpedia.com
[135] **mos ene**, 22 septembrie 2005, 12:23, forum animalutze.com

gramaticale a timpului. Fără a se confunda cu ireversibilitatea timpului ontologic, actualizarea, în enunț, a timpului gramatical devine expresia suprapunerilor, diferențelor şi corespondențelor realizate, prin consubstanțialitatea dintre limbă şi gîndire, în procesul de reflectare lingvistică a evenimențialului. În limbile naturale, timpul gramatical are ca trăsătură fundamentală caracterul structural (evident în orice paradigmă flexionară verbală, dezvoltată prin realizări de tip sintetic sau analitic). Categoria gramaticală a timpului este strîns legată de categoria gramaticală a *modului*, adică a manierei în care vorbitorul înțelege şi exprimă relația dintre desfăşurarea unei acțiuni din lumea fenomenală şi marcările prin care se face referire la potențialitatea desfăşurării acțiunii: sigură, condiționată, presupusă, plauzibilă, necesară etc.

În schimburile de replici între utilizatorii de internet, realizările categoriilor gramaticale ale timpului şi modului reflectă nu numai diferențele inerente dintre limba scrisă şi cea vorbită, ci şi tendințele protagoniştilor de a transpune în limba scrisă valori stilistice specifice folosirii timpurilor şi modurilor verbale în conversație. În general, discontinuitatea şi caracterul polifonic al conversației dintre două sau mai multe persoane (care schimbă aproape simultan statutul de emițător cu cel de receptor) contrastează cu unitatea şi continuitatea limbii scrise, a cărei individualitate comunicativă se fundamentează pe caracterul unidirecțional al interacțiunilor lingvistice, de la emițător la receptor. Cu toate acestea, transpunerea în scris a limbii vorbite – mai ales în contexte de comunicare de tip informal cum ar fi forumurile de pe internet sau programele tip „messenger” – determină apariția, în limba scrisă, a unor procedee şi mijloace stilistice ale oralității: folosirea unor forme verbale cu alte valori temporale decît cele proprii, frecvența mai ridicată a verbelor la imperativ sau a unor timpuri ale indicativului (prezentul şi perfectul compus), marcarea expresivității de tip afectiv prin verbe la conjunctiv sau optativ etc. Toate aceste elemente de oralitate îşi au originea în limbajul popular, dar unele dintre ele capătă coloratură argotică prin

particularitățile semantice ale unor structuri sintactice folosite adesea de utilizatorii de internet.

O prezentare sistematică a relevanței expresive generate de categoria *timpului* este foarte greu de realizat, dacă se au în vedere trăsăturile definitorii ale schimburilor de replici între *internauți*. Variabilitatea şi individualitatea replicilor, determinată, în primul rînd, de competențele şi performanțele comunicative diferite ale vorbitorilor fac aproape imposibilă descrierea exhaustivă a valorilor stilistice ale timpurilor verbale. Cu toate acestea, descrierea unor recurențe ar contribui la sublinierea elementelor de continuitate pe care protagoniştii actului de comunicare le stabilesc între limba vorbită şi cea scrisă. Deşi nu s-au realizat cercetări monografice asupra valențelor expresive ale diferitelor forme temporale gramaticale în comunicarea verbală dintre utilizatorii de internet, în lingvistica anglo-americană contemporană există lucrări [136] în care se discută problema temporalității în narațiunile spontane din actul conversațional, pornindu-se de la o diferență esențială: iterativitatea timpului gramatical (orice timp gramatical poate fi folosit ori de cîte ori e nevoie), în raport cu ireversibilitatea timpului cronologic.

Comentînd asupra relevanței narative a categoriei timpului, Norrick (2000: 80) observă că, în limba engleză, prezentarea conversațională a unor evenimente sau întîmplări (denumite generic *narratives*) este dominată de două temporalități, prezentul şi trecutul: „schimbarea timpului, de la trecutul propriu-zis la prezent pare să marcheze fie evenimente reprezentative, fie schimbarea de locutori sau de perspective”. În lingvistica românească, lucrarea lui Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, rămîne un reper important pentru studierea valorilor stilistice ale formelor verbale folosite în conversație. O cercetare sistematică a particularităților stilistice ale timpurilor verbale este realizată de Dumitru Irimia (1997, 1999).

[136] Norrick (2000), Toolan (2001), Carter (2004).

Întrucît identificarea valorilor stilistice ale timpurilor verbale este o temă aflată în atenția specialiştilor (de pildă, Marin, 2006), am optat pentru descrierea contextuală a relevanței stilistice din cadrul unor paradigme formale ale verbelor argotice.

În conversațiile dintre utilizatorii de internet, opozițiile de timp gramatical se înscriu într-o continuitate stilistică cu pertinență contextuală, generată, cel mai frecvent, prin citarea spuselor unui alt protagonist:

„**hot_girl**: Discuția asta a ajuns prea departe, încetează Andreea că şi aşa se vede că-ți lipsesc neuronii.
Andreea Grazzia: first look in the mirror and after that comment about the others!
hot_girl: Vai tu, ştii engleză. *M-ai spart la faza asta*. Sau ce, te crezi mai deşteaptă? Fii liniştită că ştiu eu mai multă engleză decît tine, te asigur.
Andreea Grazzia: if you say so...”[137]

Aşa cum se observă din exemplul dat, opoziția gramaticală dintre prezent şi trecut (prima replică) este transformată în opoziție stilistică (replica a treia). În acest fragment de interacțiune verbală, dominat de verbe la timpul prezent, trecutul este folosit pentru a marca evenimentele petrecute anterior („discuția *a ajuns* prea departe”). În ansamblu, prezentul este întrebuințat pentru a insera comentarii calificative strîns legate – din perspectiva emițătorului – de perceperea momentului „vorbirii” („*încetează* Andreea că şi aşa se vede că-ți *lipsesc* neuronii”). Acestui timp cu identitate deictică, prezentul rostirii, prezentul lui «acum», i se opune un timp cu identitate afectiv-stilistică, trecutul cu valoare de prezent, inserat, ca marcă distinctivă, într-un enunț a cărui continuitate temporală este situată în prezent (replica a treia): „M-*ai spart* la faza asta”. Verbul argotic *a sparge*, cu sensul (‛a da gata’), amplifică potențialul expresiv al ironiei generate, de altfel, prin interjecție: „*Vai* tu, ştii engleză”. Exprimată în

---

[137] **Andreea Grazzia**, 8 februarie 2005, 15: 18 forum popcorn.ro

simultaneitate cu timpul enunțării, forma de trecut „m-ai spart" este, în esență, una de prezent, deoarece mărcile gramaticale ale perfectului compus au rolul de a marca distanțarea afectivă, ironică, a locutorului față de afirmațiile interlocutorului.

Forma de perfect compus a verbului *a sparge*, conjugat la persoana a doua singular, este foarte frecvent folosită de utilizatorii de internet. Față de alte forme temporale, ea are cel mai ridicat randament funcțional, fiind înregistrate peste 650 de ocurențe contextuale pe motorul de căutare Google. În raport cu perfectul compus, forma de imperfect *mă spărgeai* este aproape inexistentă, înregistrîndu-se doar două ocurențe. Preferința utilizatorilor de internet pentru forma de perfect compus, cu scopul de a marca ironia poate fi considerată o manifestare a specializării stilistice. În raport cu forma de perfect compus, forma de indicativ prezent a aceluiaşi verb înregistrează, pe motorul de căutare Google, peste 200 de ocurențe, adică numai o treime din numărul aparițiilor contextuale ale formei de trecut, valențele ei expresive fiind, parcă, mai atenuate, întrucît în enunț nu se mai manifestă opoziția formală dintre trecut şi prezent: „ce concluzii tragi şi tu... *mă spargi*... văd că nu ştii altceva pe forumu' ăsta decît să critici la maxim pe oricine de parcă tu ai fi tata designer-ilor..."[138].

Există şi alte structuri verbale argotice, conjugate la perfect compus (cu dezvoltare temporală foarte apropiată de prezent) şi folosite de utilizatorii de internet pentru a-şi exprima neîncrederea sau ironia față de spusele interlocutorilor: *m-ai băgat în ceață*, *m-ai dat pe spate*, *m-ai omorît*, *m-ai rupt*, *m-ai ucis* etc. Valoarea stilistică de trecut foarte apropiat de prezent este accentuată prin determinanți de natură deictică, precum adjectivul pronominal sau pronumele demonstrativ (*la faza asta*, *cu asta*), prin determinanți de tip nominal, cum ar fi substantivele în vocativ (*băi tată*, *frate*, *moşule*, *bătrîne* etc.), prin determinanți verbali incluşi în

---

[138] **mindsoul**, 17 mai 2004, 03:25, forum softpedia.com

enunțuri exclamative (*să moară mama*!) sau prin determinanți frazeologici („m-ai rupt *în fericire*” „m-ai spart *la nas*”).

Deşi folosirea formelor verbale de trecut cu valoare de prezent nu este specific argotică, deoarece se manifestă atît în vorbirea rurală cît şi în cea urbană, trebuie precizat că, în cele mai multe situații de comunicare în mediul virtual, expresivitatea semantică a argoului accentuează potențialul stilistic al marcărilor gramaticale din planul formei.

Întrucît foarte multe elemente de expresivitate conversațională sînt transpuse în comunicarea scrisă dintre utilizatorii de internet, valorile stilistice ale *categoriei gramaticale a modului* țin de particularitățile stilistice ale limbii vorbite. La nivel sintactic, se remarcă gradul mare de expresivitate al unor enunțuri exclamative şi interogative, în care verbele predicat sînt conjugate la modul imperativ, optativ sau conjunctiv. Aceste enunțuri au o importantă componentă afectivă pentru că, în cea mai mare parte a contextelor în care sînt întrebuințate, ele exprimă stări şi atitudini ale protagoniştilor actului de comunicare.

Spre deosebire de celelalte moduri verbale personale, ale căror forme paradigmatice includ (excluzînd excepțiile) toate cele trei persoane gramaticale, *imperativul* marchează foarte clar orientarea comunicării dinspre persoana I (cu realizare implicită, a cărei existență este subînțeleasă în planul de adîncime al enunțurilor) spre persoana a II-a (cu realizare gramaticală explicită, a cărei existență este exprimată în planul de suprafață al enunțului). Mod al adresării directe, imperativul ilustrează dimensiunea interactivă, de esență dialogică, a actelor de comunicare orală. În raport cu indicativul, cu care este înrudit din punct de vedere formal, dat fiind că, în ansamblu, realizările morfematice sînt aproape identice cu formele flexionare ale indicativului prezent, la persoana a II-a şi a III-a, imperativul are ca trăsătură distinctivă apartenența la stilul direct, dezvoltările în stil indirect nefiind posibile. În aceste condiții, atît în conversație, cît şi în schimburile de replici între utilizatorii de internet, formele de imperativ ale unor verbe şi

expresii verbale familiare şi argotice capătă o mare frecvență de utilizare, mai ales în situațiile în care emițătorul îşi exprimă neîncrederea în afirmațiile receptorului (*fugi cu cercu*(*l*)!, *plimbă ursul*!, *cîntă la altă masă*!, *las-o* (*jos*) *că măcăne*! etc.), sau în situațiile de comunicare în care folosirea invectivelor eufemistice are rolul de a sublinia iritarea emițătorului față de considerațiile partenerului de discuție. Cele mai utilizate sînt enunțurile familiare şi argotice constituite cu verbele *a da*, *a se duce* şi un număr restrîns de determinanți nominali eufemistici: *dă-te-n*/ *du-te-n pana mea*!, *du-te-n puşca mea*!, *du-te-n puii mei*!, *dă-te-n sînge* (*de figurist*)!, *dă-te-n spirt*!, *dă-te-n kilu' meu*!, *dă-te-n spanac*!, *dă-te-n spume*! etc. Acestora li se adaugă alte enunțuri prin care se exprimă neîncrederea (mai scurtează, mai taie etc.) sau o stare de spirit negativă (*lasă-mă*, *scuteşte-mă*, *slăbeşte-mă*, *fă paşi*, *caută-mă pe afară*, *ia viteză*, *marş că eşti varză*). Ocazional, natura emfatică a imperativului face posibilă transformarea enunțurilor exclamative în enunțuri interogativ retorice, aşa cum se întîmplă în cazul verbului *a lăsa* (*lasă-mă – mă leşi*?). Cu originea în limbajul popular, schimbarea semnificantului, prin înlocuirea vocalei *a* cu *e* subliniază, în planul expresiei, atitudinea negativă sau ironică a locutorului.

Avîndu-şi originea expresivă în conversație, aceste enunțuri sînt folosite foarte frecvent în mediul urban şi au o funcționare stilistică relativ precisă, putînd fi considerate, într-o anumită măsură, şabloane stilistice care ilustrează principiul economiei în limbă. Un argument în acest sens este larga răspîndire a unora dintre ele, care şi-au depăşit statutul de structuri lingvistice argotice devenind elemente sintactice de tip familiar.

Valorile stilistice ale *modului conjunctiv* sînt strîns legate de statutul gramatical al acestui mod. Dacă se are în vedere raportul formă – sens, conjunctivul trebuie considerat un mod de relație pentru că semnificația verbelor la conjunctiv se dezvoltă, de cele mai multe ori, printr-o relație de dependență sintactică față de

regenți verbali conjugați la alte moduri predicative (indicativ, imperativ, optativ).

În limba populară, autonomia gramaticală a unui verb la conjunctiv față de un posibil regent şi lipsa conjuncției morfem *să* determină absolutizarea planului semantic şi transformarea enunțului într-o structură sintactică cu ajutorul căreia vorbitorul exprimă şi marchează spontaneitatea trăirilor interioare în raport cu evenimente neprevăzute din lumea fenomenală: *fie ce-o fi*; *d-apoi vină cine-o vrea*, *facă ce-o vrea* etc.

Situată în continuitatea modelelor expresive populare, autonomia sintactică a conjunctivului capătă, în vorbirea urbană, valori expresiv-persuasive. Ocazional, tendința spre o exprimare insolită motivează apariția unor enunțuri argotice exclamative a căror expresivitate se dezvoltă pe baza interdependenței dintre subiect şi predicat (*să-mi moară neuronu'*!), a dependenței complementului direct față de verbul regent (*să-mi trag nervu'*!) ori prin dezvoltări sintagmatice cu sens umoristic (*să-ți bați copiii cu basca*!), autoironic (*să moară mandea*!) sau eufemistic (*să-mi bag banii/ picioarele/ pixu'* etc.).

Modelul popular al imprecațiilor îşi dovedeşte pertinența expresivă şi în vorbirea citadină prin folosirea, de către vorbitori, a unor enunțuri cu verbul la modul optativ şi cu auxiliarul postpus: *băga-mi-aş*, *băga-mi-ai*, *mînca-ți-aş*, *mînca-mi-ai* etc.

Adverbul. Izomorfismul dintre clasa adjectivului (determinant al substantivului) şi clasa adverbului (determinant al verbului) favorizează trecerea unor cuvinte şi sintagme dintr-o clasă în alta. Procedeul lexical-formativ al conversiunii adjectiv ↔ adverb contribuie la actualizarea diferențiată, contextuală, a valențelor expresive ale unor termeni argotici.

În schimbul de replici între utilizatorii de internet, adverbele cu caracter argotic sînt folosite, cel mai adesea, pentru a reflecta perspectiva din care este considerată acțiunea verbală. Numărul mare de locuțiuni adverbiale argotice care exprimă modul de

desfăşurare a acțiunii verbale sugerează că partenerii implicați în interacțiunea lingvistică sînt foarte interesați de procesualitate (şi mai puțin de circumstanțele spațiale şi temporale), de felul în care decurge dinamica unor evenimente. Prin urmare, unitățile lingvistice adverbiale se încadrează în două mari clase: adverbe calificative şi adverbe circumstanțiale (Irimia, 1997: 293). Acestora li se adaugă un număr foarte mic de elemente argotice întrebuințate ca adverbe pronominale negative (*canci*, *nexam*: „Avem alunecări de teren şi păduri *nexam* din cauză că s-a defrişat la greu în vederea transformării de terenuri agricole”[139]).

De regulă, frazeologismele adverbiale de tip familiar şi argotic se formează prin două modele generative cu un randament funcțional ridicat în limba comună: «*prep. + element nominal*» şi «*cît + element verbal*». Din prima categorie fac parte sintagme calitative cu următorii constituenți:

a) prepoziția *de*: *de-a-mboulea* (de-a-nboulea), *de-a-mproasta* (de-a-nproasta), *de-a-n*(*z*)*droanga* etc.
b) prepoziția *din*: *din top*, *din țeavă* etc.
c) prepoziția *în*: *în draci*, *în disperare*, *în demență* etc.
d) prepoziția *la*: *la greu*, *la greuceanu*, *la înaintare*, *la marea artă*, *la oha*, *la panaramă*, *la plesneală*, *la produs*, *la şto*, *la vrăjeală* etc.
e) prepoziția *pe*: *pe blat*, *pe blătescu*, *pe bune*, *pe invers*, *pe neve*(*u*), *pe şest*, *pe şestache*, *pe vremea lu' Pazvante* etc.

Varietatea semantică a acestor unități frazeologice ilustrează multitudinea perspectivelor asupra desfăşurării acțiunii. Locuțiunile în care intră prepoziția de ilustrează *inutilitatea* sau *caracterul haotic* al îndeplinirii acțiunii: „am văzut şi s-class-uri tunate *de-a-mboulea*, la fel ca multe alte limuzine cu ştaif”[140]. Frazeologismele din care face parte prepoziția *din* reflectă lipsa de premeditare a realizării unei acțiuni, putînd fi considerate

[139] **Melchior**, 3 ianuarie 2004, 10:46, forum Softpedia.com
[140] **romaximusro**, 18 octombrie 2005, 08: 05, forum Softpedia.com

sintagme ale spontaneității: „stăteau ghiulații ăia la masă şi băgau *din top* cîştiguri peste cîştiguri”[141], în timp ce locuțiunile formate cu prepoziția *în* pot fi considerate *sintagme ale intensității*: „să trag şi eu *în disperare* cu arma”[142].

Diversitatea semantică a unităților frazeologice din care face parte constituentul prepozițional *la* subliniază varietatea contextuală a întrebuințării în procesul de comunicare. *Ca sintagme ale deriziunii*, cele mai multe dintre ele (*la oha*, *la panaramă*, *la plesneală*, *la şto*, *la vrăjeală*) pun în lumină conştientizarea elementului aleatoriu ce caracterizează spontaneitatea îndeplinirii unor acțiuni: „am făcut-o *la plesneală* şi din mînă... că fiind amator de cel mai jalnic rang n-am trepied”[143]; „iar dacă tu semnezi contractul *la 'şto* atunci chiar că eşti fraier”[144].

Alte unități sintagmatice exprimă aspectul cantitativ şi/sau caracterul iterativ al desfăşurării acțiunii: „m-am îmbătat *la greu*... dar nu mi-am pierdut conştiința... la un revelion acum doi ani”[145].

În unele contexte de comunicare, continuitatea stilistică dintre modelele expresive populare şi argotice potențează convergența de opoziții expresive, elementele argotice fiind folosite pentru a intensifica superlativ semantica unor frazeologisme: „Ce să-l mai tragi de limbă, nu se poate ce spune el acolo, ca să nu mai zic de FSB, care e şi ăla tras de păr *la greuceanu*”[146].

Ocazional, exprimarea eufemistică determină, în plan sintactic, folosirea unor sintagme adverbiale, pentru a exprima scopul acțiunii: „să fie trimisă *la produs* în Occident”[147].

Cea mai mare parte a locuțiunilor adverbiale formate dintr-un determinant nominal precedat de prepoziția pe reliefează

---

[141] **Mosotti**, 10 martie 2005, 16:53, forum Softpedia.com
[142] **un_oarecare** 2 martie 2005, 23: 06, forum Softpedia.com
[143] **reclamagiu**, 5 martie 2005, 12:00, forum Softpedia.com
[144] **Bogdanra**, 27 august 2002, 17:49, forum Softpedia.com
[145] **pitu***,* 13 septembrie 2002, 04: 27, forum Softpedia.com
[146] **Alexandrus**, 14 iunie 2004, 22:14, forum Softpedia.com
[147] **Jurnal**, TVR1, 16 februarie 2003.

caracterul criptic al realizării acţiunii (*pe blat*, *pe blătescu*, *pe neve*(*u*), *pe şest*, *pe şestache*). În limbajul familiar, corespondentul noţional al acestor frazeologisme este exprimat prin structuri din acelaşi model generativ (*pe ascuns*, *pe sub mînă*). În plan sintactic, aceste *sintagme ale încifrării* ilustrează comportamentul duplicitar sau discret al unor manifestări umane: „salut banarea fumatului inclusiv la profesori. Se va mai fuma, *pe şest*, însă e o măsură excelentă”[148]; „Şi oricum era „hi, hi” adică mai *pe şestache*, nu în hohote”[149]; „Am auzit şi eu de legenda asta cu 5 *pe neveu*. Chiar ai păţit tu aşa ceva?”[150]. Valoarea stilistică a acestor frazeologisme este ilustrată şi prin pătrunderea lor în stilul publicistic: „Mărţişoarele alea fistichii, cu fir alb şi fir roşu, se vînd fie la tarabă, în bazar printre zarzavaturi şi chiloţi, fie *pe blătescu* la colţ de uliţă, direct din sacoşă”[151].

Frecventa utilizare a unora dintre aceste locuţiuni a contribuit la adăugarea de sufixe antroponimice (*pe blătescu* < locuţ. adv. *pe blat* + suf. -*escu*) sau toponimice (*la greuceanu* < locuţ. adv. *la greu* + suf. -*eanu*; *la lejereanu* <adv. *lejer* + suf. -*eanu*), prin care se realizează, în planul formei, opoziţia expresivă dintre termenul marcat şi cel nemarcat. Economia în exprimare îi determină adesea pe protagoniştii actului de comunicare să folosească aceste frazeologisme fără constituentul prepoziţional: „pe unde o arzi *blat* în seara asta?”[152]; „Ţi-am zis: dacă nu e locul plătit poţi parca *lejereanu* şi tu”[153].

Cel de-al doilea model generativ, «*cît* + *verb*», a favorizat apariţia unor frazeologisme prin care se exprimă cantitatea, precum *cît încape*, *cît cuprinde*. Un model asemănător, «*cît* +

---

[148] **arty**, 18 martie 2005, 22:26, forum Softpedia.com
[149] **akeem** 17 iunie 2004, 09:29, forum Softpedia.com
[150] **tech** 12 ianuarie 2004, 12:00, forum Softpedia.com
[151] **Dumitru Rusu**, articolul „Mărţişoare second hand sau de lux?”, cotidianul *Ceahlăul*, anul XVII, nr. 4338, luni, 21 februarie 2005
[152] **gusty@n**, 9 aprilie 2005, 01: 34, forum Softpedia.com
[153] **Baiazid**, 19 octombrie 2005, 08:10, forum Softpedia.com

substantiv», a determinat în limbajul popular apariţia unor sintagme ale intensităţii superlative: mare *cît casa*, lung *cît toate zilele*/ *cît o zi de post* etc. Trăsătura distinctivă a acestor sintagme este suspendarea predicaţiei, prin anularea opoziţiilor categoriale verbale şi „îngheţarea” sintactică a verbului la persoana a III-a singular, timpul prezent: „De asemenea mai prelucrez – ca amator – imagini şi filmuleţe proprii. De asemenea jocuri *cît încape* – tot ca amator☺ şi muzici (familia are şi ea acces, nu?)”[154].

În realizarea *categoriei intensităţii*, adverbele şi locuţiunile adverbiale argotice au o diversitate mai mică de variante, comparativ cu adjectivele. *Intensitatea relativă* se materializează prin aceleaşi morfeme ca şi în limbajul popular: „dar mă simt *cam naşpa* că se uită la mine”[155]; „mai merge făcut popcorn... iese destul *de şto* dar e cam scump”[156].

În general, cu excepţia sintagmelor intensităţii şi ale cantităţii, care includ în planul lor semantic posibilitatea de a exprima în cel mai înalt grad unghiul din care este privită desfăşurarea acţiunii, mijloacele stilistice de exprimare a *superlativului* sînt extrem de sărace. Ocazional, mărcile de superlativ cu funcţie persuasivă se manifestă în enunţuri exclamative („încă două de-astea şi i-am spart *pe viaţă* moşule”[157]) sau interogative („ştiţi de ce beau mult ăia care suferă *pe bune*, simplu pentru că nu se îmbată”[158]).

Expresivitatea structurilor idiomatice

În orice limbă există un tip aparte de structuri lexico-gramaticale numite generic, în literatura de specialitate, *frazeologisme*, *unităţi frazeologice*, *locuţiuni*, *sintagme* şi *expresii*, *expresii idiomatice* sau *izolări*. Identitatea lingvistică şi potenţialul expresiv al acestor

---

[154] **miteani**, 11 februarie 2004, 20:16, forum Softpedia.com
[155] **Cristist50**, 27 iulie 2004, 23:04, forum Softpedia.com
[156] **c_cris85**, 11 mai 2005, 21:16, forum Softpedia.com
[157] **Vladxus,** 3 martie 2004, 22:08, forum Softpedia.com
[158] **mmariusm** 14 august 2002, 10: 17, forum Softpedia.com

structuri lexematice au creat numeroase dezbateri între cercetătorii preocupați de constituirea, dezvoltarea şi funcționarea structurilor idiomatice în comunicarea verbală. Dificultățile întîmpinate se rezumă, în mare, la clasificarea acestor elemente ale limbii, la selectarea metodelor de analiză a semnificațiilor pe care le au astfel de structuri lingvistice şi, nu în ultimul rînd, la valoarea lor expresivă. Prin urmare, acest studiu aplicativ privind frazeologismele are în vedere I) cîteva distincții teoretice, prin intermediul cărora s-ar putea realiza o clasificare relativ unitară a unităților frazeologice, II) utilitatea şi limitele unor metode de descriere a expresivității acestor structuri lingvistice şi III) analiza unor frazeologisme verbale, pe baza unui corpus de elemente utilizate frecvent în schimburile de replici între utilizatorii de internet.

Orice încercare de încadrare a unei unități lingvistice în categoria frazeologismelor trebuie să țină cont de următoarele particularități:

1. gradul de flexibilitate/inflexibilitate sintactică a frazeologismelor;
2. dinamica atipică a sensurilor frazeologismelor;
3. specificul expresivității frazeologismelor.

Aceste observații au o consecință foarte importantă. Dacă se admite, ca fapt incontestabil, că frazeologismele sînt unități lingvistice eterogene, cu diferite grade de unitate lexico-gramaticală, ce criterii pot fi utilizate pentru a descrie şi clasifica diversele structuri frazeologice, avînd în vedere diversitatea lor?

Analizînd identitatea lingvistică a lexemelor complexe (categorie lexicală din care fac parte frazeologismele), Lipka (2002: 112) afirmă, urmînd tricotomia coşeriană, că acestea „nu aparțin nici planului *langue*", „nici planului *parole*", ci planului *normei*[159]:

[159] În original: „Institutionalized and lexicalized complex lexemes clearly do neither belong to the level of the *langue* (with its systematic word-formation types) nor to the level of *parole* (with specific, concrete realizations of the underlying language system). Obviously, a level in between the two is needed.

> „Este foarte indicat să aplicăm conceptul de «normă», înțeles ca realizarea tradițională, colectivă a sistemului limbii în lexicologie şi în formarea cuvintelor”[160] (Lipka, 2002: 112).

O astfel de nuanțare ar putea contribui, în mare măsură, la explicarea dinamicii lingvistice şi stilistice a unităților frazeologice, prin raportare atît la sistemul lexical al limbii, cît şi la actualizarea lor în orice act lingvistic. Această perspectivă potențează valoarea de tezaur a multor frazeologisme, caracterul lor emblematic, prin care se ilustrează viziunea particulară a vorbitorilor unei limbi asupra lumii. În lipsa unei definiri general acceptate a conceptului de frazeologism, unii cercetători ar putea obiecta că, lexeme complexe, cum ar fi, de exemplu, *carte de credit* sau *foc-în-cap*[161], nu sînt unități frazeologice, ci cuvinte compuse ce denumesc denotativ realități, încadrîndu-se, prin urmare, nu în planul normei, ci în planul langue. În aceste condiții, stabilirea unor criterii, pe baza cărora s-ar putea face distincții între diversele categorii de lexeme complexe, ar putea ajuta la înțelegerea particularităților frazeologismelor.

Criterii de clasificare a frazeologismelor. Unii cercetători din lingvistica anglo-americană (Moon, 1998; Lipka, 2002), afirmă necesitatea precizării unui set de criterii de identificare a particularităților unităților frazeologice, chiar dacă aceste criterii au un grad mare de generalitate şi nu ilustrează cu acuratețe toate particularitățile frazeologismelor. Pe scurt, aceste criterii ar fi:

As early as 1951, Eugenio Coseriu (1967: 11) proposed such an intermediate level and called it the *norm* of a language”.

[160] În original: „It is particularly useful, however, to apply the concept of ‘norm’, as the traditional, collective realization of the language system to lexicology and word-formation”.

[161] Şerban & Evseev (1978: 278).

- lexicalizarea (engl. *lexicalization*) – „fenomenul prin care un lexem complex, odată format, tinde să devină o singură unitate lexicală completă, un simplu lexem” (Lipka, 2002: 111);
- adoptarea (engl. *institutionalization*) – „procesul prin care o unitate lingvistică sau o formulare devine recunoscută şi acceptată” (Moon, 1998: 10);
- inflexibilitatea lexico-gramaticală (engl. *lexicogrammatical fixedness*) – „rigiditate formală” (Moon, 1998: 15);
- indecompozabilitatea/„necompozabilitatea” (engl. *non-compositionality*) – sensul unui lexem complex nu se dezvoltă prin sensurile constituenților (Makkai, 1972; Moon, 1998).

Deşi ar putea fi întrebuințate pentru a deosebi şi alte fapte de limbă, primele două criterii sînt importante, întrucît reflectă, din perspectivă diacronică, constituirea şi adoptarea frazeologismelor, ca unități lexicale reprezentative pentru o anumită limbă (I. Iordan, de pildă, le numeşte chiar *izolări*, pornind de la un termen impus de A. Philippide). Următoarele două criterii, de tip descriptiv, individualizează frazeologismele, considerate ca „expresii lingvistice complexe din punct de vedere formal, al căror înțeles nu poate fi derivat din cel al constituenților” (Lipka, 2002: 112).

Alți autori (Gibbs, 1994) arată că numai o cercetare de tip empiric, experimental, inspirată din psihologia cognitivă, ar putea pune într-o nouă lumină modalitățile prin care vorbitorii îşi însuşesc şi folosesc frazeologismele în comunicare. Potrivit adepților lingvisticii cognitive, principalele elemente definitorii ale frazeologismelor sînt a) convenționalizarea culturală, prin uz, a unităților frazeologice, b) raportul arbitrar dintre semnificațiile constituenților unui frazeologism şi referentul frazeologismului respectiv, c) dinamica semantică a unităților frazeologice, sensul unor frazeologisme putînd fi relaționat cu sau dezvoltat din sensurile unor constituenți şi d) existența unei scale de flexibilitate sintactică, avînd ca poli frazeologismele lipsite de mobilitate şi unitățile frazeologice cu mobilitate sintactică.

Schiță de clasificare a frazeologismelor. Comparînd cele două tipuri de opinii contradictorii, se poate observa că definirea şi clasificarea structural-semantică a frazeologismelor ar trebui să țină cont de trei opoziții:

1. opoziția dintre formele sintetice ale constituenților şi forma analitică a frazeologismului;
2. opoziția lingvistică şi/sau stilistică dintre sensurile constituenților şi sensul frazeologismului;
3. opoziția dintre sensurile constituenților şi sensul frazeologismului, pe de o parte, şi desemnat, pe de altă parte.

În vreme ce primul tip de opoziție ar putea legitima existența unei scale de flexibilitate sintactică şi, implicit, o clasificare mai nuanțată a frazeologismelor, celelalte două opoziții ar contribui la surprinderea complexității semantice a unităților frazeologice, mai ales a celor care dezvoltă semnificații conotative.

Avînd în vedere opoziția dintre formele sintetice ale constituenților şi forma analitică a frazeologismului, s-ar putea identifica următoarele tipuri de unități frazeologice:

1. *frazeologisme fără flexibilitate*, adică unități frazeologice în care constituenții nu-şi actualizează categoriile gramaticale specifice: *cine ştie ce*, *zi lumină*, *vrute şi nevrute*, *fără cap şi coadă*, *la paştele cailor* etc. Din punct de vedere morfologic, în această categorie de frazeologisme se încadrează, de exemplu, locuțiunile pronominale, prepoziționale, conjuncționale şi adverbiale. Tot aici pot fi incluse unele enunțuri frazeologice cu valoare afectivă (*Doamne fereşte*, *Doamne iartă*, *Doamne păzeşte*).

2. *frazeologisme cu flexibilitate morfologică*, adică unități frazeologice în care cel puțin un constituent îşi actualizează unele categorii gramaticale specifice: *a-şi aduce aminte*, *a spăla putina*, *a o lua la sănătoasa* etc. Dacă se se are în vedere identitatea morfologică a constituenților care participă la dezvoltarea semnificației, se poate vorbi, în unele cazuri, despre frazeologisme

substantivale (*aducere aminte*), adjectivale (*prost ca noaptea*, *iute de picior*) sau verbale (*a umbla cu cioara vopsită*).

3. *frazeologisme cu flexibilitate sintactică*, adică unități, enunțuri sau structuri sintactice de tipul înjurăturilor, blestemelor etc., care, pe lîngă actualizarea unor categorii gramaticale specifice, se caracterizează prin mobilitatea sintagmatică a constituenților şi pot fi considerate mărci stilistice ale afectivității. Un exemplu în acest sens este constituit de înjurături, considerate ca enunțuri imperative sau exclamative care apar numai în anumite contexte comunicative, dominate de mărcile vulgarității. Acest tip de frazeologisme este relativ restrîns şi este caracterizat de semnificațiile difuze, contextuale, ale unităților frazeologice, dezvoltate sub acțiunea funcției expresive a limbii (Jakobson, 1964).

Opoziția de sens dintre constituenți si unitatea frazeologică din care aceştia fac parte ar putea legitima existența a două categorii de frazeologisme:

a) *frazeologisme endocentrice* [162] – cel puțin unul dintre constituenți participă la constituirea semnificației de ansamblu;

b) *frazeologisme exocentrice* – semnificația de ansamblu nu se dezvoltă din sensurile constituenților.

În categoria frazeologismelor endocentrice, pot fi incluse unități frazeologice precum *zi lumină*, *deştept foc* sau *a-şi da aere*, al căror sens se dezvoltă din trăsăturile semice ale constituenților. De exemplu, în sintagma *zi lumină*[163], se poate observa că una din trăsăturile semice ale substantivului *zi*, [+ luminozitate], este reluată, metonimic, prin cel de-al doilea component, *lumină*. Sensul locuțiunii *cu noaptea-n cap* ('foarte devreme'), se dezvoltă prin absolutizarea unei trăsături semice a substantivului *noapte*, [+ temporalitate]. În cazul unor unități frazeologice precum *din zi*

[162] Termenii *endocentric* şi exocentric au fost preluați din literatura de specialitate, urmîndu-se distincția *compuse endocentrice – compuse exocentrice*. Pentru detalii, vezi Ciompec (1985: 59-70).

[163] În DEX, sintagma respectivă este considerată cuvînt compus.

în zi, *zi de zi*, *de pe o zi pe alta*, *noapte de noapte*, redundanța potențează semantica constituenților nominali prin trăsătura semică [+ temporalitate], în vreme ce prepozițiile modalizează dinamic semnificațiile substantivale, prin dezvoltarea unei trăsături semice fundamentale pentru aceste frazeologisme, [+ iterativitate]. Din acest punct de vedere, sensurile frazeologismelor luate ca exemple se dezvoltă printr-o ierarhizare semică, trăsătura [+ iterativitate], subordonîndu-şi trăsătura [+ temporalitate]. Un mecanism de semnificare mai complex, dar asemănător, se poate observa în cazul altor frazeologisme, precum *zi şi noapte*. În planul *langue*, antonimia lexicală *zi – noapte* este generată de opoziția semică [+ luminozitate] / [– luminozitate]. Însă această opoziție de sens este anulată în interiorul frazeologismului, prin imobilitatea morfologică a constituenților şi prin impunerea unei alte trăsături semice, [+ procesualitate]. Mai precis, prin sensul de adiție al conjuncției coordonatoare şi, trăsătura semică [+ procesualitate] devine definitorie pentru sensul frazeologismului şi anulează disocierea semantică existentă, în planul langue, între cuvintele zi şi noapte. Mai mult decît atît, se poate aprecia că acest mecanism de semnificare este posibil numai în condițiile în care se păstrează imuabilitatea morfo-sintactică a elementelor constituente ale unității frazeologice. De pildă, enunțul 1) *Merse zi şi noapte*, nu este echivalent, din punctul de vedere al sensului, cu enunțul 2) *Merse nopți şi zile* sau cu enunțul 3) *Merse ziua şi noaptea*. Spre deosebire de primul enunț, în următoarele două se remarcă, fie caracterul atipic al procesualității[164], fie pertinența opoziției de sens[165].

Uneori, înțelesul unui anumit frazeologism ia naştere doar din conținutul semantic al unui constituent. Spre exemplu, expresia *a-şi*

[164] În enunțul 2, prin topică, pare a se nega realitatea extra-lingvistică, prin anularea temporalității firească generate de ciclul natural, zi – noapte.

[165] În enunțul 3, categoria determinării impune nu numai păstrarea antonimiei lexicale, ci şi conversiunea gramaticală, lexemele *ziua* şi *noaptea* devenind, în acest caz, elemente adverbiale prin care se exprimă durata.

da aere (ʻa se făli') îşi dezvoltă semnificaţia pornind de la sensul constituentului nominal *aere*. Sensul frazeologismului este reflectat, în planul formei, prin indici de marcare a procesului de „îngheţare" lexico-gramaticală: pronumele personal în dativ, care ilustrează subiectivitatea raportării la referent (aroganţa unei persoane) şi forma invariabilă de plural a substantivului care impune sensul. Cu toate acestea, flexibilitatea topică este încă evidentă, dacă ar fi să comparăm următoarele enunţuri: 1) *Ce aere îşi dă ăla*! şi 2) *De la un timp îşi dau aere de vedetă*. Dacă în primul enunţ, trecerea constituentului nominal înaintea celui verbal este determinată de acţiunea funcţiei expresive, în cel de-al doilea enunţ, expresivitatea se dezvoltă printr-o relaţie sintactică de dependenţă, constituentul frazeologic nominal (*aere*) primind un determinant atributiv substantival (*de vedetă*). Asocierea nu este întîmplătoare, pentru că substantivul *aere* (ʻifose') este sinonim cu o creaţie lexicală neologică, substantivul *vedetism* (ʻtendinţă de a ieşi în evidenţă cu orice preţ'[166]). Mai mult decît atît, în argoul tinerilor, conotaţia ironică a termenului *vedetă*, (ʻpersoană care-şi dă aere'), a generat expresia *a se da vedetă*[167].

În argou însă, relaţiile semantice sînt mai complexe, dinamica termenului *vedetă* (de la sensul apreciativ la cel depreciativ) fiind reflectată şi în cazul cuvîntului *artist*, substantiv care desemnează, în unele situaţii de comunicare, o persoană foarte talentată. Pentru tineri, şi nu numai, artist poate fi oricine dă dovada excelenţei într-un anumit domeniu. În acest caz, substantivul *artist*, prin sensul său apreciativ (ʻpersoană foarte talentată'), se opune frazeologismului *a se da artist*[168], întrebuinţat cu sens depreciativ (ʻpersoană care-şi dă aere'). Opoziţia de sens, *artist – a se da*

---

[166] DN, 1986: 1135.

[167] „Şi ptr. restu just fuck off în frunte cu mufa de şaman care *se dă vedetă* p-aici" **GiveMeHead**, 1 august 2005, forum Computer Games.

[168] „(...) am spus din start că sînt începător, *nu m-am dat artist!*" **mbrighiu**, 16 octombrie 2003, forum Softpedia.com

artist pare să se fi dezvoltată în acelaşi fel ca şi modelul de semnificare *vedetă*[1] ('persoană cu popularitate') – *vedetă*[2] ('persoană care vrea să iasă în evidență') / *vedetism* ('tendința de a epata') – *a se da vedetă*. Aceste analogii par să demonstreze că, în unele cazuri, dezvoltările lexicale şi frazeologice urmează anumite prototipuri de semnificare.

Din categoria frazeologismelor exocentrice fac parte unități frazeologice precum *cai verzi (pe pereți)*, *a tăia frunză la cîini*, *a trage pe dracul de coadă*, *a face* (cuiva) *mucii cravată* etc. Conținutul semantic al acestor frazeologisme este prin excelență figurat iar analiza descriptivă a sensurilor constituenților nu oferă indicii clare cu privire la înțelesul frazeologismului. Specificul acestor unități frazeologice este tocmai lipsa de convergență semantică între constituenți. În încercarea de a analiza mecanismul de semnificare specific acestor frazeologisme, Iordan (1975) observa că:

> „Intervine, ca de obicei, şi afectul, sub toate aspectele lui, dar intervine şi fantezia, într-o măsură mult mai mare decît am constatat pînă acum. Căci majoritatea izolărilor (în sensul larg pe care-l atribui acestui termen) sînt imagini, adică metafore şi comparații propriu-zise. Ele dau vorbirii populare şi familiare plasticitate, culoare, viață, aşa cum figurile de stil însuflețesc limbajul poetic" (Iordan, 1975: 267).

Deşi au un grad mare de generalitate, putînd fi mai degrabă supuse unui demers atent de revizuire, afirmațiile lui Iordan sînt interesante întrucît scot în evidență cîteva elemente importante de individualizare ale frazeologismelor exocentrice. În primul rînd, trebuie admis că înțelesul acestor unități frazeologice are la bază o *imagine*. În al doilea rînd, paralela dintre mecanismele de constituire a semnificațiilor frazeologismelor exocentrice şi mecanismele de constituire a semnificațiilor poetice trebuie să țină cont de diferențe importante. În poezie, autonomia semnului poetic impune mijloace stilistice şi procedee de semnificare complexe, adesea originale, în vreme ce sensurile frazeologismelor exocentrice,

odată constituite şi convenționalizate, prin uz colectiv, suferă un proces de „înghețare”, ajungîndu-se, în cele din urmă, ca unei forme să-i corespundă, cel mai adesea, un conținut semantic specific. Cu alte cuvinte, parafrazînd terminologia impusă de Coşeriu (1993: 49-64), semnificarea poetică este de tip arhitectural, în timp ce semnificarea frazeologică este de tip structural. Înrudirile dintre cele două tipuri de semnificare nu trebuie, însă, excluse, deoarece au un element comun: *imaginea*.

Fără a încerca definirea conceptului de imagine şi fără a analiza multitudinea de teorii care au încercat să ilustreze geneza şi funcționarea imaginii, în comunicarea verbală, se poate aminti că referirea la acest concept ține cont de următoarele trăsături:

a) imaginea este strîns legată de natura arbitrară a semnului lingvistic;
b) constituirea imaginii are caracter dinamic;
c) înțeleasă ca formă de reprezentare, imaginea pune în evidență felul în care individul se raportează, prin limbă, la lume.

Avînd în vedere aceste trăsături, s-ar putea aprecia că toate frazeologismele, dar mai ales cele exocentrice, sînt, din perspectivă stilistică, expresii lingvistice ale unor imagini. De exemplu, în sintagma *cai verzi* (*pe pereți*), se dezvoltă o semantică difuză a absurdului, a imposibilului, fundamentată pe divergența de sens dintre constituenții nominali. Înțelesul determinantului adjectival al substantivului *cai* modifică planul semantic al elementului nominal, anulînd raportarea la un referent din lumea de zi cu zi, şi impune „realitatea” unui referent imaginar. Mai departe, substantivul în acuzativ, *pe pereți*, amplifică, prin semnificare metonimică, ruptura dintre denotativ şi conotativ, creînd impresia vizual-dinamică a unei reverii. Acest procedeu de semnificare capătă coerență internă, atunci cînd se ia în considerare faptul că sintagma *cai verzi* (*pe pereți*) este asociată, de pildă, cu verbul *a visa*. *A visa cai verzi pe pereți* face trimitere la un imaginar de tip oniric impus de înțelesul verbului tranzitiv *a visa*. Înțeleasă în

întregime, structura lingvistică *a visa cai verzi pe pereți* trimite la imaginea unui visător, aflat într-un spațiu închis, care priveşte, pierdut în reverie, la caii verzi de pe pereți. În aceste condiții, s-ar putea obiecta cu uşurință că semnificația expresiei are ca punct de plecare semantica verbului *a visa* şi face parte nu din categoria frazeologismelor exocentrice, ci a celor endocentrice. Realitatea limbii susține însă corectitudinea interpretării, avînd în vedere că sensul sintagmei *cai verzi pe pereți* determină compatibilitatea şi asocierea cu anumite verbe şi nu invers:

a) *a alerga*: „Eu zic că alergi după *cai verzi pe pereți* (...)”[169].
b) *a crede*: „voi, romanticii care încă mai *credeți în cai verzi pe pereți*, succes. Cînd vă veți trezi la realitate, poate va fi prea tîrziu”[170];
c) *a-şi imagina*: „Numai că, fără să vrem, ne fură iar peisajul eternei şi fascinantei şi ne trezim iarăşi, de data asta chiar în vis, *imaginîndu-ne cai verzi pe pereți* europeni”[171];
d) *a spune*: „Eu tot *pot să spun cai verzi pe pereți* ş-apoi să găsesc argumentul cel mai ieftin: importantă e ideea”[172];
e) *a umbla*: „*Umblă după cai verzi pe pereți!*”[173];
f) *a visa*: „nu vreau să îl las să înțeleagă că eu încă mai *visez* cu ochii deschişi *la cai verzi pe pereți*, chiar dacă este adevărat”[174].

Există şi situații în care spontaneitatea şi creativitatea sau căutarea unor mijloace şi strategii textuale de evidențiere a expresivității determină înlocuirea contextelor tradiționale de asociere cu altele noi, de tip lexical sau frazeologic:

---

[169] **CrHomozom**, 21 aprilie 2003, forum prices.ro
[170] **Arty**, 25 ianuarie 2005, forum Softpedia.
[171] **Marius Tucă**, 11 august 2005, *Jurnalul Național.*
[172] **akvapLANare**, 14 aprilie 2005, www.moldova.net
[173] **Raluca Ioan/ Steluța Voica**, 31 iulie 2004, *Evenimentul Zilei.*
[174] **Carmela74**, 6 iulie 2005, www.121.ro

i) *a-i arde* (cuiva de ceva): „(...) cînd eşti ocupat zi de zi cu probleme legate de gestionarea țării, *nu-ți* mai *arde de cai verzi pe pereți*”[175];

ii) *a arunca*: „conducătorii din fotbalul autohton aruncă căruțe de bani pe «*cai verzi pe pereți*»”[176];

iii) *a cuprinde*: „Programul Guvernului Ciorbea cuprinde... *cai verzi pe pereți*”[177];

iv) *a da* (cuiva) *de gîndit*: „Nu mă identific cu problemele alea, nu sînt chestii care să-mi folosească în viață şi nici măcar să-mi dea de gîndit. Cel mult, *să-mi dea de gîndit la cai verzi pe pereți*”[178].

Ocazional, în textul literar, opoziția dintre divergența semantică a constituenților şi sensul metaforic al frazeologismului devine punct de plecare în crearea unor complexe semnificații literare, aşa cum demonstrează un fragment din nuvela eminesciană *Cezara*:

„Deodată intră bătrînul.
– Binecuvîntează, părinte.
– Domnul.
– Ei, Ieronime, zise bătrînul vesel şi-ntr-o ureche, ce mai lucrezi, ştrengariule?
– Eu? Dar cînd am mai lucrat eu ceva? Această presupunere jigneşte caracterul meu, părinte... Eu nu lucrez nimica; *mă joc desemnînd cai verzi pe păreți*; dar să lucrez? Sînt mai înțelept de cum arăt.
– Faci rău că nu-nveți pictura.
– Eu nu fac nici rău, nici bine, căci nu fac nimic. Mă joc” (Eminescu, 1985: 86-87).

Elementul principal de semnificare din acest fragment pare a fi opoziția de sens dintre *a lucra* şi *a se juca*, întrucît cititorul ajunge să înțeleagă existența a două moduri de ființare în lume, *homo faber* şi *homo ludens*, reunite aici sub semnul *artei*, repre-

[175]**Gabriela Vrînceanu Firea**, 12 august 2005, *Jurnalul Național.*
[176]**Mircea Ionescu**, 2 noiembrie 2004, *Gardianul.*
[177]**Mihai Vlad**, 15 martie 1997, *Dimineața.*
[178]**Stefan**, 25 aprilie 2003, forum FanClub.

zentată metonimic prin substantivul *pictură*. Opoziția de sens dintre *a lucra* şi *a se juca* impune interpretarea textului ales din perspectiva a două semne definitorii pentru condiția artistului: JOACA şi MUNCA. Replica lui Ieronim, „(...) nu lucrez nimica; *mă joc desemnînd cai verzi pe păreți*”, este definitorie pentru condiția personajului. Indicativul prezent, „mă joc”, reflectă identitatea ucenicului aflat în căutarea lumii originare. Jocul cu sensul transpare chiar din planul expresiei. Dacă în comunicarea cotidiană, sintagma *cai verzi pe pereți* impune, prin sensul figurat, asocierea cu anumite verbe, în textul eminescian, semnificația sintagmei este profund metamorfozată prin semantica deschisă a verbului. JOACA devine o cale de acces spre absolut. A desena cai pe păreți este, aici, o cale de acces spre reprezentare, spre figural, spre căutarea realității ultime a semnului. Pe scurt, construcția a desena *cai verzi pe pereți* recuperează, în textul eminescian, caracterul originar al semnificației de tip structural şi se constituie în semnificație de tip arhitectural.

Un alt exemplu, important din punct de vedere stilistic, constă în schimbarea semnificației sintagmei, prin înlocuirea unor constituenți, fapt ce determină marcarea stilistică, prin trăsătura [+ ironie]: „Pare nasol, dar nu e. În definitiv, asta deschide noi posibilități, pentru că gărzile pot fi momite pe o pistă falsă, trimise la căutat *cai verzi pe zugrăveală*”[179]. După cum se poate observa, constituentul sintagmatic *pereți* este înlocuit cu substantivul *zugrăveală*. Substituția pare a fi determinată de apropierile semantice dintre cei doi termeni. Se păstrează, pînă la un anumit punct, chiar şi natura figurată a semnificării, întrucît substantivul *zugrăveală* poate fi folosit cu sens metonimic pentru cuvîntul *perete*. Ce consecințe expresive are această înlocuire? Spre deosebire de frazeologismul exocentric *cai verzi pe pereți*, construcția sintagmatică *cai verzi pe zugrăveală* pare a fi endo-

---

[179] http://www.jucaushii.ro/article_358.html, Jack the ripper, „Hitman: Blood money”.

centrică, dezvoltîndu-şi semnificaţiile prin convergenţă semantică. Ca şi adjectivul *verde*, substantivul *zugrăveală* actualizează trăsătura semică [+ cromatism], generîndu-se astfel o unitate de înţeles a constituenţilor. Prin urmare, *cai verzi pe zugrăveală* s-ar putea oricînd înscrie în real. *Zugrăveala cu cai verzi* contravine normelor bunului-gust, stă sub semnul ridicolului, al falsităţii, fapt marcat stilistic, în text, prin ironie, atunci cînd se vorbeşte despre posibilitatea jucătorului de a-i amăgi pe gardienii din spaţiul virtual.

Dacă se ia în considerare raportul semn – referent, frazeologismele pot fi clasificate în două categorii:a) *frazeologisme motivate* şi b) *frazeologisme nemotivate*.

Se numesc *frazeologisme motivate* lexemele complexe ale căror semnificaţii pot fi explicate prin determinări cultural-istorice. După cum explică Iordan (1975: 265), cîteodată, „extrem de rar, condiţiile sînt favorabile pentru precizarea împrejurărilor care au dat naştere unei izolări. Este, în primul rînd, cazul formulelor cu substrat istoric. Astfel, despre *Vodă da şi Hîncu ba* se ştie că datează din anul 1671, cînd boierul basarabean Hîncu Mihalcea s-a ridicat, împreună cu serdarul Durac, contra lui Duca-Vodă”. Ar putea fi amintite şi alte exemple, precum *a umbla cu jalba-n proţap*, *a da ortul popii*, *a avea/ a trece la catastif*, *a fi lăsat la vatră* etc.

Se numesc *frazeologisme nemotivate* lexemele complexe ale căror înţelesuri nu pot fi explicate prin condiţionările cultural-istorice. Din această categorie fac parte unităţi frazeologice cum ar fi *ca şi cum*, *urît ca munca* etc. Cele mai multe unităţi frazeologice sînt semne lingvistice nemotivate, întrucît natura constituenţilor frazeologici este, în esenţă, arbitrară.

Această schemă de clasificare a frazeologismelor nu cuprinde toate aspectele cercetării frazeologismelor (definire, clasificare, funcţionare, expresivitate) ci evidenţiază, în manieră descriptivă, complexitatea semantico-sintactică pe care o implică analiza structurilor idiomatice. Valorificarea unor exemple, cît mai numeroase şi mai variate, are rolul de a sublinia că orice analiză a

unităţilor frazeologice ar trebui, în principiu, să aibă ca elemente centrale, realitatea şi diversitatea enunţurilor din limba actuală, întrucît determinările contextuale şi asociaţiile făcute de protagoniştii actului de comunicare verbală au, în mod frecvent, o mare importanţă în impunerea unor semnificaţii frazeologice de natură expresivă sau în potenţarea creativităţii vorbitorilor.

Metode de analiză a expresivităţii frazeologismelor. Din perspectivă stilistică, analiza expresivităţii frazeologismelor se dovedeşte extrem de interesantă, pentru că studierea mecanismelor de constituire a semnificaţiilor reprezintă un domeniu de cercetare complex, avînd ca punct-cheie înţelegerea modului de dezvoltare a sensurilor. Din acest punct de vedere, în literatura de specialitate se remarcă două ipoteze: a) sensurile figurate se întemeiază prin deviere, iar expresivitatea semantică este fundamentată pe opoziţia *sens nemarcat* (propriu) – *sens marcat* (figurat) şi b) sensurile se actualizează contextual şi se dezvoltă prin intermediul unor modele figurative (metaforă, metonimie, ironie) cu ajutorul cărora vorbitorul se raportează prin limbă la lumea extralingvistică.

Comparînd cele două tendinţe, se poate observa că cea de-a doua ipoteză recuperează dimensiunea creativă a actului lingvistic şi presupune, în acelaşi timp, la nivel contextual, existenţa mecanismului de semnificare ilustrat de prima ipoteză. În limba vorbită, cel puţin, dinamica semnificaţiei frazeologice este orientată de *context*, în cele două accepţiuni importante ale termenului context: 1. structură lingvistică sintagmatică, vecinătate, co-text şi 2. situaţie de comunicare în care se află vorbitorul.

Existenţa unor opoziţii care generează expresivitatea semantică este fundamentală, pentru că orice sens se cristalizează, în conştiinţa vorbitorului, prin mijlocirea raportului *nume* (limbă) – *referent* (lume). Este mai adecvat ca mijloacele de semnificare numite figuri de stil[180] să fie considerate categorii cognitive prin

[180] Discuţia este limitată doar la metaforă, metonimie şi ironie.

care se constituie rețelele cognitive[181]. Privită astfel, disocierea, ruptura dintre „literal" şi „figurat" devine o continuitate.

Dacă se admite că, în unele cazuri, expresivitatea frazeologismelor este determinată contextual, o modalitate de analiză stilistică adecvată trebuie să combine analiza de tip semic cu metoda contextual-dinamică.

Mai clar, analiza semică ar putea lămuri gradul de unitate semantică a frazeologismelor, participarea sau neimplicarea unor constituenți în formarea sensului şi, nu în ultimul rînd, importanța stilistică a convergențelor şi divergențelor semantice dintre constituenți şi unitatea frazeologică ca atare. Întrucît dinamica semnificațiilor frazeologismelor nu este independentă de folosirea unităților frazeologice în comunicarea verbală, s-ar putea aprecia că analiza semică trebuie corelată cu un alt tip de demers interpretativ, metoda contextual-dinamică. După cum apreciază Slama-Cazacu (1999: 233), una din trăsăturile fundamentale ale metodei contextual-dinamice este „necesitatea de a studia diversele aspecte ale comunicării în legătură cu contextul, fie că este vorba despre context ca ambianță generală social-istorică, fie că este vorba despre situația concretă în care se află vorbitorul, sau despre ansamblurile discursive, secvențiale, sintagmatice, în care se găseşte integrată fiecare componentă (fără a omite să se lege orice fapt de întreg sistemul limbii (...)". Deşi metoda contextual-dinamică a fost concepută pentru a analiza specificul psiholingvistic al actelor conversaționale, ea poate fi folosită, cu anumite limite, şi în analiza textului scris. S-ar putea adăuga că metoda contextual-dinamică este relevantă din punct de vedere stilistic, în măsura în care reuşeşte să surprindă dinamica semanticii unor acte conversaționale sau a unor texte. În cazul frazeologismelor, metoda contextual-dinamică poate pune în lumină două aspecte semnificative:

---

[181] Pentru definirea acestor concepte vezi Lakoff & Johnson (1980); Gibbs (1994: 24-120); Ungerer & Schmid (1997: 43-55); Lipka (2002: 187-212).

a) natura convențională a frazeologismelor, dacă se ia în considerare faptul că orice frazeologism este, în esență, un context[182] „înghețat”;
b) legăturile gramaticale şi expresive care se stabilesc, în orice act de comunicare verbală, între frazeologisme şi alte unități ale limbii.

Limite metodologice. Uneori, cele două metode de analiză nu pot contribui la înțelegerea modalităților de constituire a semnificațiilor tuturor frazeologismelor. De exemplu, în cazul unor locuțiuni – prepoziționale (*în loc de*), pronominale (*cine ştie cine*, *ce fel de*), conjuncționale (*cu toate că*) sau adverbiale (*de asemenea*, *în zadar*) – analiza semică nu poate explica formarea sensurilor frazeologice. Mai mult decît atît, analiza componențială prezintă numeroase neajunsuri, din care cele mai importante par a fi natura compozită a trăsăturilor semantice, caracterul difuz al sensului lingvistic şi imposibilitatea de a cuantifica (cu un număr finit de seme) diversitatea, teoretic nelimitată, de sememe. Alteori, numai perspectiva diacronică poate ilustra continuitatea factorilor şi natura schimbărilor care catalizează procesele de „înghețare” morfo-sintactică şi transformă unitățile frazeologice în lexeme propriu-zise (*cf.* Ciompec, 1985: 59 ş.u.).

Există situații în care sensurile frazeologismelor sînt determinate şi generate de particularitățile planului expresiei. Pot fi amintite sintagme precum (*ce mai*) *tura-vura*, *vrînd-nevrînd*, *tîrîş-grăpiş*, *cu cățel, cu purcel* etc., a căror simetrie formală este hotărîtoare în constituirea semnificației. În acest caz, rima reflectă acțiunea funcției poetice (Jakobson, 1964: 95), ilustrează principiul eufoniei în limbă şi favorizează asocierea sintagmatică a constituenților frazeologici. Productivitatea acestui mecanism de semnificare poate fi evidențiată şi în cazul unor unități frazeologice populare cu valoare superlativ-aforistică (*înalt ca bradul*,

[182] În acest caz, termenul context denumeşte, în sens lingvistic, contiguitatea sintagmatică a constituenților.

prost ca gardul) sau al unor frazeologisme mai noi, din limbajul familiar: *mare sculă* (*pe basculă*), *cel mai tare din parcare* etc.

Expresivitatea frazeologismelor verbale. Analiza stilistică a frazeologismelor argotice din limba română este încă un domeniu puțin explorat (vezi Dimitrescu, 1958). Deşi apariția unor dicționare de argou şi limbaj familiar atestă existența unui număr mare de frazeologisme, interesul pentru cercetarea expresivității structurilor idiomatice argotice este de dată recentă (Stoichițoiu-Ichim, 2001; Zafiu, 2001; Baciu Got, 2006). În general, aceste studii, fără a avea un caracter exhaustiv, evidențiază totuşi bogăția unui imaginar dinamic şi, implicit, creativitatea vorbitorilor.

Cu toate acestea, cercetarea aprofundată a unor tipuri de frazeologisme ar contribui, în primul rînd, la evidențierea particularităților mijloacelor de expresivitate existente în limba română şi folosite de vorbitori. În acest sens, am optat pentru analiza unui corpus restrîns, format din peste o sută de frazeologisme verbale argotice. Aproape toate aceste unități lingvistice sînt prezente în comunicarea scrisă, mai ales în stilul publicistic şi pe forumurile electronice.

Analiza stilistică a frazeologismelor verbale din comunicarea familiar-argotică a tinerilor se întemeiază pe o metodologie de cercetare nuanțată, care, în ciuda limitărilor inerente, ar putea contribui la evidențierea unor modalități expresive de semnificare frazeologică. De asemenea, trebuie precizat că referințele terminologice din această secțiune, fie preluate din alte lucrări de prestigiu, fie propuse, ar putea părea, la un moment dat, irelevante, în raport cu un material lingvistic mai vast, dar contribuie strict la interpretarea faptelor de limbă analizate şi, prin urmare, trebuie înțelese şi acceptate ca atare, întrucît nu am avut intenția de a realiza definiri şi clasificări atotcuprinzătoare.

Opțiunea pentru analiza locuțiunilor şi expresiilor verbale se sprijină pe următoarele argumente:

a) din punct de vedere expresiv-semantic, procedeele de semnificare reflectă dinamica imaginarului lingvistic;
b) în sistemul gramatical al limbii, verbul ocupă o poziție centrală;
c) modificările produse în interiorul categoriilor gramaticale specifice clasei verbului generează, în anumite cazuri, pertinența stilistică.

Particularități structurale. O primă observație cu privire la specificul lingvistic al locuțiunilor şi expresiilor incluse în corpus ține de mecanismul de formare a acestor structuri idiomatice. Majoritatea acestor unități perifrastice se formează prin asocierea unor constituenți nominali cu un număr relativ restrîns de verbe:

– a avea: *a avea boală* (*pe cineva*), *a avea bulan*, *a avea morcov*, *a avea sînge*, *a nu avea nici o treabă*;

– a băga: *a băga vastul*, *a băga ochiu'* (*radarul*), *a se băga în seamă*, *a-şi băga picioarele*, *a-şi băga unghia-n gît*;

– a da: *a da în bengăneală*, *a da la boboci*, *a da cu brandul*, *a da clasă*, *a da ceață*, *a da colțul*, *a da o dumă*, *a da cu flit*, *a da o gaură*, *a da o gheară*, *a da în gît*, *a da cu jula*, *a da lecții*, *a se da lovit*, *a da papucii*, *a da la rațe*, *a se da în softuri*, *a da pe spate*, *a da țeapă*, *a-i da* (cuiva) *zonă*;

– a cădea: *a-i cădea fața*, *a cădea pe spate*, *a-i cădea plombele*;

– a face: *a face blatul*, *a face la buzunar*, *a face de comandă*, *a se face de comandă*, *a face figuri*, *a face lipeala*, *a se face leu/ varză/ veveriță*, *a face în sînge*;

– a lua: *a o lua pe arătură*, *a o lua pe coajă*, *a o lua în freză*, *a o lua în gură*, *a se lua în gură* (cu cineva), *a o lua în goarnă*, *a lua la împins vagoane*, *a lua la mişto*, *a lua țeapă*;

– a sta: *a sta geană*, *a sta la vrăjeală*, *a sta pe tuşă*;

Un randament funcțional mai restrîns în constituirea locuțiunilor şi expresiilor familiar-argotice folosite de tineri se remarcă în cazul unor verbe precum:

– a merge: *a merge închis*, *a merge la două capete*;

– a pune: *a pune botul*, *a i se pune pata*;
– a rămîne: *a rămîne mască*, *a rămîne interzis*, *a rămîne tablou*;
– a rupe: *a i se rupe filmul*, *a rupe gura tîrgului*;
– a trage: *a trage hapcă/ clapă*.

După cum se observă, cea mai mare parte a constituenţilor verbali se încadrează în clasa verbelor de acţiune (*a băga*, *a da*, *a cădea*, *a face*, *a lua*, *a merge*, *a pune*, *a rupe*, *a trage*) şi impun frazeologismelor o trăsătură semică dominantă, [+ dinamism]. Cu toate acestea, constituenţii nominali determină, în multe cazuri, apartenenţa frazeologismului verbal la o altă clasă semantică decît cea în care se încadrează constituentul verbal. Această trăsătură distinctivă a structurilor idiomatice familiar-argotice poate fi asociată cu apariţia frecventă a *verbelor pronominale*, care devin mărci ale subiectivării actului de comunicare. Prin urmare, pronumele reflexiv poate fi interpretat stilistic drept marcă a implicării vorbitorului în modalizarea subiectiv-dinamică a planului comunicării verbale: *a se băga în seamă*, *a se da lovit*, *a se lua în gură*, *a-şi băga gheara-n gît*, *a-şi băga picioarele* etc. Cu toate acestea, expresivitatea construcţiilor frazeologice care includ un pronume reflexiv cu formă de acuzativ este uşor diferită de cea a frazeologismelor avînd un constituent pronominal cu formă de dativ, deoarece semnificaţia gramaticală dezvoltată prin pronumele-morfem pare adesea orientată fie spre „subiectul" care dezvoltă acţiunea[183], fie spre „obiectul" care determină actualizarea acţiunii[184].

[183] Acesta pare a fi dinamica semantică a locuţiunilor şi expresiilor verbale care includ un constituent pronominal cu formă de acuzativ. De exemplu, în cazul structurii frazeologice *a se face muci* ('a se îmbăta'), trăsătura semică [+ devenire], dezvoltată prin verbul *a se face*, amplifică ideea implicării unei persoane, al unui „subiect" care face acţiunea, în vreme ce constituentul nominal contribuie la impunerea sensului umoristic-ironic. De altfel, această dinamică a semnificării se regăseşte în folosirea eufemistică, cu valoare predicativă, a verbului *a se face* ('a se îmbăta'). În raport cu verbul amintit, sinonimele frazeologice ale acestuia (a se face muci/ pulbere/ varză/ veveriţă) pot fi considerate dezvoltări analitice

Construcțiile verbale însoțite de *pronume cu valoare neutră* se remarcă, adesea, prin dezvoltarea unui sens durativ: *a o lua pe arătură*, *a o lua pe coajă*, *a o lua în freză*, *a o lua în goarnă*.

Cîmpuri frazeologice. Din punct de vedere semantic, multe dintre aceste structuri idiomatice pot fi incluse în cîmpuri distincte, cu o bogată reprezentare lingvistică. De pildă, STĂRILE AFECTIVE ale vorbitorilor sînt exprimate printr-o mare varietate de frazeologisme cu grad ridicat de expresivitate, avînd ca efect stilistic impunerea unei valori de superlativ. IRITAREA sau SUPĂRAREA se regăsesc în semantica unor structuri de tipul: *a avea boală, a-şi băga unghia-n gît, a călca pe coadă, a i se pune pata, a freca la icre, a se lua în gură* (cu cineva), *a lua la împins vagoane, a-i sări capacele, a umple de spume*. UIMIREA sau perplexitatea sînt transpuse lingvistic prin creații lexicale precum: *a-i cădea fața, a cădea pe spate, a-i cădea plombele, a da pe spate, a-i pica fața, a rămîne mască, a rămîne interzis, a rămîne tablou, a-şi trage palme*. ADMIRAȚIA şi respectul față de calitățile sau abilitățile unor persoane sînt puse în lumină prin folosirea unor unități perifrastice cu sens superlativ: *a avea bulan, a da clasă, a da ceață, a da lecții, a lua fața* (cuiva), *a rupe gura tîrgului*. În aceeaşi notă, DISPREȚUL sau desconsiderarea față de unele persoane în al căror comportament se remarcă – în mod subiectiv – existența unor slăbiciuni, se reflectă în folosirea unor frazeologisme cum ar fi: *a nu avea nici o treabă, a se băga în seamă, a fi la furat, a fi mic copil, a se încălța cu fesu', a lua de fraier*.

---

expresive, în cadrul cărora constituenții nominali au rolul de a reliefa componenta semantică de tip metaforic şi, implicit, acțiunea funcției expresive.

[184] Aceasta pare a fi dinamica semantică a frazeologismelor care includ un constituent pronominal cu formă de dativ. Luînd ca exemplu locuțiunea *a-şi băga unghia-n gît* ('a se enerva'), cu varianta *a-şi băga gheara-n gît*, se observă că raporturile de dependență formală dintre constituenți orientează perceperea sensului metaforic pornindu-se de la constituentul nominal explicit (unghie, gheară), situat în poziția de „obiect", întrucît „subiectul" acțiunii (persoana care se enervează) este implicit.

PERSIFLAREA naivității, lipsei de spirit sau incapacității de adaptare se realizează prin structuri idiomatice cu sens ironic, de largă circulație: *a o lua rara, a da în bengăneală, a pune botul, a face caterincă* (de cineva), *a face mişto* (de cineva), *a se face de comandă*, *a o lua în freză/ gură*. NEÎNCREDEREA şi nepăsarea sînt adesea actualizate lingvistic prin structuri idiomatice şi enunțuri imperative subiective expresive: *a-şi băga banii*, *a-l durea în paişpe*, *plimbă ursul!*, *du-te şi te-mpuşcă!*, *du-te-n spuma laptelui!*, *mai dă-o-n spanac!*

RELAȚIILE INTERUMANE reprezintă un alt cîmp amplu, atît prin numărul de construcții idiomatice din care este format, cît şi prin diversitatea noțiunilor reprezentative. VIOLENȚA este reprezentată în corpus de locuțiuni şi expresii precum: *a da cu brandul, a face în sînge, a o lua în freză, a o lua pe coajă*. Efectele CONSUMULUI EXCESIV DE BĂUTURI ALCOOLICE sînt transpuse lingvistic prin construcții idiomatice cu sensuri adesea umoristice: *a da la rațe*, *a da vulpea*, *a i se rupe filmu'*.

RAPORTURILE DINTRE SEXE sînt reflectate prin folosirea unor frazeologisme verbale figurate: *a se băga în seamă, a da o clanță, a da cu flit, a da papucii, a face lipeala, a avea/ a prinde drăgan, a i se pune pata, a sta la vrăjeală*.

O altă noțiune reprezentată în corpus face referire la acțiunea de A ÎNȘELA, de a induce pe cineva în eroare: *a arunca o pastilă, a face pe la spate, a trage clapa, a trage țeapă*.

Sub influența argoului răufăcătorilor, au pătruns în argoul tinerilor o serie de structuri idiomatice cu sensul de A FURA: *a băga vastu', a da cu jula*.

Această succintă categorizare semantică a frazeologismelor verbale familiar-argotice sugerează că mecanismele lexico-gramaticale de constituire, adoptare şi folosire a construcțiilor idiomatice pot fi asociate cu motivarea afectivă. Din acest punct de vedere, frazeologismele verbale incluse în corpus reflectă, într-o anumită măsură, existența unor modalități de marcare expresiv-figurată,

prin intermediul cărora se asigură legătura dintre planul ontic şi cel semantic.

Dinamica sensurilor frazeologice. O analiză nuanţată şi adecvată a expresivităţii frazeologismelor verbale trebuie să ţină seama de contextul în care se folosesc aceste unităţi perifrastice întrucît semnificaţia acestor construcţii idiomatice se dezvoltă, în planul formei, prin relaţiile dintre frazeologisme şi alţi constituenţi sintactici, pe de o parte, şi prin dinamica fenomenelor sintactice specifice comunicării orale, pe de altă parte. Prezentarea cîtorva dintre procedeele semantico-sintactice de dezvoltare a expresivităţii frazeologice (matricele semantice, substituţia sinonimică şi sintaxa superlativului) are rolul de a sublinia complexitatea stilistică a frazeologismelor verbale şi de a pune în lumină existenţa unui continuum stilistic de translaţie de la expresivitatea limbajului popular la cea a limbajului familiar- argotic.

Matrice semantice. Conceptul de *matrice semantică* a fost folosit de lingvistul francez Louis-Jean Calvet, pentru a explica caracterul sistematic al dezvoltărilor semantice argotice circumscrise anumitor noţiuni (Calvet, 1999: 35 ş.u.). Tot din dorinţa de a explica dezvoltarea continuităţilor semantice (în special cele figurate) dintre unele categorii de cuvinte, adepţii lingvisticii cognitive au adoptat concepte precum *prototip*, *categorie cognitivă*, *metaforă conceptuală*, *model cultural* etc. (*cf.* Ungerer & Schmid, 1997). Dincolo de diversitatea terminologică, observarea corespondenţelor dintre anumite cuvinte şi frazeologisme stă la baza dezvoltării acestor demersuri ştiinţifice. Nu trebuie negat că diversitatea şi dinamica lexicală a unei limbi fac imposibilă găsirea unei metode de analiză care să poată fi aplicată pentru descrierea întregului lexic. Cu toate acestea, evidenţierea acţiunii regulate a unor mecanisme de semnificare poate contribui, cel puţin parţial, la reliefarea continuităţilor lingvistice şi expresive dintre semnele lexicale ale unui anumit idiom. Din acest punct de vedere, analiza expresivităţii cuvintelor şi frazeologismelor familiar-argotice ar putea sprijini ipoteza existenţei matricelor

semantice şi ar accentua libertăţile şi constrîngerile existente în limbă. Recunoaşterea şi descrierea acestor matrice semantice depind de modalitatea de constituire: fie prin complexitatea semantică a unui anumit lexem (*matrice intralexematice*), fie prin convergenţa semantică dintre diverse unităţi lexicale ale limbii (*matrice interlexematice*).

Un exemplu de matrice intralexematică este familia de cuvinte[185]. De pildă, frazeologismul endocentric *a avea morcov* (ʽa se teme') face parte din familia lexicală a cuvîntului polisemantic *morcov*: „s.m. 1. teamă, frică, spaimă 2. supărare 3. bornă kilometrică 4. v. mandaras[186]" (Volceanov & Volceanov, 1998: 175). Din aceeaşi familie lexicală mai fac parte verbul *a se morcovi* (1. ʽa se întrista', 2. ʽa ezita'), adjectivul participial *morcovit* „1. speriat, neliniştit, stresat 2. supărat; furios" (Volceanov & Volceanov, 1998: 176) şi substantivul *morcoveală*[187] (ʽteamă'), mai rar folosit. Dezvoltarea acestei familii lexicale este condiţionată de constituirea sensurilor figurate ale substantivului *morcov*, pentru că, din perspectiva sensului denotativ (ʽplantă legumicolă comestibilă, cu rădăcina de culoare galben-roşiatică'), ceilalţi constituenţi lexicali ai familiei nu au nici un înţeles.[188] În consecinţă, se observă că, în raport cu

[185] Foarte folositoare pentru studierea frazeologismelor ar fi, poate, impunerea conceptului de *familie frazeologică*, format prin analogie cu sintagma *familie de cuvinte*. Familia frazeologică s-ar defini drept anasamblul de unităţi frazeologice care au constituenţi sintagmatici comuni. Studierea opoziţiilor dintre sensurile lexicale ale unui constituent dat şi sensurile frazeologice ale structurilor idiomatice din care el face parte ar putea sublinia, pe de o parte, expresivitatea unităţilor frazeologice, şi, pe de altă parte, ar semnala că diversitatea semantică este caracteristică familiei frazeologice, în aceeaşi măsură în care omogenitatea semantică determină constituirea unei familii lexicale.

[186] *mandaras* – organ genital masculin.

[187] „iar javrele au cedat psihic... cred şi eu, de la atîta *morcoveală*..." (**manson**, 16 aprilie 2004, forumul site-ului oficial al clubului de fotbal Steaua Bucureşti).

[188] Astfel, *a se morcovi* nu ar putea însemna ʽa face morcovi', *morcovit* nu ar putea avea înţelesul ʽfăcut din morcovi', iar *morcoveală* nu ar putea căpăta sensul *ʽ(totalitate de) morcovi'.

morcov, a cărui lume de sensuri se întemeiază pe opoziția *sens propriu – sensuri figurate*, celelalte unități lexicale își pot dezvolta semnificațiile numai prin raportare la sensurile figurate, realizîndu-se astfel marcarea expresivă. Acest mecanism de semnificare contribuie frecvent la dezvoltarea expresivității (*cf.* Tabelul 1). Existența acestui mecanism și randamentul funcțional al termenilor determină dezvoltarea sinonimiei, chiar în interiorul familiei lexicale (*a se morcovi – a avea morcov – a fi morcovit*).

Tabelul 1. Dinamica semantică a cuvîntului *morcov* și a familiei sale lexicale

Termen	***morcov***		
Dezvoltare semantică	**Denotație**	**Conotație**	
Opoziții semice	[– uman], [– afectivitate]	[+ uman], [+ afectivitate]	
Sens(uri)	propriu: (‘plantă legumicolă comestibilă, cu rădăcina de culoare galben-roșiatică’)	figurate: 1. metaforice (‘stări sufletești’); 2. metaforice (‘bornă kilometrică’), (‘organ genital masculin’)	
Realizare lingvistică	**lexematică**	**lexematică**	**frazeologică**
	morcov	– *morcov* – *morcovit* – *a se morcovi* – *morcoveală*	– *a avea morcov* – *a fi morcovit*

În plan sintactic, polisemia figurată a cuvîntului *morcov* este exploatată expresiv de protagoniștii actului de comunicare:

> „io recunosc că *am un morcov*... pînă se vor anunța rez[ultatele] oficiale pe mai multe canale!!! după aia, *îi dau morcovul* lu’ bombo[nel]!”[189].

În acest comentariu pe tema alegerilor prezidențiale din 2004 se evidențiază un ansamblu de mărci ale expresivității familiar-argotice: *mărci ale oralității* (intonația exclamativă şi pauza), *mărci ale afectivității*, cu realizare morfologică (**un** *morcov* – *morcovu***l**) şi predicațională („*am un morcov*”, „*îi dau morcovul* lu’ bombo!”) şi *mărci discursive* (locuțiunea adverbială *după aia*). În timp ce *mărcile oralității* şi *mărcile discursive* contribuie la identificarea tipului de comunicare (schimb familiar de replici, exprimarea unei opinii), *mărcile afectivității* determină actualizarea funcției stilistice, prin dezvoltarea unui paralelism predicațional, în planul enunțului (*a avea morcov – a da morcovul*). Mai mult, în acest context, determinarea (nehotărîtă şi hotărîtă) are rolul stilistic de a scoate în evidență marcarea afectivă. Folosirea articolului nehotărît subliniază lingvistic intensitatea stării sufleteşti („io recunosc că am un morcov...”), iar utilizarea articolului hotărît marchează schimbarea de sens („după aia, îi dau morcovul lu’ bombo!”). Marcările morfo-sintactice sînt susținute, în plan semantic, prin opoziția expresivă *sens metaforic* (*a avea morcov* ‘a se teme’) – *sens metonimic eufemistic* (*morcov* ‘organ genital masculin’).

Matricele interlexematice sînt formate din termeni cu trăsături semice comune, care formează, în plan paradigmatic, un cîmp. În situația în care aceste cuvinte devin constituenți ai unor structuri idiomatice endocentrice şi exocentrice, opoziția sens lexical – sens frazeologic generează, în plan semantic, expresivitate, fie prin suspendare, fie prin adăugare de trăsături semice. În ansamblu, cu cît divergența semantică dintre înțelesurile constituenților şi sensul frazeologic este mai mare, cu atît mai probabilă este impunerea semnificațiilor frazeologice de tip expresiv.

---

[189] **cdan**, 13 decembrie 2004, 10:26, forum Softpedia.com

În comunicarea familiar-argotică, un exemplu de matrice interlexematică este *ansamblul metaforic al corporalității*. Toate frazeologismele din această matrice au constituenți care denumesc părți ale corpului: *a avea sînge, a băga ochiu', a-şi băga picioarele, a-şi băga unghia-n gît, a da în gît, a-i cădea fața, a-i cădea plombele, a-i lua fața, a o lua în freză, a o lua în gură, a se pune în gură, a sta geană, a-şi trage palme*.

Întrucît multe din frazeologismele menționate se referă la stările afective ale vorbitorilor, se poate aprecia că expresivitatea acestor structuri idiomatice pare să se dezvolte prin suspendarea referinței lexicale, concomitent cu impunerea referinței frazeologice, potențate afectiv.

În general, translațiile de la o realizare semantică lexicală la alta sau de la o realizare semantică lexicală la una perifrastică pot fi asociate cu relațiile complexe pe care vorbitorii le stabilesc, prin limbă, între referenți abstracți şi concreți, reali şi fictivi etc. De exemplu, în argou, relațiile referențiale dintre concret şi abstract favorizează, în plan semantic, constituirea unor înțelesuri frazeologice diferite de cele ale constituenților şi reprezintă un mecanism de semnificare important care se manifestă nu numai frazeologic, ci şi lexical (vezi Tabelul 2).

Tabelul 2. Dinamica relațiilor referențiale concret – abstract

Relație referențială	**Ilustrare lexematică**	**Ilustrare frazeologică**
concret → concret	*biban* ('recrut') < *biban* ('peşte răpitor') *frînă* ('penitenciar') < *frînă* ('dispozitiv mecanic')	*a da cu brandul* ('a lovi') < *brand* ('braț musculos')
abstract → abstract	*doxat* ('foarte deştept') < *doxă* ('inteligență') *demențial* ('foarte comic, foarte bun') < *demențial* ('nebunesc')	*la înaintare* ('în atenție') < *înaintare*

concret → abstract	*bulangiu* (‛egoist’) < *bulan* (‛coapsă’) *figurant* (‛arogant’) < *figurant* (‛actor care face figurație’)	*a-şi băga picioarele* (‛a renunța’)
abstract → concret	*vrăjeală* (1.’discuție’; 2. ‛minciună’; 3. ‛nimic’) < *vrajă* (‛magie’)	*a o da parte-n parte* (‛a se bate’)

Substituția sinonimică. Pe lîngă dezvoltarea unei matrice lexicale, un alt procedeu de generare a expresivității frazeologismelor este *substituția sinonimică*. Fenomenul poate fi considerat reprezentativ pentru dezvoltarea frazeologiei familiar-argotice. Într-o structură frazeologică verbală de tipul «*CV + (CPrep) + CN*», în care CV înseamnă constituent verbal, Cprep – constituent prepozițional iar CN – constituent nominal, substituția sinonimică poate determina fie a) schimbarea constituentului verbal, fie b) înlocuirea constituentului nominal, rezultînd perechi sinonimice.

a) În cazul perechilor dezvoltate prin înlocuirea constituentului verbal, mecanismul de constituire frazeologică se dezvoltă fie prin sinonime verbale [*a-i cădea fața – a-i pica fața*; *a-i cădea plombele – a-i pica plombele*[190]], fie prin verbe neînrudite semantic [*a cădea pe spate* (‛a fi uimit’) – *a da pe spate* (‛a uimi’); *a băga vastul – a da cu vastul* (‛a fura’)]. Există, însă, şi structuri perifrastice în care asocierea unui CV cu acelaşi CN generează sensuri frazeologice diferite [*a face în sînge* (1. ‛a învinge’; 2. ‛a bate’) – *a avea sînge*[191] (‛a avea curaj/ tupeu’)].

---

[190] Toate cele patru frazeologisme citate au acelaşi sens, (’a fi uimit’). Se observă că sinonimia dintre verbele de mişcare *a cădea* şi *a pica* determină instituirea sinonimiei stilistice între substantivele *fața* şi *plombele*.

[191] Semnificațiile acestor două structuri idiomatice sînt interesante, dacă se au în vedere numărul mare de frazeologisme care includ substantivul *sînge* şi corespondențele cu locuțiunile populare *în sînge* (friptură făcută în sînge), *cu sînge rece* (’calm’) sau cu expresia *a avea sînge în vine* (’a fi plin de energie’). Sensurile expresiei *a face în sînge* se explică, parțial, prin sinonimia cu verbul *a prăji*, atunci cînd este vorba despre o friptură; la rîndul său, verbul *a prăji* este sinonim cu verbul *a (se) arde*, acesta din urmă avînd, în vorbirea argotică, o

b) Perechile dezvoltate prin schimbarea CN se fundamentează fie pe relația de sinonimie (lexicală sau stilistică) dintre constituenții nominali [*a-şi băga unghia*(*-n gît*) – *a-şi băga gheara*(*-n gît*), ambele avînd sensul (ʻa se enerva'); *a se face praf* – *a se face pulbere* (1. ʻa se strica'; 2. ʻa se îmbăta')], fie pe existența unei trăsături semice comune [*a rămîne mască – a rămîne tablou – a rămîne interzis*[192] (ʻa fi uimit')].

Existența mai multor sinonime frazeologice care ilustrează aceeaşi noțiune demonstrează că dezvoltarea semnificațiilor expresive familiare şi argotice se fundamentează prin acțiunea comună a mai multor modalități de semnificare. De exemplu, sensul noțional A VOMA este redat prin mai multe frazeologisme: *a da la boboci, a da la peşte, a da la rațe, a da vulpea, a se răsti la bocanci, a se răsti la papuci* etc. Deşi substituția sinonimică explică numai relația dintre anumite unități frazeologice [*a da la boboci – a da la rațe*; *a se răsti la bocanci – a se răsti la papuci*], CV ai tuturor locuțiunilor fac parte din clasa verbelor dinamice. Este dificil de precizat ce factori lingvistici sau extralingvistici au favorizat apropierea de sens dintre frazeologismele cu verbul *a da* şi cele cu verbul *a se răsti*, însă reflectarea sensului noțional A VOMA în frazeologisme precum *a da la peşte*, *a da vulpea* ar putea fi mai uşor de explicat.

În limba română, sintagma *la peşte* ('la pescuit') este asociată frecvent cu verbe de mişcare[193]. În timp ce dependența sintagmatică

---

mare complexitate semantică, mai ales de tip figurat (v. Volceanov & Volceanov, 1998: 28). Expresia *a avea sînge* are un sensul din limbajul popular.

[192] În cazul acestor trei frazeologisme verbale trăsătura semică comună între constituenții nominali *mască*, *tablou* şi *interzis* trăsătura comună pare a fi semul [– dinamism]. Din perspectiva imaginarului lingvistic, sensurile acestor structuri idiomatice se înrudesc prin imaginea imobilității expresiei faciale, fapt exprimat lingvistic şi prin alte verbe cu sensuri metaforice: *a înlemni*, *a împietri*, *a îngheța*. În privința frazeologismelor amintite, sensul durativ este impus prin verbul *a rămîne*, iar în cazul verbelor citate, acest rol este preluat de prefixul *în-*.

[193] De exemplu:

a constituentului nominal *la peşte* faţă de verbele *a merge*, *a fi*, *a se duce* impune, în plan sintactic, fie un sens locativ (unde?), fie finalitatea acţiunii (cu ce scop?), dependenţa faţă de verbul *a da* generează sensul lexical (ʻa pescuiʼ) şi pare să fi avantajat formarea unui frazeologism. Legătura dintre sensul propriu (ʻa pescuiʼ) şi sensul metaforic (ʻa vomaʼ) din argou poate fi găsită, de exemplu, în analogia dintre mişcările pescarului – care se apleacă înainte pentru a lansa momeala în apă – şi gesturile celui care se simte rău, în urma consumului excesiv de băuturi alcoolice. În cazul expresiei *a da vulpea*[194], sensul frazeologismului ar putea fi pus în legătură cu un obicei popular, *hulpea* (ʻdar în bani sau în vin pe care, după datina de la nunţi, mirele, dacă este din alt sat, este obligat să-l dea flăcăilor din satul miresei'). Relaţia de continuitate dintre înţelesul cuvîntului care desemnează obiceiul popular şi valoarea semantică actuală a frazeologismului *a da vulpea*[195] este, credem, evidentă, din perspectiva efectului pe care îl are consumul excesiv de băuturi alcoolice.

– *a merge*: „Îşi mai aminteşte cineva nopţile de toamnă petrecute în faţa măcelăriilor jucînd cărţi la lumînare pe scaunul de *mers la peşte*?”, **GoPens**, 19 septembrie 2003, 17: 37, forum onlinesport.ro;

– *a fi*: „Anul trecut *am fost la peşte* numai la Prunaru. Este balta unui prieten bun de-al meu.”, **bogdanovici**, 5 februarie 2005, 21:39, forum topculturism.ro;

– *a se duce*: „Eu, de 1 mai, m-am urcat în maşină cu nişte prieteni şi *m-am dus la peşte*”, **silver**, 1 mai 2003, 21:21, forum level.ro;

– *a da*: „După o vară de *dat la peşte*, pescarii Deltei schimbă valurile apelor cu mustăţile stufului”, articolul „Viaţa la stuf”, *Jurnalul Naţional*, 28 februarie 2006.

[194] Constituentul verbal *a da* poate fi substituit de verbul *a trage*, după cum se observă din enunţul următor: „Aşa se zice, că atunci devii bărbat, cînd borăşti cu simţ de răspundere. Mamă, ce *vulpe am tras* la bairamul cutare. Ca un fel de rit de iniţiere” (Stoica, 2005: 193). I. Iordan (1975: 334) notează existenţa frazeologismului *a beli vulpea* (ʻa vomaʼ), pe care nu îl pune în legătură cu obiceiul de nuntă.

[195] „S-au uitat strîmb cînd le-am zis că am băut la un chef mai mult şi „*am dat vulpea*”... Adică am borît”, www.fanclub.ro/archive/index.php/t-9358.html

Sintaxa superlativului. Din perspectivă stilistică, problema exprimării superlativului prin mijloace sintactice prezintă un mare interes, întrucît reflectă relevanța expresivă a unor modalități lingvistice prin care se impun şi se actualizează mărcile stilistice ale afectivității şi oralității.

Din punct de vedere semantic, exprimarea sintactică a superlativului se circumscrie unui mecanism de semnificare mai larg, care ar putea fi numit *hiperbolizare*. Tendința de a sublinia, prin amplificare, caracteristicile unei acțiuni, unui fenomen sau ale unei întîmplări pare a determina, în planul enunțului, folosirea unor structuri sintactice diverse, cu diferite grade de unitate lexico-gramaticală, prin intermediul cărora emițătorul mesajului prezintă, deopotrivă, evenimentele petrecute şi viziunea sa asupra întîmplărilor relatate.

În plan sintactic, evidențierea intensității superlative include cel puțin două tipuri de realizări lingvistice cu valoare stilistică: consecutivă şi cauzală. În comunicarea familiar-argotică, relația sintactică de dependență dintre unele elemente regente şi cele subordonate favorizează, uneori, apariția unor tipuri particulare de distribuții sintagmatice, în interiorul cărora asocierile dintre constituenți sînt orientate de acțiunea funcției expresive. Mai precis, în astfel de asocieri sintagmatice, o structură sintactică funcționează ca marcă a superlativului absolut în raport cu regentul. Deoarece identitatea şi expresivitatea acestor structuri sintactice se apropie cea a frazeologismelor, pare mai potrivită impunerea denumirii de *context frazeologic*. În sprijinul acestei denumiri s-ar putea argumenta că: a) aceste asocieri sintagmatice au un grad relativ ridicat de stabilitate sintactică; b) sensurile lexicale ale acestor structuri tind spre abstractizare şi au ca trăsătură semantică dominantă intensitatea superlativă şi c) unele dintre categoriile gramaticale ale constituenților din aceste asocieri sintagmatice sînt frecvent restrînse numai la anumite realizări.

Prin urmare, conceptul de *context frazeologic* face referire la un tip particular de asocieri sintagmatice cu realizări gramaticale

defective şi cu identitate apropiată de cea a frazeologismelor. Deşi s-ar putea obiecta că orice frazeologism este, în esenţă, un tip aparte de context, o asociere sintagmatică, conceptul poate fi, din acest punct de vedere, considerat o formulare redundantă, ea a fost aleasă din necesităţi metodologice, întrucît serveşte la deosebirea frazeologismelor de alte realizări sintagmatice asemănătoare locuţiunilor şi expresiilor verbale, dar fără a fi identice cu acestea.

Contexte frazeologice de tip „consecutiv”. Din punct de vedere formal, aceste contexte frazeologice fac parte din clasa circumstanţialelor consecutive, dependente de un regent (verbal sau nominal) şi introduse prin conjuncţia *de*, urmată de un număr foarte restrîns de verbe dinamice, precum *a rupe*, *a sparge*, *a behăi*, *a bubui*. Astfel de structuri apar adesea în conversaţia informală. Sub aspect semantic, aceste dezvoltări sintactice sînt realizări expresive ale intensităţii superlative absolute a adverbelor calificative (cantitative şi calitative), după cum se poate observa din exemplele următoare:

– A RUPE: „Şi placa sau plăcile grafice? Că mai nou şi astea *consumă de rup*, mai ales în SLI cum e placa...”[196]; „*muncesc de rup* şi încerc să fiu cît mai chibzuit cu putinţă, mai ales că, pe lîngă rată, aş vrea să mai economisesc şi pentru un apartament”[197]; „acu 2 zile cînd veneam de la facultate şi coboram pe deal, afară *ploua de rupea*, pe drum era piatră cubică (...)”[198];

– A SPARGE: „Cum se explică infracţionalitatea ridicată în rîndul minoritarilor, care *fură de sparg*? Le lipseşte papa?”[199]; „Am S45 şi ME45 de peste un an... *merg de sparg* ambele”[200]; „un prieten *a dormit de-a spart* 6 luni, altul s-a certat cu toată lumea pînă a ajuns la disperare”;

[196] **eiffel**, 7 aprilie 2006, ora 12:23, forum Softpedia.com
[197] **immortal**, 1 februarie 2006, 20: 30, forum Softpedia.com
[198] **BIGphAntom**, 25 octombrie 2003, 20:53, forum Softpedia.com
[199] **teompa**, 23 februarie 2006, 13:35, forum Softpedia.com
[200] **AIWAMAN**, 14 august 2004, 17:42, forum Softpedia.com

– A BUBUI: „altă explicaţie, în afară de faptul că e senzoru *prost de bubuie*, nu văd...”[201]; „pe alt PC în configuraţie asemănătoare am pus Slackware 8 cu kernel 2.2.25, XFree86 v4.2 cu XFCE şi fluxbox, *merge de bubuie*”[202]; „Frate, eu am avut placă Gygabyte cu p4 la 1.7 şi *mergea de bubuia*”[203];

– A BEHĂI: „Punem pariu că-i *proastă de behăie*?”[204]; „La fel în şcoli şi licee. Unde lumea *fumează de behăie* în curte sau în toalete”[205]; „*Am căutat de-am behăit*, dar fără succes”[206].

Particularitatea morfologică comună a acestor asocieri sintagmatice este faptul că verbul din „circumstanţiala” consecutivă se conjugă în acord cu verbul regent. Această similaritate sugerează că verbul predicat din propoziţia subordonată îşi dezvoltă categoriile gramaticale ale timpului şi modului numai în raport cu verbul regent. Caracterul defectiv al actualizării unor categorii gramaticale specifice clasei verbului, în special categoria modului, se poate argumenta prin dominarea aproape exclusivă a indicativului, în defavoarea celorlalte moduri predicative. În consecinţă, este puţin probabilă folosirea frecventă a unor asocieri sintagmatice precum „*aş munci de-aş rupe”, „*ar fi dormit de-ar fi spart”, deşi sintaxa limbii române admite şi astfel de posibilităţi distributive.

În general, sensurile dezvoltate prin aceste contexte frazeologice sînt sinonime cu superlativul absolut al adverbului cantitativ *mult* (de pildă, „consumă de rup” înseamnă ‘consumă foarte mult’, „a dormit de-a spart” are sensul ‘a dormit foarte mult’ iar „fumează de behăie” are înţelesul ‘fumează foarte mult’) sau al adverbului calitativ *bine* (de exemplu, sintagme precum „merg de sparg” sau „merg de bubuie” înseamnă ‘merg foarte bine’).

---

[201] **shobi**, 30 iunie 2005, 15:15, forum Softpedia.com
[202] **marco71**, 27 ianuarie 2005, 15:15, forum Softpedia.com
[203] **Bogdanra**, 9 noiembrie 2002, 11: 14, forum Softpedia.com
[204] **Greuceanu**, 24 august 2003, 12:51, forum Softpedia.com
[205] **Antaris**, 2 octombrie 2002, 12:11, forum Softpedia.com
[206] **cryo**, 15 februarie 2006, 08:20, forum Softpedia.com

Cînd „regentul" unor astfel de contexte frazeologice este adjectivul *prost*, relația de subordonare impune un efect stilistic şi mai pronunțat, avînd, în mod exclusiv, rolul de a impune superlativul absolut şi de a marca, explicit, dezvoltarea ironiei: „e senzoru prost de bubuie", „Punem pariu că-i proastă de behăie?".

Ocazional, acest de tip structură sintactică este valorificată creativ, prin folosirea unui alt verb – din aceeaşi clasă semantică ca şi verbul *a behăi* – al cărui sens se fundamentează pe opoziția semică [– uman/ + animal]: „susțin că le plac femeile cu ceva în cap iar ale lor sînt *proaste de împung*"[207]. Efectul stilistic obținut constă în amplificarea sintactică a sensului depreciativ al adjectivului *prost*, iar ironia este subliniată prin metafora animalieră, prin care emițătorul face referire la una sau mai multe persoane.

În alte situații de comunicare, acest tip de context frazeologic este potențat expresiv prin folosirea unui frazeologism verbal, ca predicat al subordonatei consecutive: „că eu *am căutat de mi-au sărit capacele* şi plombele şi toate alea..."[208]. În această asociere sintagmatică, reliefarea superlativului absolut are o dublă realizare: 1) sintactică prin contextul frazeologic consecutiv, prin care se exprimă durata şi consecințele acțiunii de a căuta şi 2) semantică prin expresia a-i sări capacele, prin care se evidențiază starea de iritare maximă a vorbitorului.

Contexte frazeologice de tip „cauzal". Aceste asocieri sintagmatice, formate dintr-un regent verbal şi un circumstanțial de cauză introdus prin conjuncția *de*, tind, în unele situații, să-şi asume identitatea frazeologismelor, după cum se poate observa din următoarele exemple care exprimă intensitatea superlativă a acțiunii de *a rîde*:

– „prima dată *m-am crăcănat de rîs*, pe urmă mi-a trecut şi am început să mă uit cruciş"[209];

[207] **shiva** 5 februarie 2005, 21:48, forum Softpedia.com
[208] **Sesse**, 31 ianuarie 2001, 23:31, forum Softpedia.com
[209] **Rebox**, 19 februarie 2005, 10:03, forum Softpedia.com

– „am văzut la Antena 3 notele lui, *m-am crăcănat de rîs* (şi de ruşine că-s român şi că românii au pus în fruntea Guvernului un asemenea specimen)”[210];

– „acum, după ce *m-am spart de rîs*, dă-mi voie să mă gîndesc că nu degeaba mi se spune zeus”[211];

– „*M-am spart de rîs*, cînd am văzut că şi un autobuzist avea lipit un afiş cu M plus 1 sau 2 pungi de nu ştiu ce puse pe bord”[212].

Expresivitatea acestor contexte frazeologice prin care se exprimă superlativul absolut se dezvoltă printr-o serie de schimbări semnificative prin efectele stilistice obținute. În planul de suprafață al enunțului, substantivul neutru *rîs* este determinant cauzal al predicatului, dar în planul de adîncime, el este elementul dominant în jurul căruia se organizează semnificația. Deşi, în planul formei, elementul verbal, determinat de substantivul *rîs*, impune mărcile predicației, în planul semnificației, înțelesul verbului are rolul de a sublinia, metaforic, efectele rîsului, contribuind astfel la realizarea unui sens figurat, de tip frazeologic. Această hiperbolizare semantico-sintactică a intensității se regăseşte şi în alte asocieri sintagmatice de tip familiar-argotic, precum *a crăpa de rîs, a se cocoşa de rîs, a da pe spate de rîs, a muri de rîs*, fapt ce demonstrează pertinența expresivă a acestui tip de context frazeologic.

Semantica argotică

Studiul constituirii sensurilor argotice reprezintă perspectiva de cercetare cu cea mai îndelungată tradiție în descrierea argoului. În lingvistica europeană şi americană, interesul pentru înțelegerea mecanismelor de generare a semnificațiilor argotice s-a materializat într-un număr mare de dicționare şi de monografii. Această continuitate în cercetarea sub aspect lexical a argoului a contri-

[210] **un_oarecare**, 13 septembrie 2005, 19:03, forum Softpedia.com
[211] **zen**, 27 aprilie 2006, 13:24, forum Softpedia.com
[212] **petman**, 24 martie 2005, 20:09, forum Softpedia.com

buit decisiv la întărirea ideii că argoul este, de fapt, un vocabular mai mult sau mai puțin expresiv, ale cărui unități constituente se grefează pe structura gramaticală a limbii. Abia în ultima jumătate de secol, convergența între modernizarea mijloacelor tehnice de înregistrare a conversației şi progresele metodologice înregistrate de cercetarea interdisciplinară a limbii vorbite (sociolingvistică, psiholingvistică) a determinat impunerea unei noi perspective în înțelegerea specificului argotic:

> „Un argou sau un jargon, înainte de a fi un ansamblu de cuvinte, un lexic, o culegere fixă de expresii, este *o activitate socială de comunicare* (subl.n.) în interiorul unui grup mai mult sau mai puțin unit, mai mult sau mai puțin important" (Sourdot, 1991: 14).

Din perspectivă funcțională, identitatea expresivă a argoului a fost pusă în legătură cu specificul conversației de tip informal:

> „Unitățile lexicale argotice sînt marcate stilistic prin apartenența la vorbirea colocvială, adică variantă a limbii literare folosită în comunicarea orală informală de către vorbitorii care ştiu să scrie şi să citească. Un model util de definire a argoului este sistemul funcțiilor limbii evidențiat de Roman Jakobson. În acest caz, o importanță deosebită o au funcția referențială, care indică orientarea spre obiectul comunicării (persoana, lucrul, acțiunea, calitatea la care se face referire), şi funcția expresivă (emotivă), care indică îndreptarea atenției asupra adresantului (locutorului), a atitudinilor şi emoțiilor sale" (Patton, 1980: 270).

Astfel, din perspectiva funcțiilor dominante în actele de comunicare în care se folosesc cuvinte şi expresii argotice, se poate aprecia că:

a) *funcția expresivă* stă în legătură cu raportul *emițător – semnificație* şi orientează spontaneitatea sau intenționalitatea alegerilor paradigmatice şi transpunerilor sintagmatice pe care transmițătorul le face în momentul constituirii mesajului. Acțiunea acestei funcții pare să aibă o dublă finalitate, pragmatică (întrucît codificările procesului de emitere sînt destinate receptării) şi

stilistică (deoarece emițătorul impune o serie de marcări expresive, prin care evidențiază competența sa comunicativă).

b) *funcția referențială* are în vedere relația *semnificație – referent* şi este ilustrată prin schimbările asociative dintre sensuri şi elementele planului ontic, aşa cum sînt ele folosite în interacțiunile verbale dintre vorbitorii unui anumit grup sociocultural (răufăcători, consumatori de droguri, militari, tineri etc.).

Acțiunea conjugată a funcțiilor favorizează dezvoltarea imaginarului argotic şi guvernează desfăşurarea procedeelor de semnificare, întrucît funcția referențială este adesea particularizată la nivelul unei funcții criptice, funcția expresivă primeşte conținutul unei funcții identitar-ludice iar funcția centrată pe mesaj modalizează, uneori, atît acțiunea funcției criptice, cît şi a celei expresive.

În consecință, punctul central al unei analize semantice privind diversitatea noțională argotică şi specificul funcțional-expresiv al realizărilor lexicale prin care se exprimă această diversitate este reprezentat de descrierea caracterului figurat al unor termeni şi frazeologisme, prin prisma convergenței celor trei raporturi, referențial (*semn – obiect*), asociativ (*semn – semn*) şi pragmatic (*locutor – semn*), care ilustrează viziunea asupra lumii, aşa cum este ea exprimată de anumite categorii de vorbitori.

Considerînd sensul ca „activare” a relației om – limbă – lume, semantica argotică se încadrează firesc în amplul proces lingvistic de desemnare prin care ființele umane încearcă să conceptualizeze şi să descrie dinamica lumii fenomenale, în funcție de limba pe care o folosesc pentru a se exprima.

Actualizarea conjugată a celor trei raporturi impune descrierea semantică a argoului din perspectiva a trei tipuri de manifestări: 1) *prototipurile* (modelele prin care se conceptualizează viziunea asupra lumii), 2) *realizarea* (ansamblul de mijloace lingvistice prin care se exprimă, în actul de comunicare, viziunea asupra lumii) şi 3) *uzul* (finalitatea comunicativă a întrebuințării ansamblului de mijloace lingvistice prin care se concretizează viziunea asupra lumii). Această ierarhizare ar face posibilă descrierea unor figuri

de stil (metaforă, metonimie, hiperbolă) drept prototipuri expresive cu realizare lexicală sau frazeologică, întrebuinţate cu rol expresiv. De exemplu, expresia *a o arde cu păru-n ochi*, prin care se face referire ironică la nepăsarea unei persoane, poate fi considerată realizare frazeologică a unui prototip metaforic care determină trecerea de la aspectul concret (părul în ochi obnubilează vederea) la cel abstract (starea de indiferenţă este asemănată cu vederea deficitară a persoanelor cărora le intră părul în cîmpul vizual). Acelaşi model de conceptualizare apare şi în limbajul popular. Sintagme precum *a fi surd/ orb* la nevoile sau suferinţele cuiva desemnează metaforic starea de indiferenţă, avîndu-se ca element de referinţă handicapul dat de deficienţa unuia dintre simţuri (văz, auz etc.). Aşadar, distincţia metodologică *prototip – realizare – uz* permite descrierea unor particularităţi semantice argotice, prin stabilirea continuităţii stilistice dintre limbajul popular şi vorbirea familiar-argotică.

Metafore şi metonimii. Conceperea structurală a metaforei după modelul binar al semnului lingvistic propus de Ferdinand de Saussure (1998) ar face posibilă conceperea semnificaţiei metaforice ca asociere între *un metaforizant* şi *un metaforizat*, relaţie prin care metaforizantul, reprezentat de un anumit semn lingvistic, primeşte conţinutul noţional al altuia (metaforizatul). Sub aspect semantic, metaforizarea presupune înlocuirea, parţială sau totală, a trăsăturilor semantice ale unui semn cu semele altuia. În argou, acest tip de redimensionare semică a trăsăturilor obiectului comunicării este cel mai productiv: metaforizantul *caşcaval* primeşte conţinutul semantic al metaforizatului *bani*, semnul *coajă* capătă sensul *portofel*, *trompetă* nu mai este un instrument de suflat, ci *o persoană naivă* etc.

În realitate, această modalitate de descriere a metaforei se dovedeşte insuficientă în raport cu amploarea şi complexitatea relaţiilor care se dezvoltă între semnele limbii utilizate în procesul de comunicare. Cercetările recente în domeniul psiholingvisticii

(concretizate în apariția lingvisticii cognitive[213]) au arătat că metafora şi metonimia nu sînt doar simple relații între semne şi noțiuni, ci deprinderi cognitive, cu rol activ în procesul de categorizare mentală a diversității obiectelor, fenomenelor, acțiunilor etc., din lumea extralingvistică. În baza acestei observații, se poate considera că o mare parte a lexicului unei limbi poate fi descris prin prisma acestor deprinderi care determină organizarea vocabularului în matrice semantice, formate pe bază de asemănări sau deosebiri:

> „Conceptualizarea stă în legătură cu constituirea grupurilor sau categoriilor de cuvinte şi obiecte dar şi cu procesele de diferențiere. Asemănările, conexiunile şi diferențele pot fi descrise atît prin intermediul trăsăturilor semantice cît şi prin alte mijloace" (Lipka, 2002: 192).

Acest model de descriere semantică îşi dovedeşte viabilitatea în sublinierea caracterului sistematic al unor ansambluri (matrice) metaforice întrebuințate în comunicarea verbală pentru a accentua specificul viziunii vorbitorilor asupra lumii. Un bun exemplu este reprezentat de ansamblul de *metaforizări ale focului*, folosite pentru a accentua intensitatea unor emoții şi comportamente umane sau pentru a descrie, în imagini vii, modul de desfăşurare a unor acțiuni: *a lua foc* ('a se enerva'), *a zice* sau *a cînta cu foc* ('intens'), *a se juca cu focul* ('a risca'), *dintr-un foc* ('imediat'), *a se face foc şi pară* ('a se mînia'), *a pune paie pe foc* ('a amplifica') etc. Acest ansamblu de structuri populare este lărgit în limbajul familiar şi în argou, prin sublinierea caracteristicii fundamentale a focului, arderea, concretizată lingvistic într-o serie de *metaforizări ale arderii*: *a o arde* (polisemie), *a se arde* (1. 'a intra în încurcătură'; 2. 'a se strica'), *a-i arde buza* ('a dori'), *a arde de nerăbdare* ('a fi foarte nerăbdător'), *a arde gazul de pomană* ('a lenevi'), *a se prăji* ('a fi înşelat') etc.

---

[213] Lakoff & Johnson (1980), Gibbs, Jr. (1994), Ungerer & Schmid (1997).

Modelul cognitiv de interpretare a identității unor *figuri* care se manifestă în limbajul uman se dovedeşte util pentru punerea în lumină a imaginarului pe care îl tezaurizează, prin lexic, o anumită limbă. Ca parte integrantă a acestui tezaur, argoul poate fi considerat nu numai un fenomen lingvistic, „ci şi un fenomen cultural, determinat istoric, expresie a mentalității unei societăți” (Baciu Got, 2006: 53).

În orizontul de semnificare al argotizanților, elementele primordiale (apa, focul, aerul, pămîntul), plantele, păsările, peştii şi animalele, părțile corpului uman, obiectele de uz casnic, hrana de toate zilele etc., devin elemente metaforizante sau metaforizate pentru a exprima, în manieră admirativă, peiorativă, ludică sau umoristică o gamă diversă de trăiri, comportamente şi acțiuni specific umane. Sub aspect semantic, individualizarea acestor ansambluri metaforice se realizează prin caracterul viu şi concret al imaginilor, prin ingeniozitatea asocierilor şi, nu în ultimul rînd, prin tendința către intensificarea persiflantă, caricaturală a unor manifestări considerate ca fiind lipsite de autenticitate.

Metaforizarea corporalității reprezintă cel mai amplu procedeu figurativ manifestat în constituirea semnificațiilor argotice. Denumirile părților corpului devin expresii lingvistice ale unor STĂRI EMOȚIONALE precum blazarea sau indiferența (*a-şi băga picioarele*), frustrarea (*a-şi băga unghia-n gît*) etc., ATITUDINI cum ar fi uimirea (*a da pe spate*, *a-i cădea fața*, *a-i pica plombele*), curajul (*a avea sînge*), discreția (*a merge închis*), fățărnicia (*a merge la două capete*, *a o da la întors*), agresivitatea (*a se pune în gură*, *a face în sînge*) sau egoismul (*muist*, *ce vrea muşchiul lui*). PROCESELE COGNITIVE precum gîndirea (*a crania*) sau atenția (*a sta geană*, *a fi antenă*) sînt exprimare nu numai lexical, ci şi frazeologic. Cîmpul RELAȚIILOR SOCIOUMANE este ilustrat de structuri cu sensuri figurate prin care se persiflează URÎȚENIA FIZICĂ (*față de-mpins vagoane*, *față de spate*) şi PROSTIA (*cap de cretă*, *cap de fontă*, *cap de gumă*) sau care exprimă interesul

pentru persoanele de sex opus (*a fi în limbă*), înşelătoria (*a mînări*, *mînăreală*, *mînărie*), pîra (*a da în gît*), eşecul (*a o lua în freză*, *a o lua în gură*), spiritul competitiv (*a-i lua faţa*). Un grad maxim de expresivitate au unităţile lingvistice prin care se dezvoltă semantica metonimică a unor ACŢIUNI de tipul *a merge* (*a-şi mişca fizicu'*) sau *a accelera* (*a da talpă*). Ocazional, elementele de compunere savantă sînt folosite în interacţiunea verbală familiară pentru a transpune lingvistic APROXIMAREA (*ochiometru*) sau INUTILITATEA DISCURSIVĂ (*burtologie*, *barbologie*).

În strînsă legătură cu dinamica transfigurării argotice a corporalităţii stau *metaforele teatralităţii*, care pun în lumină, prin ironie, spontaneitatea unor ATITUDINI (*a rămîne mască*) sau caracterul ridicol, nemotivat al unor COMPORTAMENTE UMANE (*a face figuri*, *figurant*, *măscări*).

Stridenţa unor instrumente muzicale este exploatată metaforic în constituirea matricei sonorităţii, formată din termeni care sînt utilizaţi pentru a caracteriza aspectul „ţipător" al PROSTIEI (*trompetă*), MINCIUNII (*a da dume*) şi VIOLENŢEI (*a o lua în goarnă*) umane.

Termenii şi sintagmele care fac referire la hrană şi la obiectele de uz casnic sînt folosite pentru a desemna noţiuni argotice cu o bogată listă de sinonime. Pierre Guiraud consideră că folosirea, cu sensuri figurate, a unor termeni referitori la alimente, pentru a exprima sensul noţional BANI, nu este deloc întîmplătoare dacă se are în vedere că, pentru răufăcători, furturile reprezintă „pîinea" îndeletnicirilor zilnice, la fel cum, pentru oamenii cinstiţi, expresia *a-şi cîştiga pîinea* înseamnă a lucra pentru a cîştiga banii necesari traiului. Din perspectivă metaforică, în societatea modernă, banii reprezintă „mijlocul" de care se foloseşte un individ pentru a obţine cele necesare existenţei sale, motiv pentru care sinonimele argotice ale cuvîntului bani pot fi incluse un ansamblu de metaforizări ale universului casnic: *caşcaval*, *mălai*, *bulion* ('milion'), *băţ* ('milion'), *baston* ('mie'). Tot în imaginarul hranei se încadrează şi o mică parte din argotismele care numesc diferite tipuri de

DROGURI, precum *ciocolată* (‛haşiş’) sau *făină albă* (‛cocaină’), metafore care se dezvoltă prin asociere cu coloritul stupefiantelor.

O expresivitate deosebită îl are *ansamblul metaforic al exploziei*, întrebuinţat pentru a descrie URÎŢENIA FIZICĂ sau PROMISCUITATEA UMANĂ: *petardă, pocnitoare*; consumul de BĂUTURI ALCOOLICE: *torpilă*, *grenadă* (‛sticlă cu băutură’), *trotil* (‛tărie’), *a se torpila* (‛a se îmbăta’), *trotilat* (‛beat’), *împuşcat în aripă* (‛beat’); sau pentru a hiperboliza AGRESIVITATEA: *a da cu brandul* (‛a lovi cu pumnul’), *trosneală* (‛bătaie’), *torpilă* (‛lovitură puternică’) etc.

Matricea elementelor primordiale include un număr relativ restrîns de ansambluri metaforice, dar cu un randament funcţional ridicat în exprimarea contextuală a unor noţiuni argotice. Conform unor dicţionare româneşti de argou şi limbaj familiar[214], verbul *a arde* actualizează, prin polisemie, *metaforizarea focului*: 1. (‛a fura’); 2. (‛a lovi’); 3. (‛a condamna’); 4 (‛a da de necazuri’); 5. (‛a (se) păcăli’); 6 (‛a întreţine relaţii sexuale’) etc. Numărul mare de realizări frazeologice familiare şi argotice, precum *a-i arde buza* (‛a rîvni’, ‛a tînji’), *a se arde în bulan* (‛a avea relaţii homosexuale’), *a o arde cu tupeu* (‛a fi foarte îndrăzneţ’), *a o arde în terţe* (‛a minţi’), *a o arde la normal* (‛a face ceva foarte bine’), demonstrează că expresivitatea unor elemente ale limbii este rodul unor deprinderi de asociere a trăsăturilor (căldură, luminozitate, dinamism, carbonificare, intensitate) procesului de ardere a materiei cu acţiuni umane care implică intensitate, dinamism, afectivitate. Mult mai pronunţată este expresivitatea unor elemente lingvistice nominale argotice în al căror conţinut semantic metafora se împleteşte cu metonimia: *foc* (‛ţigară cu haşiş’), *fumigenă* (‛ţigară’), *fochist*[215] (‛homosexual’).

Situată în continuitatea expresivităţii conversaţiei familiare, în care se utilizează termeni şi sintagme înscrise în ansamblul metaforic al elementului *aer* (*a-şi da aere*, *minte aerisită*, *aerian*),

---

[214] Croitoru-Bobârniche (1996: 23); Volceanov & Volceanov (1998: 28).
[215] Volceanov & Volceanov (1998: 112).

expresivitatea argotică se înscrie în acelaşi tip de matrice semantică, prin sensul figurat al cuvîntului *aeriseală*[216] (ʻpauză pentru fumat'). Mult mai interesantă este suita semantică a *apei*, constituită din elemente lingvistice prin care sînt persiflate stări, atitudini şi comportamente umane percepute ca negative: IRITAREA: *a seca*; LAŞITATEA: *a se da la fund*; LENEA: *a plimba apa*; MINCIUNA: *a aburi*, *abureală*, *a băga în ceață*; consumul de DROGURI: *zăpadă* (ʻcocaină') etc.

Metaforizarea teluricului este pusă în lumină de transpunerea în limbă a imaginilor eroziunii pe care o suferă materia sub acțiunea *aerului*: *prafuri* (ʻdroguri'), *a da cu praf de mers* (ʻa pleca').

Mai bine reprezentat în corpus este ansamblul de *metafore zoosemice* (Baciu Got, 2006: 154) şi metaforele inspirate de lumea vegetală, folosite pentru a face referire, ironică sau umoristică, la TIPURI ŞI RELAȚII UMANE: *papagal*, *pinguin* (ʻfraier'), *ciutan* (ʻtînăr'), *coadă* (ʻiubită').

STĂRILE EMOȚIONALE precum FRICA: *a avea morcov*, *morcovit*, IRITAREA: *a freca la icre*, *a călca pe coadă* sau ADMIRAȚIA: *bestial, țîță de mîță, urs* sînt exprimate printr-un ansamblu imagistic deosebit de sugestiv, dacă se ia în considerare contrastul dintre sensurile proprii şi cele figurate. Efectele consumului de BĂUTURI ALCOOLICE prind contur într-un imaginar animalier dominat de ironie: *turbat* (ʻbeat'), *a se face leu/ veveriță* (ʻa se îmbăta'), *a da la boboci*, *a da la rațe*, *a da vulpea* (ʻa voma') în vreme ce SEMANTICA IGNORANȚEI, incompetenței sau prostiei se materializează în expresii cu verbul *a fi* însoțit de constituenți nominali: *bîtă*, *copac*, *pomist*, *tufă* (*de Veneția*), *varză* etc.

Un rol semnificativ în schimbul de replici între utilizatorii de internet îl au formulările eufemistice, precum *pana mea*, *puii mei*, *pana leului* ş.a., care înlocuiesc unele sintagme licențioase. Aceste enunțuri marchează stilistic starea afectivă de moment a protagoniştilor implicați în actul de comunicare şi sînt introduse de

[216] Croitoru-Bobârniche (1996: 18).

pronume sau adverbe interogativ-relative (ce, cum, cît, unde), în funcție de context. Lipsa de continuitate semantică dintre aceste structuri lingvistice şi ceilalți constituenți sintagmatici ai unei replici, în raport cu care dezvoltă o relație de incidență, este un argument în favoarea ideii că aceste elemente de limbă țin de planul enunțării, nu de cel al enunțului. Prin urmare, astfel de sintagme pot fi considerate elemente de intensificare şi sînt lipsite de funcție sintactică.

Amplificări şi diminuări expresive. Sub aspect semantic, dimensiunea subiectivă a întrebuințării limbii în schimburile de replici între utilizatorii de internet este cel mai bine evidențiată de constituirea şi folosirea contextuală a unor semnificații hiperbolice. Solidaritatea sintagmatică dintre constituenții unui enunț şi condiționările distribuționale pe care le determină relațiile sintactice dintre elementele lexicale ale limbii ne determină să considerăm că, din perspectivă stilistică, natura dinamic-contextuală a semnificației are un rol dominant în potențarea particularităților expresive ale unor fapte de limbă.

În procesul de comunicare lingvistică, variabilitatea şi diversitatea manifestărilor contextuale ale raportului *locutor – semn – obiect* subliniază că, din punctul de vedere al emițătorului, sensul nu este perceput ca fiind imuabil şi monolitic, ci reprezintă o „substanță” maleabilă, care poate fi modelată de gîndire, însă acest proces de modelare semantică, permis de libertățile sistemului lingvistic, nu trebuie să fie în dezacord cu impunerile şi condiționările inerente ale limbajului, necesare pentru succesul interacțiunii verbale. Redimensionarea trăsăturilor de sens pe care vorbitorul le actualizează în exprimarea viziunii sale asupra obiectului comunicării este permisă şi se realizează numai în interiorul şi prin intermediul celor trei tipuri de competență lingvistică, elocuțională, idiomatică şi expresivă (Coşeriu, 1992-1993: 33).

De exemplu, folosirea termenului *pripon* pentru a desemna închisoarea are la bază analogia „închisoarea este pentru om ceea

ce priponul este pentru un animal" şi capătă pertinenţă numai în măsura în care asocierea dintre cele două cuvinte, fundamentată pe o trăsătură semică comună, [– libertate], este acceptată şi folosită în argoul deţinuţilor, ca ilustrare a unei norme în care imaginarul fiinţei umane ca animal capătă pertinenţă semantică.

În alte cazuri, modelarea semantică cu rol expresiv se realizează analitic, prin constituenţi sintagmatici, care ilustrează existenţa şi acţiunea celor trei tipuri de competenţă. Într-o afirmaţie de tipul „două *şpîrle* de fete – adică *urîte cu draci*, *rupte*"[217], unul dintre utilizatorii de internet explică, în mod cumulativ, sensul termenului *şpîrlă* folosind în comentariul metalingvistic un intensificator hiperbolic (*urîte cu draci*) a cărui semnificaţie este amplificată printr-un participiu metaforic (*rupte*). Deşi dracii nu sînt fiinţe ale lumii fenomenale, în imaginarul religios ei sînt înfăţişaţi ca fiinţe foarte urîte, motiv pentru care expresivitatea sintagmei *urîte cu draci* se dezvoltă prin redundanţă. În astfel de structuri, opoziţia de număr, singular – plural, este valorificată stilistic pentru a intensifica hiperbolic redundanţa semantică. Astfel, în modelul expresiv popular, *urît*(*ă*) *ca dracu*(*l*), semantica urîtului este amplificată prin contrastul dintre flexibilitatea morfologică a regentului adjectival (*urît*), care admite realizarea pluralului (*urîţi, urîte*) şi invariabilitatea determinantului comparativ (*ca dracu'*). În limbajul familiar, *urît(ă) cu draci*, intensificarea hiperbolică transpare prin forma de plural a determinantului invariabil, care dezvoltă ideea de mulţime. Randamentul expresiv al modelului se observă în folosirea unor sintagme adjectivale sau adverbiale similare care descriu caracteristici şi acţiuni umane interpretate ca manifestări excesive, anormale ale imanenţei maleficului: *proast(ă) cu draci*/ *cu spume*, *a lucra în draci* etc. (Zafiu, 2001: 247).

Din acest punct de vedere, se poate aprecia că hiperbolizarea este un proces important de constituire a semnificaţiilor şi se

---

[217] **St.Germain**, 5 aprilie 2005, 11: 17, forum Softpedia.com

concretizează într-o mare diversitate de structuri, din care le amintim pe cele mai importante:

– sintagme ale cantității: *o căruță de*, *o spinare de*, *gîrlă* etc.

– sintagme ale intensității: *în demență*, *în disperare* etc.

– prefixare: *megagay*, *super-belea*, *super-marfă* etc.

– expresii verbale ale intensității, formate cu verbul *a fi* urmat de un determinant nominal: *a fi tătic*, *a fi de belea* etc.

– contexte de tip „consecutiv”: *dorm de sparg*, *merge de bubuie*, *fumează de behăie* etc.

– contexte de tip „cauzal”: *a se cocoşa de rîs, a se crăcăna de rîs, a da pe spate de rîs, a se sparge de rîs* etc.

Spre deosebire de bogăția mijloacelor de hiperbolizare, specificul expresiv al *diminuării* este strîns legat de folosirea peiorativă a unor elemente de limbă care fac parte din cîmpul PROSTIEI şi se actualizează, cel mai frecvent, prin distribuții sintagmatice de tipul «CREIER CÎT + DETERMINANT NOMINAL» sau «MINTEA CÎT + DETERMINANT NOMINAL», adică prin comparații în care componenta dominantă este substituirea trăsăturii semice [+ uman] cu semul [+ vegetal]: *creier cît o boabă, creier cît o ceapă degerată, mintea cît o nucă, mintea cît o alună, mintea cît o coacăză, mintea cît o măslină* etc. Un alt mijloc frecvent este derivarea cu sufixe diminutivale, modalitate de formare a cuvintelor frecvent întrebuințată în argoul românesc de la începutul secolului trecut: *cornişor* (ʻbou’), *chiftişor* (ʻjiletcă’), *doiniță* (ʻcilindru’), *căluț* (ʻceasornic de damă’), *purcel* (ʻportofel’), *cățel* (ʻadvocat’) (Scântee, 1906).

În limba actuală, pe lîngă existența unor termeni argotici care descriu realități din existența unor categorii de argotizanți, precum *mititica* (ʻizolator’), *piperaş* (ʻheroină’), *liniuță* (ʻcantitate de cocaină gata de a fi prizată’), în limbajul familiar au apărut inovații lexicale ale căror sensuri reflectă ironic constrîngerile comunismului, de tipul *ceauşel*, *decrețel* (ʻcopil născut în perioada ilegalității avorturilor, 1968-1990’), sau lipsa de principialitate

din perioada contemporană, ilustrată prin etnonimul *Românica*, cuvînt la modă printre utilizatorii de internet.

Fără a încerca o prezentare exhaustivă a tuturor modalităţilor de semnificare întrebuinţate în constituirea sensurilor argotice – demers inutil dat fiind că există deja o serie de lucrări (Stoichiţoiu-Ichim, 2001; Baciu Got, 2006) în care procedeele lexical-formative şi relaţiile semasiologice (sinonimie, antonimie, polisemie, omonimie) dintre termenii argotici sînt prezentate pe larg –, am considerat necesară descrierea unor aspecte dominante ale semanticii argotice, avînd convingerea că dezvoltarea sensurilor nu se manifestă exclusiv la nivelul vocabularului. De altfel, ilustrarea schematică a bogăţiei şi diversităţii expresive din limba actuală, aşa cum este ea folosită în schimbul de replici între utilizatorii de internet ar putea impulsiona interesul pentru cercetarea impactului pe care acest nou canal de comunicare îl are în dezvoltarea şi folosirea limbii. Ariile de cercetare sînt multiple şi deosebit de interesante: schimbările de grafie aflate, adesea, în dezacord cu prescripţiile normative ale forului academic, transpunerea în scris a unui ansamblu de fenomene fonetice specifice comunicării pe cale orală, potenţialul expresiv al noii varietăţi de sintaxă mixtă, generată prin înlocuirea „indicaţiilor mimico-gesticulatorii” cu un sistem de semnificare imagistică foarte frecvent întrebuinţat de internauţi, manifestarea pregnantă a englezismelor în interacţiunea dintre utilizatori etc.

Nu în ultimul rînd, dezvoltarea comunicării prin intermediul internetului permite cercetarea sistematică a terminologiei informatice, a structurii şi tematicii interacţiunilor verbale dintre utilizatori, precum şi a identităţii funcţional-expresive a limbii române folosite în comunicarea scrisă dintre vorbitorii care au emigrat şi cei care au rămas acasă.

Stilistica şi poetica argoului în textul literar

„Papaciocari şi geanabeți
se-ntoarnă cu ciomege, beți
De cap de om un chil de spirt
au gîlgîit în colț, la birt”

Nichita Stănescu, *În Tei*

Înțelegerea literarității ca trăsătură definitorie întemeiată pe principiul transfigurării artistice, specificul funcțional al stilului beletristic, constituirea normei individuale a operei şi a stilului autorului, particularitățile structural-expresive ale textului, ansamblul opozițiilor prin care se dezvoltă mecanismele de generare a semnificațiilor literare, întemeierea lumii semantice şi a imaginarului textual sînt numai cîteva dintre aspectele de interes în cercetarea stilistică a literaturii.

În textul literar, limba nu este un simplu vehicul în care scriitorul transpune lumea pe care o imaginează sau la care se raportează, ci devine, într-un anumit sens, principiu de structurare a textului, prin natura complexă a relațiilor de semnificare în care intră semnele constituente. Pe lîngă specificul organizării formale a textului, limba este substanța din şi prin care ia naştere conținutul semantic al lumii ficționale. În interiorul textului literar, raportul *om – limbă – lume* primeşte o identitate specifică, *agent – semnificație artistică – univers semantic*. Înțelegînd prin agent fie creatorul textului (autorul), fie emițătorul (naratorul sau personajul), fie receptorul textului (cititorul), se poate aprecia că literaritatea, ca trăsătură distinctivă a unui ansamblu de texte, se poate defini ca un complex de organizări funcționale, pe baza cărora se formează şi se dezvoltă expresivitatea artistică şi prin intermediul cărora se realizează transfigurarea semnificației de tip lingvistic în semnificație literară. Aceste organizări impun specificul expresiv şi

identitatea funcţională a stilului beletristic prin absolutizarea individualităţii şi originalităţii artistice. Ca „*locutor privilegiat*” (Spitzer, 1970: 53-54), scriitorul se înscrie în realitatea profundă a limbii şi îi transformă în mod esenţial identitatea, prin crearea unor modele culturale. Ca instrument de cultură, limba devine, deopotrivă, ilustrare a culturii şi expresie a efortului de înscriere a cunoaşterii artistice în universalitate, iar actul de creaţie literară poate fi considerat o modalitate de dezmărginire a lumii fenomenale, prin întemeierea unor lumi imaginare, fundamentate pe transfigurare artistică.

Ca parte constitutivă a ansamblului de norme care formează „arhitectura limbii” (Coşeriu, 1992-1993: 49-64), argoul reprezintă, din perspectivă stilistică, o normă a adecvării, fiind, într-o anumită măsură, o formă de manifestare lingvistică a unui specific local sau naţional, deoarece ilustrează nu numai performanţa expresivă a vorbitorilor unei anumite limbi, ci şi particularităţile idiomatice, distinctive ale limbii respective .

Potenţialul expresiv al folosirii argoului în textul literar reprezintă o temă de cercetare amplă şi interesantă, care ar putea face obiectul unui studiu monografic încadrat în domeniul mai larg al stilisticii literaturii. Un astfel de demers ştiinţific s-ar rezuma la evidenţierea unor elemente constitutive ale semnificării literare, în raport cu:

a) poetica asumată de autor şi poietica operei literare;
b) potenţialul expresiv al ansamblului de opoziţii şi relaţii stabilite, în interiorul textului, între termenii de argou şi alte registre stilistico-semantice;
c) legătura dintre norma conversaţională argotică şi norma stilistică a textului literar;
d) relaţia dintre imaginarul argotic şi cel literar.

Această linie de cercetare ar putea fi completată de un demers comparativ, în încercarea de a descrie convergenţele şi contrastele

expresive generate de folosirea argoului în diverse opere literare, nu numai din literatura română ci şi din alte literaturi.

Din perspectiva poeticii asumate de autor, elementele argotice folosite de scriitor pentru a construi, alături de alte semne ale limbii, lumea de sensuri a textului capătă o funcţionare complexă şi nuanţată, în raport cu specificul semnificaţiilor artistice dezvoltate în text şi cu individualitatea imaginarului artistic.

Ca arhitect al textului, scriitorul îşi situează opera la graniţa dintre fenomenal şi imaginar, orientînd, în text şi prin text, semioza dintre limbă şi alte sisteme de semnificare, în direcţia constituirii unei viziuni artistice. Avînd ca esenţă fundamentul lingvistic, opera literară îşi dezvoltă identitatea prin imagine (Burgos, 1988), fiind expresie şi finalitate a procesului de valorificare estetică a formelor şi conţinuturilor limbii. Cu toate acestea, geneza textului literar nu trebuie înţeleasă ca un act creator de tip autarhic, ci trebuie raportată la un ansamblu mai larg de factori, precum viaţa şi personalitatea scriitorului, epoca în care acesta trăieşte şi cadrul cultural la care acesta se raportează, prin asumarea, comentarea, respingerea sau negarea unor determinări de natură socioumană. Scriitorul are libertatea de a valorifica în mod creativ relaţia dintre fenomenal şi imaginar şi de a sublima realul în ficţional, conformîndu-se doar limitărilor pe care limba şi tradiţia culturală le impun sau, dimpotrivă, depăşind constrîngerile normative, în funcţie de viziunea artistică asumată (de exemplu, conştiinţa artistică anvangardistă).

Din perspectivă stilistică, s-ar putea aprecia că valoarea estetică a textului este rezultanta procesului osmotic prin care expresivitatea limbii scriitorului este metamorfozată în scriitură artistică, adică într-o normă literară individuală, concretizată într-un ansamblu de mărci. Această consideraţie îşi are originea într-o idee formulată de Alonso (1942: 490-491):

> „Stilul este sistemul expresiv al unei opere, al unui autor, al unei epoci. Potrivit acestei definiţii, stilistica trebuie să studieze opera literară ca structură poetică, luînd în considerare două aspecte esenţiale: modalitatea în care aceasta este construită, ca întreg şi în elementele constitutive, şi tipul de plăcere estetică pe care îl trezeşte, cu alte cuvinte opera trebuie să fie privită ca produs al creaţiei şi ca forţă creatoare – ca ἔργον şi ca ἐνέργεια”.

Din punctul de vedere al libertăţilor şi condiţionărilor care modelează opţiunile şi abaterile scriitorului, în literatura română s-au conturat cîteva tipuri de poetică a expresivităţii argotice: *realismul pitorescului de mahala* (ilustrat de unele dintre romanele lui I. Peltz, de *Groapa* lui Eugen Barbu şi, mai recent, de textele cvasi-literare ale lui Mihai Avasilcăi), *baladescul romanţios* (*Cîntice ţigăneşti* de M.R. Paraschivescu şi *Cîntece de ocnă* ale lui G. Astaloş) şi *autobiografismul ficţional* (reprezentat de scriitori contemporani precum Sorin Stoica, Ioana Bradea, Dan Lungu etc.). O prezentare succintă şi sistematică a expresivităţii argotice în operele unora dintre reprezentanţii acestor tendinţe (Mihai Avasilcăi, Dan Lungu, Miron Radu Paraschivescu) ar putea servi ca posibil impuls pentru realizarea unei cercetări mai ample şi mai bine documentate, care să suplinească lacunele analizelor care urmează.

Cînticele unui „fante fără frică”. Miron Radu Paraschivescu

Opera poetică a scriitorului Miron Radu Paraschivescu poartă amprenta unei conştiinţe artistice marcate de sentimentul alienării şi al neputinţei de a construi un univers poetic durabil, ce-şi desfăşoară configuraţia semantică dincolo de spaţiul limitat al poemului. Într-un text autobiografic[1], autorul se declară adeptul unei poezii ce se opune prin valenţele sale expresive ierarhizărilor valorice făcute de criticii literari, adică o poezie „zgrunţuroasă, informă şi neplăcută urechilor” (11 martie 1942: 136). Din acest

[1] Miron Radu Paraschivescu, *Jurnalul unui cobai*, Editura Dacia, Cluj, 1994.

punct de vedere, poetul se situează sub semnul modernității, prin dorința contestatară de a desființa legitimitatea actului critic şi de a impune cititorului propria conştiință estetică, însă nu este mai puțin adevărat că, din perspectiva istoriei şi criticii literare, poezia lui Miron Radu Paraschivescu este considerată o poezie minoră, cu puține idei şi elemente tematice demne de remarcat. Fără a fi analizată în detaliu, opera poetică a scriitorului a făcut obiectul cîtorva studii critice, din care se remarcă cele de tip laudativ (ajungîndu-se în unele cazuri la exagerare şi mistificare) şi cele de tip depreciativ.

Intenția noastră este de a surprinde coordonatele stilistice şi poetice ale poeziei lui Miron Radu Paraschivescu, aşa cum sînt reflectate de ciclul poetic *Cîntice țigăneşti*, pornindu-se de la premisa că orice poem potențează individualitatea stilistico-poetică a întregii opere numai atunci cînd acțiunea funcției poetice orientează ansamblul libertăților unui sistem lingvistic în direcția reliefării raporturilor existente în structura de adîncime a textului (*cf.* Cohen, 1979) şi a imaginarului poetic (*cf.* Burgos, 1988). Această abordare este inspirată de o observație făcută de Tudor Vianu, potrivit căreia poetul recuperează şi modelează sensurile originare ale semnelor limbii:

> „S-ar putea spune că poetul merge în contra curentului limbii, că el urcă panta pe care limba coboară şi că se apropie de izvoarele de care ea se îndepărtează neîncetat. Astfel, în timp ce limba devine din ce în ce mai abstractă şi mobilitatea ei topică se reduce necontenit, poetul ştie să-i redea prospețimea sensibilă şi s-o mențină fluentă şi vie" (Vianu, 1964: 24).

Pe lîngă precizarea şi argumentarea coordonatelor generale ale ciclului de poeme *Cîntice țigăneşti*, se va urmări identificarea şi analiza mărcilor poetice prezente în texte precum şi valorificarea lor din perspectiva poeticii imaginarului, acolo unde este cazul. În lucrarea de față se vor reflecta şi cîteva elemente de ordin poietic, încercîndu-se, astfel, surprinderea unor etape prin care autorul

ajunge la forma şi semnificația finală a unora dintre poemele sale. În această privință, analiza este posibilă numai în cazul textelor în care sînt reflectate influențele şi preluările de tip intertextual pe care poetul le generează în opera sa. Nu în ultimul rînd, prin analiza textelor lui Miron Radu Paraschivescu se urmăreşte reconsiderarea, sub aspect stilistic şi poetic, a operei unui reprezentant al literaturii proletc.ultiste şi mai un puțin un poet în adevăratul sens al cuvîntului. De altfel, revizuirea ca demers critic echilibrat şi obiectiv ce animă peisajul actualei publicistici culturale româneşti, poate fi modalitatea fundamentală de recuperare a elementelor valoroase din operele unor scriitori considerați „modele" în perioada regimului comunist.

Specificul textului poetic. În general, orice text lingvistic (Morris, 1946: 217-218) îşi defineşte identitatea şi unitatea dintre formă şi conținut prin trei tipuri de relații: raporturile sintactice (semn-semn), conexiunile semantice (semn-obiect) şi dimensiunea pragmatică (semn-interpret). Organizarea sintactică finită a textului – impusă de emițător – şi sensul generat de transpunerea în plan sintagmatic a semnelor limbii ce denumesc realitatea extralingvistică oferă receptorilor posibilitatea de a percepe semnificația.

Poeticitatea unui text este dată de:

– *motivarea semnului*, cînd semnificantul îşi recuperează condiția originară şi devine „unica pereche a semnificatului într-un anume proces de semnificare" (Irimia, 1979: 12-13), adică reflectă o legătură directă, ce poate fi explicată doar pe temeiul de ființare a textului, aşa cum este acesta construit de poet.

– *transcendența semnului*, ilustrată de faptul că semnul poetic depăşeşte statutul de unitate lingvistică particulară de tip denominativ pentru a deveni substanța universală în care se transpune gîndirea poetică ce exploatează libertățile sistemului lingvistic; mai bine spus, „limbajul este ca un fel de materie a operei de artă, a poeziei" (Coşeriu, 1996: 53).

– *metamorfoza semnificației*, realizată prin „absolutizarea semnului şi splendoarea semnificatului" (Cohen, 1979: 115), prin care se recuperează caracterul originar şi transcendent al semnului.

Pornind de la aceste observații, se poate aprecia că textul poetic se remarcă prin caracterul regenerativ al întemeierii şi interpretării sale (teoretic, fiecare lectură, poate evidenția noi înțelesuri), iar semnificația sa se prelungeşte şi se amplifică dincolo de sensul pe care îl transmit structurile lingvistice, fiind îmbogățită cu fiecare interpretare în parte (*cf.* Burgos, 1988: 123).

În prezenta analiză, conceptul de normă individuală va fi utilizat într-o accepție particulară şi va desemna ansamblul de trăsături specifice operei unui anumit autor, adică maniera particulară şi personală în care acesta înțelege să valorifice libertățile expresive ale unei limbi pentru a genera semnificațiile artistice ale operei sale (înțelegînd prin operă, fie un singur text, fie totalitatea textelor unui autor). La rîndul său, conceptul de canon (care s-a dezvoltat ca un tip particular de normă, cea de tip literar) trebuie înțeles tot într-o accepție restrînsă, respectiv suma judecăților de valoare făcute de una sau mai multe instanțe critice cu privire la opera unui anumit scriitor. Cu alte cuvinte, norma reflectă organizarea expresivă a operei unui scriitor, în vreme ce canonul ilustrează interpretarea, ierarhizarea şi compararea normelor autorilor. În timp ce norma este descriptivă şi implicită, canonul este prin excelență prescriptiv şi explicit. Norma este o reprezentare a individualității, canonul este o reflectare a spiritului colectiv. Mai mult decît atît, s-ar putea aprecia că termenul de normă desemnează un demers de tip sintetic, în timp ce canonul consemnează acest fapt sub forma unui demers de tip analitic.

Între normă şi canon se stabileşte o relație dinamică. Există cazuri în care norma individuală a autorului sparge exigențele unui canon şi favorizează apariția altor norme şi, implicit, generarea altor canoane (acesta este cazul literaturii de avangardă sau al autorilor considerați de critică „clasici" sau „mari autori",

care fac uneori şi dovada unei profunde conştiinţe critice[2]), dar pot apărea şi situaţii cînd norma nu atinge standardele specificate de canon şi nu îşi depăşeşte propria condiţie (aşa cum se întîmplă în cazul scriitorilor consideraţi de critică minori[3]). Pe de altă parte, impunerea unui canon favorizează apariţia unor norme auctoriale ce reflectă standardele canonice (s-ar putea invoca drept exemple poezia religioasă a lui Vasile Voiculescu şi relaţia autorului cu cercul scriitorilor ce au gravitat în jurul revistei *Gîndirea*). În ansamblu, orice canon acceptă sau respinge normele, astfel încît canonizarea normelor se face numai în timp.

Potrivit acestor distincţii, receptarea operei lui Miron Radu Paraschivescu (considerat astăzi un poet minor), în special a ciclului de poeme *Cîntice ţigăneşti*, este marcată de o supremaţie a canonului în faţa normei, observaţie ce poate fi argumentată prin faptul că în literatura de specialitate există doar puţine studii care să analizeze virtuţile expresive ale operei şi mai multe analize de tip critic, ce vizează fie aprecierea excesiv de laudativă a operei scriitorului, fie negarea valorii acesteia. În categoria lucrărilor de stilistică, ce au ca obiectiv descrierea normei poetice a lui Miron Radu Paraschivescu, pot fi amintite studii precum cel al Irinei Bădescu (1966: 413-422) şi un studiu comparativ al lui Coman Lupu (1995: 12-13) pe tema unor influenţe din opera poetului. În categoria studiilor de tip critic pot fi incluse articolele semnate de Şerban Cioculescu (1942: 270-273), Mihai Gafiţa şi Tiberiu Bănulescu (1964: 241-244), I.D. Bălan (1964: 84-91) şi analizele din publicaţia „România literară” semnate, printre alţii de Ion Simuţ (1996: 12-14) şi Gheorghe Grigurcu (1996: 3-5).

Normă şi canon literar. Receptarea critică a operei scriitorului este un aspect important de care trebuie să ţină cont orice analiză de text. Miron Radu Paraschivescu a fost comunist şi mai multe note din jurnalul său stau mărturie în acest sens:

---

[2] Opera poetică a lui Mihai Eminescu poate fi invocată ca exemplu.
[3] Acesta este cazul poeziilor Magdei Isanos.

> „Două mari iubiri am avut. (…) Loti şi Partidul. (…) Aceşti doi poli rămîn sprijinul vieţii mele. Rămîn cu mine în mine. Şi aceste mari iubiri le slujesc astăzi, cînd eu sînt în slujba lor – acum cînd ele m-au refuzat, cînd ele au plecat de la mine pentru totdeauna, în istorie, şi pentru niciodată, în veşnicie” (16 noiembrie 1941: 118).

Autorul *Cînticelor ţigăneşti* (publicate în 1941), admirator declarat al „spiritului revoluţionar de la Răsărit”, era un adept înfocat al noii lumi sovietice şi al literaturii progresist-revoluţionare. Pentru Paraschivescu, comunismul „trebuie să devină o teologie creştină – cum şi este în principiu – în care dreptul de a lua viaţa oamenilor să fie exclusiv al lui Dumnezeu” (*Jurnalul unui cobai*, 11 iunie 1945: 192). Receptarea imediată a poeziilor din volumul de debut însă nu a avut nici o legătură cu ataşamentul scriitorului faţă de gîndirea marxist-leninistă. În 1942, Şerban Cioculescu îl considera pe Miron Radu Paraschivescu un autor modern şi formula, în linii generale, configuraţia volumului de debut:

> „Autorul culegerii recente şi-a propus (…) să dea temelor de circulaţie vulgară, pigmentul notei specifice, prin mijloacele intuiţiei psihologice şi ale metaforei poetice. Ceea ce face aşadar d-l Paraschivescu, e un fel de reconstrucţie arheologică (…). Poetul modern pleacă dela viziunea romantică, a unei «cavalerii rusticane», pe portativ ţigănesc” (Cioculescu, 1942: 271).

La scurt timp după instaurarea comunismului în România, Miron Radu Paraschivescu a fost transformat dintr-un scriitor cvasi-necunoscut într-un scriitor reprezentativ. Treptat, textele sale literare au început să fie interpretate ca efluvii literare ale doctrinei pe care autorul şi-a asumat-o. Noul canon proletcultist reclama, în mod demagogic, idealurile unei „noi” literaturi. Laudele şi recunoaşterea n-au întîrziat să apară, „în plin succes după primirea premiului de stat”, nota, măgulit, Paraschivescu în jurnalul său, pe 14 noiembrie 1954. Zece ani mai tîrziu, în 1964,

critica ajunsese deja la o decizie unanimă în privinţa operei laureatului.

Într-o lucrare semnată de Mihai Gafiţa şi Tiberiu Bănulescu (1964: 242)[4], poetul Miron Radu Paraschivescu este prezentat ca un scriitor consacrat, considerat o personalitate originală „a noii noastre poezii”. Însă forma fără fond a scrierilor critice din epoca proletcultismului nu a condus doar la aprecieri exagerate, ci şi la impunerea unor formulări fără fond. În volumul *Delimitări critice*, publicat de I.D. Bălan (1964, 84-89), poezia lui Paraschivescu este considerată un model, pe motiv că autorul:

> „a fost dintre aceia care au văzut la timp şi cu claritate politică ascuţitele contradicţii de clasă din societatea burgheză, a auzit oftatul mulţimilor asuprite (…) Forţa poetică stă în frumuseţea şi francheţea sentimentelor, căci sub modestul veşmînt verbal arde o limbă nobilă (…) În acest sens, mulţi dintre poeţii tineri, care caută mijloace prozodice şi lingvistice noi pot găsi un model *exemplar* (subl.n.) în poezia lui”.

După 1990, opera lui Miron Radu Paraschivescu a cunoscut exigenţele revizuirii. În 1994 a fost publicat *Jurnalul unui cobai* – text ce a făcut parte din literatura de sertar a autorului şi care a apărut la Paris, în 1976, cu titlul *Journal d'un hérétique* – volum de referinţă pentru înţelegerea personalităţii şi operei scriitorului. Atitudinea dizidentă pe care autorul a imprimat-o unor pasaje din jurnal a atras atenţia mai multor critici. În acest sens, Ion Simuţ (1996) observă că:

[4] „Lucrarea care l-a impus (…) a fost volumul de poezii *Cîntice ţigăneşti*. Cu toate că se remarcă numai decît amprenta poetului democrat spaniol, asasinat de fascişti, Federico García Lorca, (…) acest volum constituie o lucrare cu caracter original (…). Simpatia poetului pentru oamenii simpli, lirismul cald cu care învăluie existenţa lor umilă, dramele şi pasiunile lor profunde, limbajul pitoresc cu puternice rezonanţe folclorice, au făcut ca acest volum să fie apreciat la apariţie drept *expresie a atitudinii democratice a autorului* (subl.n.)”.

> „E curios cum şi-a creat Miron Radu Paraschivescu un mare prestigiu intelectual, deşi astăzi nu vedem rezistînd nimic altceva din opera lui, în afară de *Cîntice ţigăneşti*. Poet minor, fără operă, autorul unui singur volum, cel de debut, Miron Radu Paraschivescu împărtăşeşte aceeaşi soartă cu alţi colegi de generaţie, ca Maria Banuş, Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu cărora e bine, e suficient să le citeşti primul volum (…) şi e igienic să uiţi restul”.

Locul lui Miron Radu Paraschivescu în peisajul literar românesc a fost în cele din urmă clar delimitat. Însă coordonatele stilistice şi poetice ale volumului *Cîntice ţigăneşti* îl recomandă pe scriitor drept un autor modern, în a cărui operă germinează cîteva din particularităţile stilistice ale poeziei româneşti postbelice.

Trăsături stilistice ale normei individuale. Pentru a prezenta în mod obiectiv coordonatele stilistico-poetice ale poemelor grupate în ciclul *Cîntice ţigăneşti* trebuie să ţinem cont, în primul rînd, de modul în care autorul însuşi a înţeles să contureze identitatea şi sensul actului de a scrie[5]. Pentru Paraschivescu, creaţia poetică are un profund *caracter artizanal*, fiind concepută, afirmă poetul, „ca un discurs întocmit frumos, cu meşteşug şi cu inteligenţă. Cînticele ţigăneşti (cu excepţia cîtorva, poate) dovedesc asta” (*Jurnalul unui cobai*, 12 ianuarie 1942: 128). Se poate aprecia că această viziune „meşteşugărească” invocată de scriitor impune trăsătura stilistică dominantă a operei sale, *oralitatea*. Din acest punct de vedere, stilul lui Miron Radu Paraschivescu poate fi analizat ca o permanentă oscilaţie între *tranzitivitatea* convenţională

---

[5] „Ceea ce e sigur, e că la început am scris fără să mă întreb de ce o fac. Am scris fiindcă-mi plăcea să scriu, să-mi bat capul, să mă destăinuiesc hîrtiei, să «fac» frumos. Pe urmă, am scris ca să «servesc» cauzei care mă entuziasma, a comunismului înţeles ca revoltă, act de bravură şi de luptă împotriva unei lumi putrede (sau care mi se părea putredă); pe urmă am scris fiindcă n-aveam altă meserie şi muream de foame (…) Ceea ce e sigur, e că n-am privit scrisul decît ca un mijloc, ca un vehicul, nu ca un scop în sine, ca un ţel; adică nu am fost şi tot nu mă consider un scriitor” (*Jurnalul unui cobai*, 17 iulie 1945: 202).

a expresiilor poetice şi *reflexivitatea* universului lor semantic (*cf.* Vianu, 1968: 32-35).

O altă trăsătură stilistică importantă: *intertextualitatea*. Dincolo de filonul folcloric pe care poetul îl exploatează în creațiile sale, o parte din *Cînticele țigăneşti* evidențiază o legătură clară cu poemele lui Federico García Lorca şi cu poezia eminesciană. Metamorfoza influențelor este complexă deoarece, pe de o parte, poetul diluează şi contopeşte în propriile texte elemente de formă sau de conținut specifice altor autori, realizînd astfel adevărate mutații în planul semnificației poetice, dar, pe de altă parte, păstrează suficienți indici textuali pentru a permite reconstituirea raportului cu textul din care s-a inspirat.

Trăsătura stilistică originală a ciclului *Cîntice țigăneşti* este ilustrată de utilizarea şi prelucrarea cuvintelor şi expresiilor argotice şi de modalitățile prin care Miron Radu Paraschivescu reuşeşte să dezvolte valențele expresive ale unui *continuum stilistic* între limbajul popular, limbajul familiar şi argou, pentru a impune „o literatură expresivă şi explicativă în acelaşi timp”, ce nu trădează „viața”:

> „Mai e un gen care mi se pare actual şi plin de sevă: cel argotic. Şi sînt mulțumit de-a-l fi abordat, lăsîndu-mă condus numai de intuițiile mele. E ceva asemănător problemei stilului aşa cum şi-o pune Ramuz: «Am încercat să mă slujesc de o limbă-gest care continuă să fie cea de care se slujesc cei din jurul meu, şi nu de limba-semn care era cea din cărți». Asta am făcut (sau am încercat) şi eu în *Cîntice țigăneşti*” (*Jurnalul unui cobai*, 11 iunie 1947: 292).

Acest fapt se reflectă în structura de textelor poetice din ciclul *Cîntice țigăneşti*. Poetul întrebuințează termenii argotici, populari şi familiari pentru a valorifica semnificația originară a structurilor lingvistice pe care le condensează în formulări poetice aparent convenționale în planul expresiei, dar inedite în planul sensului.

Conceput ca un omagiu adus „sufletului atît de bogat al mahalalei”[6], ciclul de poeme intitulat *Cîntice țigăneşti* are o alcătuire eterogenă în ceea ce priveşte tematica creațiilor lirice însă o mare unitate formală. Versurile sînt scurte şi nu depăşesc, în general, măsura de opt silabe (O să zic pe drum de seară/ pe o strună de vioară,/ o istorie şucară/ că-i cu boală, rea, amară; *Cîntic de nuntă*, p. 37). Este preferată rima împerecheată (La fereastra mîndrei *mele*/ Cîntă două *turturele*, /La mîndruța la *fereastră*/ Rîde o muşcată-n *glastră*; *Despărțite turturele*, p. 105) sau monorima (Însă valul cel *păgîn*/ Mă coprinde pîn' la *sîn*/ Şi-mi şopteşte *să rămîn*; *Marioaro de la munte*, p. 129). Ritmul trohaic (Lampă cu flacără mică,/ doar de tine mi-a fost frică; *Cîntic de lampă*, p. 27) este dublat în unele creații de ritmul iambic, care, în unele cazuri atestă influențele (Privind spre ei, copila lor/ Din turnul ei de sus; *Cîntic de paj*). Dincolo de simplitatea nivelului expresiei, semnificațiile poeziilor se dezvoltă prin viziunea particulară pe care o impune poetul asupra temelor şi motivelor pe care le valorifică în textele sale. Linia tematică fundamentală a ciclului este *iubirea*, însă fiecare poem în parte reprezintă un exercițiu de stil pe o temă dată, cum ar fi adulterul (*Nevasta mincinoasă*), gelozia (*O dramă*), inefabilul feminin (*Marioaro de la munte*), regretul (*Amar*), nostalgia şi iluzia iubirii (*Romanță*), dispariția iubitei (*Cîntic de fată mare*) etc., construindu-se astfel, ca un mozaic, o lirică a sentimentelor.

Miron Radu Paraschivescu este un poet intertextual. Această trăsătură stilistică a Cînticelor a fost puțin comentată în literatura de specialitate. Studiul lui Coman Lupu (1995: 12-13), intitulat „Miron Radu Paraschivescu şi Federico García Lorca”, precizează elementele definitorii ale influențelor şi particularitățile tematico-structurale ce unesc cele două cicluri de poeme, *Romancero gitano*, respectiv *Cîntice țigăneşti* şi defineşte influența pe care opera poetului spaniol a avut-o asupra creațiilor scriitorului român ca

[6] *Cf.* Miron Radu Paraschivescu, *op. cit.*, Cuvîntul editorului, p. 7.

„o comunicare între două matrici stilistice, între două personalităţi distincte a două spaţii aflate la extremele Europei şi ale lumii romanice şi poate şi la extremele unui tip de sensibilitate, genetic înrudit” (p. 13). De asemenea, articolul subliniază, punctual, complexitatea raporturilor de tip intertextual ce se dezvoltă în volumul de debut al lui Paraschivescu: „formula poetică se modelează disociind sfere distincte: arpegii pe strunele muzicalului familiar al romanţei (*Romanţă*), fabuloasele dezvoltări ale melopeii imprecaţiei (*Blestem de dragoste*), nuanţate jocuri de virtuozitate în gama altor scriitori: parodiaţi (Eminescu – prin erotica minoră –, în *Romanţă*; Arghezi – cel din blesteme –, în *Blestem de dragoste*) sau cărora li se dă o replică întotdeauna în spiritul lui… (Jean Moréas, în *De groapă*; García Lorca, în *Nevasta mincinoasă*) şi în forma inconfundabilă a lui Miron Radu Paraschivescu”.

Aceste influenţe variate impun o serie de precizări. În primul rînd se impune cu necesitate distingerea unui nivel superior organizării sintactice, respectiv *nivelul textologic* (Plett, 1983: 57), înţeles ca un raport între un text şi alt text. Chiar dacă raporturile intertextuale se dezvoltă sub diverse tipuri, le vom clasifica, din considerente metodologice, în două categorii:

i) elementele şi structurile de tip formal (din planul expresiei) ce trec, prelucrate sau nu, din textul unui autor în textul altui autor;

ii) exploatarea, în textul propriu, a unor scheme din imaginarul poetic al altui autor (modificîndu-se, deopotrivă, forma şi conţinuturile textului-sursă).

În vreme ce primul tip de relaţie ilustrează, potrivit lui Plett (1983: 23-25), sintagma antică *imitatio auctorum*, al doilea tip de legătură evidenţiază că „textul se scrie cu texte”, adică „le reciteşte, le rescrie, le redistribuie în spaţiul său” (Sollers, 1980: 280). Astfel, prima categorie de legătură intertextuală reflectă o *oglindire* prin suprapunere, a doua categorie aduce în prim-plan o *continuitate*, prin sublimare.

Miron Radu Paraschivescu şi Federico García Lorca. Analiza raporturilor intertextuale dintre poeziile lui M.R. Paraschivescu şi opera lui Federico García Lorca[7] va avea în vedere numai cîteva aspecte, în special nuanțele diferite pe care poetul român le dezvoltă în textele sale, avînd ca sursă opera scriitorului spaniol.

Prima problemă priveşte titlurile celor două cicluri poetice înrudite, *Cîntice țigăneşti* şi *Romancero gitano*. Relația dintre substantivele *cîntic* şi *romance* subliniază mai ales diferențele ce țin de specificul celor două limbi, română şi spaniolă. După cum apreciază Coman Lupu (1995),

> „romance a fost tradus în româneşte prin romanță, dar este o tălmăcire nepotrivită. De fapt, termenul spaniol romance nu are echivalent în română. (…) În tradiția literară spaniolă, romance este specia cea mai populară, cu adînci rădăcini în evul mediu. Este cultivată atît în creația folclorică cît şi în cea cultă. În forma sa inițială, romance este o narațiune cavalerească, în tradiția medievală, sau mitică”.

Citindu-l pe Lorca, Paraschivescu pare să fi intuit că termenul *romance* actualizează o dimensiune importantă a textului, *literaritatea*, adică situarea textului poetic original într-o tradiție literară îndelungată. Pe de altă parte, apropierea de opera poetului spaniol l-a determinat pe scriitorul român să caute un termen echivalent pentru substantivul *romance*, un cuvînt care să redea expresivitatea limbii române, fundamentată inițial nu pe literaritate, ci pe oralitate, aşa că a preferat substantivul *cîntic*, ce exprimă specificul românesc şi se înscrie în tradiția culturii populare. Acest fapt este subliniat de Şerban Cioculescu (1942: 272):

> „Ce e cîntecul de lume? (…) A fost prima formă a romanței, cu ofuri şi ahturi, menită şi ea să fie «spusă» din gură, şi însoțită din scripcă la

[7] Textele folosite în analiză fac parte din volumul Federico García Lorca, *Carte de poeme*, Editura Univers, Bucureşti, 1986, traducere şi comentarii de Darie Novăceanu, p. 195-229. Am optat pentru acest volum pentru că traducerile sînt foarte apropiate de textele originale.

petreceri sau sub ferestrele iubitei. (…) Autorii anonimi sau cunoscuţi ai cîntecelor de lume nu erau decît versificatori îndemînatici, dar nicidecum poeţi. Ei transpuneau motive de «inimă albastră», într-o proză rimată, fără meşteşug poetic propriu-zis”.

Mai mult decît, este vădită intenţia poetului român de a apropia termenul *cîntic* de *romance*, pentru a realiza o legătură directă între două spaţii culturale pe care el le consideră înrudite, în ceea ce priveşte trăirea poetică.

Cea de-al doilea aspect este reprezentat de legătura dintre textele lui Paraschivescu şi cele ale poetului spaniol. S-a apreciat că patru din poeziile incluse în volumul *Cîntice ţigăneşti* ar fi traduceri libere sau adaptări ale unora dintre creaţiile incluse în ciclul *Romancero gitano* al lui García Lorca după cum urmează:

1. *Nevasta mincinoasă – La casada infidel* (Nevasta necredincioasă),
2. *Cîntic de fată neagră – Romance sonámbulo* (Romanţă somnambulă),
3. *Cîntic de lună – Romance de la luna, luna* (Romanţa lunii, lunii),
4. *Cîntic de poteraşi – Romance de la Guardia Civil espaňola* (Romanţa Gărzii Civile Spaniole).

În ansamblu, se poate observa că, faţă de textele poetului spaniol, poeziile lui M.R. Paraschivescu dezvoltă numeroase nuanţe specifice, determinate obiectiv de expresivitatea limbii române şi subiectiv de propria dorinţă de a se distanţa de poemele lui García Lorca prin impunerea unor mărci stilistico-poetice proprii normei individuale. Intertextul se dezvoltă prin suprapunere, parafrazare sau metaforizare. Deşi versurile din *Cîntice ţigăneşti* nu ating profunzimea lirică a celor din *Romancero gitano*, se diferenţiază de structurile poetice originale, în special prin prelucrarea minuţioasă a expresiei şi prin armonia eufonică.

Poezia *Nevasta mincinoasă* a lui M.R. Paraschivescu se deosebeşte de textul *Nevasta necredincioasă* a lui García Lorca doar

printr-o mai riguroasă organizare formală (rimă împerecheată, măsura versurilor de opt silabe) şi dezvoltarea unor imagini mai fruste, prin intermediul structurilor ce exprimă scenariul amoros. Creația poetului reflectă virtuțile expresive ale mijloacelor specifice oralității (enunțul exclamativ, formele populare ale verbelor *a putea*, *a ține*, interogația retorică, forma analitică de prezumtiv „n-oi fi candriu", prin care se actualizează prezentul spunerii). În plus, cuvintele argotice *a bunghi* şi *candriu* marchează expresiv textul, prin efecte de evocare, pentru a sublinia specificul local (lumea țiganilor).

Credeam că e fată mare
Cînd am dus-o pe cărare;
da' şi eu – ce minte proastă!
n-am bunghit că e nevastă

D-apoi cum m-a desmierdat,
poci să spui, cînd eşti bărbat?
că doară n-oi fi candriu
nici o taină să nu țiu

(*Nevasta mincinoasă*)

Şi eu, cînd la rîu mi-am dus-o,
Crezînd, cum mi-a spus, că-i fată
Mare, dar ea măritată.

Dar sînt om şi nu voi spune
ce mi-a spus. I-o-nțelepciune
a măsurii, ce îmi cere,
cumpătat să port tăcere.[8]

(*Nevasta necredincioasă*)

Aceleaşi observații se impun şi în cazul poeziilor *Cîntic de fată neagră*, respectiv *Romanța somnambulă*. Contrastele expresive se organizează în jurul a două elemente cromatice (*roşu – negru* la Paraschivescu, *verde – negru* la García Lorca) care actualizează, în planul imaginarului, opoziția *viață – moarte*, numai că poezia lui Paraschivescu excelează prin cizelarea formei şi impunerea unor imagini metaforice dramatizate, în vreme ce expresivitatea textului lui García Lorca se amplifică prin sugestie şi notații subiective, profund lirice:

---

[8] În original, „Y que yo me la llevé al río/ creyendo que era mozuela,/ pero tenía marido. /.../No quiero decir, por hombre,/ las cosas que ella me dijo./ La luz del entendimiento/ me hace ser muy comedido" (*La casada infidel*).

Peste oglinda fîntînii,
Ţiganca îşi leagănă sînii,
Sînii ei de trandafir,
părul roşu de porfir.

noaptea s-a lăsat stăpînă
peste fata neagră, moartă,
pe mormîntul din fîntînă

(*Cîntic de fată neagră*)

Peste chipul din fîntînă
s-apleca ţiganca iar.
Verde carne, plete verzi,

Şi noaptea neagră deodată
ca o mică piaţă pare[9].

(*Romanţa somnambulă*)

Originalitatea lui Paraschivescu se dovedeşte mult mai mare în prelucrarea poemului *Romanţa lunii, lunii* din care rezultă un text propriu, *Cîntic de lună*. Poetul preia numai tema şi motivele fundamentale ale poeziei lui García Lorca, însă imaginile sale poetice dezvoltă raporturi de convergenţă pentru a pune în evidenţă un imaginar al vitalităţii şi senzualităţii descătuşate de convenţii. Deşi ambii poeţi par să prelucreze o variantă a mitului zburătorului, în care principiul masculin şi cel feminin inversează rolurile (luna ademeneşte şi fură inocenţa unui adolescent), Paraschivescu renunţă la sugestie şi impune, la nivelul expresiei poetice, valorile conotative ale unor cuvinte-cheie:

Iese luna în poiană
gătită ca o *codană*;
aiurit, neclătinat,
o mîndreţe de băiat
cu ochii de pietre rare
o priveşte cum răsare.

Şi prin noaptea tulburată,

Luna veni-n fierărie
Cu fustă de chiparos.
Copilul o vede, vede.
Copilul stă şi-o priveşte
În aeru-nfiorat
braţele-şi desface luna
lubrică-arătîndu-şi sînii

[9] În original, „Sobre el rostro del aljibe/ se mecía la gitana./ Verde carne, pelo verde,/ con ojos de fría plata./.../ La noche su puso íntima/ como una pequeña plaza" (*Romance sonámbulo*).

trece luna desmățată,
trece şi nu stă de loc,
curvă de sidef şi foc,
şi-şi despoaie, gemene,
țîțele de cremene.

(*Cîntic de lună*)

duri precum de cositor[10]

(*Romanța lunii, lunii*)

Imaginea lunii se conturează, în textul lui Paraschivescu, prin *comparație* (gătită *ca o codană*), *epitetul personificator* (luna *desmățată*), *metafora simbolică* (curvă *de sidef şi foc*, țîțele *de cremene*). Toate aceste figuri îşi actualizează semnificația în planul de adîncime al textului, prin expansiune. Se suspendă astfel legătura semnului *lună* cu referentul şi se dezvoltă prin această aglomerare barocă de figuri de stil imaginea unei frumuseți ispititoare, gata să se ofere adolescentului. Se construieşte astfel o viziune de tip introspectiv – imaginea lunii pare să fie o reprezentare nălucitoare a imaginației adolescentului care, la rîndul său, poartă atributele unicității, specifice dimensiunii mitice (*o mîndrețe* de băiat/ cu ochii *de pietre rare*). Aceste elemente sînt actualizate în text prin formele verbale ale prezentului atemporal. Comparativ, în textul lui García Lorca imaginea lunii se dezvoltă prin *personificare* (Luna veni-n fierărie/ cu fustă de *chiparos*) şi *comparație* (arătîndu-şi sînii/ duri *precum de cositor*). Dacă în poezia *Cîntic de lună* prezentul impune o perspectivă a simultaneității, favorizînd viziunea „din interior”, specifică imaginației adolescentine, în poemul *Romanța lunii, lunii*, opoziția trecut – prezent [veni (sp. *vino*) – vede, priveşte (sp. *mira*), îşi desface (sp. *mueve*)] impune o perspectivă a succesiunii, dominată de contemplarea inocentă. Acest fapt se poate observa şi la nivel intertextual prin folosirea unor semne înrudite, dar folosite în cele două poeme cu intenții expresive diferite: *băiat*, care potențează

[10] În original, „La luna vino a la fragua/ con su polisón de nardos./ El niño la mira mira./ El niño la está mirando./ En el aire conmovido/mueve la luna sus brazos/ y enseña, lúbrica y pura,/sus senos de duro estaño” (*Romance de la luna, luna*).

trăsătura semantică [*masculinitate*] vs *copil*, care potențează trăsătura semantică [*inocență*].

Cel de-al patrulea text, *Cîntic de poteraşi*, poate fi considerat o prelucrare a poemului *Romanța Gărzii Civile spaniole*, prin folosirea procedeelor şi mijloacelor evidențiate deja în analiza celorlalte poezii. În ansamblu, relația de intertextualitate dezvoltată între *Cîntice țigăneşti* şi *Romancero gitano*, reflectă modelul suprapunerii şi oglindirii şi anticipează, pe alocuri, relația de continuitate, prin sublimare, ce ilustrează identitatea altor poeme.

Miron Radu Paraschivescu şi Mihai Eminescu. Două dintre poeziile incluse în volumul *Cîntice țigăneşti* dezvoltă o relație directă cu universul poetic eminescian. Prima dintre acestea este *Romanță*, în care apar o serie de indici textuali ce trimit la poeziile lui Mihai Eminescu[11], *Pe aceeaşi ulicioară* şi *De ce nu-mi vii*. Un alt poem, *Cîntic de paj* reprezintă, în linii mari, o parodie după *Luceafărul*. În cazul ambelor poeme, intertextualitatea poate fi analizată atît la nivelul expresiei, cît şi al imaginilor poetice. Într-o analiză sumară a influențelor, Irina Bădescu (1966: 442) observă că:

> „M.R. Paraschivescu a subliniat, *stilizîndu-le* (subl.n.), procedeele reluate, astfel încît scheletul poemului transpare adesea prin imagini, punînd în lumină meşteşugul împletit al celor doi poeți. (…) Originalitatea poetului se vădeşte în special în acele (…) poezii cu intonații eminesciene, fluide şi limpezi; *Romanță* este o demnă replică a romanței *Pe aceeaşi ulicioară*, ale cărei prime versuri, îi servesc, de altfel, de moto”.

Termenul *stilizare* trebuie înțeles ca o reducere a unui model poetic consacrat la o schemă folosită mai apoi de un alt autor în scopuri ornamentale, decorative. În acest fel se păstrează elementele definitorii ale formelor şi/sau conținuturilor poetice împrumutate

---

[11] Am întrebuințat Mihai Eminescu, *Poezii*, vol. I-III, ediție critică de D. Murăraşu, Editura Minerva, Bucureşti, 1982.

şi prelucrate, iar autorul care preia schema poate să o dezvolte într-o manieră proprie.

Intertextualitatea generată prin stilizare este, la Miron Radu Paraschivescu, o coordonată definitorie a stilului său. Plasticitatea şi geneza imaginarului poetic evidenţiat în *Cînticele ţigăneşti* este în mod indisolubil legată de aceste stilizări, prin care poetul se transpune în descendenţa unor autori canonici, dar fără a-şi asuma condiţia de epigon. O dovadă în acest sens este parodierea unor texte reprezentative din opera poetică a autorilor cu a căror artă poetică încearcă să-şi identifice propriile creaţii.

În poezia *Romanţă* se poate remarca faptul că Miron Radu Paraschivescu preia dintr-un poem eminescian elementele fundamentale de ordin prozodic (ritmul, rima, măsura), remarcabile prin *muzicalitatea* lor, dar semnificaţia textului este generată şi potenţată doar parţial prin folosirea unor structuri poetice eminesciene. Însă aceste structuri reprezintă însăşi fiinţa poemului. La nivelul formei, textul *Romanţă* preia muzicalitatea desăvîrşită a elementelor de prozodie (ritmul iambic, măsura versului de opt silabe, rima împerecheată) specifice poemului *De ce nu-mi vii*[12] de Mihai Eminescu:

De cîte ori pe înserat În tîrgul mic te-am aşteptat, Cînd tremurînd că n-o să vii Umblam pe străzile pustii?…	Vezi rîndunelele se duc, Se scutur frunzele de nuc S-aşază bruma peste vii – De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?
(*Romanţă*)	(*De ce nu-mi vii*)

[12] Textul eminescian reprezintă, la rîndu-i, o prelucrare de tip intertextual. Într-o notă critică, D. Murăraşu subliniază că „G. Ibrăileanu, în *Studii literare*, p. 222, admite că Eminescu ar fi cunoscut un cîntec unguresc din care s-a inspirat pentru strofa I a poeziei sale. Izvorul unguresc, în trad. rom., este următorul: Pică frunza, pleacă păsările/ Toamna e aici./ Porumbiţa mea, pe pieptul meu, /De ce nu vii?” (*op. cit*., vol. III, p. 311).

Semnificaţiile poeziei lui Paraschivescu se organizează în jurul a două mari tipuri de opoziţii poetice, generate de categoria gramaticală a determinării şi de flexiunea verbală. Ambele categorii se regăsesc şi în poemele eminesciene cu care poezia *Romanţă* se află în relaţie de intertextualitate. Astfel, opoziţia *articulat – nearticulat* amplifică semnificaţiile dezvoltate prin tranzitivitatea expresiei şi reflexivitatea semnificaţiei. Prima strofă a poemului este ilustrativă în acest sens, întrucît articularea cu articol hotărît a substantivelor tîrgul şi străzile nu poate fi înţeleasă decît prin raportare la cele două versuri din poezia eminesciană ce constituie motoul romanţei lui Paraschivescu: *Pe aceeaşi ulicioară/ Bate luna în fereşti* (Mihai Eminescu, *Pe aceeaşi ulicioară*). În poezia lui Paraschivescu, funcţia anaforică a articolului hotărît, ilustrată prin substantivele *tîrgul* şi *străzile*, este inexplicabilă prin analiza textului ca atare, dar capătă un caracter legitim prin analiza intertextului:

Pe aceeaşi ulic<u>ioară</u>	Substantiv nearticulat, cu valoare decorativă, accentuată de sufixul diminutival, care dezvoltă stilistic trăsătura semantică [+ intimitate] şi care instituie un spaţiu poetic restrîns, al confesiunii şi regretului.
Bate lun<u>***a***</u> în fereşti	Articolul hotărît actualizează, prin funcţia sa anaforică, relaţia semn-obiect şi evidenţiază implicit concordanţa *imagine poetică – trăire poetică*, subliniată prin opoziţia de *singular-plural* (luna-fereşti); forma populară de plural a substantivului *fereastră* recuperează caracterul originar al imaginilor poetice; trăirea poetică este anticipată prin decor.
De cîte ori pe înserat	Sintagma adverbială de timp *pe înserat*, antepusă verbului predicat *am aşteptat*, reia conţinutul semantic al substantivului *luna* (astrul nopţii) şi instituie coordonata temporală fundamentală a poeziei *Romanţă*, înserarea, ce potenţează imaginarul poetic: retragerea în spaţiul crepuscular al confesiunii şi respingerea efectelor destructive ale trecerii timpului.

În tîrgu***l*** mic te-am aşteptat	Funcţia anaforică a articolului hotărît este actualizată prin intertextualitate; imaginea tîrgului în momentul înserării din poezia lui Paraschivescu dublează, redundant, imaginea *ulicioarei* şi a *lunii* din textul eminescian; se realizează astfel o extensie a cadrului poetic, *tîrgul* devenind spaţiul notaţiilor poetice decorative şi al fiorului aşteptării iubitei.
Cînd tremurînd că n-o să vii Umblam pe străzile pustii?…	Se remarcă opoziţia intertextuală între *singular* şi *plural* (*ulicioară – străzile*), subliniată şi de opoziţia *nearticulat* (*ulicioară*) – *articulat* (*străzile*); aceste raporturi opozitive evidenţiază imaginarul poetic: *ulicioară* – spaţiul tradiţional al aşteptării şi confesiunii, *străzile* – spaţiul modern al rătăcirii şi aşteptării.

Cel de-al doilea tip de opoziţie poetică, manifestată în cadrul flexiunii verbale, se constituie prin relaţiile ce se stabilesc, la nivel textual şi intertextual, în interiorul categoriilor verbale de timp, persoană şi diateză. În lirica eminesciană – observă Dumitru Irimia – flexiunea verbală „este dominată de trei timpuri: *prezentul* (indicativ, conjunctiv, imperativ), *imperfectul* şi *viitorul*. Preponderenţa prezentului este impusă, pe de o parte, de natura profund lirică a creaţiei eminesciene, pe de alta, de caracterul polivalent al prezentului verbal. Marea frecvenţă a *imperfectului* şi *viitorului* reflectă, înainte de toate, o dominantă a liricii erotice eminesciene, care se desfăşoară între nostalgia unei iubiri pierdute şi speranţa împlinirii" (Irimia, 1979: 153-154). Specifică poeziei *Romanţă* este folosirea imperfectului cu valorile impuse de textul eminescian. Ca timp „al repetării, al nedeterminării şi al îndepărtării într-o lume de poveste sau de vis, al nostalgiei amintirilor cu contururi şterse" (Irimia, 1979: 156), imperfectul generează – atît în textele eminesciene, cît şi în poezia lui Paraschivescu – schemele fundamentale ale celor două tipuri de imaginar poetic: *meditaţia* „Şi în farmecul vieţii-mi/ *Nu ştiam* că-i tot aceea/ De te razimi de o umbră/ Sau de crezi ce-a zis femeia" (*Pe aceeaşi ulicioară*) şi *retragerea într-un spaţiu intim şi familiar al amintirii şi confesiunii*: „*Ţi-aduci aminte* cum pe-atunci/ Cînd *ne*

primblam prin văi şi lunci (*De ce nu-mi vii*); „Şi *se pierdea* cu pasul rar/ Prin pîcla serii pe trotuar/ Cînd eu *pîndeam* ca şi-alte dăţi/ Pe-acelaşi drum să te arăţi” (*Romanţă*).

Există însă şi deosebiri. În textele eminesciene imperfectul este timpul de reprezentare a unei atitudini poetice de tip reflexiv, însă în poezia lui Paraschivescu imperfectul este un timp al unei atitudini tranzitive, al notaţiei subiective. Acest aspect este subliniat în poezia *Romanţă* prin categoria persoanei şi cea a diatezei, deopotrivă. Raportul *persoană – diateză* sprijină o asemenea afirmaţie: verbele prin care se ilustrează persoana I sînt, în majoritate, verbe de mişcare şi verbe de percepţie (Irimia, 1997: 18), la diateza activă („*Umblam* pe străzile pustii”, „*Simţeam* în suflet un fior”, „eu *pîndeam* ca şi-alte dăţi”, „*Treceam* pe gînduri”), în vreme ce persoana a II-a este impusă în text doar prin verbe de percepţie la diateza reflexivă („*să te arăţi*”, „*te iveai*”). Astfel, se subliniază opoziţia între existenţa reală, dinamică a persoanei I şi existenţa iluzorie, statică, a persoanei a II-a. În cazul persoanei a III-a, se remarcă o mare unitate semantică a verbelor, majoritatea fiind incluse – prin personificare – în orizontul semantic al dispariţiei, al irosirii, al morţii – „*pica* domol”, „*risipea* un stins parfum”, „*plîngea* un greier”, „*cădea*/A nopţii tainică perdea”, „tîrgul ce *dormea*” K subliniindu-se astfel tematica poemului: NOSTALGIA ŞI ILUZIA IUBIRII.

Dacă în poemele eminesciene *Pe aceeaşi ulicioară* şi *De ce nu-mi vii* se remarcă frecventa întrebuinţare a verbelor la prezent, timp al trăirii, în textul *Romanţei* domină imperfectul, ca timp al retragerii în spaţiul privilegiat al amintirii. Deşi structurile poetice ale ambilor autori au la bază verbe din aceleaşi clase semantice, semnificaţiile poeziilor eminesciene se dezvoltă printr-o profundă umanizare a naturii şi prin transfigurarea sentimentelor. Prin opoziţia cu prezentul, timp ce generează schema de bază a imaginarului poetic, imperfectul, ca timp de importanţă secundară, reliefează linia tematică fundamentală: TRĂIREA IUBIRII CA ILUZIE. Persoana I transpare însă discret în text, fie sub semnul retoricului, prin

dativ etic („De ce nu-*mi* vii, de ce nu-*mi* vii?”; „Dulce *îmi* veneai”), fie ca expresie a dorinței („*Să* te *privesc* cu mult nesaț/ *Să razim* dulce capul meu”), sau ca manifestare a certitudinii („Numai *eu*, rămas acelaşi/ *Bat* mereu acelaşi drum”, „*Nu ştiam* că-i tot aceea”). Dominantă în cele două texte este însă persoana nență persoana I: „Vecinic nu *te* mai iveşti”, „Tu *păşeai* încet, încet”, „*Ţi*-aduci aminte cum pe-atunci”, „Căci *tu* înseninezi mereu”. La M.R. Paraschivescu opoziția între persoana I şi a II-a semnifică tocmai izolarea, lipsa de comunicare; la M. Eminescu, raportul dintre persoana I şi a II-a trebuie înțeles în sensul unei comuniuni, exprimată emfatic prin persoana I plural („*Ne* spuneam atît de multe”, „Cînd *ne* primblam prin văi şi lunci”). Persoana a III-a, apare, în poeziile eminesciene ca factor de rezonanță, ce amplifică trăirile specific umane: „*Bate* luna în fereşti”, „Vîntul *tremură*-n perdele”, „Se *scutur* frunzele de nuc” etc. De altfel, majoritatea verbelor la persoana a III-a sînt încărcate, cu trăsătura semantică [+ uman]. Spre deosebire de *Romanță*, în care opoziția expresivă dintre persoana I şi persoana a II-a este dublată şi de opoziția dintre diateza activă şi diateza reflexivă, în poeziile lui Eminescu, unitatea stilistică a celor două persoane se remarcă şi în cazul diatezelor. Se pare însă că cea mai pronunțată expresivitate poetică o capătă verbele prin care se exprimă reciprocitatea: „*Ne spuneam* atît de multe/Fără a zice un cuvînt”.

Legătura între *Cîntic de paj* şi *Luceafărul*[13] se dezvoltă în cheie parodică. Aparent, intertextul reflectat de moto este reprezentat de un „tango țigan”[14] însă numeroşi indici de text ilustrează legătura cu poemul *Luceafărul*. La nivel prozodic, versurile sînt

---

[13] Am utilizat textul din ediția D. Murăraşu.

[14] „Într-un tufiş de brazi/ De lîngă un castel vestit/ O şatră de țigani nomazi/ Din drum a poposit…”, *cf.* Miron Radu Paraschivescu, *Cîntice țigăneşti*, Editura Tineretului, 1969, p. 147. Acest motto trimite la un alt poem cunoscut, *Muma lui Ştefan cel Mare*, de Dimitrie Bolintineanu: „Pe o stîncă neagră, într-un vechi castel,/ Unde cură-n vale un rîu mititel,/ Plînge şi suspină tînăra domniță,/ Dulce şi suavă ca o garofiță”.

organizate sub formă de catrene, respectîndu-se pînă şi dispunerea grafică în pagină. În poezia eminesciană măsura este de 8, respectiv 7 silabe, ritmul iambic şi rima încrucişată, iar în textul lui Paraschivescu singura diferența este măsura de 8, respectiv 6 silabe:

Din turn, un tînăr castelan
Privind prin vechi fereşti
Zări o fată de țigan
Frumoasă ca-n poveşti

(*Cîntic de paj*)

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul şi-l îndreaptă
Lîngă fereastră, unde-n colț
Luceafărul aşteaptă

(*Luceafărul*)

O analiză a elementelor de intertextualitate din *Cîntic de paj* trebuie să pornească de la premisa că *Luceafărul* este un model, adică un text de rafinat din punct de vedere al formei şi semnificațiilor pe care le dezvoltă, prin care se generează imagini poetice fundamentale ale operei eminesciene şi se instituie un imaginar complex. În raport cu modelul, poemul *Cîntic de paj* surprinde doar elementele formale şi o parte din cele structurale, însă neagă schemele de organizare ale imaginarului poetic eminescian. Această negare este cheia către înțelegerea textului parodic.

Dacă la nivel formal, poemul *Luceafărul* impune principiul armoniei expresive, prin care se asigură fluiditatea şi eufonia versului (Irimia, 1979: 454), organizarea structurală a textului este evidențiată prin simetrii contrastive, cel mai adesea de tip binar, realizîndu-se astfel opoziții bine reliefate prin care se subliniază liniile tematice: umanul – cosmicul, ipostazele feminității şi ale masculinității, condiția geniului – condiția omului de rînd, efemeritate – eternitate etc. Poemul eminescian este expresia unui univers poetic bine definit, însă textul lui Paraschivescu mizează în primul rînd pe mimetism şi pe sugestie. În cele ce urmează analiza va avea în vedere doar două tipuri de elemente fundamentale pentru înțelegerea legăturii dintre cele două texte:

a) relația spațiu-timp, prin care se amplifică dinamica imaginarului poetic;
b) semnificația semnelor poetice comune prin intermediul cărora se constituie imaginile;

La nivel textual, coordonatele spațio-temporale ilustrează răsturnarea pe care o impune Miron Radu Paraschivescu în textul său, față de poemul eminescian. În ansamblu, s-ar putea aprecia că, în poemul lui Eminescu, spațiul şi timpul sînt dimensiuni în funcție de care se instituie antonomiile fundamentale ale textului: *contingent* şi *transcendent*, *fenomenal* şi *esențial*, *profan* şi *sacru*. În poezia lui Paraschivescu spațio-temporalitate potențiază doar dimensiunea *profanului*..

Operînd cu termenii lui Mircea Eliade, se observă că modulațiile flexiunii verbale din *Luceafărul* potențează şi amplifică arhitectura mitului. Prezentul, trecutul şi viitorul ilustrează tocmai relația tensionată a sacrului cu profanul. Prezentul pare să fie timpul epifaniei, prin care se exprimă, de exemplu, *aspirația* (Cînd fața mea *se pleacă*-n jos,/ În sus *rămîi* cu fața), *absolutul* (Eu *sînt luceafărul* de sus/ Iar tu *să*-mi *fii mireasă*) sau *geneza* (Şi din a chaosului văi/ Un mîndru chip *se-ncheagă*). Trecutul, exprimat prin forme verbale de imperfect şi perfect simplu este un timp al *interiorității* (Dar ce frumoasă *se făcu*), al *dinamismului* (*Porni* luceafărul. *Creşteau*/ În cer a lui aripe/ Şi căi de mii de ani treceau/ În tot atîtea clipe), în vreme ce viitorul reflectă *refuzul* (Dară pe calea ce-ai deschis/ *N-oi merge* niciodată) sau *dorința* (Acolo-n palate de mărgean/ *Te-oi duce* veacuri multe).

În poemul lui Paraschivescu nu se mai remarcă aceeaşi dialectică lirică, ci se prelucrează doar dimensiunea imanentă a profanului. Istoria distruge mitul. Prezentul devine expresia *iluzoriului* (În visul meu *mai mîndră eşti*/ Ca îngerul din noapte…) sau *a dorinței* (Iubita mea *rămîi* aici/ De astăzi, totdeauna). Formele de trecut subliniază *contemplarea* (*Zări* o fată de țigan/ Frumoasă ca-n poveşti), *limitarea* (*S-a încheiat* de-

atunci un an) sau *convenţionalul* (Cu-n înger *m-ai asemănat*, /Al nopţii, şi cu luna,). Formele literare de viitor exprimă întotdeauna *aspiraţia* (Că-n noaptea mea *vei străluci*/ Mai mîndră decît luna). Timpurilor verbale li se adaugă un număr mare de determinări temporale adverbiale (*Cîndva*, *demult*, un crîng de brazi; Iubita mea rămîi aici/ *De astăzi*, totdeauna) sau substantivale (Dar iată că-*ntr-o seară* iar; S-a încheiat de-atunci *un an*), folosite emfatic pentru a accentua trecerea inexorabilă a timpului.

Semantica semnelor poetice – extrem de variate – prin care se delimitează spaţialitatea accentuează, la Eminescu, *misterul* (Din umbra falnicelor bolţi), *feeria* (Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe) *dezmărginirea* (Căci unde ajunge nu-i hotar) sau *idilicul* (Sub şirul lung de mîndri tei/ Şedeau doi tineri singuri). Spaţiile deschise, expansive suspendă istoria şi impun un imaginar poetic al cuceririi, al extinderii, al recuperării condiţiei originare. În poemul *Cîntic de paj* există puţine elemente prin care se organizează spaţiul poetic: *castelul* (Lîngă castelul solitar/ Au poposit din drum), *turnul* (Din turn, un tînăr castelan), *balconul* (Iar pajul blond şi-a înstrunat/ Într-un balcon, ghitara) şi *fereastra* (Privind prin vechi fereşti). Toate fac parte din acelaşi cîmp imagistic şi reflectă *claustrarea*, *convenţionalismul*, potenţînd un imaginar al izolării şi refuzului. Dacă versul eminescian „Din umbra falnicelor bolţi”, aduce în prim-plan o geometrie fastuoasă a formelor deschise spre cosmic, un vers de tipul „Prin nopţi, ades, privea din turn” transmite ideea unor forme austere ce generează retragerea spre un spaţiu al autosuficienţei, actualizînd astfel un imaginar poetic al limitării, al constrîngerilor impuse de timp.

Prin urmare şi semnificaţia semnelor poetice comune celor două poeme este diferită. *Visul*, motiv esenţial al poemului *Luceafărul*, capătă în textul lui Paraschivescu o singură valenţă expresivă pentru a ilustra imaginea unei existenţe mutilate de iluzii, fapt accentuat de folosirea pronumelui posesiv cu valoare adjectivală (În visul *meu* mai mîndră eşti). Prin comparaţie, semnul *vis* din textul eminescian, plurivalent din punct de vedere

expresiv, exprimă *oniricul* (Cum ea pe coate-şi răzima/ *Visînd* ale ei tîmple), *comuniunea* (Căci o urma adînc în vis) sau *extazul* (O, eşti frumos cum numa-n vis/ Un demon se arată). În *Luceafărul*, *visul* funcţionează este liantul între uman şi cosmic; în *Cîntic de paj* el este catalizatorul ce suspendă legătura dintre cosmic şi uman.

Opoziţia *lumină-întuneric*, schemă definitorie a imaginarului eminescian, prin intermediul căreia „se dezvoltă imagini ale vieţii, de la dramatismul iubirii în împletire cu dramatismul creaţiei (…) la simbolul existenţial al vieţii umane (…)" (Irimia, 1979: 369), este transfigurată în poezia lui Paraschivescu pentru a genera un imaginar al incompatibilităţii, al existenţelor crepusculare, rătăcitoare, incapabile să atingă comuniunea: (Că-*n noaptea mea vei străluci*; C-un *înger* m-ai asemănat,/ *Al nopţii*, şi cu *luna*). Tot în interiorul acestei opoziţii se remarcă, în *Cîntic de paj*, dominaţia întunericului, ilustrată fie de imagini construite prin redundanţă: „Şi-n *noaptea neagră*, *tainic dor*/ Pe drumuri lungi mă cheamă", fie de sintagme ce exprimă alienarea: „Stîrnind cu pasul lui nocturn/ Trecutu-i vagabond…".

Semnul *foc*, valorificat în *Luceafărul* ca substanţă primordială a creaţiei şi ca element generator de viaţă (În aer *rumene văpăi*/ Se-ntind pe lumea-ntreagă), devine în *Cîntic de paj*, un element textual prozaic (Pe cînd bărbaţii făceau *foc*/ Din crăngile de pini). Semnul *dor* se integrează deplin, în textul lui Eminescu, în imaginarul *transcendenţei* (O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte; El zboară, gînd purtat de dor). În poemul lui Paraschivescu, *dorul* devine elementul ce tulbură liniştea cuplului a cărui dezmembrare este transpusă în *imanent* (Dar, *iată*, *azi* m-a podidit/ *Un dor de neguri pline*).

Un statul special îl are – în cele două texte – adjectivul *frumoasă*, atribut superlativ al feminităţii. Poemul eminescian se remarcă prin folosirea unor elemente textuale complexe şi puternic individualizate, prin care se potenţează UNICITATEA: „A fost odată ca-n poveşti,/ A fost ca niciodată,/ *Din rude mari împărăteşti*,/ *O preafrumoasă fată*// Şi era *una la părinţi*/ Şi *mîndră-n toate cele*,/

Cum e *Fecioara între sfinţi*/ Şi *luna între stele*". Această schemă convergentă de gradare, ce are în centru o unitate poetică sintetică (preafrumoasă) în jurul căreia se concentrează celelalte imagini de tip analitic, este distrusă în poemul lui Paraschivescu şi descompusă numai în imagini ce amplifică atributele FIZICE ale feminităţii: „Zări *o fată de ţigan*/ *Frumoasă ca-n poveşti*// I-a spus s-aducă la castel/ *Pe fata cea frumoasă*// Şi-n turnul lui cînd a intrat *cea oacheşă fecioară*// *Frumoasa fată de ţigan*/ Era acum *crăiasă*". Devine astfel evidentă încercarea autorului *Cînticelor ţigăneşti* de a rupe, prin negare, unitatea unui model poetic de mare forţă expresivă.

Expresivitatea poetică a argoului. Organizarea structurală şi semnificaţiile *Cînticelor ţigăneşti* sînt generate prin semne lingvistice de tip argotic. Din punct de vedere expresiv, acestea reprezintă fundamentul de construcţie a schemelor prin care se potenţează imaginarul poetic al unor texte. Din punct de vedere structural, termenii de argou dezvoltă o serie de opoziţii expresive cu elementele de tip popular şi unităţile lingvistice ce aparţin limbajului familiar şi ilustrează o lirică a vitalităţii.

Irina Bădescu (1966: 413-422) distinge, în cadrul *Cînticelor*, trei tipuri de structuri poetice: a) *cînticele ţigăneşti propriu-zise*, dominate de expresivitatea termenilor argotici, b) *cînticele de mahala*, „poezie semicultă, în care se vede limpede influenţa nediferenţiată a poeziei citadine şi a celei populare" şi c) *cînticele de inspiraţie*, „adică poeziile în care aportul poetului este cel mai mare". Deşi această clasificare este făcută intuitiv, urmărindu-se, pe linia lui Bally, „efectele de evocare" ale semnelor poetice, autoarea observă că expresivitatea unităţilor lingvistice argotice se dezvoltă pe o dublă dimensiune, respectiv „pigmenţi utilizaţi cu prudenţă, tocmai pentru că există riscul unei false străluciri exotice" şi „termeni folosiţi în accepţiuni modificate", ale căror efecte de evocare nu pot fi separate de cele ale elementelor populare sau ale celor din limbajul familiar.

Deşi studiul Irinei Bădescu impune o tipologie mai degrabă arbitrară, articolul subliniază un fenomen interesant în ceea ce priveşte dinamica expresivă a termenilor de argou: autorul prelucrează structurile lingvistice de tip popular, familiar sau argotic pentru a impune construcţii poetice originale, după specificul expresiv al celor din limba vorbită. Această translaţie are consecinţe importante la nivelul semnificaţiilor textelor poetice. În primul rînd, marcarea stilistică a textului se realizează – în ceea ce priveşte folosirea termenilor de argou – prin opoziţia dintre norma poetică şi norma socioculturală (*cf.* Irimia, 1999: 46-47), iar în interiorul fiecărui poem, prin constituirea unor contraste ce deviază în raport cu un tip de context (*cf.* Riffaterre, 1971: 64-94). În al doilea rînd, se remarcă, în cazul unor termeni argotici, suspendarea relaţiei *semn – referent* şi impunerea raportului *semn – text* (*mesaj*), dezvoltîndu-se, sub acţiunea funcţiei poetice, schemele generatoare ale imaginarului poetic.

Potrivit acestor consideraţii, relaţia *structuri lingvistice populare – cuvinte şi expresii familiare – termeni de argou*, pe de o parte, şi raportul *semn lingvistic argotic – semn poetic argotic*, pe de altă parte, reflectă complexitatea mecanismelor de semnificare din poeziile lui M.R. Paraschivescu. Valorificarea poetică a opoziţiilor expresive dintre unităţile lexicale populare, cele familiare şi cele argotice determină abaterea normei individuale / limbajului poetic de la norma socioculturală/ limbajul popular şi actualizarea particulară a unui *continuum stilistic*, prin intermediul căruia se ilustrează conversiunea dependenţei referenţiale a semnelor lingvistice în autonomia semnelor poetice. Contrastele expresive dezvoltate numai între semnele argotice subliniază dinamica imaginarului poetic, prin succesiunea contexte – contraste.

Această interpretare sugerează că expresivitatea termenilor de argou nu se actualizează doar prin efecte de evocare, ci şi prin întemeierea unui univers poetic aparte. Semnificaţia ciclului *Cîntice ţigăneşti*, construită în jurul a două semne poetice fundamentale,

ţiganul şi *ţigănimea*, trebuie înţeleasă nu denotativ, ci conotativ, aşa cum observă Coman Lupu (1995: 12):

> „Ţiganul nu este exponentul unei etnii, în ciuda voit subliniatei culori specifice în care sînt inundate poeziile, nici o ilustrare pitorească a rătăcitorului, a omului care îşi caută libertatea şi este condamnat la drama de a fi un paria, ci el este o reprezentare nostalgică a unei trăiri într-o libertate primară a omenirii necenzurată de convenţii, nealterată de tradiţie sau livresc”.

Majoritatea cercetătorilor interesaţi de ciclul *Cîntice ţigăneşti* au remarcat că termenii de argou au un statut privilegiat în opera lui M.R. Paraschivescu. În acest sens, Şerban Cioculescu (1942: 271) observa că:

> „Argoul e numai presărat ca piperul, pentru condimentare; vocabularul îmbină limbajul poeziei, care nu este niciodată ţigănesc, cu oarecare culoare locală, în impresii. Arheologia aceasta, pînă la urmă, e fantască; e adică o reconstrucţie ipotetică de viziune subiectivă”.

Afirmaţiile criticului lansează mai multe provocări în ceea ce priveşte interpretarea stilistică a textelor poetice. În primul rînd se observă că, în *Cîntice*, dinamica argoului corespunde unei estetici a sugestiei. Cuvintele şi expresiile de argou nu denumesc, ci sugerează o trăire poetică ce motivează folosirea în text a semnelor argotice. În „limbajul poeziei”, unele dintre aceste unităţi lexicale *reconstruiesc* „o viziune subiectivă” asupra unei lumi, adică întemeiază o lume, devenind semne a căror semnificaţie se dezvoltă printr-un demers de tip arheologic, atît în ceea ce priveşte geneza universului poetic (aflat în căutarea mijloacelor lingvistice care să exprime cît mai complex trăirile sale, poetul se întoarce către izvoarele limbii şi îi evidenţiază arhitectura), cît şi în privinţa receptării textului (lectorul devine arheologul care descoperă şi regenerează – prin analiza structurilor textuale – semnificaţia elementelor ce ţin de imaginarul poetic şi de arhitectura limbii).

Această arheologie a reconstruirii este evidențiată, în poezia lui M.R. Paraschivescu, de sensurile poetice ale cuvintelor şi expresiilor argotice, fapt remarcat şi de Coman Lupu (1995: 12):

> „De fapt, în întregul volum, Miron Radu Paraschivescu practică *o estetică de recuperare* (subl.n.) a valorilor expresive ale argoului şi ale cuvintelor populare, elemente de altfel absolut necesare într-o geografie lirică a mahalalei, a lumii nomade, a vieții instinctuale: amurează, vitrion, matol, gagiu, gagică, caramangiu, barbugiu, farfuză, mardeiaş sînt cele mai cunoscute sau uşor de înțeles. La acestea am mai putea adăuga: candriu: „țicnit”, „beat”, „afumat”, giolar: „jucător de arşice”, ori termeni învechiți ca pălimar: „parapet, împrejmuire de scînduri” sau cilibiu: „fin, grațios, frumos”.

Observațiile cercetătorului aduc în prim-plan mecanismul de semnificare poetică în ciclul *Cîntice țigăneşti*, adică reconfigurarea posibilităților expresive ale anumitor categorii de unități lexicale, dar, în acelaşi timp, ridică şi două probleme importante: a) cum se dezvoltă, în textul poetic, opozițiile expresive între elementele argotice, populare şi familiare? şi b) ce funcții determină desfăşurarea acestor opoziții expresive?

Răspunsurile pot fi regăsite în specificul devierii. Din punct de vedere lingvistic, argoul reprezintă un tip de vocabular folosit numai de anumite categorii de vorbitori. În limba vorbită, norma argotică este o normă de tip sociocultural şi caracterizează trăsăturile specifice comunicării lingvistice dezvoltate în cadrul unor grupuri distincte. Ca varietate citadină a limbajului oral, argoul este expresia lingvistică a unei viziuni particulare asupra lumii. Din punct de vedere stilistic, argoul se înscrie într-un continuum expresiv, din care mai fac parte termenii populari şi familiari, cele trei tipuri de cuvinte şi expresii dezvoltînd raporturi de convergență expresivă, determinate de *oralitate*, aspect ilustrat de Iorgu Iordan (1975: 308), potrivit căruia „între argouri şi limba vorbită, populară sau familiară, deosebirile sînt de grad, nu de esență”. În textul literar, acest continuum stilistic este pus în lumină de acțiunea specifică a trei funcții, respectiv funcția expresivă,

funcția poetică şi funcția conativă, aşa cum sînt ele definite de Roman Jakobson (1964: 83-125).

Transpunerea celor trei tipuri de unități lingvistice într-un text poetic are drept consecință abaterea normei individuale de la norma socioculturală, prin valorificarea în plan artistic a acestei convergențe expresive şi impunerea oralității ca una din modalitățile de constituire a semnificațiilor textului poetic. Spre deosebire de oralitatea limbajului popular, determinată ontologic, oralitatea textului poetic este generată, la M.R. Paraschivescu, prin *mimesis* (Ricoeur, 1984). Această deviere se realizează prin absolutizarea funcției poetice care generează identitatea mesajului.

Semnele poetice argotice apar numai într-o treime din numărul total de poezii ale ciclului *Cîntice țigăneşti*, expresivitatea celorlalte texte fiind dominată de termeni populari şi/sau familiari. Acest fapt sugerează că semnificațiile cuvintelor şi expresiilor argotice generează constituirea schemelor imaginarului, deoarece ele funcționează ca elemente distinctive în unele texte. Cuvinte argotice precum *a abuli, candriu, gagiu, gagică, mardeiaş, şucară*, *şiriu* sînt la origine termeni țigăneşti, dar altele, cum ar fi *a bunghi, caramangiu, cioc, farfuză* au altă proveniență sau sînt creații lexicale formate pe teritoriul limbii române. Pe lîngă folosirea acestor unități lexicale argotice, Paraschivescu creează sensuri care mimează identitatea expresivă a argoului: *barză* 'țigară', *a mucli* 'a ucide'. Semnificațiile unor astfel de termeni se dezvoltă în structura de adîncime a textului. Acest fenomen se poate observa, de exemplu, în poemul *Cîntic de dor şi of*.

Între elementele lexicale populare şi familiare, pe de o parte, şi cele argotice, pe de altă parte, se dezvoltă o serie de opoziții expresive prin intermediul cărora se realizează trecerea, de la structura de suprafață a textului către structura de adîncime: „O să cînt o viață-ntreagă/ după a care mi-e dragă,/ o să cînt ca un nătîng/ doar de boală, – să nu plîng!// Că era gagica neichii/ să-i săruți poala scurteichii,/ cu buze de micşunele/ muşcar-ar neica din ele!”.

Viitorul popular (o să cînt), *forma regională a pronumelui demonstrativ în acuzativ* (*a* în loc de *aceea*), *forma de optativ cu auxiliarul postpus*, după tema infinitivului lung (muşcar-ar), *anacolutul* (Că era gagica neichii/ să-i săruţi poala scurteichii) şi *forma de genitiv-dativ* a substantivului *scurteică* realizează, în structura de suprafaţă a poemului, o mimare a liricii populare, în vreme ce semnificaţiile termenilor de tipul *nătîng, scurteică, micşunele, neica, boală* („suferinţă") impun în structura de adîncime evocarea unei lumi arhaice, dominată de pasiune, fapt ce determină, în sintaxa imaginarului, constituirea unei scheme de retragere din prezent, interpretat ca timp al suferinţei (C-am iubit-o şi-o *iubesc*/ şi tot v-o *istorisesc*/ măcar că *mă pîrpălesc*). Această dinamică internă a strofelor se dezvoltă în jurul semnului argotic *gagică*[15], ce are sensul de „iubită (amantă)" şi care devine, prin determinare nominală de tip metaforic, simbol al senzualităţii: „*gagica* (…) *cu buze de micşunele*". În conversaţia argotică, sensurile termenului *gagică* dezvoltă, în general, conotaţii peiorative (femeie frumoasă, amantă, iubită), femeia fiind văzută ca obiect al dorinţei sexuale. În textele lui Paraschivescu conotaţiile depreciative se suspendă, iar cuvîntul este înnobilat. Acest fapt poate fi argumentat, în plan paradigmatic, la nivelul întregului ciclu poetic, prin dezvoltarea unor opoziţii expresive între termenii argotici, familiari sau populari ale căror conotaţii sînt apreciative (*gagică, ibovnică, amurează*) şi cuvintele din aceleaşi categorii lexicale, cu evidente conotaţii depreciative (*putoare, curviştină, farfuză*): „ca să vază cine-o vrea/ că e *amureaza* mea" vs „să mă car de la nevastă/ şi să mă duc cu-*o putoare*".

În alte strofe, distribuţia, în plan sintagmatic a termenilor argotici populari şi familiari urmăreşte suspendarea lirismului şi introducerea unei secvenţe narativ-dinamice cu ajutorul cărora se echilibrează patetismul efuziunilor lirice, iar *Cînticul* se dezvoltă

---

[15] Termenul, provenit din cuvîntul ţigănesc *gagi*, avea iniţial sensul de '(femeie) neţigancă'; *cf.* DEX (1975: 361).

printr-o „poveste”. Într-o strofă precum „Dar nici eu nu m-am codit,/ gologani *am abulit*/ şi mi-am pus dinți auriți/ ca boierii pricopsiți”, semnul argotic *a abuli*[16], cu sensul de „a cheltui”, ilustrează, în inversiunea „gologani am abulit”, topica subiectivă ce este motivată nu numai de necesități de ordin prozodic dar şi de acțiunea funcției poetice, care reliefează identitatea eului liric şi dezvoltă, în planul de adîncime, semnificațiile umoristice ale comparației cu iz popular, „*ca boierii pricopsiți*”.

Alteori, poetul alternează structurile descriptiv-lirice cu cele narativ-dinamice, pentru a pune în valoare expresivitatea şi importanța structurilor din limbajul popular: „Dar n-am fost de vină eu,/ bătu-mi-o-ar Dumnezeu!/ Cum făceam o păşitură,/ hop şi ea! în bătătură”. Dativul etic din imprecație (bătu-*mi*-o-ar Dumnezeu), substantivul *păşitură*, derivat al verbului *a păşi* (o deviere în planul expresiei motivată de necesitățile prozodice) şi predicația realizată prin intonație (*hop* şi ea!) sînt mărci prin care se evidențiază manifestarea funcțiilor expresivă şi poetică, şi implicit, a unei conştiințe poetice originale.

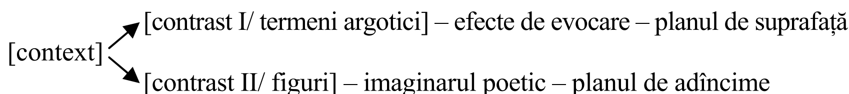
Expresivitatea termenilor argotici se dezvoltă în unele poeme prin actualizarea efectelor de evocare. Potrivit lui M. Riffaterre, marcarea stilistică a textului se realizează în planul sintagmatic al textului prin relația dintre elemente de context şi cele de contrast. În poemul *Cîntic de nuntă*, distribuția unităților lingvistice argotice, populare şi familiare reflectă dinamica relației *context – contrast*. Textul este format din două părți: o secvență lirică, prin care poetul îşi asumă identitatea de menestrel şi un episod narativ prin care se prezintă „povestea” menestrelului. Delimitarea celor două secvențe ale liricirii „în ramă” este determinată de categoria gramaticală a timpului, prin care se dezvoltă opoziția între formele verbale de *prezent* şi *viitor* şi cele de *trecut*. Urmîndu-l pe Todorov (1975: 64 ş.u.), putem distinge în text două temporalități: *o*

[16] Verbul *a abuli* s-a format de la o formă de imperativ din limba țigănească, *abulé*! sau *abules!* cu sensul ('dă-mi, adu încoace') (*cf.* Cota, 1937: 5).

temporalitate a discursului (generată în poemul *Cîntic de nuntă* prin verbe la prezent şi viitor) şi *o temporalitate a universului reprezentat* (ilustrată de verbe la imperfect şi perfect compus).

Secvenţa lirică este dominată de temporalitatea discursului, dezvoltată, în plan semantic, prin forma de viitor popular a unui verb declarativ care generează contextul: „*O să zic pe drum de seară/ pe o strună de vioară,/ o istorie şucară/ că-i cu boală rea, amară!// O istorie cu-n crai/ de la nunta cu alai,/ şi de-ai da cît o să dai,/ nu e una mai dihai!// Trist e cîntecul, uitat,/ de jale şi lăcrămat,/ ca un fante de gagiu,/ trist, şi vechi de nu-l mai ştiu*”.

Contextul se dezvoltă la nivel sintactic, relaţiile dintre grupurile verbale şi grupurile nominale avînd rolul de a introduce două semne poetice convergente, apropiate ca semnificaţie (*istorie* ʻpovesteʼ şi *cîntec*) şi care pot fi considerate laitmotive ale ciclului *Cîntice ţigăneşti*: „o să zic (…) o *istorie*” şi „Trist e *cîntecul*”. În raport cu acest context se dezvoltă două tipuri de contraste paralele, primul fiind format prin efectele de evocare ale cuvintelor de argou care reconstruiesc imaginea ţigăniei, văzută ca o lume arhaică, liberă de convenţiile civilizaţiei, o lume a cărei cultură se întemeiază pe oralitatea originară a cîntecelor şi poveştilor, iar cel de-al doilea fiind dezvoltat prin figuri de stil ale căror semnificaţii generează imaginarul poetic al textului. Relaţia context – contrast se dezvoltă în acest tablou după următoarea schemă:

Analiza unor strofe ce alcătuiesc această primă secvenţă a poeziei *Cîntic de nuntă* scoate în evidenţă dezvoltarea contrastelor în planul paradigmatic al textului:

O să zic pe drum de seară
pe o strună de vioară,
o istorie şucară
că-i cu boală rea, amară;

Trist e cînticul, uitat,
de jale şi lăcrămat,
ca un fante de gagiu,
trist, şi vechi de nu-l mai ştiu

În prima strofă, contextul „o să zic (…) o istorie”, instituit, la nivel sintactic, prin complementaritatea dintre verb şi substantiv, determină generarea unui prim contrast prin determinantul adjectival *şucară*[17], ce are rolul de a evoca lumea ţiganilor şi reflectă identitatea eului liric: menestrelul. Peste acest contrast se suprapune un al doilea tip de contrast, generat de figuri stilistice de tipul *enumeraţiei* (pe drum de seară, pe o strună de vioară) prin care se actualizează o serie de trăsături semantice ce potenţează imaginarul poetic: *pe drum de seară* [+ nomadism]; *pe o strună de vioară* [+ muzicalitate, + oralitate]. În următoarea strofă, contextul „Trist e cînticul” se dezvoltă, pe de o parte, prin relaţia de complementaritate dintre verbul copulativ *a fi* şi numele predicativ multiplu, iar pe de altă parte prin relaţia de interdependenţă dintre subiect şi predicatul analitic. Primul tip de contrast este generat prin sintagma redundantă *fante de gagiu* (*fante* – termen familiar ce denumeşte un bărbat afemeiat, *gagiu* – termen argotic, de origine ţigănească ce desemnează bărbatul, în general), în care semnul argotic, actualizează, prin efectele sale de evocare, ideea unei existenţe situate sub semnul nestatorniciei. Tot în raport cu elementele de context se dezvoltă contrastul suprapus, evidenţiat prin *dislocare* şi *enumeraţie*: „*trist* (…)

[17] Termenul argotic *şucară* este, potrivit lui Iorgu Iordan, un termen de origine ţigănească (1975: 339) şi are în text sensul de „tristă”; acest sens îl are şi verbul argotic *a se şucări*, „a se supăra”, „a se întrista”.

uitat”, „*de jale*”, „*lăcrămat* (…) *vechi*”. Redundanța semantică a termenilor *trist, de jale, lăcrămat* potențează emfatic materialitatea sonoră a cîntecului şi efectul acestuia asupra sensibilității unui auditoriu închipuit.

Episodul narativ este dominat de temporalitatea universului reprezentat, ilustrat în text de verbele la imperfect şi perfect compus: „Ochii *şi*-i *rotea*, de smalt,/ către mirele înalt// (…) şi-*a fugit* păunul-mire/ cu țiganca de tingire”. Se păstrează schema de dezvoltare a raportului context-contrast, dar apar şi structuri incidente, prin care se realizează conexiunea dintre temporalitatea discursului şi temporalitatea universului reprezentat:

Ce-a mai fost, nu poci să ştiu;
ginerica, om candriu,
îi sorbea ca pe-o cafea
ochii ei de catifea

În această strofă, contextul este dezvoltat, în plan sintagmatic, prin relația de interdependență dintre subiectul exprimat printr-un diminutiv familiar (*ginerica*) şi predicatul derivat din expresia idiomatică *a sorbi din ochi* (pe cineva). Adjectivul argotic *candriu* (‘nebun’), de origine țigănească, generează primul tip de contrast, amplificînd prin sensul său, relația dintre lumea evocată (lumea neîngrădită de convenții) şi tema poeziei (iubirea): mirele este înnebunit de dragostea pentru țiganca care-l serveşte la masă. Peste acest contrast se suprapun semnificațiile conotative ale comparației „ca pe o cafea” sau ale metaforei „ochii de catifea”. Față de efectele de evocare ale elementelor argotice, unele cuvinte şi expresii familiare sau populare scot în evidență dimensiunea umoristică a textului şi funcționează ca elemente de relație prin care se face trecerea de la structura de adîncime la structura de suprafață: „O istorie cu-*n crai*/ nu e una *mai dihai*!”; „*Ismenită* nunta toată; a rămas mireasa fată/ şi-a fugit păunul-mire/ cu țiganca de tingire”. Elementele anecdotice, subordonate temporalității discursului,

subminează caracterul melodramatic al subiectului povestirii, adică nunta cu cîntec, din interiorul poemului *Cîntic de nuntă*.

Semne poetice argotice. Un alt aspect important al expresivităţii cuvintelor şi expresiilor argotice este reprezentat de metamorfoza din interiorul semnului, prin trecerea de la semnificaţia lingvistică, de tip referenţial, la semnificaţia de tip poetic, autoreferenţială, dezvoltată în balada *Rică*. Aşa cum remarcă Irina Bădescu (1966: 422), „poetul foloseşte termenul de baladă pentru un gen compozit de poezie, între balada populară şi romanţă”. Textul poate fi împărţit în patru secvenţe distincte: 1) invocaţia adresată vîntului; 2) portretul lui Rică; 3) înjunghierea şi 4) moartea lui Rică. În cele patru episoade se dezvoltă structuri simetrice ce evidenţiază în special eufonia generată de elementele prozodice. Interesantă atît prin structură, cît şi prin semnificaţii, balada *Rică* este o farsă tragică, în cheie melodramatică şi se fundamentează pe imaginea anti-eroului, construită prin trei tipuri de elemente poetice: nume şi mediu; portret şi comportament; atitudinea în faţa morţii.

Primul episod impune laitmotivul *vîntului*, interpretat ca simbol al trecerii nepăsătoare a timpului, actualizat în text prin repetiţii studiate ce sugerează paralelismul şi simetria versurilor din balada populară: „Bate-*un vînt* pe ulicioară/ peste *inima* amară,/ bate-*un vînt* prin ţigănie/ peste *inima* pustie,”. În opoziţie cu semnificaţia laitmotivului *vînt*, se dezvoltă sensurile altor două semne poetice, *focul* şi *lacrimile*, considerate indicii ale suferinţei permanente din sufletul „pirandelor” care suspină după „Rică din Obor”, eroul de mahala ce a avut o soartă tragică. La nivel structural, timpul dominant este prezentul, evidenţiat în text ca marcă a discursului ce introduce universul reprezentat în secvenţele următoare şi prin intermediul căruia discursul liric introduce şi generează baladescul.

Cel de-al doilea episod ilustrează prin cîteva contraste, identitatea eroului. Numele Rică – substantiv propriu hipocoristic, folosit ca formă de alint – intră în opoziţie cu portretul construit prin cîteva imagini superlative ce sugerează mediul tenebros în

care trăieşte eroul, privit ca exponent al unei clase: „Îl făceau toți zurbagiu,/ dar altul ca el nu ştiu;/ *ăl mai prima barbugiu,/ cuțitar, caramangiu,/ ca un fante de spatiu*". Caracterizarea este construită gradat, folosindu-se termeni neutri ce constituie contextul („Îl făceau toți *zurbagiu*/ dar altul ca el nu ştiu"), iar marcarea expresivă se realizează prin termeni argotici, ce constituie elementele contrastante. Sintagma familiară „ăl mai prima" dezvoltă ideea de superlativ, nuanțată apoi prin acumulări succesive, cu ajutorul enumerației: *barbugiu*, *cuțitar*, *caramangiu*. Opțiunea pentru termenii argotici este motivată, la nivelul semnificantului, de asonanțe (*zurbagiu – barbugiu – caramangiu*). În ceea ce priveşte sensurile unităților lexicale argotice, expresivitatea acestora se dezvoltă explicit amplificînd, prin ierarhizarea dată de topică, trăsăturile de caracter ale eroului: hoțul aventuros, îndemînatic şi violent, iubit de toate muierile din mahala. Comparația „ca un fante de spatiu", suspendă conotațiile peiorative ale semnelor argotice anterioare. Rică este la fel de nobil şi de chipeş ca şi valetul de treflă din cărțile de joc. Ironia subminează aici, în cheie parodică, modelul eroilor din baladele populare, în special din cele haiduceşti. Cuvîntul „fante", ce desemnează numai personalitatea lui Rică, generează în text sintagme a căror expresivitate se dezvoltă în paradigma textului şi dau naştere unor contraste față de contextele la care se raportează: „fante *de Obor*", „fante-*njunghiat*", „fante *de Moarte*", subliniindu-se în mod gradat farsa tragică ce închide abrupt existența eroului. Înjunghierea stăpînului cartierului îl transformă pe acesta într-un cavaler al tristei figuri, căzut în capcana propriei încrederi în sine.

În interiorul raportului dinamic între context şi contrast, portretul fizic al eroului se realizează prin structuri simetrice şi paralele, pe baza alternanței dintre sintagmele metaforice şi cele descriptive, construite prin determinare atributiv-substantivală: „Şi-avea ochii de migdale", „şi-avea ghiersul cîntător", „avea pasul de boier", „n-avea pe lume părechе:/ purta cercel la ureche/ şi-avea degetu-nflorat/ cu-o piatră de matostat". Schema de

generare a devierilor poate fi redusă la modelul *[context]* > *[contrast I]* > *[contrast II]* şi face trecerea de la stratul de suprafaţă la cel de adîncime, prin regula expansiunii.

În antiteză cu portretul dominat de conotaţii metaforice, comportamentul lui Rică este evidenţiat prin structuri analitice de tip ironic, ce pun în lumină distanţa dintre trăsăturile lui angelice, uşor efeminate şi comportamentul său exploziv. La structurii de suprafaţă a poemului, această observaţie este susţinută de predominanţa termenilor din registrul familiar şi prin dislocare: „De *se lăsa cu bătaie*,/ (că *avea* duşmani *o droaie*!)/ atunci *o făcea de oaie*,/ că *pînă să scoţi cuţitul*,/ el *îţi* şi *lua piuitul*". Ultima strofă a acestui episod, reflectă, prin asonanţă, trăsătura de caracter dominantă a eroului: „Rică (…) n-avea frică". Timpul dominant este imperfectul, cu valoare iterativă, ce suspendă timpul evenimenţial (*cf.* Todorov, 1975: 66).

Cea de-a treia secvenţă este dominată atît de devierea de la context cît şi de impunerea unei perspective temporale, de tip narativ – dezvoltată prin forme de perfect compus – care înlocuieşte timpurile liric-descriptive. În scena înjunghierii lui Rică, impunerea ca nucleu expresiv a unui verb provenit dintr-un termen argotic, prelungeşte semnificaţiile opoziţiei narativ – descriptiv în stratul de adîncime al textului: „Şi cum venea într-o seară/ senină, de primăvară,/ un ţigan mai mărunţel/ se tot da pe lîngă el:/ – Dă, bă Rică, o ţigare!/ Cînd căta prin buzunare,/ parşivul, cu mîna scurtă,/ i-a băgat cuţitu-n burtă./ Rică s-a-ndoit niţel/ da' l-*a muclit* pe mişel/ de-a sunat şi baba-n el". În privinţa opoziţiei *narativ – descriptiv*, se observă trecerea din planul simultaneităţii, dezvoltat prin verbe la imperfect (*venea, se tot da, căta*), în planul succesiunii, evidenţiat prin verbe la perfect compus (i-*a băgat, s-a-ndoit, a muclit, a sunat*). Devierea contrastului de la context se realizează gradat în plan semantic: sintagma „un ţigan mai mărunţel", dezvoltă o abatere implicită prin adjectivul diminutival „mai mărunţel", care se opune ideii de măreţie conturată prin portretul şi comportamentul lui Rică;

aceeaşi deviere devine explicită prin folosirea unor forme adjectivale substantivizate (*parşivul, pe mişel*) cu valoare peiorativă, opuse ca semnificaţie, sensului dezvoltat în text de substantivul „fante”.

Pe baza acestui contrast de gradul I, se dezvoltă un contrast de gradul II, generat de sensul verbului argotic *a mucli*[18] (‘a ucide’), a cărui dezvoltare semantică în stratul de adîncime este impusă şi prin organizarea paradigmatică a textului: *a lua piuitul* (registru familiar) – *a mucli* (registru argotic), deoarece se foloseşte acelaşi mecanism al abaterii ca şi în secvenţa a doua, respectiv modelul de marcare *[context] > [contrast I] > [contrast II]*. Mai mult decît atît, verbul *a mucli* pare să fie o creaţie a lui M.R. Paraschivescu, întrucît el nu se regăseşte în glosarele şi dicţionarele de argou. Acest fapt demonstrează trecerea de la semnificaţia lingvistică, de tip referenţial, la semnificaţia de tip poetic, autoreferenţială.

Laitmotivul *ţigară*[19] are o dublă funcţie în text deoarece ilustrează intriga (– Dă, bă Rică, o ţigare!) şi dezvăluie nepăsarea eroului în faţa morţii (– Ce-o să mor dintr-un cuţit?/ Pîn’ vin ăi de la Salvare, mai poci să trag o ţigare!). Acest din urmă aspect este dezvoltat în poem printr-o altă modelare semantică specifică lui Paraschivescu, substantivul *barză* „ţigară”, folosit cu evidente intenţii parodice. În faţa panicii care a cuprins mahalaua, Rică, fantele înjunghiat îşi aprinde liniştit o ţigară şi se plimbă prin mulţime („se ţinea doar de mijloc/ şi şi-a pus o *barză*-n cioc,/ a aprins-o şi-a zîmbit: /(…)/ Se cruceau ţiganii toţi,/ (mardeiaşi, giolari şi hoţi)/ (…)/ dar el, drept ca pălimarul,/ îşi ţinea doar brăcinarul/ cu o mînă, apăsat,/ şi umbla în lung şi-n lat”), ca un

---

[18] Cuvîntul este format dintr-o interjecţie de origine ţigănească: *mucles!*

[19] Cu privire la acest termen, Irina Bădescu (1966: 424) observă că el este legat „de momentele-cheie ale anecdoticii – înjunghierea lui Rică, rezistenţa lui dispreţuitoare la suferinţă, invidia ţiganilor”.

veritabil cavaler ce a înţeles esenţa vieţii, interpretată ca o farsă tragică: viaţa trece ca vîntul şi e scurtă ca o ţigară.

Ultimul episod, cel al morţii lui Rică îşi dezvoltă semnificaţiile prin folosirea tuturor timpurilor verbale din episoadele anterioare. Se generează astfel un parcurs în sens invers, prin părăsirea temporalităţii universului poetic şi revenirea în temporalitatea discursului. Moartea lui Rică este prezentată dramatic prin alternanţa verbelor la imperfect cu cele la perfect compus, dezvoltîndu-se astfel un contrast între aspectul durativ sau iterativ al *predicatelor stării* şi caracterul finit al *predicatelor narative* (*cf.* Irimia, 1997: 257-266): „Una cum *dădea să*-l *frece*,/ a ţipat, – că *era rece*./ Şi cînd a sosit Salvarea/ din el mai *ardea* ţigarea”.

Revenirea în temporalitatea discursului readuce în prim-plan laitmotivul *vîntului*. Prin moarte, Rică devine un personaj legendar. Invocaţia finală ilustrează, prin folosirea timpului prezent, ieşirea eroului din temporalitate şi intrarea în atemporalitate: „Cîntă-l, ghiers, şi du-l departe/ pe Rică, – fante de Moarte!”. Fără îndoială că Paraschivescu nu şi-a luat eroul în serios cu totul. Conotaţiile ironice ale unor semne poetice şi sugestia parodică din subtextul baladei ilustrează modernitatea textului.

Volumul de debut al lui Miron Radu Paraschivescu include structuri poetice interesante prin limbaj şi viziune, fără a avea rafinamentul estetic ce se regăseşte numai în operele marilor poeţi. În *Cînticele* sale se remarcă unele din trăsăturile ce s-au manifestat în poezia românească postbelică, dar multe alte poezii ilustrează tocmai suprapunerea nedorită dintre convingerile artistice şi crezul politic al autorului. Pocăinţa exprimată în *Jurnalul unui cobai* nu poate scuza ratarea în plan artistic. M.R. Paraschivescu nu a fost nici disident, nici cobai, ci victima propriilor confuzii. Poate că din această pricină scriitorul nu se raportează în jurnal decît la o singură opinie critică legată de opera sa, deşi în timpul vieţii a primit numeroase aprecieri laudative:

> „Mi-am adus aminte de cuvintele aproape înfiorate ale unui profesor (…) – e vorba, anume, de Tudor Vianu – cu cîtă tulburare şi spaimă îmi mărturisea că versurile pe care i le citisem nu sînt poezie, prevestindu-mi în acelaşi timp o epocă de barbarie pe care descălicatul nostru în cîmpul poetic ar inaugura-o” (*Jurnalul unui cobai*, 11 martie 1942, p. 136).

Fără a greşi, Paraschivescu poate fi considerat un poet al conotaţiei meşteşugite şi se înscrie în tradiţia poeziei româneşti de inspiraţie folclorică, reprezentată de Anton Pann, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Ion Barbu. Prin folosirea termenilor argotici, poetul impune un tip de discurs poetic foarte la modă astăzi. Un exemplu în acest sens este volumul lui George Astaloş (2001), intitulat *Pe muche de şuriu* şi a cărui identitate se dezvoltă prin semantica frustă a cuvintelor şi expresiilor de argou:

> S-a dus crucea din Dudeşti cu matroane şi cu peşti
> Cu husăni şi şpileri graşi ciorditori şi mardeiaşi
> Granguri mahări corditori barosani şi machitori
> Coarde ştoarfe băgătoare paraşute troznitoare
>
> (*Balada fetelor din Cruce*)

Spre deosebire de versurile lui Paraschivescu, astfel de structuri rimate nu fac decît să dezvolte, prin aglomerare, efecte de evocare, dar nu întotdeauna excesul de termeni argotici generează semnificaţii poetice sau literar-artistice. Pentru a-şi depăşi condiţia de semne ce evocă un anumit mediu sociocultural, cuvintele şi expresiile argotice trebuie să-şi dezvolte complexitatea semantică prin actul de semnificare poetică. Dincolo de volumul de versuri *Cîntice ţigăneşti*, creaţiile lui Miron Radu Paraschivescu, situate la intersecţia dintre literatură şi ideologie, arată că specificul textului literar trebuie să stea în transcendenţa trăirii, nu în imanenţa mimetismului dogmatic sau lingvistic. Valorificarea estetică a convingerilor şi experienţelor personale este posibilă numai în măsura în care scriitorul menţine vie

conştiinţa diferenţei dintre viziunea literară, limbă şi doctrine de orice fel. Aservirea nu poate da naştere unei opere literare.

Dixtracţiile unor „băieţi de gaşcă”. Dan Lungu

Proza scurtă a scriitorului ieşean Dan Lungu poartă însemnele scriiturii de tip experimental. Textele grupate în volumele *Proză cu amănuntul* şi *Băieţi de gaşcă* îşi definesc individualitatea stilistică sub semnul unei poetici de analiză şi transfigurare a rupturilor generate în mentalul individual sau colectiv de stigmatul marginalizării sau de totalitarismul ideologic.

Considerate „fel de game pentru o întreprindere prozastică mai ambiţioasă”[20], povestirile şi nuvelele incluse în cele două volume au ca elemente comune două aspecte bine conturate: diversitatea caracterologică a personajelor şi căutarea sistematică a unor modele adecvate de scriitură, care să asigure structurarea convingătoare, credibilă a ţesăturii narative, în raport cu varietatea tipologică a caracterelor imaginate.

Configuraţia expresivă a arhitecturii textuale se dezvoltă pe un fundament teoretic mai larg, de sorginte sociologică, care se materializează în descrierea relaţiilor interactive dintre actanţi şi cîmpul social pe care aceştia şi-l asumă (conştient sau subconştient, deliberat sau spontan) şi în care se manifestă. În plan literar, această orientare teoretică este dimensionată pentru a corespunde exigenţelor asumate de scriitor în elaborarea construcţiei narative şi primeşte identitatea ficţională a raportului dintre personaj, limbaj şi mediu. Atent observator şi analist al sociologiei literaturii[21], scriitorul pare să adopte în mod sistematic o *perspectivă relativizantă*, de tip modular, prin care încearcă să valorifice sub aspect estetic conexiunile dintre lumea fenomeno-

---

[20] Paul Cernat, „Dan Lungu, multilateral dezvoltat”, în săptămînalul *Observator cultural*, nr. 218, 2002.
[21] Vezi, în acest sens, Dan Lungu, *Cartografii în tranziţie*, Editura LiterNet, 2003.

logică şi universul narativ, instituind, în spaţiul scriiturii literare, o *fenomenologie ficţională*.

Puţini dintre criticii volumelor de proză scurtă[22] au remarcat că Dan Lungu este un scriitor cu o viziune teoretică concretizată în publicarea de studii ştiinţifice. Cam acelaşi lucru s-ar putea afirma şi despre proza literară a autorului. Atenta căutare a resurselor expresive ale limbii, sincronizarea co-textuală a categoriilor narative (timp, voce, viziune) cu distorsiunile morale sau comportamentale ale personajelor, implicarea subversivă sau „răceala" naratorului faţă de eroii mărunţi, dezmembraţi moralmente de presiunea uriaşă a socialului sau a maşinăriei ideologice concepută în fabrica de iluzii a comunismului şi interesul constant pentru mecanismele-tampon ale conştiinţelor confruntate cu o realitate dispersată în rutină sau pe care nu o pot ierarhiza afectiv, cognitiv sau social, fac din povestirile şi nuvelele lui Dan Lungu veritabile instantanee literare ale tranziţiei.

Cu dexteritatea şi pasiunea unui entomolog, scriitorul desprinde din „insectarul" realităţii exponatele umane ale unor vremuri confuze, marcate de lipsa articulaţiilor în funcţionarea organismului social.

Într-un interviu amplu, autorul comentează că este fascinat de *antieroi*:

> „...oameni slabi, oameni mărunţi, «eroi secreţi», jucării stricate care evoluează în realitatea imediată, banală, comună. Ele trăiesc într-un timp «de margine», la sfîrşitul ceauşismului şi începutul tranziţiei. Sînt, într-un anume fel, mutanţii perioadei comuniste: populează cartierele muncitoreşti, fabricile socialiste falimentare, apartamentele mizerabile, birourile impregnate de cultul puterii, cozile. Au o viaţă mediocră, o conştiinţă desfoliată şi evazionistă, o fibră morală ruptă"[23].

---

[22] Paul Cernat; Doris Mironescu, „Povestiri «crude şi insolite» marca Dan Lungu", în *Suplimentul de cultură*, nr. 54, 3-9 septembrie 2005.

[23] Svetlana Cârstean, „Între imaginaţie şi rigoare (II). Interviu cu Dan Lungu", în *Observator cultural*, nr. 100, 2001.

Predilecţia pentru astfel de personaje care evoluează, parcă, „pe unda scurtă” a existenţei, al căror cîmp de trăire şi manifestare se situează în afara unui centru social sau a unor principii morale, afective, contribuie la experimentarea unor registre narative (cum ar fi naraţiunea la persoana a II-a), a unor schiţe ironice de imagologie (*Grădina lui Jürgen*) sau a unor inserţii de real, a căror veridicitate nu poate fi pusă la îndoială (*O englezoaică la Paşcani*). Tocmai relativizarea distanţei dintre necontenita diversitate a indivizilor umani şi modelarea literară a unor tipuri umane face din proza scurtă a lui Dan Lungu o reflectare a scriiturii de notaţie, caracterizată de oscilaţia între ingenuitatea revelaţiilor mărunte, spontane ale conştiinţei unor personaje şi lipsa de finalitate a acestor „epifanii” de tip vodevilesc, atunci cînd sînt privite din perspectiva mai amplă a banalului cotidian.

Norma şi scriitura. Povestirea *Cheta la flegmă* este o ilustrare a acestui tip de proză a amănuntului, deoarece naraţiunea este organizată prin cîteva strategii de semnificare literară care apar în mai multe texte: *potenţarea oralităţii*, *portretizarea emblematică*, *relativizarea* şi *secvenţialitatea*.

Economia desfăşurării epice, specifică prozei scurte, determină structurarea povestirii într-o suită de instantanee care asigură, prin acumulare, intensificarea maximă a scenei din finalul povestirii. Subordonată conştiinţei turbulente a personajului-narator, *secvenţialitatea* contribuie la formarea unui mozaic, prin care se încheagă cîmpul de existenţă al adolescentului din mahala: familia şi gaşca, primele puseuri hormonale, moartea care curmă excesele bahice ale tatălui, hălăduiala pe coclauri, violarea surorii de către băieţii din „gaşca adunată pe şanţ”, prima experienţă erotică, jocul de zaruri şi scena scabroasă a flegmelor adunate în căuşul palmei.

Portretizarea sumară, realizată prin tuşe hiperbolice care particularizează înfăţişarea, comportamentul şi temperamentul şmecherilor din mahala, reflectă percepţia afectivă a eroului

asupra unei lumi violente şi pline de promiscuitate, în care poreclele țin loc de nume:

> „Praştie era tipul cel mai grozav din mahala, avea doi dinți lipsă şi se bătuse cu o grămadă de lume. Praştie era ascultat de toți, Apoi venea fratemiu, şi pe lîngă el mă strecuram şi eu. Dar mai ştiam cîteva figuri grozave: Ață, slăbănog şi lung, de nu se mai termina, cu pumnul ca ghiuleaua, Plantă – mic şi slinos, mînă de aur, degete de şopîrlă şi gură spurcată, Nababul – flegmatic, cu mîinile crescute pînă la cot în buzunare, pe felie cu tot felul de pipițe, care m-a învățat să fumez" (Lungu, 2003: 9).

Relativizarea este dezvoltată prin dinamica opozițiilor din interiorul categoriilor de timp şi de persoană. Filtrate prin prisma personajului-narator, procedeele narative prin care se exprimă „dilatarea" sau „condensarea" temporală contribuie la actualizarea a două procedee stilistice cu potențial remarcabil.

Primul dintre acestea, *efectul de vertij*, este dezvoltat, în plan sintactic, prin corespondența stilistică între constituenții juxtapuşi şi univalența timpului narativ (imperfectul), căpătînd consistență expresivă prin persoana întîi, marcă a timpului interiorității. Această tehnică aminteşte de lirismul epifaniilor eroului din romanul *Maidanul cu dragoste* de G.M. Zamfirescu şi accentuează, emfatic, „dilatarea" temporală a oniricului:

> „Simțeam pămîntul sub mine ca un plămîn uriaş, ridicîndu-se şi coborînd, ridicîndu-se şi coborînd, amețitor, şuierînd din adîncuri şi imaginile se încîlceau în creier, vedeam întîmplări, zile, figuri, vise frumoase cu salcîmi înfloriți, înfulecam ca spartul flori mari, albe-gălbui, de ceară regească, de îmi ghiorăiau mațele sfîşietor, flori mari, gustoase, făceam în gură o spumă ca un lapte, pe care o înghițeam hulpav, flămînd, înghițeam la salivă prin somn, de mă durea gîtul dimineața" (Lungu, 2003: 11).

Cea de-a doua manifestare a relativizării, *efectul de contrapunct*, se constituie pe fondul alternanței gramaticale între prezent şi trecut, manifestată sintactic prin enunțuri autonome care primesc reliefare expresivă prin opoziția de persoană (persoana I, a

individualităţii – persoana a III-a, a alterităţii). Acest cumul contrastiv la nivelul categoriilor de timp şi de persoană subliniază persistenţa timpului interiorităţii şi detaşarea de „condensarea" timpului evenimenţial, ilustrat, în povestire, prin tragi-comedia senzaţionalului de mahala:

„Toate îmi vin cu forţă în minte.
S-a spînzurat un bărbat în mahala.
Un vecin îşi prinde nevasta cu altul şi înnebuneşte.
Omul cu gard verde a tăiat cireşul, s-a plictisit să plesnească peste mîini.
Popa e prins făcînd rachiu în clopotniţă.
Crescusem puţin şi păşeam fudul că făcusem dragoste" (Lungu, 2003: 13).

În acord cu vîrsta adolescentină a personajului principal, construcţia planului sintactic al naratorului este infuzată cu *elemente ale oralităţii* de tip familiar-argotic, întrebuinţate de autor cu multiple efecte expresive. Ele reflectă autenticitatea atmosferei de mahala, focalizează, prin subiectivare, perspectiva narativă şi pun în lumină identitatea de „marginalizat" a eroului. Frazele scurte, dominate de succesiunea şi simetria opoziţiilor stilistico-semantice între elementele lexicale neutre şi cele care primesc marcări de tip familiar sau argotic, accentuează identitatea unui stil simplu, percutant, dominat de ironie:

„Seara mă aciuam pe lîngă gaşca adunată în şanţ: Aţă, Praştie, Nababul şi toţi ceilalţi. Stăteam şi-i ascultam cum povestesc şi rînd. Uneori mă hlizeam şi eu, alteori nu înţelegeam de ce îşi arată fasolele. Veneau şi fetişcane cu tot felul de nume scurte, Coco, Fifi, Mimi, Pipi, naiba să le ia, mereu zîmbăreţe, băieţii le ciupeau de ţîţe şi le ascundeau cîte un pantof, le puneau să sară într-un picior, să toarne măscări şi să bea vin. Eu eram tot timpul cel trimis după udătură, şi-mi părea bine, fiindcă n-aveam para chioară şi pe drum mai trăgeam cîte o duşcă. Mă torpilam repede şi mă înghesuiam pe lîngă fetişcane, ei rîdeau de mine şi primeam numai castane: «Ia laba, puştiule, să nu mori!» Îmi mai dădeau cîteodată să beau pînă vomitam pe pantaloni" (Lungu, 2003: 11).

Gradarea şi continuitatea expresivă dintre elementele neutre, familiare şi argotice serveşte nu numai mimetismului artistic, întruchipat de schiţarea, prin cadre rapide, a unui stil afectiv, de natură orală, ci şi la exprimarea dependenţei sociale a individului faţă de grup. Ilustrînd, prin limbaj, dorinţa de a fi acceptat de „gaşcă”, eroul devine exponent al lumii abrutizate în care trăieşte. Asistat de aceiaşi băieţi care i-au violat sora, personajul topeşte candoarea copilărească în barbaria convenţională a unei precoce experienţe erotice, moment ce marchează lepădarea de individualitatea inocenţei şi asumarea unei presupuse maturizări, care grăbeşte intrarea în „viaţa adevărată”:

> „Dincolo de toată umilinţa eram fericit, puteam vorbi de femei, puteam rîde cu toată gura la obscenităţi, cunoşteam secretul vieţii. Nu mă interesa cu cine împărţisem acea cunoaştere, ea era obişnuită, blazată, flegmatică, eu – emoţionat şi tremuram puţin, de aceea poate fusesem atît de mîndru, că îmi învinsesem propria slăbiciune, înghiţisem cu curaj nodul în gît. Începusem să putrezesc ca toţi ceilalţi, să miros a viaţă adevărată, şi toată lumea părea îngenuncheată la picioarele mele.
>
> Ştiam că exist altfel, îmi venea să-mi scot pălăria în faţa mea. Crescusem în mine un altul, mai pur, care se scutura de mine cel dinafară ca de o crustă de balegă. Am simţit un val de nebunie care îmi ridica mizeria în gît. Toate buboaiele deveniseră răni vii. O întîmplare m-a adus în pragul disperării, după care viaţa mea s-a socotit după altă măsură” (Lungu, 2003: 14).

Sfidarea normei. Un alt text, nuvela *Băieţi de gaşcă* reprezintă o ilustrare mai amplă a virtualităţilor expresive ale oralităţii de tip urban, dezvoltate prin structuri lingvistice de tip familiar-argotic şi vulgar. Deşi lumea semantică a textului se constituie în jurul aceleiaşi teme ca şi în povestirea *Cheta la flegmă*, perspectiva asupra dezvoltării epico-tematice devine originală prin convergenţa unor tehnici narative specifice normei stilistice a autorului, prin care ia fiinţă universul de semnificaţii al textului: secvenţialitate, focalizare, portretizare emblematică şi relativizare temporală.

Organizarea sensurilor literare ale textului se desfăşoară în jurul unor nuclee narative distincte, cu un anumit grad de autonomie

semantico-sintactică, particularitate care conferă nuvelei secvenţialitate, adică desfăşurare episodică. Astfel, autorul încearcă să orienteze actul de receptare prin raportare la un ansamblu de elemente textuale individualizate (personaje, locuri, întîmplări memorabile), participante activ la crearea atmosferei specifice unei lumi de gradul al treilea, „care cuprinde acele secvenţe ce explicitează modalităţile în care este generată – căutată, construită pas cu pas, receptată sau calificată – atmosfera şi efectele acesteia" (Neţ, 1989: 105). Lumea de gradul al treilea este o lume de tip metatextual, o lume care îşi dezvăluie în manieră explicită individualitatea, o lume în interiorul căreia sînt descrise, explicate sau caracterizate propriile elementele constitutive.

În această accepţie, nuvela poate fi interpretată ca dezvoltare ficţională în care co-există trei tipuri de mărci expresive: a) *mărcile narării*, b) *mărcile naraţiunii* şi c) *mărcile metanarative*. Prin definiri succinte, s-ar putea considera că mărcile narării ilustrează identitatea stilistică a actului enunţării (lumea lui 'a nara'), mărcile naraţiunii stau în legătură cu originalitatea expresivă a universului ficţional (lumea lui 'a fi'), iar mărcile metanarative caracterizează dinamica contiguităţii dintre verosimilul ficţional şi realitate (lumea lui 'a interpreta').

Desigur că aceste delimitări teoretice nu acoperă în totalitate complexitatea procesului de transcendere a realului în ficţional, însă, ca instrumente metodologice, întrebuinţate pentru a descrie polimorfismul textual, ele ajută la dezvoltarea unui model adecvat de analiză stilistică a textului.

Mărcile narării. Asociate cu temporalitatea naratorului, mărcile narării dezvoltă, în planul sintactic al textului, o relaţie de incidenţă cu mărcile naraţiunii, mai ales că naratorul se identifică cu unul dintre personaje. În incipitul nuvelei *Băieţi de gaşcă*, mărcile de identificare a actului narării primesc conţinutul categorial al timpului comentativ (Irimia, 1999: 199). Situat, prin mimesis, într-o temporalitate discursivă, familiar-ironică, preluată din comunicarea verbală orală de tip urban, personajul-narator deschide

planul narațiunii şi înscrie desfăşurarea epică într-o temporalitate retrospectivă, de tip afectiv-confesiv:

> „Chiar dacă uneori spun c-am fost un bou, c-aş fi putut să-nvăț, că minte am avut cel puțin cît alcoolista mea de dirigintă, nu-mi pare rău după viața de liceu, că dixtracție ca atuncea n-am mai avut niciodată. Deşi am făcut cel mai de rahat liceu cu putință, oleacă mai răsărit decît şcoala de corecție, am avut parte de-o gaşcă beton. Cînd îmi aduc aminte de Fasolă, Paganel, Văru', Bastîrcă, Stupidu', Capalb şi alții, îmi vine să mă hlizesc instantaneu, ca proasta la ştiți voi ce. Anii ăia am tras o dixtracție pe cinste, zău, de care-mi aduc aminte cu mare plăcere la un pahar de vin, de tescovină, de rachiu de zarzări, de vişinată, de secărică sau de ce-o fi. Vorba lui Fasolă, cu care m-am întîlnit zilele chiar trecute: de la pipi de fată mare-n sus nimic nu se iartă. Minte am avut, dar, pe cinstite, m-a durut la carburator de şcoală şi acuma mă doare un pic mai jos. Aş fi putut ajunge şi eu un inginer şomer care vrea să-şi deschidă gogoşerie, nu credeți? Sau măcar un maistru care nu mai are nimic de furat din fabrică şi acuma face grevă. Aş fi putut ajunge un profesor de sport, adică de frecat menta, care sapă în grădina directorului ca să-i scoată post şi la anu'... Aşa că nu-mi pare chiar atît de rău pe cît s-ar cuveni să-mi pară. De frecat mărgica, mersi, pot s-o fac şi fără studii superioare, e suficient liceul pentru asta" (Lungu, 2005: 123).

Organizarea sintactică a incipitului lămureşte raporturile contrastive stabilite între libertatea interioară, eliberată de constrîngeri („nu-mi pare rău după viața de liceu", „dixtracție ca atuncea n-am avut niciodată", „am avut parte de-o gaşcă beton" etc.) şi condiționările unui cadru social mundan („am făcut cel mai de rahat liceu cu putință, oleacă mai răsărit decît şcoala de corecție", „m-a durut la carburator de şcoală"). Elementele conjuncționale ale subordonării concesive (*chiar dacă, deşi*) intensifică, prin topica emfatică, disocierea dintre spiritul de frondă al conştiinței adolescentine şi „exponatele" umane ale unui univers al disoluției şi ratării, pe care personajul narator îl neagă prin sarcasm („alcoolista mea de dirigintă", „un inginer şomer care vrea să-şi deschidă gogoşerie", „un profesor de sport, adică de frecat menta").

Lumea lui 'a nara' îşi defineşte identitatea prin convergența stilistică dintre mărcile persuasiunii (*zău, pe cinstite, nu credeți?,*

mersi) şi cele ale oralităţii şi spontaneităţii (*anacolutul, superlativele absolute*). Ea se regăseşte şi în conţinutul categorial, mai abstract, al timpurilor verbale, prin opoziţia accentuată dintre semantica certitudinii, exprimată prin indicativul prezent al unor verbe dicendi (*spun*) şi afective (*nu-mi pare rău, îmi vine să mă hlizesc*) şi semantica inutilităţii, exprimată prin optativul perfect al unor verbe didactice (*aş fi putut să-nvăţ*) sau ale devenirii (*aş fi putut ajunge*).

Efectul artistic obţinut prin această acumulare de semnificaţii este conturarea unui eu narcisist, fascinat, mai degrabă, de expresivitatea propriului idiolect şi de funcţia eliberatoare a actului de a nara (un argument ilustrativ este diversitatea registrelor lexicale adoptate: popular, familiar, argotic, licenţios), decît de veridicitatea socialului, pe care îl neagă, prin ironie, sarcasm, comic şi grotesc.

În interiorul acestei dezvoltări textuale, întrebuinţarea elementelor lexicale argotice subliniază continuitatea expresivă pe care autorul o realizează între elementele familiare şi cele vulgare, cu scopul de a ilustra existenţa unei conştiinţe narative cu apariţie frecventă în proza scurtă a scriitorului: eul urbanizat, sufocat de lipsa de semnificaţie a cotidianului, scufundat în propria interioritate, contemplator şi comentator al propriilor idiosincrazii lingvistice, afective, cognitive etc., în raport cu care se atribuie contururi şi nuanţe lumii exterioare individului.

Pe de altă parte, folosirea argoului în planul sintactic al narării face trimitere la existenţa unui narator implicat afectiv – fie prin tonul admirativ („gaşcă *beton*”), fie prin distanţarea ironică („*m-a durut la carburator* de şcoală”) – în propria naraţiune. Actul narării devine empatic, deoarece utilizarea de termeni şi frazeologisme argotice evocă o lume a revoltei împotriva restricţiilor, mai ales a celor instituţionale sau ideologice.

Mărcile naraţiunii. Unitatea de semnificare şi individualitatea expresivă a textului narativ necesită o interpretarea stilistică în conformitate cu particularităţile şi complexitatea relaţiilor de semnificare literară: a) scriitor – lume ficţională – cititor; b) emiţător –

text/mesaj – receptor; c) autor – narator – personaj şi d) sens lingvistic – sens literar.

Relația scriitor – lume ficțională – cititor potențează cele trei intenții fundamentale ale comunicării artistice (*cf.* Eco, 1996). Triada emițător – text/mesaj – receptor reflectă specificul semnificării artistice, sub acțiunea conjugată a funcțiilor expresivă, poetică şi conativă (dominantă fiind funcția poetică), iar raportul autor – narator – personaj reliefează aspectele structurale ale textului beletristic, din perspectiva categoriei narative a modului/vocii (Genette, 1994; Todorov, 1975), în timp ce distincția *sens lingvistic – sens artistic* este considerată de unii cercetători (Vianu, 1968: 367; Corti, 1981) definitorie pentru constituirea normei individuale a textului beletristic şi pentru existența literarității.

Acest complex de relații funcțional-expresive este concretizat în mărcile narațiunii, adică în ansamblul trăsăturilor stilistice care evidențiază originalitatea lumii ficționale şi prin care se reflectă existența imaginarului textului. Situarea narațiunii în orizontul de semnificare a lui ‘a fi’ pune în lumină principiul estetic al verosimilului şi al existenței unui nivel superior de semnificare (Corti, 1981), contribuind, totodată, la instituirea diferenței specifice în raport cu actul narării, aflat sub tutela modalității. Altfel spus, dacă narațiunea ar putea fi considerată o replică posibilă la interogația ‘ce (se povesteşte)?’, nararea s-ar defini ca răspuns la întrebarea ‘cum (se povesteşte)?’.

În nuvela *Băieți de gaşcă*, constituirea mărcilor narațiunii este susținută prin focalizare narativă, procedeu care poate fi interpretat dintr-o dublă perspectivă: 1) narator – limbaj al narațiunii şi 2) narator – personaje. Prin prisma raportului *narator – limbaj*, mărcile narațiunii sînt mijloacele de semnificare artistică prin care povestitorul prezintă înlănțuirea evenimentelor şi relațiile dintre personaje. Din acest punct de vedere, în nuvela lui Dan Lungu, termenii şi sintagmele argotice sînt elemente fundamentale de constituire a lumii narative. Ca materie lingvistică în care se concretizează substanța imagistică a lumii ficționale, argoul devine

trăsătură distinctivă a normei individuale a textului, deoarece reprezintă fundamentul lingvistic al potențării imaginarului literar:

> „Cînd se crăcăna de ziuă, Văru' era puternic împuşcat în aripă. Fasolă era şi el muşcat de maimuță, făcea poante tot mai de cacao. Nici eu nu mă simțeam prea bine, mi se cam muiaseră biscuiții, poziția bipedă devenindu-mi un deziderat constant. Numai Paganel, săracul, ținea steagul sus şi ne tot întreba el cu cine mai bea, că i se părea că noi ne cam alintăm. Oricum, numai noi patru mai rămăsesem pe baricade. Stupidu' votase de trei ori cu Iorga, iar acu dormea cu picioarele în maşina de spălat şi cu nasul într-o scrumelniță.
>
> Bastîrcă, după ce se răstise şi el o dată la papuci, o tăiase spre casă, cîntînd cît îl ținea gura Balada Canadianei, ca de obicei. (…)
>
> Capalb îşi pierduse şi el maul, l-am descoperit dimineață în balcon, soilind în fund pe un scaun pescăresc, cu tărtăcuța sprijinită de marginea balconului. Ziceai că pînă atunci se benoclase după gagici pe stradă şi că doar ațipise puțin, mă înțelegi.
>
> Restul plecaseră de mult" (Lungu, 145-146).

În planul sintagmatic al textului, sinonimia elementelor argotice dezvoltă congruențe semantice şi orientează centrarea pe mesaj, prin transpunerea principiului echivalenței „de pe axa selecției, pe axa combinării" (Jakobson, *apud* Coteanu, 1998: 56). Prin acțiunea funcției poetice, metaforele argotice (*împuşcat în aripă – muşcat de maimuță*; *a vota cu Iorga – a se răsti la papuci*) devin mărci implicite ale viziunii asupra „realității" textuale.

Personajul narator filtrează, prin ironie argotică, detalii semnificative care servesc caracterizării celorlalte personaje. Printr-o suită alertă de instantanee, el construieşte cinetica unui chef de pomină, acumularea de imagini servind intensificării hiperbolicului narativ. Scena e memorabilă, amintind de arta narativă a lui Creangă, dar nu de luxurianța lingvistică a narațiunii humuleşteanului, ci de spiritul epopeic al *Amintirilor din copilărie*, evocate, de altfel, intertextual, în nuvela *Băieți de gaşcă*, printr-un calambur original: „*Amintiri din copulărie*".

Văru', un haidamac greu de cap, cu pumnul greu şi cu inima ca pîinea caldă, e acum „împuşcat în aripă”, ca o pasăre în agonie. Fasolă cel cu limba ascuțită, dar fără talente de mare băutor, cade în turbarea logoreică a incoerenței, după ce a fost „muşcat de maimuță”. Franzelă, personajul-narator, tremură din încheieturile „biscuiților”, Stupidu' este răpus de alcool şi de somn, într-o poziție plină de haz, un altul, Bastîrcă, a plecat cîntînd cît îl ținea gura, iar Capalb a înghețat în somn, pe balcon, surprins, parcă, în plin elan voyeurist. Numai „săracul” Paganel, băutor de mare clasă, priveşte nedumerit la peisajul dezolant al celor căzuți, suspectîndu-i, interogativ, de alinturi bahice.

În planul de adîncime al textului, convergențele şi contrastele reflectă, în imaginarul textului, prelungirea continuității dintre valențele stilistice ale argoului și potențialul expresiv al exprimării familiare. Imaginile agresivității, concretizate prin metafore argotice („Văru' era *puternic împuşcat în aripă*”, „Fasolă era şi el *muşcat de maimuță*”) sînt înglobate în imaginarul proteismului revoluționar, impus prin limbaj familiar („Paganel, săracul, *ținea steagul sus*”; „numai noi patru *rămăsesem pe baricade*”). Comicul burlesc se instaurează astfel în narațiune, în lumea lui 'a fi', iar metaforicul argotic reprezintă pilonul de susținere al mecanismelor de realizare a expresivității literare.

Din perspectiva raportului narator – personaje, individualitatea expresivă a narațiunii se regăseşte fie în portretizările personajelor, fie în organizarea sintactică a relațiilor dintre planul naratorului şi planul personajelor.

În nuvelă, caracterizările personajelor sînt realizate prin porecle (mărci stilistice explicite, cu rol caracterologic) şi prin trăsături fizice sau comportamentale definitorii care sînt reluate, sumar, în planul sintactic al naratorului, ori de cîte ori un personaj este pus în situația de a (se) comunica. Tuşele portretizării tind însă spre deformarea hiperbolică, după cum se observă din portretul făcut personajului Paganel:

> „Paganel era responsabilul cu droşpăiala – ducea la băutură de nu-ți venea a crede, ziceai că l-a alăptat măică-sa cu cinzeaca. La el, sticla de vodcă Stolicinaia era de deschidere, berea nici nu intra în categoria băuturilor alcoolice, iar cu vin se spurca doar cînd n-avea încotro” (Lungu, 2005: 127-128).

> „Da’ cel mai periculos în domeniul lichidelor nu era Bastîrcă, ci Paganel – ăsta, să mă bată Moş Crăciun de mint, avea pîlnie în loc de gît. Pe bune! Era prevăzut din fabricație de un canal colector de lichide de performanță mondială, că lichidul nici n-atingea papilele gustative, intra direct în stomac, dacă nu cumva direct în sînge. În plus, mai avea nişte antenuțe olfactive, ca nişte bastonaşe incolore, un fel de radar nazal, cu care depista şi cea mai infimă cantitate de alcool pe o rază de cinci sute de metri; (…)” (Lungu, 2005: 137).

Deşi acest tip de portretizare, cu inserții persuasive („nu-ți venea a crede”, „pe bune!”), specifice actului narării, nu este, în esență, original – modelul regăsindu-se, de pildă, la Rabelais, la Creangă, la San Antonio etc. –, originalitatea expresivă ține de efectele umoristice generate prin inventivitate sintagmatică. În jurul unui nucleu, „*responsabilul cu droşpăiala*”, „avea *pîlnie în loc de gît*”, sînt grupate mai multe enunțuri ale căror conotații hiperbolice sau metaforice tind să dezvolte aceleaşi semnificații, impunîndu-se, prin redundanță semantică, comicul de limbaj, nu de caracter. Imaginea eroului „*alăptat cu cinzeaca*” aminteşte de Setilă, dihania de om înzestrată cu darul suptului, şi devine element central al caracterizării, fiind reluată, în planul naratorului, prin tehnica contrapunctului. Acest mecanism subliniază că mărcile narațiunii au dublu rol, de identificare şi de caracterizare: „Ce, pana mea, caută popîndăii ăştia la tine?, îl întreba Paganel, *cu glanda suduind după o cinzeacă*, defilînd în fața scării” (Lungu, 2005: 130).

O altă modalitate de realizare a portretizării este focalizarea pe comentariul caracterologic făcut de un personaj cu referire la un alt personaj şi transformarea afirmației respective în trăsătură definitorie a personajului pus în lumină, prin reluarea imaginii de

către narator. Un exemplu în acest sens este portretizarea personajului Bastîrcă (sublinierile ne aparțin):

> „«Ian uite cine spune de arătat fasolea, băi, *buze decapotabile*!», se înțeapă Fasolă. E adevărat, Bastîrcă *avea nişte buze late de două degete*, de-ți venea tot timpul să-l pui la umflat baloane pentru 23 August” (Lungu, 2005: 127).

> „Bă Bastîrcă, tu nici n-ar trebui să ai dreptul să pui buzele pe sticlă, bă! Cu *desfundătorul tău de chiuvete*, tu o seci dintr-o sorbire”, îl lua la başcă Fasolă, *crăcănîndu-şi buzele în chip de ilustrație*. Pe Bastîrcă îl durea la tenişi, *suda țigară de la țigară*, cu *trompa* îndreptată mereu către gura de aerisire. Avea un sictir în glandă, de nu-i adevărat. Cînd totuşi era încolțit cu băşcălia, se zborşea, cu *fățăul lui de țînțar lobotomizat*, fără nici o legătură cu ce s-a zis înainte” (Lungu, 2005: 136-137).

În raport cu elementele definitorii („buze decapotabile”, „suda țigară de la țigară”), celelalte elemente constitutive ale portretizării devin adiacente şi accentuează, prin cumul, intensitatea expresivă a mărcilor de caracterizare. Portretul adolescentului țigănos şi buzat, cu „fățău de țînțar lobotomizat”, care fumează întruna, este susținut în întregul text prin notații dinamice, care pun în prim-plan una din trăsăturile distinctive ale personajului: „Eu nu i-aş trage-o nici de frică!”, zice Bastîrcă, *lipit de țigară*, luînd lucrurile în serios” (Lungu, 2005: 130); „Probabil că nu!”, răspundea Bastîrcă dintr-o bucată, *sugînd din țigară ca disperatul*, fără să schițeze un zîmbet” (Lungu, 2005: 134); „Noi eram în comă de rîs numai cînd îl vedeam pe Bastîrcă cu *buzanele cît nişte langoşi* spunînd asemenea măscări” (Lungu, 2005: 140).

Aceste comentarii, incluse în planul sintactic al naratorului, conferă secvențialitate portretizării şi impun ironia ca trăsătură stilistică dominantă în caracterizarea personajelor. Sublinierile caricaturale ale unor trăsături fizice sînt scoase în evidență prin sufixarea augmentativă a unui elementului nominal însoțit de determinanți metaforici („fățăul lui de țînțar lobotomizat”) sau analogici („buzanele cît nişte langoşi”). Alteori, componenta

ironică a portretizării este folosită ca element de bază, pentru a amplifica, prin antiteză, contrastele dintre înfăţişările unor personaje. De pildă, portretul Oliviei (poreclită sugestiv Palmolive) este construit, în cheie ironică, pe antonimia dintre valorile stilistice apreciative ale sufixelor diminutivale şi conotaţiile sarcastice ale unor termeni şi sintagme familiar-argotice:

> „O singură dată a băgat şi el prohibiţie pe garsonică, aşa, ca la pescuit. Perioada cît a fost cuplat cu una de-i ziceam noi Palmolive. O gagicuţă fîşneaţă şi aranjată cu tot felul de smacuri, creme şi ciclazuri din afară, mai ales din Polonia şi Germania, frumuşică de-ţi cădeau ochii în gură, cu un hoit adevă (…). O surpriză pentru noi, care ne aşteptam ca Văru' să iasă cu vreo naşpetă de să-ţi borăşti maţele, vreo nespălată cu părul făcut permanent, care se dă în vînt după muzică populară, proastă sub nivelul mării" (Lungu, 2005: 132).

Antonimia *frumos – urît* reprezintă elementul central al portretizării, însă marcările stilistice se dezvoltă, ca într-un basorelief (Vianu, 1968: 198-202), atît la nivel lexical, cît şi la nivel sintactic. În plan lexical, opoziţia dintre diminutivele substantivale însoţite de epitete ale cochetăriei („*gagicuţă* fîşneaţă şi aranjată") şi participiul substantivizat, însoţit de determinanţi nominali, ai caracterizării convenţionale („*vreo nespălată* cu părul făcut permanent") este intensificată prin utilizarea elementelor lexicale argotice, al căror potenţial ironic este dublat de nuanţa implicării afective, arătîndu-se fie admiraţia faţă de presupusa frumuseţe fizică a personajului feminim („cu *un hoit adevă*"), fie dezgustul faţă de urîţenia fizică şi de capacităţile intelectuale extrem de reduse ale tipului feminin apreciat de unul dintre băieţii de gaşcă („vreo *naşpetă* (…) proastă sub nivelul mării"). La nivel sintactic, contrastul semantic dintre regenţi capătă grad maxim de individualizare prin semantica hiperbolică a subordonatelor consecutive cu semnificaţie de superlativ absolut („frumuşică *de-ţi cădeau ochii în gură*" – „vreo naşpetă *de să-ţi borăşti maţele*"). Prin acest procedeu simetria opozitivă

din planul de adîncime este transpusă şi în planul de suprafață al enunțului, iar consecința stilistică a acestei organizări lexico-sintactice este realizarea unui portret emblematic.

Mărcile metanarative. În proza lui Dan Lungu, contiguitatea dintre verosimilul ficțional şi realitatea exterioară textului se materializează într-un sistem de mărci „care îi indică receptorului regulile conform cărora textul îşi construieşte codul şi îşi manifestă lumile" (Neț, 1989: 105). În nuvela *Băieți de gaşcă* mărcile metanarative stau în legătură cu tipurile de atmosferă create de autor. În acest sens, Mariana Neț (1998: 139 ş.u.), analizînd dialectica raporturilor dintre ironie şi atmosferă, dezbate existența a două tipuri de atmosferă: *atmosfera „referențială"*, „care caracterizează lumea construită în text" şi *atmosfera „de limbaj"*, „de jocuri de limbaj care distrag atenția receptorului de la planul referențial, îndreptînd-o spre forma expresiei". Existența acestor două tipuri de atmosferă în proza lui Dan Lungu poate fi demonstrată prin cîteva argumente care țin cont de specificul structural şi expresiv al textului.

La o lectură atentă se observă că atmosfera „referențială" este, în esență, compusă din două varietăți, una de tip intern (intimitatea) şi alta de tip extern (socialul). Primul tip de 'referent', atmosfera din gaşca de prieteni, reprezintă o proiecție a libertății de gîndire, de acțiune şi de limbaj, fiind dezvoltată în manieră epopeică, prin povestirea unor întîmplări memorabile, tocmai pentru a accentua lipsa de constrîngeri a relațiilor dintre 'băieții de gaşcă'. Cel de-al doilea tip de 'referent', de fundal, reprezintă o reflectare textuală a „epocii de aur", fiind prezentat, din perspectiva naratorului adolescent, ca tipar existențial al constrîngerilor, suspiciunilor şi fricii.

Fiecare dintre aceste atmosfere referențiale este relaționată, în plan lingvistic, cu un al treilea tip de atmosferă, atmosfera de „limbaj", astfel încît lectorul capătă conştiința corespondențelor pe care autorul, ca arhitect al construcției textuale, le stabileşte, între 'referent' şi 'limbaj'.

Intimitatea. Exaltarea afectivă şi rememorarea intimităţii de grup sînt elementele constitutive ale atmosferei specifice găştii liceenilor din *Botoshima* (contaminare a numelor proprii Botoşani şi Hiroshima, marcă stilistică metanarativă, care stă în legătură cu biografia scriitorului şi prin care se caracterizează, ironic, un cadru social al provincialismului şi neîmplinirii umane). Mărcile definitorii ale acestui tip de atmosferă sînt grupate în jurul unei inovaţii lingvistice cu o vie coloratură argotică, formată prin deviere ludico-umoristică de la regulile de pronunţare corectă: „*dixtracţie*”. Universul „dixtracţiei” este conturat prin inserţii metanarative, infuzate cu termeni familiari şi argotici: „Că asta ne era dixtracţia, *panaramă şi macheală*, iar din cînd în cînd, cîte un bairam” (Lungu, 2005: 127); „n-aveam în sfeclă decît dixtracţia, adică *macheală, gagicăreală şi muzici*. Nici haleală nu ne trebuia” (Lungu, 2005: 142); „Faină gaşcă am avut în liceu! *Dixtracţie şi gagicăreală*, numai asta ne bîzîia în bambiluşcă” (Lungu, 2005: 142).

Prin determinările apozitive, substantivul *dixtracţie* devine elementul exponenţial al reflectării conştiinţei adolescentine. Corolarul determinanţilor nominali apozitivi, *panaramă, macheală, gagicăreală, muzici* devin mărci de identificare ale atitudinii boeme cu care se identifică personajul narator şi anturajul său.

Rememorarea intimităţii este pusă sub semnul unui lirism frust, descriptiv, iar tonalitatea confesivă a discursului metanarativ – actualizat prin contrastul dintre consideraţiile conştiinţei mature, incluse în semantica prezentului („acu' îmi dau seama”) şi evenimenţialul revolut al adolescenţei, cuprins în semantica trecutului („era”, „crea”) – este determinată de afectivitate:

> „Viaţă şi acordeoane, băi frate! Naşpa era doar că trebuia să vorbim pe şoptite, să n-audă mişcări boşorogii… da' acu îmi dau seama că asta era o chestie mişto, crea un soi de intimitate, că au un farmec aparte băşcălia făcută pe şoptite, votcuţa băută direct din sticlă, sub privirea de cîntaragii versaţi a celorlalţi, gata să-ţi rupă fîşul dacă i-ai fentat c-o înghiţitură” (Lungu, 2005: 136).

Socialul. Existența unei lumi a libertății în intimitate, aflată în opoziție cu manifestările sociale ale totalitarismului este exprimată antitetic în nuvelă: „Şi tot aşa întindeam mațul, ba unul, ba altul, şi *ne simțeam al naibii de bine, ne durea la bască de şcoală, de mizerie, de cozi, de frig, de foame şi de toate bla-bla-urile* (…)" (Lungu, 2005: 139).

Atmosfera „referențială", a ideologicului restrictiv, este modalizată prin atmosfera eliberatoare, de „limbaj", comentariul metanarativ fiind organizat, din perspectiva conştiinței adolescentine, prin virulența expresivă a semnelor argotice:

> „La multe faze am fi putut *s-o îmbulinăm* mai mult sau mai puțin, dar *bulangiii ăia de la Secu'* erau probabil mulțumiți *să fim cheauni* de băutură, *să facem miştouri la greu* şi să nu ne f... grija de *alte nasoleli*, niscaiva manifeste, proteste şi alte chestii" (Lungu, 2005: 142).

Epilogul marchează închiderea liniilor de semnificație ale intimității, odată cu maturizarea personajelor şi cu pătrunderea lor în social. O altă realitate, a izolării, a lipsei de comunicare şi a ruperii de adolescență înlocuieşte armonia spiritului de grup şi a intimității spațiilor restrînse. Personajul-narator percepe ironic ruperea de adolescență şi substituirea temporalității epopeice cu temporalitatea istorică, cea de după „aglomerația din decembrie":

> „După liceu, gaşca s-a spart. S-a cărăbănit care încotro. (…). Văru' a dat-o pe box profesionist şi cred că s-a umplut de parai. (…) Fasolă s-a privatizat şi el oleacă, da' mai mult trage mîța de coadă. (…) Paganel a făcut facultate, Meca, şi a ars gazul v'o doi ani ca inginer (…) Bastîrcă s-a apucat de cîntat la trompetă pe la nunți. (…). Capalb aducea maşini din Germania şi a dat colțul într-un accident. Stupidu' s-a băgat funcționar la vamă şi nu mă mai cunoaşte" (Lungu, 2005: 166).

Anacolutul din finalul nuvelei marchează refuzul personajului-narator de a se înscrie în temporalitatea istorică, rămînînd în temporalitatea retrospectivă, de tip afectiv-confesiv: „Eu… Despre

mine ce pot să zic? Chiar dacă uneori spun c-am fost un bou, c-aş fi putut să-nvăţ, că minte am avut cel puţin cît alcoolista mea de dirigintă, nu-mi pare rău… Ptiu, dar asta cred că ştiţi deja” (Lungu, 2005: 166).

Moşmandele unui „rechin versat”. Mihai Avasilcăi

Mihai Avasilcăi, zis şi „Fanfan”, este o figură memorabilă. A terminat patru clase, dar se laudă mereu cu „universităţile” pe care le-a făcut timp de 18 ani, pe la Iaşi, Poarta Albă, Gherla, Jilava sau prin alte locuri de pierzanie. Vorbeşte colorat, recită mult, cu ochii luminaţi de poezie, habar n-are ce-i teoria literară, dar spune, cu mîna pe inimă, că puşcăria l-a făcut scriitor. Cu toate acestea, greu s-ar găsi un critic care să spună că textele lui pot fi considerate literare, în adevăratul sens al cuvîntului. Venit din cealaltă parte a lumii, aflată dincolo de lege, Fanfan a prelungit în scrierile sale imaginea vie a şmecherului fîşneţ care se descurcă în orice situaţie.

Bucăţile de proză ale acestui „Papillon” ieşean, cum îi place să fie alintat, pot fi, mai degrabă, apropiate de genul de reportaje literaturizate, delimitate de spaţiul complex al ficţiunii prin exploatarea resurselor expresive ale limbii, dar fără a avea anvergura estetică a imaginarului literar. De altfel, prin situarea în continuitatea literaturii, reportajul românesc a cunoscut virtuozitatea expresivă prin Brunea Fox sau Geo Bogza.

Identitatea stilistică a reportajului cu valenţe literare este determinată de particularizarea relaţiei limbă – realitate, în sensul unei „ficţionalizări” a realităţii prin limbă. Mai concret, libertăţile limbii sînt folosite pentru a construi o viziune proprie asupra lumii extralingvistice. Nu este greu de observat că, din prisma autorului textului, perspectiva conotativă asupra obiectului comunicării este rezultatul intenţiei reflexive a limbajului (Vianu, 1964: 32-35), care se poate manifesta, de altfel, nu numai în scriere, ci şi în vorbire. Pentru cititor, descrierea lumii din acest unghi impresionist – păstrăm semantica picturală a termenului –

poate da iluzia literarității, însă mecanismele ficționale nu sînt activate, iar universul textual nu este unul transfigurat artistic, ci doar interpretat prin limbaj. Diversitatea ansamblului de mijloace figurate şi lexical-formative prin care se materializează, în vorbire, semantica argotică favorizează şi lărgeşte valențele stilistice ale acestui tip de publicistică, încît s-ar putea aprecia că un text de această natură ar putea primi atributul de „literar”.

Cu această înțelegere, textele lui Mihai Avasilcăi, grupate în volumele *Fanfan, rechinul puşcăriilor* (1994) şi *Borfaşii secolului XX* (1997) pot fi aşezate în proximitatea literaturii, fără a se identifica însă cu literatura. Competența lingvistică remarcabilă a autorului şi darul de a prezenta ironic amarul decăderii umane contribuie din plin la supralicitarea valorii literare a acestor scrieri numite, pompos, „memorial al foamei, umilinței şi durerii” sau „nuvele cu tentă autobiografică”.

Metafora argotică, între încifrare şi descifrare. Fără a contesta originea autobiografică a acestor scrieri, se poate aprecia că ele au o valoare estetică redusă, însă valoarea lor lingvistică este inestimabilă, deoarece scot la iveală viziunea din interior asupra unei lumi închise, cu limbaj încifrat şi ierarhii sălbatice, bazate pe forța pumnului.

Manifestările deviante, stigmatizate în societate devin elemente constitutive ale comportamentului uman în penitenciar. Între zidurile închisorii, infractorul recidivist nu mai este o persoană stigmatizată social, ci un *rechin versat*, bine adaptat la supraviețuirea într-un mediu ostracizant şi agresiv, care reprimă unul din cele mai importante aspecte ale condiției umane, libertatea. În viziunea lui Mihai Avasilcăi, dezumanizarea se întruchipează într-un bestiar al devianței:

> „Texasul era secția cu cele mai înrăite reptile, cu recidiviştii cei mai turbați şi periculoşi. Acolo era adunată toată gama de cobre veninoase, cei mai ciumegi, îmbîrligători şi periculoşi deținuți din toată țara. Chiar şi pentru nişte caraşi destul de ruginiți din celelalte barăci era periculos de a face

> vreo combinaţie cu o reptilă de pe Texas, fiindcă acolo se ştiu cele mai versate metode de a te face să pui botu' la mistreţuri rele, şi cele mai perfecţionate şi perfide metode de a te fraieri" (Avasilcăi, 1994: 105).

Dominate de metaforicul argotic, răutatea, egoismul, agresivitatea, ipocrizia şi promiscuitatea umană sînt considerate atitudini şi comportamente viabile, acceptate în mediul concentraţionar, fiind motivate de nevoia de a supravieţui. Individualitatea şi diversitatea umană, specifice lumii libere îşi pierd relevanţa în incinta puşcăriei. Odată căzuţi *la pripon* sau retrogradaţi în *puşchime*, oamenii se împart în doar două categorii: fraierii (*husenimea, primarii, cocliţii, martalogii, bulangiii*) şi şmecherii (*reptilele, farfuriile zburătoare, hienele, şacalii* sau *dulăii*). Primii sînt *răsuciţi în vrej*, ceilalţi *au bengă*, dau dovadă de *mare versament* şi se ţin de tot soiul de *mescambe, moşmande, trotiluri, mistreţuri* şi alte *jucării*, adică isprăvi prin care vor să arate că pot învîrti lumea pe degete. Adept al devizei „nici o marcă, nici un leu. Singurul dolar sînt eu", nici un rechin nu stă prea mult în libertate, pentru că „aerul e prea tare" iar munca cinstită „e animal sălbatic", aşa că i se face dor de viaţa de la *pandaimos*.

Gardienii sadici şi perfizi, *troacele* sau *lesturile*, cum li se mai spune, împrumută şi ei, prin porecle sugestive, cum ar fi *Cap de Porc*, *Rinocerul*, trăsăturile definitorii ale acestei „jungle" umane. Portretizările unora dintre *gabori* sînt relevante pentru a sugera puterea de expresie a metaforei animaliere în argou: „stăteam cît mai drept, dar fiara era ageră, şi ochii lui de peşte opărit vedeau ceea ce alţii nu puteau să observe" (Avasilcăi, 1994: 15); „aveam o bîzdîganie de plutonier numită Zorici, o creatură primitivă deosebit de sadică." (Avasilcăi, 1994: 55); „Cînd a venit apelul am băgat de seamă că era de tură Negreanu, un plutonier gras, dar ager în mişcări, pe care noi, hoţii, îl porecleam Ursul Polar" (Avasilcăi, 1994: 67).

Din cînd în cînd, în acest univers mizer şi animalic, visul evadării în utopia libertăţii şi demnităţii umane se frînge sub urletele gardianului care anunţă o nouă zi de carceră, umilinţă şi răutate:

> „În acea noapte am visat că îmi crescuse şi mie păr de iepure pe picioare, că am dat cu sasul şi am ajuns în America, unde m-am făcut baştan capitalist, cu caraimanul plin de parai.
>
> Însă, dimineaţa, m-am trezit în urletele troacei de pe secţie, iar în locul cerului din California am văzut un cer mohorît, ce era tăiat în bucăţele mici de gratiile groase ale ferestrei" (Avasilcăi, 1994: 65).

Cel mai bun text al seriei, *Zgambirache*, capătă atribute literare, prin virtuozitatea cu care autorul mînuieşte metafora argotică, pentru a explica cum se încinge barbutul cu zaruri măsluite, pe *hamos* ('mîncare'), *trabalii* ('ţigări') şi *acarete* ('haine'):

> „Nu m-a fascinat mulţimea armăsarilor măsluiţi pentru că am mai cunoscut o mulţime de ştocari în facultatea de drept de la Oxford. Aşa că am luat un cal[24] la întîmplare şi l-am întors cu burta-n sus ca să-i văd potcoava (punctajul). La copită, calul avea hoţul între ziduri[25] şi cînd l-am întors să-i văd şi coama, am bunghit o cale ferată[26]. Pe părţile laterale am văzut doi ochi albaştri[27] şi steaua ciobanului[28], deci numai una dintre părţi era cinstită, cum trebuie să corespundă la un cal, şi anume: pe o faţă a zgambirului[29] era fereastra casei[30], iar pe cealaltă limba de şarpe[31]" (Avasilcăi, 1994: 173).

Remarcabile prin universul pe care îl încifrează, metaforele care denumesc punctajul zarului aduc în atenţie caracterul concret

---

[24] zar
[25] cinci
[26] şase
[27] doi
[28] patru
[29] zar
[30] patru
[31] trei

al semnificării în argou. Numărul punctelor de pe fețele zarurilor dezvăluie direcția de semnificare a transfigurării metaforice, dinspre un domeniu-sursă (punctaj) spre diverse domenii-țintă (penitenciarul: *hoțul între ziduri*; transportul: *cale ferată*; universul casnic: *fereastra casei*; înfățişarea: *doi ochi albaştri*; astrele: *steaua ciobanului* şi lumea animalelor: *limbă de şarpe*). În toate aceste analogii metaforice, categorizarea este guvernată de forma obiectului perceput (germ. *Gestalt*[32]).

Calul sau *zgambirul* devin expresii lingvistice ale felului în care se folosesc zarurile. Convergența semantică cu alte fapte de limbă – *întors cu burta-n sus*, *calul* îşi dezvăluie *potcoavele* – permite construirea unui tablou al cărui ermetism semantic, odată descrifrat, atrage atenția prin ingeniozitatea denumirilor.

Oralitate şi ingeniozitate. Cel de-al doilea volum, *Borfaşii secolului XX* (1997), nu se ridică la valoarea expresivă a celui dintîi, dar este împînzit cu *vorbe de duh* [„am o foame de nu am unde dormi la noapte!” (p. 98)], *comentarii ironice*, izvorîte din experiența pauperității [„Aşa e la săraci, dacă nu te saturi cu mîncarea naşpa şi puțină, cauți să te saturi cu soileala. Dacă prinzi trei patru kile de somn pe zi, te simți un pescar mulțumit şi sătul, mărindu-ți gradul de nesimțire” (p. 162)] şi multe *rime vesele* sau *vulgare* [„din cucoş nu faci găină/ Nici din curvă gospodină” (p. 159); „Minte multă nu se cere/ Să fii prost, să ai

---

[32] „Noțiunea de «întreg perceput» se apropie de noțiunea de **gestalt**, aşa cum a fost ea propusă de psihologii gestaltişti, astfel încît s-ar dovedi utilă o prezentare a ideilor acestora. Cea mai importantă ipoteză a lor este că percepția gestalt-ului îşi are originea în «legile gestaltice ale organizării perceptuale» sau «principii gestaltice», a căror existență este demonstrată cu ajutorul desenelor liniare şi a configurațiilor de puncte. Cele mai importante dintre aceste principii sînt: «principiul proximității»: elementele individuale cu distanțe mici între ele vor fi percepute ca fiind întrucîtva legate între ele; «principiul similarității»: elementele individuale asemănătoare tind să fie percepute ca un segment comun; «principiul apropierii»: organizarea perceptuală tinde să se fixeze în forme stabile; «principiul continuității»: elementele vor fi percepute ca întreguri chiar dacă ele prezintă unele discontinuități” (Ungerer & Schmid, 1997: 33).

putere” (p. 168); „norocul şi strîmba ta, stă aici în raşpa mea” (p. 186); „Hai acasă puişor/ Că te-aşteaptă doi cu parul/ Să-ți îndrepte maxilarul” (p. 188); „Vrăjesc radical de vrei/ Eu m-am haladit în viață/ şi traduc multe femei/ Dacă e simandicoasă/ Anumit strîmbă din nas/ Atunci o invit acasă/ Şi-i ofer crema Caras” (p. 188)], adică mecanisme de semnificare prin care prind contur lirismul frust şi ingeniozitatea de mahala.

Unul din pasajele interesante ale acestor relatări autobiografice surprinde esența stilistică a procesului de argotizare, prin valorificarea calamburului ca element de reliefare expresivă a omofoniei:

> „Ginind că fotbalul îi place la nebunie, i-am băgat un şto de la mondialele de acum opt ani, cînd şmecheraşii cu prisosință în dobitoc vrăjeau ca şi cum ar fi cardit unui chelner: «Arde-mă cu o friptură bine Rummenige şi un vin Rossi!», iar chelnerul haladit răspundea: «Bine, de acord, imediscaca, dar mai întîi Platini!», la care unul din roată spunea: «Du-te, băi, de-a dura, după ce eu, Gentile cu tine, tu Tigana cu mandela?, că-ți trag o smetie în Falcao de te fac Zooph şi treci Pasarella-n lung şi-n Lato!» (Avasilcăi, 1997: 205).

Ca element central al constituirii semnificației textelor, argoul folosit de Fanfan se remarcă prin autenticitate şi *caracter oral*. Încifrarea metaforică ilustrează că argoul răufăcătorilor este expresia lingvistică a unui mod de viață blamat, pe care indivizii pedepsiți cu privarea de libertate şi-l asumă şi de care se servesc cu naturalețe, pentru a comunica fără să fie înțeleşi de neinițiați. Cu toate acestea, specializarea noțională a argoului, căreia îi corespunde un imaginar lingvistic al concretului, dezumanizării şi vulgarității nu poate genera complexe semnificații literare. Tocmai de aceea, scrierile lui Mihai Avasilcăi rămîn, în mare parte, probe ale performanțelor lingvistice pe care le poate atinge o persoană sau un grup în folosirea unui „cod restrîns” (Bernstein, 1972: 164), fără a avea virtutea de a sublima textual principiile estetice ale transfigurării artistice.

Observații finale

Cercetarea argoului din perspectivă stilistică este o temă amplă şi interesantă, nu numai din perspectivă teoretică, ci şi analitică. În cercetarea filologică europeană şi americană, preocupările pentru stabilirea identității lingvistice şi a valențelor stilistice ale argoului s-au manifestat încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Într-unul din primele studii ştiințifice privind argoul tinerilor, Willard Gore de la Universitatea din Michigan (1896: 197) observa că, în viziunea studenților chestionați, argoul reprezenta „un protest imediat împotriva convenționalismului”, „o reacție mai mult sau mai puțin conştientă împotriva autorității” sau „o încercare de a scăpa de rutina şi de obişnuințele de vorbire”. De atunci şi pînă în prezent, percepția vorbitorilor asupra întrebuințării argoului în procesul de comunicare a rămas aproape neschimbată, întrucît elevii şi studenții care au acceptat să răspundă unor chestionare au considerat că argoul este incompatibil cu regulile conversației formale.

Pornind de la convingerea că limba este, pentru vorbitor, o manifestare dinamic-contextuală, cu grade variabile de adecvare funcțional-expresivă, a unor reguli însuşite şi întrebuințate în conformitate cu libertățile şi limitele determinate de tradiția comunității din care fac parte protagoniştii actului de comunicare, am adoptat ipoteza că argoul este o normă. Demersul de validare a acestei ipoteze, inspirată de unele din considerațiile lui Eugen Coşeriu cu privire la tricotomia sistem-normă-vorbire, se sprijină pe două principii: variabilitatea şi specializarea. Presupunînd că, în esență, identitatea unei norme este strîns legată de dinamica lingvistică din cadrul unei comunități date, adică de ceea ce Coşeriu (2004: 70) numeşte „realizare normală”, se observă că anumite constante în exprimare reflectă constituirea de modele lingvistice prin solidaritatea dintre libertățile de care dispune

orice sistem lingvistic şi factorii (istorici, geografici, sociali, culturali etc.) care limitează sau împiedică realizarea concomitentă a tuturor libertăţilor permise de sistem.

Dacă se acceptă că folosirea argoului în comunicare este reglată de acţiunea unei norme, mai precis de manifestarea unor constante de uz, atît la nivelul grupului cît şi la nivelul individual al vorbitorului, se poate aprecia că identitatea acestui tip de realizare se dezvoltă mai ales sub aspect semantic, fără a exclude particularităţile de natură fonetică sau cele de ordin morfosintactic, generate de randamentul funcţional al diverselor asocieri sintagmatice.

Din acest punct de vedere, revizuirea critică a unora din cele mai importante ipoteze referitoare la identitatea argoului a avut rolul de a separa elementele pertinente şi valoroase de consideraţiile conjuncturale şi simplificările metodologice ocazionale, cu scopul de a integra într-o concepţie relativ unitară diversele opinii ştiinţifice reprezentative pentru evoluţia ideilor referitoare la identitatea lingvistică şi la potenţialul expresiv al faptelor de limbă argotice.

Întrucît una din cele mai importante probleme ridicate de cercetătorii interesaţi de studierea argourilor are în vedere expresivitatea argotică sau, mai precis, valorile stilistice ale întrebuinţării argoului în comunicare, elementul central al lucrării este reprezentat de analiza unor realizări expresive atît în comunicarea orală cît şi în limba scrisă.

Fără să fi avut intenţia de a realiza descrieri exhaustive, am considerat oportună prezentarea unor modele flexibile de analiză în care valorile expresive ale argoului să nu fie supuse unor distincţii rigide şi lipsite de relevanţă din perspectiva uzului lingvistic. Modalitatea de sistematizare a capitolelor îşi are originea în tendinţa de a utiliza o metodologie de tip contextual (analiza conversaţiei, analiza pe niveluri, analiza distribuţională, analiza componenţială, instrumente metodologice preluate din psiholingvistică etc.) care să pună în evidenţă valorile stilistice

ale convergențelor şi divergențelor existente în exprimarea orală şi în cea scrisă.

Trebuie precizat că o serie de probleme legate de utilizarea argoului în interacțiunea verbală au rămas doar enunțate (potențialul expresiv al unor inovații ortografice apărute în comunicarea scrisă prin intermediul internetului, valorile stilistice ale argotismelor în muzica contemporană, în arta grafitti etc.), în vreme ce alte aspecte nu făcut obiectul cercetării de față (traducerile). Întrebuințarea argoului în mijloace de informare în masă este o altă temă care fost numai parțial problematizată. Pătrunderea argoului în presă este un proces care se află în atenția mai multor specialişti. Ar trebui amintite, în acest sens, recentele monitorizări – solicitate de Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) – privind întrebuințarea corectă a limbii române în discursul public, unele lucrări de lexicologie (Stoichițoiu-Ichim, 2001, 2006) şi de stilistică (Zafiu, 2001). De altfel, această temă de cercetare ar putea constitui obiectul unei cercetări monografice, pentru a observa în ce măsură presa românească a contribuit şi contribuie la răspîndirea argotismelor, favorizînd, astfel, dezvoltarea stratului argotic comun. De exemplu, în literatura de specialitate americană există studii care au arătat că presa a contribuit hotărîtor la punerea în circulație a unor creații argotice încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, adică în jur de 1880, poate chiar mai devreme (Lumiansky, 1950). Pe terenul limbii române este edificator faptul că primul glosar amplu de termeni argotici (Scântee, 1906) este publicat într-un cotidian (*Dimineața*).

Literatura, filmul şi muzica sînt domenii culturale care au asimilat elementul argotic şi care, pentru o judecare adecvată a fenomenului, merită a fi cercetate îndeaproape. Admițînd că acestea sînt realizări fireşti care pun în lumină libertatea de expresie, ne putem totuşi întreba ce factori contribuie la întrebuințarea argoului în discursul parlamentar, aspect semnalat de cercetători (Zafiu, 2007: 191), dar care aşteaptă încă o

descriere pe măsura complexităţii sale. Educaţia fragilă şi/sau lipsa de cultură a unor oameni politici converg în dezvoltarea unui discurs precar, infuzat, în unele situaţii, cu elemente de limbaj suburban, introduse în comunicare cu intenţia de dezvolta note ironice sau parodice, dar care nu fac decît să pună în evidenţă slăbiciunile de gîndire şi de limbaj ale actanţilor. Cuvinte, sintagme şi formulări precum *abureală*[1], *mînărie*[2], *ministrul-trombonist*[3], *caterincă şi mult fum*[4], *am oprit o grămadă de şmenuri*[5], pentru a aminti doar o parte infimă a volumului de fapte de limbă colocviale şi argotice care apar în declaraţiile politice ale unor parlamentari, ilustrează întrebuinţarea neadecvată a unor fapte de limbă incompatibile, am spune, cu un model de discurs parlamentar, motiv pentru care merită studiate şi, pe cît posibil, evitate în exprimare.

În altă ordine de idei, cercetarea de faţă nu se înscrie în seria de studii care au ca obiect de cercetare istoria argoului. De altfel, în plan lexico-sematic, descrierea termenilor argotici din perspectivă diacronică sau contrastivă presupune erudiţie şi grad maxim de competenţă în rezolvarea unor controverse etimologice, în clarificarea impactului unor influenţe străine şi în identificarea unor argumente care să suplinească lipsa documentelor scrise. În aceste condiţii, nu este de mirare că foarte puţini cercetători occidentali (Noll, 1991; Beier, 1995; Green, 1986, 1993) au realizat studii diacronice şi numai pentru argourile cu atestare multiseculară. În lipsa unui dicţionar istoric al argoului românesc şi a documentelor anterioare secolului al XIX-lea care să ateste existenţa argoului românesc, studiile de stilistică diacronică rămîn în stadiul de deziderat.

---

[1] Şedinţa Camerei Deputaţilor, 28 septembrie 2006.
[2] Şedinţa Camerei Deputaţilor, 11 septembrie 2007.
[3] Şedinţa Camerei Deputaţilor, 4 martie 2008.
[4] Şedinţa Camerei Deputaţilor, 7 martie 2006.
[5] Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 noiembrie 2006.

Bibliografie

Agavriloaei, Gh., 1937, „Din argot-ul şcolarilor”, în *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”*, vol. IV, Iaşi, p. 138-150.

Ager, Denis, 1990, *Sociolinguistics & Contemporary French*, Cambridge University Press, New York, Port Chester, Melbourne, Sydney.

Alonso, Amado, 1942, „The Stylistic Interpretation of Literary Texts”, în *Modern Language Notes*, vol. 57, nr. 7 (noiembrie), p. 489-496.

Andersson, Lars Gunnar, Peter Trudgill, 1990, *Bad Language*, Blackwell, Cambridge, Massachusetts.

Armeanu, C., 1937, „Argot ieşean”, în *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”*, vol. IV, Iaşi, p. 131-137.

Astaloş, George, 1997, *Utopii*, Editura Vitruviu, Bucureşti.

Astaloş, George, 2001, *Pe muche de şuriu* (Cînturi de ocnă cu microglosare argotice şi desene de Constantin Piliuță), Editura Tritonic, Bucureşti.

Ayto, John, J. Simpson, 1996, *The Oxford Dictionary of Modern Slang*, Oxford University Press, London.

Baciu, Miorița, 1985, „Metafora argotică”, în *Cercetări de lingvistică*, nr. 1, anul XXX, Editura Academiei, Cluj-Napoca, p. 58-66.

Baciu Got, Miorița, 2006, *Argoul românesc: expresivitate şi abatere de la normă*, Editura Corint, Bucureşti.

Balaban, Ştefan, 1996, *Dicționar de argou englez-român*, Editura Teora, Bucureşti.

Balacciu, Jana, Rodica Chiriacescu, 1978, *Dicționar de lingvişti şi filologi români*, Editura Albatros, Bucureşti.

Bally, Charles, 1951, *Traité de stilistique française*, vol. I, Librairie C. Klincksieck, Paris.

Banfi, E. *et al.*, 1992, *Il linguaggio giovanile degli anni novanta. Regole, invenzioni, gioco*, Laterza, Roma-Bari.

Baronzi, G., 1872, *Limba română şi tradițiunile ei*, Galați.

Bădescu, Irina, 1966, „Zone stilistice în ciclul *Cîntice ţigăneşti* de Miron Radu Paraschivescu”, în *Studii de poetică şi stilistică*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, p. 413-422.

Bălan, I.D., 1964, *Delimitări critice*, Editura pentru Literatură, Bucureşti.

Beier, Lee, 1995, „Anti-language or jargon? Canting in the English Underworld in the Sixteenth and Seventeeth Centuries”, în Peter Burke, Roy Porter (eds.), *Languages and jargons*, Polity Press, London.

Belot, Albert, 1986, „L’Argot et le langage populaire”, în *Nature et signification du discours marginalisant. Actes de la Table Ronde du CRILAUP (Centre de Recherches Ibériques et Latino-Américaines)*, Université de Perpignan, p. 161-179.

Bernstein, B., 1972, „Social Class, Language and Socialization”, în Pier Paolo Giglioli (ed.), *Language and Social Context*, Penguin Books, Harmondsworth, U.K.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, 2001, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Editura Nemira, Bucureşti.

Bonnard, Henri, 1971, Articolul *ARGOT* din *Le Grand Larousse de la langue française*, Larousse, Paris, vol. I.

Braddy, Haldeen, 1955, „Narcotic Argot along the Mexican Border”, *American Speech*, Columbia University Press, vol. 30, nr. 2, p. 84-90.

Burgos, Jean, 1988, *Pentru o poetică a imaginarului*, Editura Univers, Bucureşti.

Burke, Peter, Roy Porter (eds.), 1995, *Languages and Jargons. Contributions to a Social History of Language*, Polity Press, Cambridge, UK.

Calvet, Louis-Jean, 1994, *L’Argot*, Presses Universitaires de France, Paris.

Calvet, Louis-Jean, 1991, „L’argot comme variation diastratique, diatopique et diachronique (autour de Pierre Guiraud)”, în Denise Francois-Geiger, Jean-Pierre Goudaillier (eds.), *Langue Française. Parlures argotiques*, nr. 90, mai, Larousse, Paris, p. 40-53.

Calvet, Louis-Jean, 2003, „L'Argot et la «langue des linguistes». Des origines de l'argotologie aux silences de la linguistique", în *Marges linguistiques. Argots, «français populaires», et langues populaires*, nr 6, noiembrie, www.marges-linguistiques.com.

Caracostea, D., 2000, *Expresivitatea limbii române*, Editura Polirom, Iaşi.

Carter, Ronald, 2004, *Language and Creativity*, Routledge, London.

Călinescu, G., 1966, *Studii şi cercetări de istorie literară*, Editura Tineretului, Bucureşti.

Călinescu, Matei, 2007, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Editura Polirom, Iaşi.

Câmpeanu, Eugen, 1975, *Substantivul. Studiu stilistic*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Cârstean, Svetlana, 2001, „Între imaginaţie şi rigoare (I-II). Interviu cu Dan Lungu", în *Observator cultural*, nr. 99-100.

Chafe, Wallace, Deborah Tannen, 1978, „The Relation between Written and Spoken Language", *Annual Review of Anthropology*, vol. 16, p. 383-407.

Chambers, J.K., 2003, *Sociolinguistic theory*, Second Edition, Blackwell Publishers, London.

Chapman, Robert L., 1987, „Preface", în *New Dictionary of American Slang*, Macmillan, London, p. vii-xv.

Chelaru, Gr., 1937, „Din limbajul mahalalelor", în *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide"*, vol. IV, Iaşi, p. 102-131.

Cioculescu, Şerban, 1942, „Miron Paraschivescu, Cîntice de lume", în *Aspecte lirice contemporane*, Casa Şcoalelor, Bucureşti, p. 270-273.

Ciompec, Georgeta, 1985, *Morfosintaxa adverbului românesc – sincronie şi diacronie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Clark, Thomas L., 1986, „Cheating terms in cards and dice", *American Speech*, Columbia University Press, vol. 61, nr. 1, p. 3-32.

Cohen, Jean, *Le haut langage*, Flammarion, Paris, 1979.

Colin, Jean-Paul, Jean-Pierre Mével, Christian Leclère, 2002, *Dictionnaire de l'argot français et de ses origines*, Larousse, Paris.

Coman, Lupu, 1972, „Observații asupra argoului studențesc”, în *Limbă şi literatură*, nr. 3, p. 349.

Constantinescu, Cătălin, Ioan Constantin Lihaciu, Ana-Maria Ştefan, 2007, *Dicționar de literatură comparată*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi.

Corti, Maria, 1981, *Principiile comunicării literare*, Editura Univers, Bucureşti.

Coseriu, Eugenio, 2001, *L'homme et son langage*. Textes réunis par H. Dupuy-Engelhardt, J.-P. Durafour et F. Rastier, Éditions Peeters, Louvain-Paris-Sterling, Virginia.

Coşeriu, Eugen, 1992-1993, *Prelegeri şi conferințe*, în *Anuar de lingvistică şi istorie literară*, Tomul XXXIII, Editura Academiei, Iaşi.

Coşeriu, Eugeniu, 1994, *Lingvistică din perspectivă spațială şi antropologică*, Editura Ştiința, Chişinău.

Coşeriu, Eugenio, 1995, *Introducere în lingvistică*, Editura Echinox, Cluj.

Coşeriu, Eugeniu, 1996, *Lingvistică integrală.* Interviu cu Eugeniu Coşeriu realizat de Nicolae Saramandu, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti.

Coşeriu, Eugeniu, 1997, *Sincronie, diacronie şi istorie. Problema schimbării lingvistice*, Editura Enciclopedică, Bucureşti.

Coşeriu, Eugeniu, 1999, *Introducere în lingvistică*, ediția a II-a, Editura Echinox, Cluj.

Coşeriu, Eugeniu, 2004, *Teoria limbajului şi lingvistica generală. Cinci studii*, Editura Enciclopedică, Bucureşti.

Cota, V., 1936, *Argotul apaşilor. Dicționarul limbii şmecherilor*, Editura Tiparul Românesc, Bucureşti.

Coteanu, 1973, *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti.

Coteanu, Ion (ed.), 1998, *Crestomație de lingvistică generală*, Editura Fundației „România de Mîine”, Bucureşti.

Coteanu, Ion, I. Dănăilă, 1970, *Introducere în lingvistica şi filologia românească*, Editura Academiei, Bucureşti.

Crețа, Zorela, 1967, „Sufixele peiorative”, în *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. IV, Editura Academiei, Bucureşti, p. 177-194.

Croitoru-Bobârniche, Nina, 1996, *Dicționar de argou al limbii române*, Editura Arnina, Slatina.

Crystal, David, 1985, *Linguistics*, Penguin Books, London.

Crystal, David, 2006, *Language and the internet*, Cambridge University Press.

Dauzat, Albert, 1917, *Les argots des métiers franco-provençaux*, A. Colin, Paris.

Dauzat, Albert, 1918, *L'Argot de la guerre d'après une enquête auprès des officiers et soldats*, Librairie Armand Colin, Paris.

Dauzat, Albert, 1929, *Les Argots. Caractères, évolution, influence.* Librairie Delagrave, Paris.

Dictionnaire de l'argot, 1990, Larousse, Paris.

Dicționarul explicativ al limbii române, (DEX), 1975, Editura Academiei, București.

Dimitrescu, Florica, 1958, *Locuțiunile verbale în limba română*, Editura Academiei, București.

Dobrescu, Al.V., 1938, *Argotul*, București.

Dragomirescu, Gh.N., 1995, *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, Editura Științifică, București.

Ducrot, Oswald, Jean-Marie Schaeffer, 1996, *Noul dicționar encicplopedic al științelor limbajului*, Editura Babel, București.

Dumas, Bethany K., Jonathan Lighter, 1978, „Is *Slang* a Word for Linguists?”, *American Speech*, 53, nr. 1, Spring, p. 5-17.

Dumitrescu, Dan, 1998, *Dicționar de argou francez-român*, Editura Teora, București.

Eble, Connie, 1996, *Slang & sociability: in-group language among college students*, Chapel Hill, University of North Carolina.

Eco, Umberto, 1996, *Limitele interpretării*, Editura Pontica, Constanța.

Eminescu, Mihai, *Poezii*, vol. I-III, ediție critică realizată de D. Murărașu, Editura Minerva, București, 1982.

Fishman, J.A., 1972, „The sociology of language”, în Pier Paolo Giglioli (ed.), *Language and Social Context*, Penguin Books, Harmondsworth, U.K.

Flexner, Stuart Berg and Harold Wentworth, 1965, „Preface”, în *The Dictionary of American Slang*, Crowell, New York.

Florea-Rarişte, D., 1938, „Din limbajul şcolarilor (studenți şi elevi)”, *în Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”*, vol. V, Iaşi, p. 194-229.

François, Denise, 1968, „*Les argots*”, în André Martinet (coord.), *Le langage*, Encyclopédie de la Pléiade, vol. XXV, Éditions Gallimard, Paris.

François-Geiger, Denise, 1991, „Panorama des argots contemporains”, în Denise Francois-Geiger, Jean-Pierre Goudaillier (eds.), *Langue Française. Parlures argotiques*, nr. 90, mai, Larousse, Paris, p. 5-10.

Frâncu, Constantin, 1999, *Curente şi tendințe în lingvistica secolului nostru*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 1997.

Frâncu, Constantin, 2005, *Evoluția reflecțiilor privind limbajul din Antichitate pînă la Saussure*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi.

Frosin, Constantin, 1996, *Dicționar de argou francez-român*, Editura Nemira, Bucureşti.

Gafița, Mihai, Tiberiu Bănulescu, 1964, *Scriitori români contemporani*, Comitetul de Stat pentru cultură şi artă, Consiliul aşezămintelor culturale, Bucureşti, p. 241-244.

García Lorca, Federico, 1986, *Carte de poeme*, traducere şi comentarii de Darie Novăceanu, Editura Univers, Bucureşti.

Geeraerts, Dirk, 2009, *Theories of lexical semantics*, Oxford University Press.

Genette, Gerard, 1978, *Figuri*, Editura Univers, Bucureşti.

Genette, Gerard, 1994, *Introducere în arhitext*, Editura Univers, Bucureşti.

Gennep, Arnold Van, 1996, *Riturile de trecere*, Editura Polirom, Iaşi.

Gibbs Jr., Raymond, 1994, *The Poetics of Mind*, Cambridge University Press, U.K.

Gold, Robert S., 1957, „The vernacular of the jazz world”, *American Speech*, Columbia University Press, vol. 32, nr. 4, p. 271-282.

Gore, Willard C., 1896, „Notes on Slang”, în *Modern Language Notes*, vol. 11, no. 7 (noiembrie), p. 193-198.

Goudaillier, Jean-Pierre, 1997, *Comment tu tchatches!*, Maisonneuve et Larose, Paris.

Graur, Al. (coord.), 1971, *Tratat de lingvistică generală*, Editura Academiei, Bucureşti.

Graur, Alexandru, 1954, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, Editura Academiei, Bucureşti.

Green, Jonathon, 1986, *The Slang Thesaurus*, Elm Tree Books, London.

Green, Jonathon, 1992, *The Macmillan Dictionary of Contemporary Slang*, Macmillan, London.

Green, Jonathon, 1993, *Slang Down the Ages. The historical development of slang*, Kyle Cathie Limited, London.

Grigurcu, Gheorghe, 1996, „Efectul M.R.P.”, în *România literară*, nr. 40/ 9 octombrie, p. 3-5.

Guiraud, Pierre, 1958, *L'argot*, Presses Universitaires de France, Paris.

Gumperz, John, J., 1975, „Comunitatea de vorbire”, în Dumitru Chițoran, Liliana Ionescu Ruxăndoiu, *Sociolingvistica*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

Gumperz, John, 1972 „The speech community” în Pier Paolo Giglioli (ed.), *Language and Social Context*, Penguin Books, U.K.

Guțu-Romalo, Valeria, 1981, „Argoul şi limba vorbită”, în *România liberă* (25 aprilie).

Guțu-Romalo, Valeria, 2002, *Corectitudine şi greşeală. Limba română de azi,* Editura Humanitas, Bucureşti.

Hagemann, E.R., 1982, „A 1926 Glossary of Criminal Argot”, *American Speech*, Columbia University Press, vol. 57, nr. 4, p. 260-263.

Hoarță-Cărăuşu, Luminița, 2004, *Pragmalingvistică. Concepte şi taxinomii*, Editura Cermi, Iaşi.

Hughes, Geoffrey, 1991, *Swearing: a social history of foul language, oaths and profanity in English*, Blackwell, Oxford, UK, Cambridge, USA.

Hummon, David M., 1994, „College Slang Revisited: Language, Culture and Undergraduate Life” în *The Journal of Higher Education*, vol. 65, nr. 1 (ian. -feb.), p. 75-98.

Iliescu, Maria, Lucia Wald, 1981, *Lingvistica modernă în texte*, Editura Universității din Bucureşti.

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, 1978, „Normele lingvistice şi unele aspecte ale analizei stilistice a textului literar”, în *Limbă şi Literatură*, nr. 4, Bucureşti.

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana 1995, *Conversația: structuri şi strategii*, Editura All, Bucureşti.

Iordan, Iorgu, 1934, „Programul nostru”, în *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”*, vol. I, Iaşi, p. 3-18.

Iordan, Iorgu, 1962, *Lingvistica romanică. Evoluție. Curente. Metode*, Editura Academiei, Bucureşti.

Iordan, Iorgu, 1975, *Stilistica limbii române*, Editura Ştiințifică, Bucureşti.

Irimia, Dumitru, 1979, *Limbajul poetic eminescian*, Editura Junimea, Iaşi.

Irimia, Dumitru, 1986, *Curs de lingvistică generală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi.

Irimia, Dumitru, 1986, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Irimia, Dumitru, 1997, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iaşi.

Irimia, Dumitru, 1997, *Morfo-sintaxa verbului românesc*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi.

Irimia, Dumitru, 1999, *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iaşi.

Istrate, G., 1944-1945, „Noțiunea «femeie stricată» şi terminologia animală”, în *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”*, vol. XI-XII, Iaşi, p. 471-497.

Ivănescu, G., 2000, *Istoria limbii române*, Editura Junimea, Iaşi.

Jakobson, Roman, 1964, „Lingvistică şi poetică”, în *Probleme de stilistică*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, p. 83-125.

Jay, Timothy, 1992, *Cursing in America: a psycholinguistic study of dirty language in the courts, in the movies, in the schoolyards, and on the streets*, John Benjamins, Amsterdam, Philadelphia.

Karhu, Carolyn G., 1988, „Tennessee Prison Talk”, *American Speech*, Columbia University Press, vol. 63, nr. 2, p. 125-136.

Lakoff, George, Mark Johnson, 1980, *Metaphors We Live By*, The University of Chicago Press, Chicago-London.

Lannoy, William C. de, Elizabeth Masterson, 1952, „Teen-age Hophead Jargon”, *American Speech*, Columbia University Press, vol. 27, nr. 1, p. 23-31.

Lara, Luis Fernando, 1983, „Le concept de norme dans la théorie d’Eugenio Coseriu” în Édith Bédard şi Jacques Maurais (coord.),

La norme linguistique, Conseil de la langue française et Éditions Le Robert, Québec, Paris.

Lăzăreanu, Barbu, 1975, *Cu privire la meşteşugarii cuvintelor*, Editura Minerva, Bucureşti.

Lefkowitz, Natalie, 1991, *Talking backwards, Looking forwards. The French Language*, Game Verlan, Gunter Narr Verlag, Tübingen.

Lighter, J. E., 1994, *Historical Dictionary of American Slang*, vol. I, Random House, New York.

Lipka, L., 2002, *English Lexicology*, Gunter Narr Verlag, Tübingen.

Lumiansky, R.M., 1948, „Opium Argot: New Orleans, 1887”, *American Speech*, Columbia University Press, vol. 23, nr. 3-4, p. 245-247.

Lumiansky, R.M., 1950, „New Orleans Slang in the 1880s”, *American Speech*, Columbia University Press, vol. 25, nr. 1, p. 28-40.

Lungu, Dan, 2003, *Cartografii în tranziție*, Editura Liternet, www.liternet.ro

Lungu, Dan, 2003, *Proză cu amănuntul*, Editura Cronica, Iaşi.

Lungu, Dan, 2005, *Băieți de gaşcă*, Editura Polirom, Iaşi.

Lupu, Coman, 1972, „Observații asupra argoului studențesc”, în *Limbă şi Literatură*, XVII, nr. 3, p. 349-351.

Lupu, Coman, 1995, „Miron Radu Paraschivescu şi Federico García Lorca”, în *Luceafărul*, nr. 3 (25 ianuarie), p. 12-13.

Makkai, Adam, 1972, *Idiom Structure in English*, Mouton, The Hague, Paris.

Marcu, Florin, Constant Maneca, 1986, *Dicționar de neologisme*, ediția a III-a, Editura Academiei, Bucureşti.

Marin, Vitalie, 2006, *Stilistica verbului românesc*, Editura Tehnica-Info, Chişinău.

Mátételkiné Holló, Magdolna, 2002, „La créativité lexicale de l’argot policier et criminel français”, în *Études Romanes de Budapest*, Programme Doctorale de Linguistique Romane de l’Université Eötvös Loránd, Budapesta, p. 87-101.

Mátételkiné Holló, Magdolna, 2004, „Les figures de l’argot criminel”, în *Actes des 4es Journées d’études françaises*, Szerk. T. Őrsi (ed.), *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis*, XXX, Eger, p. 169-178.

Maurer, David W., 1981, *Language of the Underworld*, Lexington, University Press of Kentucky.

Maurer, David W., Allan W. Futrell, 1982, „Criminal Monickers”, *American Speech*, Columbia University Press, vol. 57, nr. 4, p. 243-255.

Méla, Vivienne, 1997, „Verlan, 2000”, în Henri Boyer (ed.), *Langue française. Les mots des jeunes. Observations et hypothèses*, nr. 114, iunie, Larousse, Paris, p. 16-35.

Michel, Francisque, 1856, *Études de philologie comparée sur l'argot et sur le idiomes analogues parlés en Europe et en Asie*, Librairie de Firmin Didot, Paris.

Miclău, Paul, 1971, „Stilurile limbii”, în *Tratat de lingvistică generală*, Editura Academiei, Bucureşti, p. 369-398.

Moise, Ion, 1982, „Note de argou militar”, în *Limba română*, nr. 1 (ianuarie-februarie), p. 33-39.

Moon, Rosamund, 1998, *Fixed Expressions and Idioms in English. A Corpus-Based Approach*, Clarendon Press, Oxford, UK.

Morris, Charles, 1946, *Signs, Language and Behavior*, Prentice Hall, New York.

Nedelcu, Isabela, 2002, „Utilizarea substantivelor defective de număr în limba română actuală”, în *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale* (coord. Gabriela Pană Dindelegan), Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 105-116.

Neț, Mariana, 1989, *O poetică a atmosferei*, Editura Univers, Bucureşti.

Nica, Elena, 2003, „Considerații sociologice pe marginea rezultatelor monitorizării CNA privind folosirea limbii române în audiovizual”, www.cna.ro

Niceforo, Alberto, 1912, *Le genie de l'argot*, Mercure de France, Paris.

Noll, Volker, 1991, *Die fremdsprachlichen Elemente im franzözischen Argot*, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, Bern, New York, Paris.

Norrick, Neal, 2000, *Conversational Narrative: Storytelling in Everyday Talk*, John Benjamins, Amsterdam.

Orăşanu, T., 1861, *Întemnițările mele politice*, Tipografia națională, Bucureşti.

Panaitescu, Val. (coord.), 1994, *Terminologie poetică şi retorică*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi.

Paraschivescu, Miron Radu, 1969, *Cîntice țigăneşti*, Editura Tineretului, Bucureşti.

Paraschivescu, Miron Radu, 1994, *Jurnalul unui cobai*, Editura Dacia, Cluj.

Partridge, Eric, 1950, *Slang Today and Yesterday: With a Short Historical Sketch; and Vocabularies of English, American and Australian Slang* Routledge & Kegan Paul/Macmillan London.

Patton, Frederick R., 1980, „Expressive Means in Russian Youth Slang”, în *The Slavic and East European Journal*, vol. 24, nr. 3, p. 270-282.

Patton, Frederick R., 1990, „Soviet Research on Substandard Speech”, în Margaret H. Mills (ed.), Topics in Colloquial Russian, Peter Lang, New York, p. 143-156.

Petre, Mihai, 1978, „Noi contribuții la studiul argoului studențesc” în *Limba română*, nr. 5 (septembrie-octombrie), p. 489-494.

Plett, Heinrich F., 1983, *Ştiința textului şi analiza de text*, Editura Univers, Bucureşti.

Rastier, François, 1997, *Meaning and Textuality*, University of Toronto Press, Toronto, Buffalo, London.

Richter, Alan, 1987, *The Language of Sexuality*, McFarland & Company, Inc., Jefferson, North Carolinaand London.

Ricoeur, Paul, 1984, *Metafora vie*, Editura Univers, Bucureşti.

Riffaterre, Michael, 1971, *Essais de stilistique structurale*, Flammarion, Paris.

Sainéan, Lazare, 1905, *La création métaphorique en français et en roman. Images tirées du monde des animaux domestiques. Le chat*, Beihefte zur Zeitschrift für Romanische Philologie, Dr. Gustav Gröber (Hsrg.), 1. Heft, Verlag von Max Niemeyer, Halle.

Sainéan, Lazare, 1907, *La création métaphorique en français et en roman. Images tirées du monde des animaux domestiques. Le chien et le porc*, Beihefte zur Zeitschrift für Romanische Philologie, Dr. Gustav Gröber (Hsrg.), 10. Heft, Verlag von Max Niemeyer, Halle.

Sainéan, Lazare, 1907, *L'argot ancien* (1455-1850), Honoré Champion Éditeur, Paris.

Sainéan, L., 1912, *Les sources de l'argot ancien*, 2 vol., Honoré et Edouard Champion Éditeurs, Paris.

Sainéan, L., 1915, *L'Argot des Tranchées d'après les Lettres des Poilus et les Journaux du Front*, E. de Boccard Éditeur, Paris.

Saussure, Ferdinand de, 1998, *Curs de lingvistică generală*, Editura Polirom, Iaşi.

Scântee, V., 1906, „Şmechereasca”, în *Dimineața* (21 noiembrie).

Simuț, Ion, 1996, „Miron Radu Paraschivescu – eretic sau cabotin?”, în *România literară*, nr. 34 (28 august), p. 12-14.

Slama-Cazacu, Tatiana, 1999, *Psiholingvistica – o ştiință a comunicării*, Editura All, Bucureşti.

Slave, Elena, 1959, „Delimitarea argoului”, în *Probleme de lingvistică generală*, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti.

Sluşanschi, Dan, 1971, „Studiul vocabularelor speciale (Probleme de metodă)”, în *Studii şi cercetări lingvistice*, nr. 6, p. 587-593.

Smitherman, Geneva, 1997, „«The Chain Remain the Same»: Communicative Practices in the Hip Hop Nation”, *Journal of Black Studies*, vol. 28, nr. 1, p. 3-25.

Sollers, Philippe, 1980, „Nivelurile semantice ale unui text modern”, în *Pentru o teorie a textului*, antologie “Tel Quel” 1960-1971, Editura Univers, Bucureşti, p. 273-282.

Sourdot, Marc, 1991, „Argot, jargon, jargot”, în Denise Francois-Geiger, Jean-Pierre Goudaillier (eds.), *Langue Française. Parlures argotiques*, nr. 90, mai, Larousse, Paris, p. 13-28.

Spitzer, Leo, 1970, *Études de style*, Gallimard, Paris.

Stalin, I.V., 1951, *Marxismul şi problemele lingvisticii*, Editura Partidului Muncitoresc Român, Bucureşti.

Stein, André L., 1974, *L'Ecologie de l'Argot ancien*, A.G. Nizet, Paris.

Stenström, Anna-Brita, 1994, *An Introduction to Spoken Interaction*, Longman, London.

Stenström, Anna-Brita, Gisle Andersen, Kristine Hasund, 2002, *Trends in teenage talk: Corpus compilation, analysis and findings*, John Benjamins, London & New York.

Stoica, Sorin, 2005, *O limbă comună*, povestiri, Editura Polirom, Iaşi.

Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2001, *Vocabularul limbii române actuale*, Editura All, Bucureşti, p. 119-156.

Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2006, *Creativitate lexicală în româna actuală*, Editura Universității din Bucureşti.

Szabó, Dávid, 2001, „Les emprunts argotiques: analyse contrastive du procédé d'après un corpus d'argot hongrois”, în *Revue d'Etudes Françaises*, nr. 6, p. 147-159.

Szabó, Dávid, 2002, „La place de l'emprunt dans l'argot de Budapest", în *La Linguistique*, Revue de la Société International de Linguistique Fonctionelle, vol. 38 [2002/1], Paris, p. 113-127.

Şăineanu, Lazăr, 1999, *Încercare asupra semasiologiei limbei române. Studii istorice despre tranziţiunea sensurilor*, Editura de Vest, Timişoara.

Şerban, Vasile, Ivan Evseev, 1978, *Vocabularul românesc contemporan*, Editura Facla, Timişoara.

Tandin, T., 1993, *Limbajul infractorilor*, Editura Paco, Bucureşti.

Tannen, Deborah Frances, 1979, *Processes and Consequences of Conversational Style*, University of California, Berkeley.

Thorne, Tony, 1997, „Introduction", în *Dictionary of Contemporary Slang*, Bloomsbury, London, p. iii-viii.

Timroth, Wilhelm von, 1986, *Russian and Soviet Sociolinguistics and Taboo Varieties of the Russian Language (Argot, Jargon, Slang and „Mat")*, Otto Sagner Verlag, München.

Todorov, Tzvetan, 1975, *Poetica. Gramatica Decameronului*, Editura Univers, Bucureşti.

Toolan, Michael, 2001, *Narrative. A Critical Linguistic Introduction*, Routledge, London & New York.

Troubridge, St. Vincent, 1946, „Some notes on Rhyming Slang", *American Speech*, Columbia University Press, vol. 21, nr. 1, p. 45-47.

Ungerer, Friedrich, Hans-Jorg Schmid, 1997, *An Introduction to Cognitive Linguistics*, Longman, London & New York.

Uritescu, Dorin N., 1993, *De la chioşcari la vesternizare. Mic dicţionar de termeni actuali*, Editura Humanitas, Bucureşti.

Vasiliu, Al., 1937, „Din argoul nostru", în *Grai şi suflet*, revista Institutului de Filologie şi Folclor, nr. VII, Atelierele SOCEC & Co., S.A., Bucureşti.

Vendryes, J., 1939, *Le Langage. Introduction linguistique à l'histoire*, Éditions Albin Michel, p. 288-349.

Verdelhan-Bourgade, Michèle, 1991, „Procédés sémantiques et lexicaux en français branché", în Denise Francois-Geiger, Jean-Pierre Goudaillier (eds.), *Langue Française. Parlures argotiques*, nr. 90, mai, Larousse, Paris, p. 65-80.

Vianu, Tudor, 1968, *Studii de stilistică*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

Volceanov, Anca, George Volceanov, 1998, „Argumentul autorilor”, în *Dicționar de argou şi expresii familiare ale limbii române*, Editura Livpress, Bucureşti, p. 14-16.

Volceanov, George, Dolores Anca Doca, 1995, *Dicționar de argou al limbii engleze*, Editura Nemira, Bucureşti.

Walter, Henriette, 1991, „Où commencent les innovations lexicales?”, în Denise Francois-Geiger, Jean-Pierre Goudaillier (eds.), *Langue Française. Parlures argotiques*, nr. 90, mai, Larousse, Paris, p. 53-65.

Wardhaugh, Ronald, 1993, *Investigating Language. Central Problems in Linguistics*, Blackwell, Oxford, UK & Cambridge, USA.

Wright, Peter, 1981, *Cockney Dialect and Slang*, Batesford, London.

Zafiu, Rodica, 2001, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității Bucureşti.

În aceeaşi colecţie au apărut:

Eugeniu Coşeriu, *Omul şi limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală*
Carmen-Gabriela Pamfil, *Timotei Cipariu – lingvist şi filolog*